

Aandssvaghed — Straffelovens § 38 — og Interneringsloven.

Af H. O. WILDENSKOV

Reservekæge ved Den Kellerske Aandssvageanstalt.

Som Deltager i Kriminalistforeningens Aarsmøde i Februar 1927 — med Interneringsloven som Emne — rettedes min Opmærksomhed mod den Inddeling af Aandssvagheden, som der kom til Orde fra Juristernes Side. *Torp* udtalte:¹⁾ Det er de »udpræget aandssvage«, der dømmes efter § 38.... Imbecilitet er en lettere Grad af Aandssvaghed, der kvalificerer til Dom efter § 39. *Goll* udtalte at § 38 og Amtsindlæggelse forudsætter en saadan Grad af Aandssvaghed, at den maa jævnstilles med Sindssygdом, altsaa fuldstændig Aandssvaghed.

Ved Gennemgang af den mig tilgængelige Litteratur fandt jeg i Dansk Kriminalistforenings Forhandlinger IX. Aarsmøde Forsøg paa Afgrænsning af Begrebet »udpræget aandssvage«. *Friedenreich* siger Pag. 88—89: Det er dem, der ikke kan sørge for sig selv, som hører hjemme paa Anstalterne, hvis ingen ellers vil sørge for dem, dem, der i Retning af Omdømme og Livserfaring staar paa Højde med mindre Børn. — *Geill* Pag. 95: Her har man sat Grænsen ved »udpræget aandssvage«, men den bliver alligevel vanskelig at drage, thi hvor begynder den »udprægede« Aandssvaghed, og hvor ender den Aandssvaghed,

¹⁾ Forhandlingerne paa Dansk Kriminalistforenings XX. Aarsmøde Pag. 60.

som ikke er »udpræget«? Et Sted maa Grænsen sættes og i saa Henseende mener jeg, at Bevidstheden om en Handlings Retsstridighed dog har nogen Værdi som Vejledning for Afgørelsen af, om det kan nytte at straffe vedkommende eller ikke. — *Wimmer* Pag. 97: en udpræget Aandssvagthed: d. v. s. en lokal Indsnævring af Bevidsthedskredsen med dertil hørende Indsnævring af Evnen til at forstaa Samfundets Fordringer til én og manglende eller yderst defekt Evne til at reagere paa vel overlagt Maade....

Ingen af disse Forklaringer forekommer mig tilfredsstillende. Jeg skal ganske kort skitsere Nomenklatur og Bedømmelse, saaledes som den nu anvendes af Aandssvageforsorgen.

I Almindelighed samstemmes med den engelske Aandssvage lov af 1913, der inddeler Aandssvage i I. Idiots, II. Imbeciles, III. Feeble-minded persons. Samme Inddeling anvendes i Amerika, hvor man i Stedet for feeble-minded persons bruger Udtrykket morons. Vi erstatter feeble-minded og morons med Betegnelsen: Debile.

Som Maalestok for Individets Aandssvagthed anvendes nu de fleste Steder Intelligensmaalinger. En Betingelse er, at disse foretages af trænede Undersøgere, ellers er de værdiløse. Man forelægger Individet en Række Tests, der er standardiserede paa normale Børn, for hvert Aarstrin har man som Regel 5 Tests. Det fundne Alderstrin benævnes Individets Intelligensalder (I. A.). Da I. A. forandres med stigende Levealder, indførte *Stern* Betegnelsen Intelligensquotient (I. Q.), der er Forholdet I. A./L. A., hvor L. A. er Levealderen. Erfaringen har nu vist, at Individets Intelligensudvikling afsluttes med 16. Aar. L. A. sættes derfor ikke over 16. F. Eks. 18-aarig Mand viser I. A. 8 Aar, hans I. Q. bliver da $8/16 = 0.5$. Af praktiske Grunde multipliceres Resultatet med 100, hvorved faas I. Q. = 50.

Anvendes denne Maalestok nu paa den nævnte Ind-

deling, vil følgende Tal omtrent passe. Idioter: I. Q. = 0—30, Imbecilitet: I. Q. = 30—55, Debilitet: I. Q. = 55—75. Den normalt begavede viser I. Q. 90—100. Mellem I. Q. 75 og 90 ligger da den store Gruppe, jeg kalder »Sinker«, idet jeg med Hensyn til Betegnelsen Sinker kan henvise til mine Udtalelser i Børnesagens Tidende 1925, Pag. 6.

Naar Grænsen for Aandssvaghed sættes ved I. Q. 75, er dette overensstemmende med Erfaringer fra Udlandet og vore egne Erfaringer. Jeg overværede i Foraaret en Række Forelæsninger ved Londons Universitet, hvor Retslægen Dr. *East* udtalte: Ved I. A. 10 Aar (I. Q. 62.5) er vi endnu paa sikker Grund, med I. A. 11 Aar og 12 Aar (I. Q. 68.7 og 75) er Individet defekt, men man skal være forsigtig med at certificere ham under Aandssvagecloven. *East* meddelte, at af 283 aandssvage Forbrydere, var ingen Idioter, 33 imbecile og 244 feeble-minded. Disse Forhold fik jeg bekræftet ved senere Besøg i forskellige Fængsler i England og ved Samtaler med de ledende Fængselslæger. Belægningen i Englands »Livøanstalt« Rampton forekom mig alt for blandet, Tal derfra har derfor ingen Værdi i denne Sammenhæng. New Yorks »Livøanstalt« Napanoch definerer sine Alumner som: »feeble-minded recidivist, whose intelligencequotient lies between 35 and 75, and whose chronological age is 16 years or over«.¹⁾

Vil man nu angive de »udprægede aandssvages« Stilling i det nævnte System, giver *Friedenreich's* og *Wimmer's* ovenfor citerede Udtalelser et Holdepunkt ved Angivelse af social Duelighed. Det er vanskeligt at angive Grænsen herfor. Det er en kendt Sag, at den aandssvage, der er socialt duelig under enkle Livsforhold, f. Eks. paa Landet, er socialt uduelig under mere komplicerede Forhold, f. Eks. i en Storby. Den sociale Duelighed er desuden afhængig

¹⁾ Journal of Criminal Law and Criminology, Vol. XVII, No. 2, August 1926, Pag. 184.

af Beskæftigelsesgraden i Samfundet¹⁾, men forudsættes normale Samfundsforhold, maa vi gaa helt ned til I. Q. 55 for at udelukke de socialt uduelige, altsaa Idioli og Imbecilitet giver social Uduelighed, er »udpræget Aandssvaghed«. Men hermed vil vi faktisk udelukke de fleste forbryderiske aandssvage, idet de besidder et højere Intelligensmaal.

Da imidlertid de »udpræget aandssvage« dommes efter § 38 (jfr. ovenfor), har jeg som sidste Udvej til Gruppens Afgrænsning samlet de Alumner, vi har, der er dømt efter § 38. Jeg har gennemgaaet Journalerne for 32 Brandstiftere og 14 Voldtægtsforbrydere. 7 Brandstiftere og 4 Voldtægtsforbrydere var dømt efter § 38. Da jeg kun har haft Lejlighed til at undersøge de 6 af disse, skal jeg nøjes med at omtale dem. Bedømt efter I. Q. faas følgende Resultat: I. I. Q. = 44, II. I. Q. = 56.2, III. I. Q. = 65, IV. I. Q. = 68.7, V. I. Q. = 68.7, VI. I. Q. = 69. Skal jeg bedømme dem svarende til den juridiske Belegnelse, bliver det I og II er udpræget aandssvage, III, IV, V, VI er lettere Grader af Aandssvaghed.

Som Eksempel skal jeg nærmere omtale No. IV. 22 Aar gammel afbrændte han med 1 Maanedes Mellemrum 2 Gaarde; noget Motiv hertil kan ikke angives. — 9 Aar gammel kom han paa Værgeraadshjem, men blev allerede 2 Aar efter sat i Pleje hos en Husmand. Hans Skolegang har været meget spredt og minimal. Efter Konfirmationen har han haft Pladser, var lydig og tro, passede sit Arbejde godt, var god mod Dyr og Børn. Havde sammen sparet 106 Kr. paa en Bankbog og andet Steds anbragt 135 Kr. Kredslægen erklærer om ham: Arrestanten N. N. er ikke sindssyg eller aandssvag, men hans sjælelige Mangler er saa betydelige, at han ikke kan antages i Gerningens Øjeblik at have været i Besiddelse af den Til-

¹⁾ Se Wildenskov: Dansk Aandssvageforsorg i Fremgang eller Tilbagegang. Socialt Tidsskrift Marts 1927, Pag. 90.

regnelighed, der findes hos voksne og sjælssunde Individer. — Paa senere Forespørgsel fra Dommeren, om N. N. maa anses for at være farlig for den offentlige Sikkerhed, erklærer Kredslægen yderligere: Da N. N. ikke tidligere har udvist antisociale Egenskaber og ikke har nogen paa-viselig sjælelig Lidelse, der absolut disponerer til fortsatte Brandstiftelser, ikke har Trang til Alkohol og er klar over de begaaede Handlingers Farlighed og Strafbarhed, maa jeg antage, at han under Straf af en eller anden Form vil være tilgængelig for Forbedringer af sine Handlingsmotiver og ikke absolut behøver at anses for farlig for den offentlige Sikkerhed. — Sagen sendes nu til Retslægeraadet, der erklærer, at, da det af det oplyste fremgaar, at Arrestanten er aandssvag, kan man ikke anbefale, at han indlægges til Observation, men derimod at han som farlig for den offentlige Sikkerhed anbringes i en Aandssvageanstalt for arbejdsføre. — Atter forespurgt om Graden af Arrestantens Aandssvaghed, erklærer Raadet, at det fremgaar af den af Kredslægen foretagne Undersøgelse, at Arrestanten maa siges at være udpræget aandssvag. — Derefter falder Dommen efter § 38.

N. N. har nu været paa Brejninge fra 5. Januar 1925. Allerede 29. August 1925 erklærer Afdelingsinspektøren om ham: »Han er i Besiddelse af god Arbejdsevne, fatter let og har et godt Haandelag i alt, hvad han foretager sig, ligesom han har let ved at sætte sig ind i en Ting. Det kan siges, at han er noget barnlig i Sind og Tankegang. I andre Retninger synes der ikke at være noget unormalt ved ham, og dette, at han 2 Gange har gjort sig skyldig i Ildspasættelse, er sikkert den væsentlige Aarsag til, at han er erklæret for at være unormal. Hvad Arbejdsevnen angaar, er sikkert en meget stor Procent af Landets Befolkning ham underlegen«.

Ved min Undersøgelse af N. N. har jeg noteret i Journalen: »Han svarer villigt og hurtigt paa de stillede Spørgsmaal. Kritiserer tidligere Undersøgelser, der har lagt Vægt

paa Skolekundskaber: »Husk paa, jeg har aldrig gaaet rigtig i Skole«. Han er meget overfladisk, det kniber stærkt med Indprentningsevnen og Hukommelsen. Læser og regner daarligt. Han opnaar I. A. = 11 Aar, med I. Q. = 68.7. Gaar man til de praktiske Prøver, opnaar han her I. A. = 14 Aar med I. Q. = 87. Skal jeg konkludere efter mine Undersøgelser, vil jeg erklære ham for et let Tilfælde af Aandssvaghed. Han har gode praktiske Evner, der dels er omtalt i Akterne, han har saaledes 14 Aar gammel under Husbonds Indkaldelse alene passet Besætningen, dels er iagttaget her paa Anstalten, yderligere paavist ved Undersøgelsen, hvor han paa dette Omraade opnaar I. Q. = 87. De gode praktiske Evner gør ham egnet til at klare sig selvstændig i Samfundet. Hans antisociale Handlinger kvalificerer ham til Aandssvageanstalt, hvorfra han sikkert kan udskrives til Selverhverv, naar den forsinkede Pubertetsudvikling er overstaaet, og han dermed er naaet til større Modenhed og Ligevægt«.

Naar jeg udførligt har refereret dette Eksempel, er det for dermed at vise, at et ganske let Tilfælde af Aandssvaghed er dømt efter § 38. No. III, V, VI hører til samme Klasse.

Mindre Betydning i denne Sammenhæng har et Tilfælde uden Intelligensdefekt, der er dømt efter § 38 og indkommet paa Den Kellerske Anstalt under Diagnosen Aandssvaghed. Kredslægen erklærede ham for aandssvag, Retslægeraadet fulgte Kredslægen, ingen af dem omtalte Graden. Juristerne dømte efter § 38 I og II. Hans Overfladiskhed, manglende Skolekundskaber og indrømmet Simulation har sikkert bevirket den stillede Diagnose. Ved min Undersøgelse af ham fandt jeg I. Q. = 96. Gennemsnit af 14 praktiske Tests gav Quotient over 100. Han er saaledes normalt begavet med særlig gode praktiske Anlæg, han er overfladisk, upaalidelig, pralende, ordrig og temmelig blottet for moralsk Følelse.

Idet vi saaledes finder, at ganske lette Tilfælde af

Aandssvaghed dømmes efter § 38, at med andre Ord Begrebet »udpræget aandssvag« udstrækkes til Aandssvaghedens øverste Grænse, er vi dermed naaet et Skridt videre. Det næste Spørgsmaal trænger sig da paa: Hvad menes der med Imbecilitet, den lettere Grad af Aandssvaghed, der dømmes efter § 39. Da Personer, dømte efter § 39, som Regel ikke kommer paa Anstalt, kan jeg ikke, som ved § 38, samle Materiale til Belysning. Men vi kan gaa en anden Vej. Paa Kriminalistforeningens XX. Aarsmøde Pag. 60 udtaler *Goll*: »Hele Interneringsloven er netop kommen, fordi bl. a. de imbecile ikke kunde falde ind under hverken § 38 eller Amtsindlæggelsen. Derfor fik vi Loven, og derfor er det noget nyt, at bl. a. de imbecile nu ogsaa ved Dom kan anbringes paa Anstalter«. For da at afgøre, hvor disse imbecile eller »lettere aandssvage« hører hen, kan vi i Lighed med § 38-Personerne gennemgaa Journalerne for de Personer, der er indlagt paa Anstalten, dømte efter Lov af 11. April 1925.

Det drejer sig om 6 Personer, 4 paa Livø, 2 paa Brejninge. Mine Undersøgelser af disse giver følgende Resultater: I. I. Q. = 62.5, II. I. Q. = 63.8, III. I. Q. = 63.8, IV. I. Q. = 71.2, V. I. Q. = 77.5 og VI. I. Q. = 80. At disse er No. V og VI »Sinker«, No. I—IV aandssvage i lettere Grad, d. v. s. debile, de er af nøjagtig samme Aandssvaghedsgrad som No. III, IV, V, VI af de efter § 38 dømte Personer. Medens man maa antage, at alle aandssvage, dømte efter § 38, kommer paa Aandssvageanstalt, er Forholdet anderledes med Personer, dømte efter Interneringsloven, idet disse ogsaa kan anbringes paa Sundholm og i yderste Fald paa Sikringsanstalten. Nu har *Schröder*¹⁾ udførligt omtalt de 13 Personer, der var internerede paa Sundholm, af disse omtales 5 som »svagt begavede«. *Norvig*²⁾ udtaler for Ebberødgaard, at 4 Personer er anbragte

¹⁾ Dansk Kriminalistforenings Forhandlinger XX. Aarsmøde. Pag. 33—43.

²⁾ Ibidem: Pag. 61—62.

efter Interneringsloven, af disse 4 maatte 1 overføres til Sikringsanstalten, om de 3 andre udtales: »Disse 3 Personer hører til de »bedst begavede« af de aandssvage. Derfor har det voldt os uhyre store Vanskeligheder at have disse Personer paa Ebberødgaard. De er i Virkeligheden velbegavede i Sammenligning med vore Patienter...« Endelig synes ogsaa Juristerne overraskede over Resultatet. Goll¹⁾ udtaler ... »da det viste sig, at — tværtimod, hvad man havde troet — kun en Minoritet af de Internerede hørte hjemme paa de bestaaende Aandssvageanstalter«. Disse Udtalelser peger mod, at Interneringsloven ikke rammer lettere Grader af Aandssvagthed, men dels Gruppen »Sinker«, dels normalt begavede. Formentlig kan Sundholms 5 »svagt begavede« og Ebberødgaards 4 »velbegavede« (i Forhold til aandssvage) henregnes til »Sinkerne«, hvorved vi ialt naar op paa 11 »Sinker«. Med andre Ord: Udtrykket »mangelfuld Udvikling« i Interneringsloven synes i Praksis at dække Gruppen »Sinker«; kun 4 aandssvage synes at være dømt efter Loven, og de kunde, efter ovenfor nævnte praktiske Erfaringer, lige saa vel være gaaet efter § 38.

Da Interneringsloven ophører at have Gyldighed ved en ny Straffelovs Ikrafttræden, kan der være Grund til at betragte det nye Straffelovsforslag med Henblik paa de aandssvage Personer. Vi genfinder her i § 17 Udtrykket »udpræget Aandssvagthed«, og jeg haabede da i Motiverne at finde en Afgrænsning af denne Gruppe. I Regeringsforslagets (R. F.) Motiver omtales aandssvage ikke særskilt, men da der er henvist til K. U. 1923, Mot. Sp. 45—58, maa R. F. antages at acceptere den der fremsatte Opfattelse, Der udtales om Aandssvagthed: Ogsaa paa dette Omraade foreslaar vi — i alt væsentligt af de oven udviklede Grunde — at knytte Straffriheden til Tilstandens Beskaffenhed — Aandssvagtheds Grad — og slette det af den

¹⁾ Dansk Kriminalistforenings Forhandlinger XX. Aarsmøde Pag. 23.

gældende Ret opstillede Krav om, at Tilstanden tillige skal have ophævet Lovovertrædernes »Tilregnelighed«. Heraf fremgaar, at der ikke gives Vejledning for Afgrænsningen, vi maa da formode, at fremtidig Domfældelse af »udpræget aandssvage« vil følge den nugældende Praksis og dermed ramme helt op til Aandssvaghedens øverste Grænse.

Men saa møder vi atter de imbecile i § 18, hvor vi genfinder Interneringslovens Udtryk »mangelfuld Udvikling«. R. F. henviser her til K. U. 1923 Mot. Sp. 63—64, der forbeholder sig en mulig Strafmodtagelighed hos disse Individer. Der henvises i K. U. atter til T. U. Mot. S. 25, der omtaler Imbecilitet, og S. 24 herom udtaler: Da der hverken kan eller bør være Tale om at lade enhver Grad af Imbecilitet.... medføre Straffrihed, maa meget hyppigt sociale Indicier, f. Eks. den gennem tidligere Straffuldbyrkelse indvundne Erfaring om, at Straf overfor dette Individ er urigtig eller skadelig, tages med i Betragtning ved Afgørelsen.... For saa vidt man ved imbecile Personer forstaar »Sinker«, kan jeg ganske tiltræde dette, men henregnes hertil lettere Grader af Aandssvaghed, i Modsætning til »udpræget aandssvage«, kan jeg ikke samstemme.

Det er muligt, men noget af en Tilfældighed, om Straffen hos aandssvage giver Resultat. I de fleste Tilfælde tror jeg det ikke, ja, jeg tror, at den ved at unddrage Individet den efter hans Standpunkt afpassede Forsorg — Aandssvageforsorgen — i mange Tilfælde virker direkte skadeligt. Som min Opgørelse¹⁾ for Livø udviser, var $\frac{3}{4}$ af Alumnerne mellem 14 og 24 Aar, netop i en Brydningens Alder, hvor Milieu influerer stærkt. Det gælder da om at give dem saa gunstigt Milieu som muligt, og for den aandssvage er dette ikke Fængslet, men de relativt frie Forhold ved en særlig afpasset Forsorg med rigeligt Friluftsarbejde.

¹⁾ Wildenskov: 15 Aars Erfaring med de forbryderiske aandssvage paa Livø. Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1927, Pag. 1—9.

Engelske Erfaringer stemmer overens hermed. I Report of Commissioners of Prisons and the Directors of Convict Prisons 1925—26 udtales: Fængselslægerne bekræfter vor Opfattelse, at et Fængsel er uegnet for svagt begavede Fanger. Pag. 32: Det er let for Retten at indhente en Lægeerklæring om Fangernes Mentalitet. Saa-danne Erklæringer vil forhindre, at sindssyge og aandssvage Personer bliver internerede under saa uegnede Forhold som et Fængsel.... Som berettet sidste Aar, har Fængselslægerne forstaaende Anvendelse af Aandssvage-loven (1913) resulteret i den vedvarende Formindskelse af Fængselsbefolkningen med et stort, men ukendt Tal, muligvis omkring 200 daglig. En logisk Udvidelse af en lignende Forholdsregel overfor de Personer, som i nogen Grad er aandssvage, men ikke saa meget, at de kan certificeres under Aandssvage-loven, enten i Form af ubestemt (indetermined) Dom eller vedvarende Internering i en eller anden Specialanstalt eller Landbrugskoloni, vilde utvivlsomt føre til Fjernelse af et stort Kontingent svagt begavede, habituelle Smaaforbrydere (petty offenders) fra et uegnet Fængelsmilieu.

Efter disse Udtalelser indser man i England det uholdbare ved at dømme aandssvage til Fængselsstraffe. Emnet har været paa Dagsordenen ved The International Penitentiary Congress, London 1925. Spørgsmaalet lyder: Hvilke Forholdsregler bør tages overfor abnorme voksne (persons who are feeble-minded, mentally deficient), som frembyder farlige Tilbøjeligheder? Er disse Forholdsregler anvendelige overfor unge Personer af samme Klasse? Den vedtagne Resolution anbefaler »non-penal institutions or colonies«, i hvilke de undergives egnet Behandling. Unge Personer behandles paa samme Maade, men i adskilte Anstalter, dersom profylaktiske Forholdsregler har svigtet.

I denne Sammenhæng skal jeg minde om, at *Karsten Meyer* ved en Diskussion¹⁾ fremhævede, at engelske Læger

¹⁾ Dansk Kriminalistforenings XVII. Møde, 1924, Pag. 118.

indtog et Særstandpunkt. Dette er muligt Tilfældet for Sindssygdomme, men af ovenstaaende fremgaar, at deri er næppe indbefattet Aandssvaghed.

Jeg har i det foregaaende søgt at paavise den uheldige Inddeling af aandssvage i 1. udprægede Grader og 2. lettere Grader eller Imbecilitet, hvor Gruppe 1 i Praxis synes at omfatte alle aandssvage og Gruppe 2 »Sinkerne«. Betegnelserne er i direkte Strid med Aandssvageforsorgens Betegnelser, idet Imbecilitet her betegner den midterste Del af de aandssvage. Juristerne kan henvise Ansaret til Retslægeraadet, og det skal indrømmes, at Raadet maa løse en vanskelig Opgave, idet det paa Basis af Kreds-lægernes ofte uensartede Undersøgelser skal fælde Dom om Aandssvaghedens Grad. Man kan mod Afgørelserne indvende, at de ikke dækker Individets sande Tilstand, saaledes f. Eks. No. IV dømt efter § 38. Raadet har der aabenbart ladet de theoretiske Overvejelser træde i Baggrunden og til Gavn for Individet og Samfundet ladet de praktiske Erfaringer være de afgørende. Skal vi beholde den uheldige Nomenklatur, maa vi haabe, Raadet vil beholde dette videre Syn ved Bedømmelserne. Bedst vilde det være, om man ved Forhandling med Aandssvageforsorgen — der dog i sin nuværende Udvikling maa anses for mest sagkyndig — fik ensartede juridiske og faglige Betegnelser, hvorved undgaas, at den ene raaber i Øst, den anden svarer i Vest. Det staar da vedblivende Juristerne frit for, ved Straffelovsparagraffernes Udformning at tage de Forbehold med Hensyn til Strafpaaavirkelighed, som de anser for rigtigst.

Om dagsbotsystemet i Finland.

(Föredrag vid nordiska fängvårdsmötet i Stockholm d. 23.—25. Augusti 1927)
Av Överdirektören för fängvårdsväsendet i Finland A. P. ARVELO.

Det torde anses minst sagt osäkert, huruvida ens de mera långvariga i praktiken förekommande frihetsstraffen förmå motsvara de fordringar, som enligt den måhända allmännaste uppfattningen uppställas för straffet, eller att det bör vara såväl generellt som speciellt preventivt. Antalet i brott återfallna, på vilka således fängelseuppfostran ej haft åsyftad verkan och på vilka ej heller hotet att ånyo råka i fängelset verkar, är i alla länder stort och hos de flesta människor är det snarare individens egen moraliska hållning, som avhåller från begående av brott, än fruktan för straff. De kortvariga frihetsstraffen åter hava enhälligt av kriminalisterna fördömts. »De varken avskräcka eller förbättra, snarare försämra.»

I stället för de kortvariga frihetsstraffen har också hos oss användningen av bötesstraffet, såvitt det överhuvudtaget är möjligt, och särskilt då frågan är om första resans förbrytare, förordats. Det har, såsom också en av våra första kriminalister yttrat, i jämförelse med frihetsstraffen många avsevärda fördelar, »det medför ej någon kostnad för staten, det är elastiskt, och det kan användas såsom motvikt mot helt små, men även mot jämförelsevis grova förbrytelser, men framför allt medför bötesstraffet ej den fara för den bestraffades försämring, som inneligger i frihetsstraffet«.

Såsom bekant kunde enligt den gamla svensk-finska rätten nästan alla brott försonas med böter och i lagen var noggrant bestämt, huru stort bötesbelopp skulle erläggas för varje brott och domaren hade därvid ingen prövningsrätt. På denna ståndpunkt befann sig i huvudsak även 1734 års lag. Först mot slutet av 1800 talet, då folkrepresentationens lagstiftningsarbete blev livligare, uppnådde man hos oss på detta område en modernare ståndpunkt. I förordningar från denna tid fanns redan för böterna en skala, inom vilken domaren borde bestämma straffet. Vid förberedelsearbetena till vår nuvarande strafflag ställde man sig avgjort på den ståndpunkten, att förutom målets beskaffenhet även den bötfälldes förmögenhet borde tagas i betraktande vid utdömande av bötesstraffet, men då man i flere av de utlåtanden, som över strafflagsförslaget avgåvos, motsatte sig, förutom förslagets vidsträckta strafflatituder, även stadgandet om inverkan av den bötfälldes förmögenhet på bötesbeloppets storlek, följde härav att i vår gällande strafflag av år 1889 domarens prövningsrätt vid bestämmandet av bötesbeloppet är i jämförelse med strafflagsförslaget mera inskränkt genom att strafflatituderna avsevärt begränsats. Och i lagen hade helt och hållet bortlämnats förslagets stadgande om förmögenhetens inverkan på bötesbeloppet. Våra rättslärda hava varit av den åsikt, att härmed icke åsyftats någon principiell ändring av själva lagen, men då vid förvandling av böter till fängelse ett visst bötesbelopp alltid motsvarar samma antal fängelsedagar, oberoende av förmögenheten, har man ansett, att domaren likväl ej kan fästa därvid synnerlig vikt, då på enahanda gärning kunde följa frihetsstraff av olika längd.

Enligt vår strafflag är lägsta bötesbeloppet 3 mark och högsta 1000 mark, i sällsynta fall därutöver, högst 4000 mark. I latituderna för de skilda brotten växlar likväl bötesbeloppets maximum mellan 50 och 400 mark. I allmänhet har man ansett, att dessa bötesbelopp redan

vid lagens utarbetande voro alltför låga, men genom penningvärdets nedgång hava de nästan helt och hållet förlorat sin betydelse. Särskilt i några efter kriget utfärdade lagar hava även bötesbeloppen kännbart höjts. Så t. ex. hotar en år 1920 utfärdad lag till förekommande av oskälighet prisstegring lagbrytaren med ända till 200.000 marks böter och samma belopp kan en yrkesmässig procentare komma att betala.

Penningvärdets nedgång tvang slutligen att helt och hållet ändra bötesstraffet. Oavsett att en ändring av hela strafflagen varit under utarbetande, ansåg regeringen »nödigt att omedelbart få till stånd såväl verksammare som rättvisare bötestraff än de nu gällande». Då penningens värde ännu ej stadgats, ansåg regeringen, att saken ej var avhjälpt enbart genom ökning av bötesbeloppen. Dessutom om ändringen skulle inskränka sig blott till bötesbeloppen, skulle bötesstraffets största brist — att det högst ojämnt drabbar i olika förmögenhetsställning varande personer — helt och hållet komma att kvarstå. Därför syntes det nödvändigt att införa ett system, vilket gör böternas belopp dels mera oberoende av penningvärdets växlingar, dels vida mer avhängigt av den bötfälldes betalningsförmåga. Ehuru väl regeringen ansåg, att böternas förvandling till annat straff borde lämnas beroende av domstolens prövning i varje särskilt fall på grund av nytt rättegångsförfarande, vid vilket borde avgöras om uraktlåtenheten att erlægga böter härrörde av bristande förmåga eller bristande lust att betala böterna, fann regeringen det dock ej lämpligt att skrida till en så grundlig förändring innan en allmän ändring av strafflagen ägt rum.

Regeringens proposition ledde till lagen av den 21 maj 1921, vilken, i det den ändrar vår nu gällande strafflags bestämmingar om straffen, stadgar att, i stället för böter till visst antal mark, dagsbot bör ådömas. Enligt lagen är »bötesstraffet minst en och högst trehundra dagsböter, där icke böter sammanläggas». Vid böters ådömande skall

domstolen efter fri prövning i enlighet med den medelinkomst per dag den sakfällde vid denna tid hade eller kunde hava och med beaktande av den sakfälldes förmögenhetsförhållanden, hans skyldighet att underhålla sin familj ävensom övriga på hans betalningsförmåga verkande omständigheter bestämma det penningbelopp, som bör anses såsom hans dagsbot. Böter som i strafflagen och andra lagar utsatts i penningar skola enligt en i den nya lagen fastställd skala förvandlas till dagsböter sålunda att högst tio marks böter svarar mot en dagsbot. Om den sakfällde ej kan till fullo betala sina böter, hålles han i fängelse det antal dagar, som motsvarar dagsböterna, dock minst 10 och högst 180 dagar.

Även straff, som ådömes under namn av vite, skall enligt lagen utsättas i dagsböter. Däremot förelägges och utdömes vite såsom tvångsmedel i visst antal mark. Enligt regeringens proposition hade det varit önskvärt, att även vid såbeskaffade viten de ekonomiska tillgångarna hos vederbörande borde tagas i betraktande. Men då bestämmandet och utdömandet av dessa viten ankommer på administrativa myndigheter, som enligt regeringens åsikt icke innehade »erforderliga kvalifikationer för så pass invecklade frågors fullt objektiva bedömande», och efterprövningen inför domstol skulle svårligen fördröja ärendets avgörande, inskränktes reformen med avseende å viten med karaktär av tvångsmedel till en av penningvärdets nedgång betingad förändring av relationsförhållandet emellan vitesbeloppen och deras motsvarande förvandlingsstraff.

Redan i regeringens proposition ansågs nödigt att myndigheterna för åvägabringande av konformitet vid tillämpning av lagen borde erhålla en redogörelse rörande det nya systemets ändamål och dess förverkligande. En sådan vägledning gavs även genom ett cirkulär från justitiedepartementet och framhålles däri till en början, att ändamålet med dagsbotssystemet är att göra bötesbelopp, som i varje enskilt fall ådömes, beroende av den sakfälldas

betalningsförmåga. Utredningen härom ankommer i första hand på sakägaren och allmänna åklagaren, men rätten åligger att, efter granskning av den av dessa framställda utredningen, efter behov och omständigheterna förordna om införskaffande av ytterligare utredning ävensom bestämma, vem som bör göra detta.

Då lagen stadgar, att sakfälld persons dagsbot skall bestämmas i enlighet med den medelinkomst per dag, den sakfällda vid tiden för dömandet har eller kunde hava, avses härmed icke enbart medelinkomsten för de närmast dagen för domens fällande förflutna dagarna, utan bör medelinkomsten per dag beräknas för en något längre tid. Inom särskilda yrken, såsom t. ex. vid lastningsarbeten, stockflötning, målerirörelse m. fl., vid vilka det egentliga yrkesarbetet är begränsat till en viss årstid, och i rörelser, där förtjänsten under vissa tider av året är avsevärt annan än under andra tider, är det nödvändigt att till grund för uppskattningen av medelinkomsten per dag lägga hela årsinkomsten, räknat tillbaka ungefär från dagen för domens fällande. Om resultatet av den sakfälldas arbete icke kommit honom ensam tillgodo, utan t. ex. gått till gemensamt bo, eller om den sakfällda icke velat, oaktat han kunnat, utföra förvärvsarbete eller om han eljest icke förskaffat sig sådan inkomst, som han hade kunnat skaffa, skall dylik utebliven inkomst likväl tagas i betraktande vid uppskattandet av den sakfälldas medelinkomst per dag.

En lämplig utredning rörande de på den sakfälldas betalningsförmåga inverkande omständigheterna erbjuda t. ex. skattelängder och debetsedlar över erlagda skatter, ävensom de uppgifter angående den sakfälldas löneförmåner, vilka kunna erhållas av hans arbetsgivare eller löneutbetalare. Med avseende å familjens underhållsskyldighet bör observeras, att föräldrarna äro skyldiga att underhålla sina barn intill 16 års ålder, därest ej barnets särskilda anlag eller andra synnerliga omständigheter, sjukdom eller lyte påkalla fortsatt underhållsskyldighet. På den sakfälldas

betalningsförmåga verka än vidare den sakfälldas skulder, därå löpande räntor och amorteringar, egendomens och inkomsternas beskaffenhet, huruvida den förra är lätt eller svår att omsätta i penningar, huruvida hans inkomster bestå i arbetsförtjänst eller inkomst av kapital och huruvida inkomsterna förslå till de nödiga årsutgifterna.

Ifrågavarande reformfråga rönt på sitt förberedelsestadium även motsägelse. Sålunda ansåg Högsta domstolen i sitt utlåtande, att då genom ifrågasatta system bötesstraffet utan tvivel bättre än hittills kunde avpassas efter den sakfälldas betalningsförmåga, systemet var bättre än det nuvarande, men att detsamma ännu icke underkastats den grundliga beredning, som dess djupt ingripande betydelse skulle kräva och att det därför var ovisst, huruvida detta systems fogande på sätt som föreslagits till vårt straffsystem kunde praktiskt genomföras och huru det skulle ske. Enligt Högsta domstolens åsikt skulle åstadkommandet av en förbättring av bötesstraffet enklast försliggå sålunda, att högsta gränsen för böterna bleve höjd i samma mån som prisnivån i landet överhuvud stigit, varvid det tillika bleve möjligt att mer än vad hittills kunnat ske vid böters ådömande taga i betraktande den sakfälldas förmögenhetsförhållanden. Gentemot detsamma var man likväl i regeringen av den åsikt, »att det sålunda skapade bötesystemet knappast i högre grad än det nuvarande förmådde domstolarna att frångå chablonmässigheten och erforderligen beakta det föreliggande fallets individuella särkaraktär ävensom att ett uppenbart missförhållande då komme att ega rum emellan bötesstraffen och förvandlingsstraffen. Visserligen kunde det ej förnekas, att en reform av förvandlingsstraffet, även i fall av övergång till dagsbotsystemet, framstod såsom önskvärd, men denna skulle i sin tur föranleda till en reform av hela straffrätten, vilken icke kunde genomföras inom den närmaste framtiden.»

Förebild för vårt nu gällande dagsbotsystem har varit motsvarande svenska förslag till bötesstraff, och har det-

samma även upplagits i det förslag till ny strafflag, som Professor *Allan Serlachius* utarbetat. Han har förordat systemets upptagande hos oss särskilt därför, att därigenom »taxeringen av brottets grovhet å ena sidan och den bifälldes betalningsförmåga å den andra sidan skill för sig framträda i bötesdomen». »Huru grovt domaren prövat brottet vara framgår därav, huru många dagsböter han ådömt, och huru han bedömt den sakfälldes betalningsförmåga framgår åter därav, vilket belopp han fastställt såsom den sakfälldes dagsbot.» Det är i allmänhet omöjligt att förklara domarens uppskattning av brottets grovhet, således av dagsböternas antal för oriktig, säger *Serlachius* vidare. Annat är förhållandet med avseende å den sakfälldes betalningsförmåga. I denna del kan domen av alla kontrolleras och detta är enligt *Serlachius*' åsikt egnat att i hög grad öka bötesstraffets effektivitet. Förutom att den sakfällde själv kan bedöma domarens beräkningar över hans betalningsförmåga, kan vem som helst bedöma, huru mycket han komme att betala för enahanda brott. »Det har visserligen påståtts, att bestämmandet av dagsboten vore för domaren en övermäktig uppgift, emedan det vore för honom omöjligt att få reda på den sakfälldas betalningsförmåga och emedan lagen ej ger några anvisningar därom, huru stor minskning i den sakfälldes levnadsvanor dagsboten borde åstadkomma». Härtill svarar *Serlachius*, att det förra påståendet innehåller hela hopen överdrift, ty lika väl som skattemyndigheten kan bedöma den skattskyldiges förmögenhet, kunna domaren och nämnden bedöma den sakfälldas betalningsförmåga. Svårare är det visserligen att bedöma, huru stor inskränkning dagsboten får och bör åstadkomma i den sakfälldas levnadsvanor. Den bör, för de förmögna vara så stor, att den för dem betyder ett lika kännbart ont, som för de fattiga även ett litet minus i de dagliga inkomsterna. Inskränkningen bör således i varderas dagliga vanor vara nästan lika stor.» Även vid ådömandet av böter

i visst antal mark bör domaren visserligen anställa samma beräkningar angående den sakfälldas betalningsförmåga, som även dagsboten förutsätter, men likväl »visar den förre blott resultatet av beräkningarna, den senare däremot delvis även själva beräkningarna». Dagsbotens största förtjänst anser Serlachius just vara den, att den underställer domarens beräkningar allas, såväl överrätternas som den stora allmänhetens liksom även den sakfälldas bedömande.

Å andra sidan har mot dagsbotsystemet av Hovrättspresidenten *Ignatius* invänts, att däri ligger den faran, att vid bestämmande av bötesbeloppets storlek alltför stort avseende fästes vid den sakfälldas dagsinkomster eller förmögenhet och att frågan avgöres såsom ett vanligt räkneexempel, ehuru på den sakfälldas betalningsförmåga inverka många skilda faktorer. Ty om också vissa penningbelopp som ådömts tvenne personer såsom deras dagsbot äro riktiga och proportionella med deras betalningsförmåga, följer därav ännu icke, att förhållandet vore det samma om antalet ådömda dagsböter mångfaldigas. Ett mekaniskt multiplicerande kan leda till ett alldeles oriktigt resultat. Om härtill svaras, att domaren ju kan avpassa dagsbotens penningbelopp efter antalet dagsböter han ådömer, skulle man i själva verket avstå från hela dagsbotsystemet. Men av systemet anser Hovrättspresidenten *Ignatius* följa även den olägenheten, att det omöjliggör användandet av s. k. nominella bötesstraff, då fråga är om ett rent tekniskt brytande av lag. Om också i sådant fall ett formellt brytande av lagen ägt rum, skulle det allmänna rättsmedvetandet likväl icke fordra gärningsmannens bestraffande, men då icke heller ett frikännande utslag kan avgivas, är den enda möjligheten för domaren, om brottet kan försonas med böter, att döma till minsta bötesstraff, en dagsbot. Då fråga är om en förmögen person, kan även denna dagsbot i penningar stiga till flere hundra mark och ett sådant bötesstraff giver redan

i andras ögon sin stämpel åt gärningen och gärningsmannen. Presidenten Ignatius hyser också den mening, att dagsbottsystemet ej borde intagas i den nya strafflagen, utan borde bötesstraffet ordnas på samma sätt som i det nya strafflagsförslaget i Schweiz eller att domaren lämnas fri prövningsrätt beträffande böternas såväl högsta som lägsta belopp samt att åt den sakfällde lämnas både en viss betalningstid och rätt att betala sina böter i rater eller också i form av arbete. Penningstraffen borde enligt förslaget alls icke förvandlas till frihetsstraff utan borde den bot, som ej indrivits, eller del därav, ständigt hola den sakfällde till dess han betalat den.

Bötesstraffet är i Finland en mycket allmän straffart. Under de närmaste åren före världskriget var de vid våra underrätter till böter dömda personernas antal omkring 7 gånger större än antalet till frihetsstraff dömda, och år 1925 var de förras antal över 20 gånger större. Det stora antalet till bötesstraff fällde beror på vår stränga rusdryckslagstiftning. Sålunda hade tillexempel år 1925 av 86.000 till bötesstraff dömda personer 78.000 blivit avstraffade för fylleri eller förbudslagsbrott. Medan av de till frihetsstraff dömda det största antalet dömdes på landet, hava däremot av de till böter dömda de flesta blivit straffade i städerna och av de för fylleri eller förbudslagsbrott till böter dömda äro circa $\frac{2}{3}$ delar dömda vid städernas rådstuvurätter. I landets huvudstad till exempel kan antalet sådana mål stiga ända till 100 om dagen. Det är naturligt, att under sådana förhållanden domstolen ej kan offra mycken tid på utredandet av den åtalades betalningsförmåga, utan förlitar man sig i allmänhet på de uppgifter den åtalade avgivit vid polisundersökningen och som ingå i polisrapporten. Det mot en dagsbot svarande penningbeloppet har vid Helsingfors' rådstuvurätt överhuvud varit en fjärdedel av dagsinkomsterna. Om man likväl vid användningen av denna taxa i något fall kommit till ett alltför stort penningbelopp, har man hellre nedsatt

dagsböters enhetsbelopp än minskat dagsböternas antal. Medan vid huvudstadens rådstuvurätt det mot en dagsbot svarande penningbeloppet exempelvis i fylleri och förbudslagsbrott utgjort mellan 10 och 15 mark, synes det vid flere landsdomstolar hava varit i någon mån högre, mellan 15 och 20 mark. Men ovan påpekade förfarande angående anpassande av dagsbotens enhetsbelopp efter botens hela penningbelopp torde praktiseras även annorstädes än i huvudstaden. Medgivas bör dock att, såsom även tidigare påpekats, man därigenom i själva verket avstår från hela dagsbotsystemet. Men praktiken kan ej alltid följa de vägar, vilka det teoretiska länkandet har utstakat. Den tanken ligger också nära till hands, att botens anpassande efter den sakfälldas betalningsförmåga måhända kunnat försiggå enklare sålunda att, såsom även föreslagits, strafflatituderna hade gjorts vidare, blott man samtidigt omformat förvandlingsstraffet.

Man har uttalat den förmodan, att också dagsbotssystemet delvis medfört att antalet av dem, som med frihetsstraff försonat sina böter, ökats. Visserligen funnos bötesfångar exempelvis vid detta års början till ett antal av 1700, medan de i början av år 1914 voro blott 300, men om man granskar förhållandet mellan antalet till bötesstraff dömda och till fängelserna inkomna bötesfångar, finner man att före världskriget de senares antal var omkring en tredjedel av de förras, medan under de senaste åren antalet nedgått till cirka 10 %. Ändringen av själva bötesystemet i och för sig har näppeligen bidragit till ökningen av bötesfångarna, utan snarare den omständigheten att förvandlingsstraffets maximum samtidigt har fördubblats, varjämte i lagarna från senaste tid införts jämförelsesvis stränga bötesstraff. Förvandlingsstraffen äro också på grund härav mera långvariga än tidigare och det bidrar självfallet till att bötesförsonarnas antal håller sig högt.

Då dagsbotssystemet veterligen icke praktiserats i något annat land, är det naturligt, att landets domarekår i början var osäker om, huruvida den i praktiken skulle visa sig ändamålsenlig, samtidigt som man fruktade att den skulle öka arbetet. Att döma därav, att diskussionen i saken numera helt och hållet avstannat, har det nya systemets tillämpande i praktiken icke medfört några svårigheter. Enighet torde råda därom, att ett straff enligt detta system åtminstone bättre än det tidigare fyller sin uppgift att vara ett vapen i kampen mot brottsligheten och i betryggandet av samhällsordningen.

Domspraksis vedrørende Interneringsloven af 11. April 1925.

AF TROELS G. JØRGENSEN.

Lov Nr. 133 af 11. April 1925 om Sikkerhedsforanstaltninger mod visse Personer, der udsætter Retssikkerheden for Fare — almindelig kaldet Interneringsloven — har ved sin Fremkomst været gjort til Genstand for Omtale i N.T.f.S. 1925, S. 233 og 239. Loven ophører at have Gyldighed ved en ny alm. borg. Straffelovs Ikrafttræden og i alt Fald med Udgangen af Aaret 1927, og da der herefter kan gaas ud fra, at den vil behøve en Forlængelsesklausul for at faa Tilslutning til den nye Strfl., foreligger der en passende Anledning til et Overblik over den hidtil aflejrede Domspraksis. Og dette saa meget mere, som et og andet deraf maaske kunde fremkalde Overvejelser under Udarbejdelsen af Straffeloven med Tillægslove, saaledes den processuelle Anordning af Rettens Stilling overfor Valget mellem Straf og Internering og Spørgsmaalet om Opretholdelse af Internering af de seksuelt abnorme men ikke i almindelig Forstand mentalt svækkede. Hvad først Lovens straffeprocessuelle Indhold angaar, har det en Ejendommelighed, der falder mere i Øjnene nu, efterat Loven nogen Tid har været i Brug. Som det vil være i Erindring, ønskede man stærkt at faa Lovhjemmel til at gribe ind med Internering ogsaa overfor Personer, der allerede ved Lovens Ikrafttræden var dømt for Sædelighedsforbrydelser. Herom blev der da

ogsaa i § 1, 2. Stk. truffet Bestemmelse, dog at Sagen skulde være rejst inden et Aar efter Løsladelsen, og da det stod klart, at Kumulationen af Straf og Internering betød en alvorlig Udvidelse af Ansvar, har det været anset for magtpaaliggende saa hurtigt som muligt at faa Interneringsloven brugt overfor de til Afsoning hensiddende Sædelighedsforbrydere, saaledes at saa meget som muligt af Straffen kunde bortfalde. Ved denne Gruppe, der nu maa anses for udtømt, maatte der, naar man ikke processuelt vilde ordne Behandlingen som en Genoptagelse af Straffesagen, blive Spørgsmaal om at anlægge særskilt Sag alene til Internering. § 2 hjemler da saadanne særlige Straffesager, der saa ogsaa skal anlægges i Lovens Hovedtilfælde: at Psykopatens Farlighed indicerende, strafbare Handling ligger efter Lovens Ikrafttræden. Her kunde man i og for sig have optaget samme System som i Straffelovsforslagets §§ 18 og 75, hvorefter Retten afgør, om der overfor Personer, der ved den strafbare Handling Foretagelse befandt sig i en ved mangelfuld Udvikling, Svækkelse eller Forstyrrelse af Sjælsevnerne betinget varigere Tilstand, skal anvendes Straf eller Sikkerhedsforanstaltninger. Saaledes er Forholdet allerede efter alm. borg. Strfl. § 38, hvor Retten selvstændigt afgør, om den efterat have frifundet for Strafteansvar paa Grund af Afsindighed vil anvende Sikkerhedsforanstaltninger paa Tiltalte. Loven af 1925, der er noget af en Forsøgslov, har imidlertid ikke villet give Underretterne Skønnet over Interneringsbetingelserne, men har villet forbeholde det for Landsretterne og Højesteret, og derfor er Forskriften blevet, at der ved Landsretten skal anlægges Straffesag til Internering. Der ved kommer det til at bero paa Anklagemyndigheden, om der kan paalægges Internering. Det samme System vil naturligvis kunne opretholdes under en ny Straffelov, hvis der træffes dertil sigtende Bestemmelser i et Tillæg til Retsplejeloven. Paa den anden Side kunde Forbeholdet af Landsrettens Competence til at paalægge Internering

ogsaa nok praktiseres saaledes, at Retten blev uafhængig af Statsadvokaturens Paastand i den enkelte Sag, idet det kunde overlades Anklagemyndigheden at gaa til Landsretten med de Sager, hvori den ønsker Internering anvendt, medens Landsretten altsaa paa sin Side skulde kunne anvende Internering ogsaa paa Tiltalte, der efter Anklagemyndighedens Mening burde behandles med Straf.

Forstaaelsen af nævnte Regel har givet Anledning til Tvivl, nemlig i det Tilfælde, at Straffesagens Behandling kræver Nævninger. I et foreliggende Tilfælde afviste Østre Landsret en Misgerningssag fra Nævningetinget, fordi der principalt paastodes anvendt Internering, hvorimod Højesterets Kæremaalsudvalgs Kendelse af 24. Marts 1927 hjemviste Sagen til Nævningetinget. Vel er det givet, at en Interneringssag, uagtet den kan føre til livsvarig Frihedsberøvelse, i Mangel af positiv Hjemmel herfor ikke kræver Nævningemedvirken, men at den skulde være uimodtagelig herfor, er ligesaa lidt hjemlet, og Rpl. § 690 om Forening ved Nævningetinget af Straffesager, hvoraf kun nogle i og for sig kræver Nævninger, fører da ligefrem til, at Sagerne ikke skal skilles fra hinanden, hvilket ikke blot vilde være besværligt og byrdefuldt, men ogsaa gøre Skaar i Rettens Handlefrihed. Naar der under paagældende Sag principalt blev paastaaet Internering og subsidiært Straf, saa kan dette fra Anklagens Side falde naturligt, men er forøvrigt ligegyldigt. For Domstolene maa sikkert paa lignende Maade som ved Anvendelsen af Strfl. § 38 det principale Spørgsmaal være, om der kan nøjes med Straf, eller om der skal skrides til Internering. Saaledes er ogsaa Opstillingen i Straffelovsforslagets § 18. Anlægges Sag til Internering og Tiltalte findes egnet til Straf, frifindes der. Anlægges Sag til Straf og Tiltalte findes fuldt eller tildels tilregnelig, straffes der, selv om ogsaa Internering kunde være opnaaet. Saaledes maa bl. a. Underretterne altid forholde sig.

En Interneringssags Forelæggelse for Nævninger med-

fører iøvrigt ikke, at der kan stilles andre Spørgsmaal end det sædvanlige om Skyld i Gerningen. Interneringsbetingelsen Farlighed undergives kun Rettens Skøn.

Efter Rpl. § 705 skal Forfølgning mod samme Sigtede for flere Forbrydelser ske under samme Sag; saa meget mere maa da den formelt særlige Sag om Internering, der i Virkeligheden kun er Paastanden om en særlig Retsfølge af Forbrydelsen, forbindes med Sagen om Straffansvar, saaledes at den f. Eks. maatte anses for afskaaren, hvis der blev benaadet for den idømte Straf og derpaa anlagt Sag til Internering. Uden at det er udtrykkelig udtalt, maa nemlig en Kumulation af de to Retsfølger anses udelukket¹⁾. Højesteretsdommen af 21. Sept. 1925, UfR. A 1925 S. 887, strider ikke herimod. Landsretten havde her straffet, og først under Anken paastodes der Internering, men da Landsretsdommen var ældre end Lov 1925, forelaa ingen Forsømmelse, og Spørgsmaalet om Straf var stadig aabent.

I de Tilfælde, hvor en Tiltalt dømtes til Internering efter allerede tidligere for samme Handling at være idømt Straf, har Højesteret fritaget ham for at bære Internerings-sagens Omkostninger, hvorved Tanken netop har været denne, at han kun skulde bære Byrden ved en enkelt Retsfølgning jfr. Domme i UfR. 1926 A S. 604 og 671.

En Landsretsdom i UfR. 1925 A S. 764 anvendte Internering efter § 1, 1. Stk., for et den 10. Marts 1925 alt-saa inden Lovens Ikrafttræden begaaet røverisk Overfald og gik saaledes ud fra, at Loven havde tilbagevirkende Kraft efter hele sit Indhold — ikke blot med Hensyn til Sædelighedsforbrydelser, hvor det maa være en Følge af § 1, 2. Stk., at ogsaa slige tidligere Forbrydelser, der endnu ikke var paadømt efter den ældre Lovgivning, kan behandles efter Lov 1925, jfr. Højesteretsdom af 12. Maj

¹⁾ Jfr. Aug. Goll i Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform, 1927, S. 496.

1926 UfR. 1926 A S. 613. Denne Opfattelse var næppe rigtig jfr. UfR. 1925 A S. 887 Noten. Nævnte Dom, der blot beskriver Handlinger som Tiltaltes Anvendelse af betydelig legemlig Vold, hvorved han aftvang en Enke et Pengebeløb, giver iøvrigt Anledning til den Bemærkning, at da Interneringslovens Forudsætning er Begaaelse af en strafbar Handling, bør Dommen udtrykkelig fastslaa, hvilken Straffebestemmelse der er overtraadt; ved Siden deraf kan den udtale sig om den deraf indicerede Fare jfr. saaledes Højesterets Dom af 30. Maj 1927 UfR. 1927 A S. 613, der udtaler, at Forholdet, der i Landsretsdommen var omtalt som »Brandstiftelse«, vilde være at henføre under Strfl. § 281, 1. Stk.

Et Spørgsmaal, der har Betydning ved de rene Interneringssager — og disse forekommer stadig, naar Anklagemyndigheden anser det for overflødigt at nedlægge alternativ Straffepaastand — blev afgjort ved Højesterets Kæremaalsudvalgs Kendelse af 27. Maj 1925, UfR. 1925 A S. 640. I Mangel af udtrykkelig Lovhjemmel havde Østre Landsret næret Betænkelighed ved at anvende Varetægtsfængsel under Forundersøgelsen til en Interneringssag, men nævnte Kendelse statuerede Anvendeligheden af det paagældende Retsmiddel, under tilsvarende Betingelser som de i Rpl. for Strafforfølgning angivne¹⁾. Det vilde være mærkeligt, om Interneringen, der maa ses som det større Indgreb overfor Tiltalte, skulde savne de samme Hjælpemidler som Forfølgning til Straf. »Tvangsindlæggelse paa Anstalt« er ikke blot udstrakt i Tid, idet den varer til Farligheden er ophørt, men kan ogsaa virke med stærke Midler. Efter Justitsministeriets med Hjemmel i Lovens § 3 givne Regulativ af 5. Novbr. 1925 for Forvaringsanstalten paa Sundholm kan der i Tilfælde af Undvigelse eller Forsøg derpaa, Ulydighed eller andet Brud paa den Ro, Orden og Disciplin, der skal herske i Anstalten, træffes Bestemmelse om Hensættelse i Enkeltecelle i Anstaltens Celleafdeling

¹⁾ Jfr. *Eyvind Olrik*, i UfR. 1925 B S. 181.

eventuelt endog udover 3 Maaneder, og for at afværge truende Vold, betvinge voldsom Modstand eller forebygge Rømning kan der anvendes Spændetroje, Haandjern og lignende Sikringsmidler.

Med Hensyn til Reglen i Lovens § 4 om, at Tilsynsværger skal bistaa Tiltalte under Sagen, har Højesterets Ankeudvalg i Kendelse af 9. Marts 1927, HR. Td. 1927, S. 189, UFR. 1927 A S. 613, deraf draget den Slutning, at den til Tvangsindlæggelse dømtes Ankeafkald ikke var verbindende for ham, da han endnu ikke havde raadført sig med Tilsynsværgeren, for hvem Landsrettens Dom da ikke var forkyndt.

Der skal dernæst meddeles en Oversigt over Lovens Anvendelse, særlig som denne foreligger i Højesterets Domme. Af de i Lovens § 1 nævnte Sikkerhedsforanstaltninger ses der ikke at være gjort Brug af den mindre indgribende »Anvisning af Opholdssted eller Forbud mod Ophold paa bestemte Steder«, idet Dommene regelmæssig gaar ud paa at godkende eller forkaste et Krav om Tvangsindlæggelse, og de Anstalter, der er blevet anvendt hertil, har været Aandssvageanstalter, undertiden med Tilføjelsen »for arbejdsføre«, Sikringsanstalten ved Nykjøbing paa Sjælland eller Forvaringsanstalten paa Sundholm i København. Med Hensyn til sidstnævnte Anstalt, der er indrettet paa den Kommune tilhørende Arbejdsanstalt Sundholm, kan oplyses, at den har Plads for 16 Mænd og for Tiden udvides til 19. De indsatte har fælles Arbejds-, Spise- og Opholdslokaler, men særskilte Soverum, der ogsaa kan tjene til Ophold udenfor Arbejdstiden, der normalt er 8 og ikke over 9 Timer. Der er ikke Arbejdspligt, men Pligt til Deltagelse i Rengøring og ifølge et Tillæg til Husordenen af 25. Marts 1927 ogsaa Pligt til at deltage i Undervisning og Gymnastik, der agtes indført. Anstalten sørger eventuelt for Arbejde — saavidt muligt som Fri-luftsarbejde — hvorved der kan tjenes Arbejdspenge. Der er Adgang til Bøger og Blade. Tobaksrygning kan uden-

for Arbejdstiden finde Sted i det fælles Opholdsrum. Brevskrivning, Besøg og Forbrug af Penge foregaar under Kontrol. Løsladelse kan ske paa Prøve og paa nærmere Vilkaar under Kontrol af en Forening eller enkelt Person.

Antallet af Interneringssager, gennemførte til Dom, var ifølge en medio Oktober 1927 foretaget Optælling 39, heraf 25 endelig behandlede ved Landsret og 14 behandlede ved Højesteret. Af de nævnte 25 Sager havde 7 ført til Frifindelse for Internering, 18 til Domfældelse. I de 14 Højesteretssager var der frifundet for Internering i 3 og dømt til Internering i 11. Antallet af Sager er i Slutningen af Perioden stærkt aftagende.

Da Tilfældenes Bedømmelse kræver Overvejelse af en hel Del subjektive og objektive Momenter, er Undersøgelsen af Højesterets Praksis, naar den skal gøres efter Domsregistrene, noget besværlig, hvorfor nedenstaaende Gennemgang af de ved Højesteret behandlede Sager formentlig vil være af Interesse.

I. Dom af 21. September 1925. En 31-aarig ugift Fotograf havde gjort sig skyldig i samlejelignende Uterligheder overfor flere Drenge i Alderen 11—14 Aar. Han var i 1915 straffet med 6 Mdr. Tvangsarbejde for Uterlighed for Betaling og gensidig Masturbation overfor mange Drenge og unge Mennesker og i 1921 med 2 Aars Forbedringshus for Omgængelse mod Naturen og lignende grov Uterlighed overfor 15 Drenge, begge Gange som fuldt tilregnelig. Retslægeraadet erklærede ham for et kønslig abnormt, psykisk degenereret Individ og i høj Grad aandssvag. Landsrettens Dom var afsagt før Lov 1925, Anken førte til Tvangsindlæggelse paa Aandssvageanstalt, UFR. 1925 A. S. 887.

II. Dom af 3. Februar 1926. En 28-aarig ugift Mand, der ernærede sig som Skræddersvend og vagabonderende Spillemand, havde opfordret en 9-aarig Pige til at blotte sig. Han var straffet som fuldt tilregnelig i 1920 (to Gange), i 1921, 1922, 1923 og 1924 med Fængsel paa Vand

og Brød eller Fængsel paa sædvanlig Fangekost fra 40 til 150 Dage altid for Befoling og Blottelse af Piger i Alderen 5—11 Aar eller for Ekshibition overfor saadanne. Kreds-lægen skønnede, at hans abnorme Kønsliv havde anlagt saa faste Former, at det ikke lod sig rette; han var lar-velig begavet, men ikke aandssvag eller sindssyg. Dom til Tvangsindlæggelse paa Sundholm stadfæstedes, UFR. 1926 A S. 282.

III. Dom af 3. Februar 1926. En 19-aarig Mand havde befølt 4 Pigeboern i Alderen 5—7 Aar i Skridtet, dog kun en af dem indenfor Benklæderne. I 1924 var han straffet med 60 Dages Fængsel paa sædv. F. for som 16 eller 17-aarig overfor en halv Snæs Pigeboern i 7—10 Aars Alderen at have gjort sig skyldig i tildels grove og samlejelignende Uterligheder. Efter Amtslægens Erklæring var han af ringe aandelig Udvikling, hæmmet af vidtdrevet Onani, noget sløv og ganske karakterløs, men ikke sinds-syg eller aandssvag. Retslægeraadet anbefalede Internering. Medens Landsretten havde dømt hertil, straffede Højesteret med 120 Dages Fængsel paa sædv. F. under Hensyn bl. a. til Tiltalles unge Alder og til de sidst begaaede For-holds i det hele mindre graverende Karakter, UFR. 1926 A S. 280.

IV. Dom af 19. Februar 1926. En 37-aarig Arbejder paa Møbelfabrik, gift og levende i godt Familieforhold, havde gentagne Gange ekshiberet overfor Kvinder i en Ejendoms Gaard. Siden 1913 havde han Gang paa Gang været under Tiltale, stadig kun for Ekshibition; han var to Gange straffet med Fængsel paa Vand og Brød, to Gange med Bøder, i to Tilfælde førte Undersøgelse ikke til Ak-tion, i 1919 frifandtes han som sindssyg, og ved senere Dom s. A. undergaves han Forvaring, I 1922 frafaldtes Tiltale mod Ophold paa Sindssygeanstalten, hvorfra han var undveget. Han var senere straffet som fuldt tilregne-

¹⁾ Jfr. Goll anf. Sted S. 501.

lig. Retslægeraadet erklærede ham for et i høj Grad seksuelt abnormt Individ, men ikke aandssvag eller sindssyg og anbefalede Internering. Paastand om Tvangsindlæggelse paa Sundholm toges ikke til Følge af Landsretten, da der ikke forelaa Fare for betydeligere Krænkelser af Retssikkerheden, men tiltraadtes af Højesteret under Hensyn til de stadig gentagne Overtrædelser, overfor hvilke de hidtil trufne Foranstaltninger havde vist sig uvirksomme, UFR. 1926 A S. 325. Den 6. Juni s. A. androg han om Interneringens Ophævelse; Landsrettens Afslag stadfæstedes den 20. Dec., UFR. 1927 A S. 79; i 1927 er han løsladt paa Prøve.

V. Dom af 31. Marts 1926. En 25-aarig Mand var i 1921 dømt til to Aars Forbedringshus og i 1923 til lige Straf i 3 Aar for uterlige Befølinger af Piger under 16 Aar, begge Gange som fuldt tilregnelig. Retslægeraadet erklærede ham for aandssvag og lidende af seksuel Hyperæstesi samt farlig. Det stadfæstedes efter § 1, 2. Stk., at han skulde tvangsindlægges paa en Aandssvageanstalt, UFR. 1926 A S. 395.

VI. Dom af 26. April 1926. En 49-aarig Mand var i 1896, 1903, 1912, 1917, 1922 og 1924 straffet for Ekshibition og i to Tilfælde samlejelignende Akter overfor smaa Piger dels med Fængsel paa Vand og Brød dels med Fængsel paa sædv. F. senest i 4 Mdr. samt tillige 4 Gange straffet alene for Betleri, stedse som ufuldstændig tilregnelig. Han var drikkelig og efter Retslægeraadets Erklæring i ikke ringe Grad aandssvag og lidende af seksuel Hyperæstesi. Landsrettens Dom om Tvangsindlæggelse paa en Aandssvageanstalt for arbejdsføre blev stadfæstet, UFR. 1927 A. S. 581.

VII. Dom af 7. Maj 1926. En 46-aarig ugift Gademusikant, pukkelrygget samt drikkelig, var i 1918, 1919, 1920, 1922 (to Gange) og 1924 straffet som fuldt tilregnelig for tildels grove Uterligheder (Beføling og Blottelse af Piger i Alderen 4—10 Aar samt Ekshibition overfor saa-

danne) med Fængsel paa sædv. F. fra 4 til 6 Maaneder og med Forbedringshus, i 1920 i 8 Mdr. og i 1924 i 2 Aar. Straffeanstaltens Læge antog, at han snart efter Løsladelsen vilde forbryde sig. Retslægeraadet ansaa ham ikke for sindssyg eller aandssvag, men for seksuelt abnorm og farlig. Under Hensyn til Forholdenes mindre grave- rende Beskaffenhed frifandt Landsretten for Internering, medens Højesteret dømte til Tvangsindlæggelse paa Sund- holm, UfR. 1926 A S. 604.

VIII. Dom af 12. Maj 1926. En 37-aarig ugift Ar- bejder havde i 1922 forsøgt Voldtægt og i 1925 fuldbyrdet Voldtægtsoverfald paa to henholdsvis 71 og 67 Aar gamle Kvinder. I 1909 var han straffet med 5 Aars Forbedrings- hus for Voldtægt af en 67-aarig Enke og i 1913 med lige Straf for Voldtægt af samme nu c. 71 Aar gamle Kvinde, begge Gange trods Beruselse som fuldt tilregnelig. Den observerende Overlæge betegnede ham som hysterisk. Rets- lægeraadet udtalte, at han ikke var sindssyg eller aandss- vag, men psykisk noget abnorm og særlig stærkt paavir- kelig af Alkohol, saa at hans Evne til at modstaa for- bryderiske Impulser derved svækkedes. P. d. a. S. om- taltes han som en ualmindelig dygtig Arbejder, der ogsaa kun med store Mellemrum berusede sig. Medens Lands- retten havde frifundet, dømte Højesteret til Tvangsindlæg- gelse paa Sundholm, UfR. 1926 A S. 613.

IX. Dom af 21. Juni 1926. En 42-aarig Mand havde i 1906, 1908, 1913, 1920 og 1924 været straffet som fuldt tilregnelig for Pæderasti, gensidig Masturbation og Beføling af Dreng i Alderen 6—15 Aar med Forbedringshusstraffe af tilsammen 13 Aars Varighed. Straffeanstalten nærede ikke Haab om, at han kunde modstaa sine Tilskyndelser. Retslægeraadet betegnede ham som hverken sindssyg eller udpræget aandssvag, men som ringe aandelig udviklet, psykisk abnorm og seksuelt hyperæstetisk samt farlig for Retssikkerheden. Dom til Tvangsindlæggelse paa Sund- holm blev stadfæstet, UfR. 1926 A S. 671.

X. Dom af 25. Juni 1926. En 59-aarig ugift Barber havde for Ekshibition og anden Uterlighed overfor Børn i Alderen 5—10 Aar i 1896, 1917, 1918 og 1920 været straffet som fuldt tilregnelig med større Fængselsstraffe og Forbedringshus og var i 1924 idømt 3 Aars Forbedringshus for Ekshibitioner overfor 10 Aars Piger og i høj Grad uterligt Forhold overfor en af dem. Efter Retslægeraadets Erklæring var han, der var impotent overfor Kvinder, ikke aandssvag eller sindssyg, men seksuelt abnorm og farlig. Han hævdede selv, at hans Driftsliv under den sidste Afsoning var faldet til Ro, hvad den observerende Læge dog ikke ansaa for sandsynligt. Efter Fængselsinspektørens Mening vilde Interneringstruslen virke tilstrækkelig afstivende. Landsretten idømte Tvangsindlæggelse paa Sundholm, men i Anken toges Paastanden herom ikke til Følge, idet Højesteret fandt det beænkkeligt at mene, at han nu var saa farlig, at Internering paakrævedes, UFR. 1926 A S. 683.

XI. Dom af 27. Maj 1927. En 40-aarig Mand havde rettet Opfordring om Samleje til 3 Skolepiger i 13—14 Aars Alderen, I 1904, 1908 og 1914 havde han for Voldtægtsforsøg i Forbindelse dels med Tyveri dels med uterlig Opfordring til en 16-aarig Pige været straffet med Straf-arbejde i $2\frac{1}{2}$, 4 og 8 Aar. Han var 6 Gange straffet for — iøvrigt ubetydelige — Tyverier og havde siden sit 18. Aar — bortset fra 2 Tidsrum paa 5 og 6 Maaneder — kun været fri for Fængsel i 6 Perioder paa højst 1 Md. hver. Han var straffet som fuldt tilregnelig, men erklæredes af Retslægeraadet for aandssvag i ringere Grad og anbefalede til Internering. Dom til Tvangsindlæggelse paa Arbejdsanstalt for arbejdsføre stadfæstedes, UFR. 1927 A S. 608.

XII. Dom af 30. Maj 1927. En 22-aarig Mand, der tre Gange var undveget fra Ebberødgaard, hvor han var indlagt efter Landsretsdom paa Grund af røverisk Overfald, havde for at skjule et begaaet Tyveri tændt Ild

paa en Herregaards Hovedbygning. Han var som fuldt tilregnelig straffet i 1920 og 1923 for Brandstiftelse og Tyveri med Forbedringshusstraffe og to Gange i 1922 for Tyveri. Efter vedkommende Overlæges Erklæring var han et kun i ringe Grad aandssvagt, i høj Grad psykopatisk degenereret Individ med vagabonderende og forbryderske Tendenser og anbefaledes af Retslægeraadet interneret. Landsrettens Dom om Tvangsindlæggelse paa Sikringsanstalten i Nykøbing stadfæstedes, UfR. 1927 A S. 613.

XIII. Dom af 14. Juni 1927. En 39-aarig Mand havde paa en paatrængende Maade betlet hos en Mand, og da en Kammerat vilde holde ham tilbage, slaaet denne. Han havde i Aarene 1905—23 været straffet 14 Gange, deraf 6 Gange for Vold, navnlig overfor Politiet, og grov Polituorden og iøvrigt for Tyveri, Hæleri og Belleri. I Stationsbyen Sindal, hvor han boede, havde han i Aarevis været frygtet for sin Ustyrlighed under Beruselse, og der ytrede stærke Ønsker om at faa ham interneret. Efter Retslægeraadets Erklæring var han farlig under Indflydelse af Alkohol, hvoraf han iøvrigt ikke paavirkedes abnormt, men ikke aandssvag eller sindssyg. Som ædru var han flittig og ikke brutal overfor sin Familie. Han var af Landsretten frifundet med Hensyn til Tvangsindlæggelse og straffet med 20 Dages Fængsel paa sædv. F. Dette stadfæstedes, men med Forhøjelse af Straffen til Tvangsarbejde i 6 Maaneder, hvorhos der gaves ham »Spirituspaalæg«, UfR. 1927 A S. 630.

XIV. Dom af 31. August 1927. En 26-aarig ugift Arbejder havde behandlet en 12 Aars Dreng uterligt. I 1924 var han straffet med 60 Dages Fængsel paa sædv. F. og i 1926 med 8 Mdr. Forbedringshus for gentagne uterlige Befølinger af Drengene i Alderen 8—14 Aar. Efter Retslægeraadets Erklæring var han ikke sindssyg eller aandssvag, men seksuelt abnorm. Som mulig disponeret til Sindssyge mentes han at kunne have Skade af længere Tids Fængselsstraf. Medens Landsretten havde straffet

med 40 Dages Fængsel paa sædv. F., dømtes han ved Højesteret til Tvangsindlæggelse paa Sundholm.

Disse 14 Sager maa siges at give et ganske fyldigt Billede af de Grundsætninger, Højesteret har fulgt og kan ventes at ville følge ved Lovens Anvendelse. At der indenfor Domstolene har hersket Usikkerhed i Anvendelsen, er umiskendeligt, naar det ses, at der kun i 7 Tilfælde var Overensstemmelse i Resultatet, medens Højesteret i 4 Tilfælde anvendte Internering, hvor Landsretten havde fritaget herfor eller anvendt Straf, i 1 Tilfælde straffede, hvor der var anvendt Internering, og i et Tilfælde fritog for anvendt Internering; i Tilfælde I kom Spørgsmaalet ikke frem. Det ses, at Højesteret har vist noget større Tilbøjelighed til at internere end Landsretterne, og de to Undtagelser, Tilfældene III og X, kan nok siges at bekræfte denne Regel. Her var nemlig dels Tale om en meget ung Mand, paa hvem der ikke i Forvejen var prøvet med en alvorligere Straf, og hvis senere Forseelser var af væsentlig ringere Betydning end hans tidligere, dels om en alderende Mand, der hørte til dem, der inden Lov 1925 havde paabegyndt en Strafafsoning medførende 2 Aars Frihedsberøvelse, og overfor hvem der var nogle Holdepunkter for, at man ikke behøvede — uden ny Anledning — at føje Internering til Straffen. For begge de paagældende gjaldt det, at den personlige Frihed var dem et virkeligt Gode, hvoraf ogsaa fulgte, at Udsigten til Tabet heraf paa ubestemt Tid kunde ventes at virke hæmmende. Paa den unge Mand anvendtes en ret stræng Straf. Overfor aandsvage eller socialt forkomne Personer, der vanskelig kan klare sig uden offentlig Hjælp, maa Interneringen betragtes som et mindre betænkeligt Indgreb.

De af Loven i Almindelighed krævede subjektive Betingelser — mangelfuld Udvikling, varigere Svækkelse eller Forstyrrelse af Sjælsevernerne — fører Tanken hen paa Betingelserne efter Strfl. § 39. Tilfældet XII er det eneste, hvori der interneredes for andet end Sædelighedsforbry-

delse. Den paagældende var her tidligere straffet som fuldt tilregnelig og karakteriseredes som psykopatisk degenereret og i ringe Grad aandssvag. De senere Tiders Erkendelse af det irrationelle i Anvendelsen af de nedsatte Straffe paa de varigt svækkede har faktisk begrænset Anvendelsen af § 39, men i de to Loves Systematik maa der antages at være trukket en Parallel mellem ovennævnte Angivelse af de subjektive Betingelser og § 39.

Idet Loven af 1925 saa indskyder Ordene »herunder seksuel Abnormitet«, udvider den derimod bevidst det subjektive Omraade for Sædelighedsforbrydelsernes Vedkommende, saaledes at det klarlig kommer til at omfatte Tilfælde af fuld Tilregnelighed. Kun i Tilfældet VI var der paa en Sædelighedsforbryder før anvendt § 39, men han var betegnet som i ikke ringe Grad aandssvag. I flere Tilfælde var der kun Tale om en seksuel Abnormitet, der ikke kunde indvirke paa Tilregneligheden. Her har der da, overensstemmende med hvad der har været Forudsætningen ved Lovens Udarbejdelse, ikke været Tvivl om, at »Abnormitet« ogsaa rummede en voksen Mandspersons kønslige Tilbøjeligheder overfor Smaapiger. Den under VIII omhandlede 34-aarige Mand, der forgreb sig paa meget gamle Kvinder — og som maaske allerede kunde henføres under Hovedgruppen — maatte ogsaa forsaavidt kunne betegnes som seksuelt abnorm. Der har derimod ikke været krævet Internering med Hensyn til Personer, der forbryder sig i Kraft af en abnormt brutal men normalt indstillet Kønssdrift, og saa langt lader Lovens Udtryk sig antagelig heller ikke strække.

Hvad Lovens anden Forudsætning, Farligheden, angaar, ses det, at de til Internering dømte regelmæssig har haft flere udstaaede Straffe bag sig. Faren bliver »nærliggende og alvorlig«, naar det viser sig, at sædvanlig Straf ikke har bekæmpet Tilbøjeligheden til Overtrædelse. Endvidere skal der være Fare for »betydeligere Krænkelser af den almindelige Retssikkerhed ved Sædelighedsforbrydelse,

grove Voldshandlinger, Brandstiftelse eller anden almenfarlig Forbrydelse«. Ikke enhver Sædelighedsforbrydelse vil kunne betegnes som en betydeligere Krænkelser. Naar der interneredes i Tilfældet XI, saa var Tiltaltes uhøviske Opfordring til Pigerne ikke i sig selv nogen stor Overtrædelse, og der var heller ingen Fare for, at han ved selve denne Lejlighed skulde begaa nogen større; dertil var Forholdene ikke gunstige. Det var hans Straffeliste, der indicerede Faren, naar det viste sig, at han ikke kunde beherske sig. Hans tidligere Voldtægtsforsøg havde været indledet med lignende Henvendelser. Om Forseelsen Exhibition jfr. IV kan det siges, at et enkelt Tilfælde næppe er nogen betydeligere Krænkelser, men naar Straf viser sig virkningsløs, og Personen fortsat dyrker denne Tilbøjelighed, bliver Forargeligheden af tilstrækkelig betydeligt Omfang.

Fångvårdens sinnessjukavdelningar tillkommande uppgifter.

Föredrag hållet i Svenska Fångvårdssällskapet å centralfängelset å Långholmen den 22. augusti 1927 av Professor ALFRED PETRÉN.

I min egenskap av läkare å den vid denna fångvårdsanstalt befintliga sinnessjukavdelningen har jag fått i uppdrag att vid detta tillfälle tala om de uppgifter, som tillkomma sinnessjukavdelningarna inom fångvården. Det är icke första gången jag talar över detta ämne i Svenska Fångvårdssällskapet. För närmare 20 år sedan eller närmare bestämt i juni 1908 höll jag nämligen i detta sällskap ett föredrag om behovet av fängelsehospital. Jag hade då under några år tjänstgjort som läkare vid Stockholms hospital och under denna tid hade jag fått nogsam erfarenhet, huru viktigt det vore, att sinnessjukavdelningar anordnades inom själva fångvården.

På den tiden, då fångvården saknade dylika avdelningar, fick Stockholms hospital ofta mottaga sinnessjuka straffångar från fångvårdsanstalten å Långholmen. Då emellertid — enligt i vårt land gällande bestämmelser — fånge, som vårdas i sjukhus utanför fängelset, icke får inräkna vårdtiden härför i strafftiden, blev följden för en var sinnessjuk straffånge, som överflyttades till hospital, att frihetsförlusten förlängdes, vilket syntes så mycket mer orättvist, då fråga vore om akut sinnessjukdom, som framkallats av själva straffverkställighetsformen: vistelse i fångcell. I dylika fall, där efter erhållen vård den sjuke i all-

mänhet snart förbättras, kom hospitalsläkaren i en mycket svår dilemma. Ty helt naturligt ville den straffånge, som för vård intagits å hospital, efter det konvalescens börjat inträda, fortast möjligt bli utskriven till fängelset för att få den nödtvungna förlängningen av frihetsförlusten så kort som möjligt, medan hospitalsläkaren härvidlag måste iakttaga en viss försiktighet, då en från sinnessjukdom nyligen tillfrisknad individ i allmänhet icke så snart fördrager cellbehandling, vilkens skadlighet för psykiska invalider ju är allmänt känd. Med en alltför tidig utskrivning kunde sålunda återfall i sinnessjukdom risikeras med därav följande ytterligare förlängning av frihetsförlusten genom ny vårdtid å hospital. I varje fall kunde man ju icke stå till svars med att till fängelset återsända den där insjuknade straffången, så länge han icke korrigerat de vanföreställningar om förföljelse från fångpersonalens sida (såsom idéer om förgiftning o. d.), vilka ingå i symptom-bilden vid en viss form av fängelsepsykos, och vilka föreställningar ofta kunna kvarstå ganska länge, medan de övriga symtomen uti den ifrågavarande sjukdomsbilden, hallucinationer med mer eller mindre framträdande förvirring, i allmänhet fort nog försvinna, sedan orsaken: vistelsen i fångcell upphört. Från min dåvarande tjänstgöring vid Stockholms hospital erinrar jag mig ett dylikt fall av fängelsepsykos, gällande en för mordförsök (förövad av hämnd för anmälan om smuggling över gränsen) till 9 års straffarbete dömd person, vilken — på grund därav att de nämnda mot fångvårdspersonalen riktade förföljelseidéerna icke förr försvunno — måste kvarhållas å hospitalet i 2½ års tid, och då en på hospitalets initiativ tillkommen nådeansökan blev avslagen, fick han också sin frihetsförlust förlängd med dessa 3½ år, en icke obetydlig ökning alltså till de ådömda 9 åren. För övrigt har jag från de på den tiden behandlade fallen av fängelsepsykos i livlig erinran, hurusom melvetandet om, att varje dag, som tillbringades på hospitalet, vore förlorad tid så-

som förlängande den av domstolen bestämda tiden för frihetsförlusten, verkade oroande och irriterande på den konvalescerande straffången. Utan tvivel fördröjdes härigenom också ofta fortskridandet av en påbörjande konvalescens.

För att råda bot på det dåvarande missförhållandet i fråga fanns ju endast två utvägar att välja på, *antingen* att ändra gällande bestämmelser, så att strafftiden finge inräknas även vid vård *utanför* fångvårdsanstalten i likhet med vad som är fallet vid vård å sjukhus *inom* fängelse, *eller också* att ordna särskilda sinnessjukavdelningar inom fångvården.

En författningsändring i nämnda riktning skulle enligt min bestämda uppfattning ha varit mindre lycklig, då det varit att befara, att den hos vissa psykopatiska fångar ej sällan förekommande tendensen att simulera sinnessjukdom för att komma ifrån cellvistelsen, som de psykiskt abnormalt ofta dåligt fördraga, skulle ökas, därest de även å de vanliga hospitalen finge inräkna strafftiden. Jag har nämligen under min verksamhet som läkare vid sinnessjukavdelningen å denna fångvårdsanstalt funnit, att ett utmärkt medel att få bukt med eventuella simulerings-tendenser hos straffångarna är att förklara, att de av dem angivna symtomen skola föranleda ansökan om intagning å hospital. Denna åtgärd frukta nämligen straffångarna mycket just därför, att de veta, att tiden för vistelsen å hospital icke inräknas i strafftiden. Som bekant har också nuvarande justitieminister *Thyrén* i sina »Principer för en strafflagsreform» av enahanda skäl som de här anförda bestämt uttalat sig mot att sinnessjuk straffånge skulle få inräkna vårdtiden å hospital uti strafftiden.

Frånsett önskvärdheten av att en straffånge, som under straffverkställigheten drabbas av sinnessjukdom, icke skall genom översflyttning till hospital få den av domstolen bestämda tiden för frihetsförlusten förlängd, hade jag ännu ett motiv för resande av kravet på att fångvården finge

sina egna sinnessjukavdelningar. Med den brist på hospitalplatser, som i vårt land rått (och i övrigt alltfjämt råder), var det helt naturligt i allmänhet icke möjligt att omedelbart bereda plats för sinnessjuka straffångar, när de blivit anmälda till hospital. Understundom kunde exspektanstiden bli mycket lång, vilket jag under min mångåriga verksamhet som överinspektör för sinnessjukvården nogsamman fick erfara. Som ett exempel därpå kan nämnas, att en hallucinerande och högeligen orolig straffånge, som från detta fånelse blev anmäld till Växjö kriminalasyl i sept. 1909, kunde där mottagas först efter 2 $\frac{1}{4}$ års exspektanstid.

Under min tidigare verksamhet vid Stockholms hospital brukade jag vid mottagandet av straffångar alltid inhämta underrättelser, huru dessa under den nödtvungna exspektanstiden handhåfts i fånelse. Enligt vad jag därvid erfor, hade de så vitt möjligt erhållit sällskap i cellen, eventuellt i fönstercell, när tillgång på sådan funnits: den ännu alltfjämt vanligaste metoden för behandling av sinnessjuk straffånge, när möjlighet för vård å sinnessjukavdelning ej finnes. När fråga är om en enkel depression, är ju icke något att erinra mot denna behandling, som tvärtom i dylikt fall kan vara synnerligen lämplig. Annorlunda är förhållandet, när fråga är om en hallucinerande sinnessjuk. Då en sådan sjuk ofta blir rov för varjehanda vanföreställningar, och icke minst mot den närmaste omgivningen riktade förföljelsetidéer, kan det nämligen vara förenat med en viss risk att inlåsa andra fångar uti en cell tillsammans med en hallucinerande sinnessjuk. Icke mindre är denna risk, när fråga är om en sinnessjukdom, till vars symtombild höra impulsiva utbrott av våldsamhet och förstörelselusta. Jag skall belysa vådorna av att låta en våldsam uppträdande sinnessjuk få sällskap i cellen med ett litet utdrag ur ett rättspsykiatriskt utlåtande från den tid, då de rättspsykiatriska undersökningarna, i brist på sinnessjukavdelningar inom fångevården, måste ske på

själva fängelserna. Uti det åsyftade utlålandet läses bl. a. följande:

»Exploranden har till vårdare och kamrat i cellen fått en fånge, en ovanligt präktig och pålitlig vaktare, som på ett utmärkt tålmodigt och lugnt sätt förstår att handskas med den sjuke. Exploranden kallar honom sin kusin och tycker mycket om honom. Det hindrar emellertid inte exploranden från att boxa honom, bita honom i fingrarna; han vill döda honom, han törstar efter blod och vill dricka hans blod. Exploranden säger sig ha dödat sin far eller mor. Han vill själv dö, han skall skära sig med en kniv och dö. Han vill bita på allt möjligt, sina egna fingrar och andras fingrar, träbitar, käppar o. d. Han vill döda allt som han ser«.

Vid fängvårdsanstalt, vilken såsom denna har källarceller till sitt förfogande, fanns ju alltid den utvägen att i sådan förvara sinnessjuk fånge, vilken visade sig våldsam och farlig för omgivningen. En sådan behandling hade emellertid den stora nackdelen, att den var ägnad att förvärra sjukdomssymtomen. Långt ifrån att innebära vård åt den sjuke var källar-cellsbehandlingen av sinnessjuk i själva verket grov vanvård. Utan tvivel blev denna åtgärd icke heller tillgripen annat än i yttersta nödfall, utan anordningen med sällskap i cell åt de sinnessjuka kom så långt möjligt var till användning. Att man i det sålunda ofta oundgängliga valet mellan den sjukes vanvård och risk för medfångars säkerhet understundom gick för långt i sistnämnda riktning, framgår därav, att det en gång — det är nu så länge sedan som år 1909 — inträffade, att en av hallucinationer och förföljelseidéer lidande straffånge, som fått två medfångar till sällskap i cellen, under en sömnlös natt plötsligt dödade den ene av sina medfångar medelst ett kraftigt slag mot hans huvud med den i cellen befintliga stolen.

Sådant kunde inträffa på den tiden, då vår fångvård saknade sinnessjukavdelningar. Att överdirektör *Almqvist* med sitt humanitära sinnelag skulle göra allt för att få den brist inom fångvården, som saknaden av egna sinnes-

sjukavdelningar visat sig vara, snarast möjligt avhjälp, var ju endast att vänta. Redan 1910 eller samma år, överdirektör *Almqvist* tillträdde befattningen som chef för fängvårdsstyrelsen, ingick denna med en skrivelse till Kung:1 Maj:t med förslag i ärendet. I enlighet med detta förslag framlades vid 1912 års riksdag proposition om dels inrättandet vid kronohäktet i Västervik av en upptagningsanstalt för manliga sinnessjuka fångar från de olika straffängelserna och kronohäkterna i mellersta och södra Sverige, dels anordnandet vid centralfängelset i Härnösand av en mindre avdelning för manliga sinnessjuka fångar från de norrländska fängvårdsanstalterna. Båda dessa sinnessjukavdelningar — av vilka den förstnämnda rymmer ca. 35 platser, den vid Härnösandfängelset däremot endast ett 10 tal platser — blevo färdiga att tagas i bruk år 1913. Redan dessförinnan hade fängvårdsstyrelsen emellertid framlagt förslag om anordnandet vid centralfängelset å Långholmen av en särskild avdelning för fångar, som till sinnesbeskaffenheten ej vore fullt normala. År 1914 framlades proposition härom för riksdagen, som ock biföll densamma, men på grund av den enorma stegring i byggnadskostnaderna, vilken inträdde under den kristid, som världskriget medförde, uppsköts realiserandet av detta beslut i flera år, så att denna sinnessjukavdelning, vilken rymmer 29 platser, först sommaren 1921 blev färdig att tagas i bruk.

Långholmens sinnessjukavdelning är visserligen inrymd i en äldre byggnad men har dock erhållit fullt ändamålsenliga anordningar. Inga celler i egentlig mening finnas, utan hava de enkelrum, som å en sådan avdelning äro erforderliga dels för mera opålitliga dels för mera ömtåliga patienter, samtliga fönster av vanlig storlek — en fordran, som helt naturligt måste ställas på en sinnessjukavdelning, då det ju ofta just är fångcellens bristande dagsbelysning, som varit en medverkande orsak till sinnessjukdomens utbrott. Emellertid har antalet enkelrum

visat sig vara för ringa, ty med hänsyn till klienteletts beskaffenhet hjuder försiktigheten, att en nyintagen fånge, om vilken man ej har någon föregående personlig erfarenhet, icke genast lägges på vaksal tillsammans med andra patienter. Hittills har antalet enkelrum endast varit 8, därav 6 i rad längs en korridor och 2 innanför en sovsal, därav det ena med genomgång till det andra. Dessa två rum äro från isoleringssynpunkt så tillvida mindervärldiga, att de med hänsyn till läget icke lämpa sig för mera opålitliga patienter. Däremot kunna de användas för ömtåliga patienter, som för sin egen skull behöva ensamt sovrum. Emellertid äro två nya enkelrum, som komma i fil med de sex längs korridoren belägna enkelrummen, nu under indredning. För de patienter, som icke behöva separeras nattetid, finnas tre intill varandra liggande sovsalar, en större med 10 sängar och två mindre med resp. 6 och 5 sängar. För badbehandling i terapeutiskt syfte finnes ett stort badrum med tre badkar. Därjämte finnes ett mindre badrum med ett badkar. Övriga bilokaler å avdelningen äro: tvålrum och klosett, förrådsrum, disk-kök, förbandsrum med medicinskåp samt expeditions-, samtals- och skrivrum. För de på dagen uppevarande patienterna finnes ett särskilt matrum samt ett stort dag- och arbetsrum. Någon annan sysselsättning än stickning och bandväv är här dock icke möjlig med hänsyn till klienteletts beskaffenhet. Slutligen hör till avdelningen en större promenadgård, där de uppevarande patienterna få vistas ute vissa timmar av dagen. För de mera nyinsjuknade kombineras för övrigt, liksom å hospitalen, utevistelse med sänglägesbehandling, så att de få vara ute å promenadgården en del av dagen samt ligga till sängs återstoden av dagen. Även kombineras utevistelse med badbehandling i sådana fall, där svårigheten att få sömn — ett vid akutare sinnessjukdom i allmänhet men vid fängelsepsykos i synnerhet vanligt symptom — visar sig mera hårdnackad.

Sedan denna sinnessjukavdelning kommit i gång, visade det sig snart, att det var mera lämpligt att sinnessjuka straffångar intogos här än vid Västerviks kronohäktes sinnessjukavdelning. Den stora fördelen med att en för sinnesoroliga och för i akut psykos insjuknade straffångar avsedd sinnessjukavdelning är förlagd till ett stort centralfängelse är framförallt den, att de å sinnessjukavdelningen vårdade efter utskrivning därifrån kunna kvarstanna i det fängelse, till vilket sinnessjukavdelningen är förlagd, varigenom återintagning å denna underlättas, därest nytt utbrott av sinnesoro eller recidiv i sinnessjukdom skulle inställa sig. Vidare är det en bestämd fördel, att det gives tillfälle till personligt samarbete mellan läkaren vid sinnessjukavdelningen i fråga och direktören vid fängelset, som skall mottaga de därifrån utskrivna. Då det nämligen är mycket vanligt, att den sinnessjuka eller sinnesorolige fången, sedan han blivit flyttad från fängelsen och å sinnessjukavdelningen kommit i åtnjutande av en mera ändamålsenlig behandling, snart nog blir så pass symptomfri, att han icke längre är i behov av vård å sinnessjukavdelningen, men det dock på grund av hans psykiska labilitet icke skulle vara rådligt att återflytta honom till fängelse, kan det nämligen ofta vara behöfligt, att rådplägnings mellan nämnda befattningshavare före utskrivning från sinnessjukavdelningen äger rum rörande den modifikation i straffverkställighetsreglerna, som lämpligen bör, till förhindrande av recidiv, komma ifråga rörande den utskrivne. De nu anförda synpunkterna hava också beaktats av fängelsestyrelsen, i det att numera den ordningen är genomförd, att sinnessjukavdelningen vid detta fängelse fungerar som upplagningsanstalt för sinnesoroliga och sinnessjuka fångar av mankön från samtliga fängelseanstalter i riket utom de norrländska. Å sinnessjukavdelningen vid Västerviks kronohäkte, vilken — som nämnts — ursprungligen hade denna uppgift beträffande straffängelserna och kronohäktena i södra och mellersta

Sverige, mottagas numera i regel icke andra straffångar än sådana, som under vistelse å Långholmens sinnessjukavdelning befunnits lida av obotlig sinnessjukdom. Alla å denna avdelning intagna straffångar, vilkas sjukdomssymtom äro av sådan art, att utsikt finnes till den grad av förbättring, att återflyttning till fängelse kan ifrågakomma, få däremot, tills detta kan ske, kvarstanna å Långholmens sinnessjukavdelning. Å sinnessjukavdelningen vid Västerviks kronohäkte vårdas därför numera endast ett fåtal straffångar, utan har därvarande sinnessjukavdelning numera till huvudsakligt uppgift att utgöra en upptagningsavdelning för straffriförklarade av mankön.

Då för brott tilltalade personer, vilka i anseende till sin sinnesbeskaffenhet icke kunna till ansvar fällas, i följd av den stora bristen på hospitalsplatser i allmänhet få vänta många år på intagning å hospital och då de numera icke, såsom tidigare emellanåt var fallet, efter straffriförklaringen bliva hemsända till kommunerna, utan fängvården av länsstyrelserna anmodas taga hand om dem under den långa exspektanstiden, har det uppstått behov av att det inom fängvården komme till stånd allt flera vårdplatser för detta slag av kriminalpatienter. Då å sinnessjukavdelningen vid kronohäktet i Västervik icke längre kunde beredas plats för det alltjämt växande antalet straffriförklarade, som fängvården sålunda måste taga hand om, omändrades för ett par år sedan en stor del av straffängelset i Karlstad till sinnessjukavdelning och, sedan nu även denna avdelning blivit fylld, har man börjat inreda sinnessjukavdelning jämväl vid straffängelset i Jönköping.

Sistnämnda sinnessjukavdelningar, vilka icke hava psykiatriskt utbildad läkare, hava, såsom av det anförda framgår, uteslutande till uppgift att lämna vård åt straffriförklarade. Detta är emellertid en uppgift, som rätteligen tillkommer den offentliga sinnessjukvården, och i mån som behovet av hospitalsplatser blir fyllt, kommer därför fängvården att befrias från uppgiften att omhändertaga straffri-

förklarade. Denna vissa av fångvårdens sinnessjukavdelningar under nuvarande förhållanden tillkommande uppgift är sålunda strängt taget endast av provisorisk natur — må vara att detta provisorium säkerligen kommer att ännu räcka länge.

Det finnes emellertid vissa mycket betydelsefulla uppgifter, för vilka sinnessjukavdelningar inom fångvården alltid bli behövlige. Jag skall nu till sist i korthed göra en sammenfatning av dessa uppgifter.

En viktig uppgift, som tillkommer sinnessjukavdelning inom fångvården, är att mottaga rannsakningsfångar, om vilkas sinnesbeskaffenhet domstol begärt yttrande, under tiden för den härför erforderliga observationen. I sakens natur ligger nämligen, att det är till stort gagn för utredningen, att den tilltalade, som är föremål för rättspsykiatrisk undersökning, härunder vistas på en sinnessjukavdelning, där han ständigt blir iakttagen av en för vård av sinnessjuka utbildad personal, enär undersökningsläkaren härigenom kan få värdefulla upplysningar om den tilltalades uppträdande mellan läkarebesöken, medan han är hänvisad att mera uteslutande bygga på sina egna iakttagelser vid besöken hos den tilltalade, när denne även under undersökningstiden förvaras i en fångcell. Så sker jämväl vid denna fångvårdsanstalt, när fråga är om för brott tilltalade kvinnor, och då jag även haft några sådana till undersökning, vet jag av egen erfarenhet, huru mycket gynnsammare för undersökningen det är, när densamma kan ske å en sinnessjukavdelning. Därmed vinnes också, att undersökningsfången, därest han är sinnessjuk — vilket ju ofta är fallet — under observationstiden får den vård, varav han är i behov. I de fall, där den sinnessjuka undersökningsfången är störande genom sitt uppträdande, är det slutligen en fördel för det fängelse, där han under rannsakingen förvarats, att bliva av med honom.

Av de nämnda för män avsedda sinnessjukavdelnin-

garna användes för här nu avhandlade ändamål, förutom den vid Långholmensfängelset befintliga, även den vid kronohäktet i Västervik och den vid centralfängelset i Härnösand befintliga, vilka tre sinnessjukavdelningar samtliga hava psykiatriskt skolad läkare. Slutligen må här nämnas, att det vid centralfängelset i Växjö för kvinnor håller på att inredas en mindre sinnessjukavdelning, avsedd för såväl sinnessjuka kvinnliga straffångar som straffrifyklarade av kvinnkön, men där även för brott tilltalade kvinnor, rörande vilka rättspsykiatrisk undersökning begärts, då kunna mottagas.

Även om Långholmens sinnessjukavdelning under senare år mottagit flera undersökningsfångar än någon av fångvårdens andra sinnessjukavdelningar — sedan jag för tre år sedan övertog läkaretjänsten härstädes, har jag här haft mer än 60 rättspsykiatriska undersökningar — så är dock denna avdelnings huvudsakligaste uppgift att lämna vård åt sinnessjuka och sinnesoroliga straffångar. Vid tillgång inom fångvården på sinnessjukavdelning för detta ändamål med tillräckligt antal platser vinnes — som av det redan i inledningen anförda torde ha framgått — att den straffånge, som drabbats av sinnessjukdom, slipper att plågas av fortsatt cellbehandling utan omedelbart kan få ändamålsenlig vård, och att han kan få åtnjuta sådan vård under hela strafftiden, utan att denna blir förlängd med vårdtiden. Till dessa fördelar för de sinnessjuka straffångarna själva kommer så den stora vinsten för fängelserna att kunna bli befriade från sinnessjuka, vilka vid cellbehandling ofta råka i tillstånd av oro och därför inom ett fängelse icke sällan bliva i hög grad störande för den stillhet och ordning, som där bör vara rådande.

Såsom en synnerligen stor fördel av tillgång på sinnessjukavdelning inom fångvården må vidare framhållas, att å sådan kunna intagas icke endast fångar, hos vilka fullt utbildad sinnessjukdom är uppenbar, utan även fån-

gar, vilka icke kunna betecknas som sinnessjuka i egentlig mening och för vilka därför icke skulle kunna utfärdas för intagning å hospital erforderligt läkarebetyg, men vilka dock förete en sådan sinnesoro i förening med mer eller mindre svår sömnlöshet, att fortsatt vistelse i fängcell är kontraindicerad. Överhuvudtaget bör en straffånge överflyttas till sinnessjukavdelning inom fångvården, så snart det föreligger misstanke om sinnessjukdom. I all synnerhet är det av vikt, att straffångar, som upprepade gånger haft häftighetsutbrott eller eljest visat egendomligt uppträdande, som står i strid med fängelsets ordningsregler, bli inlagda å sinnessjukavdelning för närmara observation. Detta har nämligen betydelse från två synpunkter, nämligen dels från den synpunkten att, om fången är sinnessjuk, han bör erhålla vård och icke disciplinbesträffas, dels ock från den synpunkten, att det med hänsyn till fängelsepersonalens och medfångarnas säkerhet är av vikt, att en fånges sinnessjukdom blir upptäckt. Jag skulle från min erfarenhet under den tid, jag innehade befattningen som inspektör för sinnessjukvården, kunna anföra många exempel på att straffångar, innan de blivit anmälda till hospital, gång på gång bestraffats för disciplinvidrigt uppträdande, vilket förorsakats av deras själsjukdom. Jag skulle också, om tiden tillåtit det, kunnat anföra flera exempel på den fara, det för omgivningen innebär, när en fånges sinnessjukdom icke i tid blir upptäckt. Jag skall emellertid endast nämna ett sådant fall. I början av förra året intogs å härvarande sinnessjukavdelning i och för observation en straffånge, som svårt knivskurit en medfånge. Vid den här verkställda undersökningen befanns det, att mannen sedan årtal haft förryckta idéer om förföljelse, och att han under dessa idéers inflytande sedan länge närt planer på att bringa såväl vissa av fångvårdspersonalen som vissa av fångarna om livet. För denne synnerligen farlige sinnessjuka fånge utfärdade jag efter den sålunda verkställda undersökningen det för intagning

å hospital erforderliga läkarebetyget och han vårdas numera å s. k. säkerhetspaviljong vid sådant. Överhuvudtaget hade svåraste våldsdåd, som under senare år begåtts i de svenska fängelserna — jag syftar på ett fall, där en konstapel dödades, och på ett fall, der fyra konstaplar blevo knivhuggna — föröfvats av fångar, som vid därefter av sakkunnig verkställd undersökning befunnos sinnessjuka. Även båda dessa sinnessjuka fångar äro numera intagna å säkerhetspaviljong vid hospital.

Även där en straffånga visar egendomligt uppförande, utan att dock bryta mot fängelseordningen, bör han i allmänhet överflyttas till sinnessjukavdelning med fackutbildad läkare för närmare observation, om sinnessjukdom föreligger. Detta är från samhällsskyddssynpunkt av stor vikt, i synnerhet när fråga är om fångar, som gjort sig skyldiga till upprepade brott. Ty äro kriminella individer sinnessjuka, bör naturligtvis samhället befrias från dem därigenom att hospitalsvård beredes dem.

Under de tre år, jag skött läkaretjänsten vid Långholmens sinnessjukavdelning, har här intagits sammanlagt 16 straffångar, vilka befunnits lida av obotlig sinnessjukdom, och i de flesta av dessa fall hade sinnessjukdomen tydligen varit förhanden redan då brottet begicks. Av de ifrågavarande straffångarna hade en blivit dömd för dråp, en för misshandel å moder, en för hotelse under värnplikt, en för förfalskning, en för upprepade förseelser mot trafikstadgan och elva för stöld, därav fem för tredje resan, två för fjärde resan, tre för femte resan och en för sjunde resan. Den sistnämnde hade säkerligen under större delen, kanske under hela sin brottslige bana, varit sinnessjuk, och även av de andra recidivisterna hade flera, av allt att döma, även vid föregående brotts begående varit sinnessjuka, fast detta förbisetts såväl in foro som under straffets avtjänande.

Det kan emellertid vara förenat med ej ringa risk att frigiva även en sinnessjuk straffånge, som i sig själv icke

är kriminell. Jag skall belysa detta med ett av mina ifrågavarande fall. Den för förseelser mot trafikstadgan dömd, vilken ådömts en månads fängelse och 400 kronors böter, vilka även förvanlats till fängelse, blev endast 10 dagar före strafftidens utgång inlagd å härvarande sinnessjukavdelning, då han fått ett svårare orosutbrott i fängcellen. Det befanns emellertid vid den närmare utredning, jag verkställde, att mannen i fråga, märk väl till yrket chaufför, länge varit sinnessjuk. Fallet utgör en erinran om att man ej kan bedöma en sinnessjuks farlighet efter arten av det brott han begått. I detta fall var ju brottet, juridiskt sett, ringa, men hade denne sinnessjuka man blivit frigiven och fortsatt med bilkörning, kunde lätt en svårare olycka hava blivit följden av hans fortsatta yrkesutövning. Nu utfärdade jag emellertid rörande denne sinnessjuka chaufför omedelbart det för intagning å hospital erforderliga läkarebetyggt och lyckades ock få honom mottagen å hospital vid strafftidens slut. Även de övriga här nämnda av kronisk sinnessjukdom lidande straffångarna, som blivit intagna å Lågholmens sinnessjukavdelning under min tjänstetid därstädes, ha vid strafftidens slut blivit överflyttade till sinnessjukhus fransett ett par, vilka, såsom mindre farliga, blevo hänvisade till försörjningsinrättning. Några av de ifrågavarande straffångarna, vilkas strafftid ännu icke utgått, vårdas emellertid alltjämt å härvarande sinnessjukavdelning, men skola i god tid bliva anmälda till hospital.

Den enda garantin mot att fångar, som äro sinnessjuka, vid strafftidens slut icke återfå sin frihet, till fara eller åtminstone olägn för samhället, är att fängvården till sin disposition har sinnessjukavdelning med psykiatriskt skolad läkare och att till sådan avdelning för observation i god tid före strafftidens slut från de olika fängelserna överflyttas en var fånge, som på grund av sitt uppträdande kan ge anledning till misstanke om sinnessjukdom.

Som av det, jag nu haft den äran att anföra, torde framgå, är det synnerligen betydelsefulla uppgifter som tillkomma sinnessjukavdelning inom fångvården. Erfarenheten om verksamheten vid den svenska fångvårdens sinnessjukavdelningar har också ådagalagt, att dylika avdelningar utgöra ett ovärderligt led mellan fångbehandlingen och sinnessjukvården.

Lösdrivarlagstiftningen i Sverige.¹⁾

Af Kanslirådet HJ. NYMAN.

Den latinska sentensen melior est prevenire quam punire — det är bättre att förebygga än att straffa — kan man säga alltid varit mottot för den svenska lösdrivarlagstiftningen. De förebyggande åtgärderna hava företrädesvis riktats mot individer, från vilkas sida fara i särskild grad hotar för rättskränkningar, nämligen de lättjefulla och medellösa i samhället.

Redan i de svenska landskapslagarna möta stadganden, enligt vilka sysslolösa och medellösa personer åläggas att förskaffa sig arbete. I Magnus Erikssons stadslag 1303 upptogs såsom påföljd för den, som underlät att taga tjänst, att han skulle drivas ut ur staden och, om han återvände, slås i stocken.

Under 1500-, 1600- och 1700-talen kommo de bestämmelser, som hade avseende å lösdriveriet, att stå i ett intimt samband med näringslagstiftningen. Staten arbetade på att höja näringarna samt skaffa dem billig arbetskraft. Brist rådde därpå på grund av de ständiga krigen. Allt sysslöst folk skulle därför sändas till slotten eller konungens gårdar för att där arbeta.

¹⁾ Uppsatsen är ett föredrag, hållet vid ett besök av deltagarna i fängvårdsmötet 1927 vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö samt avsett att orientera deltagarna i lösdrivarlagstiftningen i Sverige. Uppsatsen gör därför ej anspråk på att mera ingående behandla lösdrivarproblemet.

I vissa fall tillätos dock de, som erhållit tiggarpass, att försörja sig med tiggeri.

Under Gustaf II Adolfs regering vidtogos åtgärder, som direkt syftade att förebygga och hämma lösdriveriet. En hospitalsordning från 1620-talet bestämde, att i varje stad skulle upprättas ett hospital för fattiga och orkeslösa samt ett tukthus. De, som ej behövde vård å hospitalen, skulle sättas in i tukthusen och där vänjas vid arbete.

Ofta bliva författningar endast föreskrifter på papperet; så blev ock här fallet. Tiderna voro onda och brist på pengar rådde i statskassan, varför endast några få tukthus kommo till stånd.

Samtidigt med att direkta åtgärder mot lösdrivarna vidtogos, sökte man förhindra sysslolöshet och tvinga en var in i viss näring. Hantverkare och fabriksidkare hänvisades till städerna, där ett strängt skråtvång infördes. I stället för att avhjälpa arbetslösheten bidrog detta till att öka lösdrivarnas antal.

Staten kom då på tanken att använda lösdrivarna som krigsknektar. En bestämmelse utfärdades, att alla sysslolösa skulle taga årstjänst vid äventyr att eljest varda uttagna till krigsknektar. Den, som ej hade tjänst, saknade, sade man, laga försvar.

1800-talets första hälft utmärktes av en livlig verksamhet på lösdrivarlagstiftningens område. I en stadga säges det ifrån, att varje medlem i samhället är pliktig att gagna det allmänna med nyttig verksamhet. Ingen lösdrivare eller lätting skulle tålas. Tyvärr var denna författning en from önskan, som varken då eller senare gått i uppfyllelse.

1833 utfärdades en försvarslöshetsstadga, enligt vilken var och en, som ej hade tjänst eller som saknade laga försvar, ansågs lösdrivare och skulle som sådan behandlas. En senare stadga byggde på samma grund.

Den nu i Sverige gällande lösdrivarlagen är av den

12 juni 1885 och har titel lag angående lösdrivares behandling.

Såsom lösdrivare behandlas:

den, som sysslolös stryker omkring från ort till annan utan medel till sitt uppehälle, där ej omständigheterna ädagalägga, att han söker arbete, d. v. s. vagabonden, samt

den, vilken eljest, utan att äga medel till sitt uppehälle, underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant levnadssätt, att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet (de kriminella elementen, soutenörer, falskspelare, de prostituerade eller som man brukar säga de stationära lösdrivarna).

Såsom lösdrivare behandlas vidare den, som frigivits från tvångsarbete, men underlåter att iakttaga vissa honom därvid meddelade föreskrifter om anmälningsskyldighet m. m.

Närmaste uppsikten över lösdrivarne utövas av krono- eller polisbetjänt eller tillsyningsman.

När polisman anhållit en lösdrivare, skall denne ofördröjligen inställas till förhör å landet inför landsfiskal och i stad inför stadsfiskal.

Befinnes vid förhöret, att den anhållne gjort sig skyldig till lösdriveri, må den, som håller förhöret, meddela den anhållne varning. Angående varningens meddelande och skälen därtill överlämnas till den anhållne ett skriftligt besked, som dessutom skall uppläsas för honom.

Denna varning blir emellertid ej omedelbart definitiv utan skall underställas länsstyrelsens prövning. För sådant ändamål skall den, som håller förhöret, upprätta ett protokoll däröver, vilket protokoll skall upptaga anledningen till förhöret och vad den anhållne till sin ursäkt förebragt ävensom redogörelse för hans levnadsomständigheter samt beskrivning över hans utseende jämte intyg om, att beskedet blivit honom tillställt.

Den varnade kan, om han önskar bliva hörd hos länsstyrelsen, personligen anmäla sig till förhör eller ock inlämna eller med posten insända påminnelser inom samma tid, som gälla för förhørsprotokollets insändande. Härom skall varningsbeskedet innehålla underrättelse.

Efter det förhör hållits eller påminnelser avgivits eller om den varnade ej låtit sig avhöra inom nyss angivna tid, prövar länsstyrelsen varningen. Finner länsstyrelsen varningen befogad, kungör länsstyrelsen varningen för rikets polismyndigheter genom att införa densamma i Tidning för polisunderrättelser.

Är anhållen lösdrivare okänd och undandrager han sig att uppgiva namn eller hemort, eller förekommer skälig anledning, att hans uppgift därom är osann och kan rätta förhållandet ej genast utredas av förefintliga betyg eller annorledes, skall han häktas samt sändas till länsstyrelsen i länet. Länsstyrelsen kan antingen hålla honom i häkte, till dess tillförlitliga upplysningar om honom vunnits, eller sända honom till annat län, där anledning finnes att antaga, att sådana upplysningar lättare stå att vinna. I detta fall ankommer på länsstyrelsen att meddela varning samt kungöra sådan.

Den som, innan två år förflutit, sedan honom meddelad varning blivit kungjord, ånyo beträdes med lösdriveri, må, sedan förhör med honom hållits, häktas samt sändas till länsstyrelsen. Enahanda behandling är den underkastad, som undergått tvångsarbete och inom två år efter frigivandet ånyo blivit beträdd med lösdriveri, ävensom den, som visar tredska i avseende å honom åliggande anmälningsskyldighet.

Sedan lösdrivaren blivit häktad och sänd till länsstyrelsen, skall länsstyrelsen hålla förhör med honom samt däröver föra protokoll, i vilket den häktades levnadsomständigheter skola antecknas, prästbetyg och läkarbetyg införas jämte beskrivning å hans utseende och upp-

gift å hemort¹⁾. Finner länsstyrelsen, att den häktade gjort sig skyldig till lösdriveri, må länsstyrelsen döma honom till tvångsarbete från och med en månad till och med ett år. Tvångsarbetet kan utsträckas till högst tre år, om lösdrivaren förut undergått tvångs- eller straffarbete eller eljest försvårande omständigheter förekommit. Prövar länsstyrelsen sådana förmildrande omständigheter vara för handen, att den häktade, ändå att han befunnits skyldig till lösdriveri, icke skäligen bör till tvångsarbete dömas, äger länsstyrelse meddela honom förnyad varning samt ställa honom på fri fot.

Utslag, varigenom någon dömes till tvångsarbete, skall för den dömda genast avkunnas. Därvid skall underrättelse lämnas honom om vad för besvärns anförande bör iakttagas. Besvären ställas till Konungen och skola prövas av landets högsta domstol. Vi hava sålunda i första instans ett rent administrativt förfarande men i sista hand ett judiciellt.

I stad, där poliskammare finnes, utöver poliskammaren i fråga om lösdrivares behandling den myndighet, som enligt vad här ovan sagts tillkommer länsstyrelse. I stad, där polismästare finnes, kan denne och i annan stad länsstyrelse förordna poliskommissarie eller annan polisman att fullgöra vad enligt lösdrivarlagen åligger stadsfiskal.

Barn under 18 år få ej behandlas som lösdrivare. De skola i stället omhändertagas enligt våra nya barnavårdslagar, d. v. s. intagas i skyddshem av särskilt slag.

Den, som i följd av ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte är oförmögen att genom ar-

¹⁾ Enligt lagen den 17 oktober 1900 om strafferegister skall det hos fängvårdsstyrelsen förda straffregistret innehålla uppgifter bland annat om dem, som blivit dömda till tvångsarbete. I följd härav skall länsstyrelse, när en person blivit dömd till tvångsarbete, insända uppgift härom. Detta förutsätter i sin tur, att före dömandet införas utdrag ur straffregistret rörande den häktade.

bete förvärva vad till livets uppehälle oundgängligen erfordras, må ej dömas till tvångsarbete. Om han börjat undergå sådant, får tvångsarbetet ej fort fara, utan han skall lössläppas. För att behandlas såsom lösdrivare, måste personen sålunda vara arbetsför. Icke arbetsföra skola i stället omhändertagas av fattigvårdsmyndigheterna.

Tvångsarbete skall förrättas i allmän tvångsarbetsanstalt¹⁾.

Tvångsarbetsanstalt skall vara så inrättad, att för brott straffade i allmänhet särskiljas från andra samt att de dömda varda skilda efter kön. De dömda skola hållas till lämpligt arbete efter olika arbetsförmåga.

Vid frigivningen skall tvångsarbetaren av anstaltens föreståndare förpassas till den kommun, där han har sin hemort. Efter länsstyrelsens medgivande må den frigivne dock kunna förpassas till ort, där han erbjudits anställning hos välkänd och pålitlig person. Frigiven tvångsarbetare skall ofördröjligen begiva sig till förpassningsorten och, om orten är stad, där polismästare finnes, anmäla sig hos denne inom 24 timmar efter ankomsten. — Den, som blivit dömd till tvångsarbete i 6 månader eller därutöver, får ej under 2 år efter frigivandet utan särskilt tillstånd av polismästare (stadsfiskal eller landsfiskal) uppehålla sig utom den kommun, dit han förpassats. I stad, där polismästare finnes, skall den frigivne å de tider och i den ordning, som av polismästaren förelägges honom, göra anmälan om bostad och försörjningsmedel. Denna anmälningsskyldighet bör ordnas på sådant sätt, att den frigivne ej störes i sin lovliga verksamhet eller utsättes för allmän uppmärksamhet. Tillstånd att lämna förpassningsorten må lämnas den frigivne, för att han må kunna emottaga erbjuden anställning hos välkänd och pålitlig person eller å uppgiven ort söka arbete, där utsikt därtill

¹⁾ Någon enskild tvångsarbetsanstalt har ej kommit till stånd.

finnes, eller ombesörja någon för den frigivne viktig angelägenhet.

Förekommer skäl därtill, äger länsstyrelse att helt och hållet eller delvis meddela befrielse från ovannämnda den frigivne ålagda skyldigheter.

Visar den frigivne tredska att efterkomma honom ålagda skyldigheter, löper han risken att ånyo häktas för lösdriveri och behandlas enligt ovan givna regler.

Därest den, som undergår tvångsarbete, skulle komma i förändrade villkor, så att hans kvarhållande i anstalten icke längre är av nöden, äger jämlikt 13 § i lösdrivarlagen länsstyrelsen i det län, där tvångsarbetsanstalten är belägen, förordna om hans frigivande.

Kungörande av varning skall, såsom redan nämnts, ske genom den i Stockholm utgivna Tidningen för Polisunderrättelser. I denna skola även införas underrättelser om meddelade utslag, varigenom någon ådömts tvångsarbete, frigivning från sådant samt om tillstånd till den frigivnes vistande utanför bestämd ort m. m.

Enligt fattigvårdslagen skall inom varje fattigvårdssamhälle av fattigvårdsstyrelsen anställas behöfligt antal tillsyningsmän, som skola anhålla bettlare samt inställa dem, därest de ej på grund av föreliggande fattigvårdsbehov böra överlämnas till samhällets fattigvårdsstyrelse, till förhör, på sätt om lösdrivare stadgats. Bestämmelsen tillämpas tyvärr allt för sällan.

För att förebygga lösdriveri skola kommunalmyndigheterna och tillsyningsmännen söka bereda lösdrivaren utväg till arbete.

Vad är nu enligt svensk lagstiftning grunden till statens ingripande mot den sysslolöse? Av den kortfattade historiska redogörelsen torde man kunna draga den slutsatsen, att en allmänfara ansetts hota från personer, som gå utan sysselsättning. Av motiven till nu gällande lag framgår, att samma grund alljämt är till finnandes. Nu gällande lösdrivarlag giver ej någon direkt definition på

lösdriveriet, men uppställer vissa förutsättningar för att en person skall komma under lagens tillämpning. Dessa förutsättningar äro :

- 1) sysslolöshet,
- 2) medellöshet,
- 3) ett kringstrykande eller allmänvådligt levnadssätt.

Personer med dylika kvalifikationer anser lagen vara särskilt samhälls-farliga. Ur motiven till lagen må särskilt anföras följande uttalande: »Erfarenheten hade nämligen visat, att steget från ett lättjefullt levnadssätt in på brottets bana vore så gott som oundvikligt, då den medellöse, som ej själv ville arbeta, knappt hade någon annan utväg för sitt uppehälle än ett olovligt och brottsligt anlåtande av andras tillgångar«. Vår lösdrivarlag är därför av preventiv natur. Tvångsarbetet får ej fortvara längre än som erfordras för den allmänna säkerhetens bevarande. Nyss nämndes ock, att en tvångsarbetare skulle utskrivas, om han komme i förändrade villkor.

Tiderna förändras och därmed även uppfattningen om lösdrivarens behandling. Nya typer, betingade av samhällets utveckling i både gott och ont, uppstå. Vagabonden blir sällsyntare, beroende på de goda kommunikationerna och på att yrket ej lönar sig längre. De dåliga elementen dragas dessutom med allt oemotståndligare kraft till de lättbebyggda trakterna, där de bättre och mera ogenerat kunna finna en lättvindig utkomst.

Bland fackmän vågar jag nämna, att våra polismyndigheter understundom använda lösdrivarlagen emot lösa personer, som anhållas såsom misstänkta för brott. Då brottet ej kan bevisas samt utredningen i målet visar, att den anhållne saknar sysselsättning och existensmöjligheter, brukar han i stället ådömas tvångsarbete. Något oriktigt torde ej ligga häri, då den anhållne vanligen fyller måttet för en lösdrivare. Misstanken om brottet är

snarare ett ytterligare kriterium, på att han söker livnära sig genom brottsliga handlingar.

För att belysa till vilket klientel lösdrivarne äro att hänföra, tillåter jag mig åberopa en av socialstyrelsen verkställd undersökning rörande kriminaliteten bland manliga och kvinnliga lösdrivare i Sverige vid viss tidpunkt.

Undersökningarna hava givit till resultat, att mer än $\frac{2}{3}$ av de manliga och nära $\frac{2}{5}$ av de kvinnliga tvångsarbetsarna kunnat betecknas såsom säkert kriminella. Nära $\frac{3}{10}$ av de manliga och över $\frac{2}{5}$ av de kvinnliga äro psykiskt abnorma. $\frac{1}{2}$ av de manliga och över $\frac{2}{3}$ av de kvinnliga äro alkoholister.

Inför sådana fakta kan man, vågar jag påstå, med stora skäl tala om en betydande samhällsfara från lösdrivarnas sida. Icke nog med att de äventyra andra samhällsmedlemmars säkerhet till person eller egendom, utan lösdriveriet innebär, om det får florera utan större reaktion från samhällets sida, en betydande fara för ungdomens sundhet och samhällsduglighet. Det är främst ur den synpunkten, att lösdrivarna verka förledande på mindre arbetsvilliga element, som gör att man måste med skärpa taga itu med lösdrivarproblemet, därvid givetvis de sociala synpunkterna böra vinna beaktande. Emellertid vill jag för egen del framhålla faran av att förfalla till falsk sentimentalitet samt med allt för len hand taga på ett problem, som fordrar att behandlas med fasthet. Man måste betänka, att mindervärdigheten är stor bland lösdrivarna samt att i lösdrivarens eget psyke ligger det största hindret för hans upprättande. Man kan då fråga sig, om samhället är skyldigt att offra allt för mycket på förebyggande åtgärder för att hjälpa dylika individer, om vilka man på förhand vet, att de äro oförbätterliga. Allt för mycket omhändertagande, och däråt har den svenska sociala lagstiftningen tenderat, alstrar lätt liknöjdhet och pliktförgätenhet hos individen.

Ett spørsmål, som alltjämt här i landet står på dag-

ordningen, är frågan om lösdriveriets kriminalisering. Norge och Danmark hava härutinnan gått oss före. Utan att gå in på skälen för och emot lösdriveriets kriminalisering vill jag dock, med den uppfattning vi i Sverige haft om grunden för statens ingripande mot lösdrivarna, framhålla, att en kriminalisering här knappast låter sig genomföra annat än i samband med en allmän strafflagsreform. Erkännas måste dock, att den utveckling, som straffrätten under de senaste årtiondena genomgått, skapat ökade förutsättningar för kriminaliseringen. Jag vill dock för egen del framhålla, att, när man skall bedöma ett lösdrivarfall, det gäller en undersökning av en persons hela livsföring och ej av enstaka handlingar, som han begått. Dessa handlingar äro endast yttringar av hans levnadssätt. Mot en kriminalisering kan ock anföras, att svårigheter uppstå att bevisa den ene eller andra handlingen, som lagen uppställer såsom ett brott. Jag tror, att erfarenheten från de länder, där lösdriveriet kriminaliserats, visat, att de dömda lösdrivarnas antal gått ned.

Fattigvårdslagsstiftningskommittén, som under år 1922 sysslade med ett förslag till ny lösdrivarlag, ansåg, att lösdriveriet ej borde kriminaliseras. Till samma resultat kom revisionssekreteraren *von Koch* i ett av honom helt nyligen utarbetat förslag till lag om behandling av vissa arbetsovilliga och samhällsvådliga.

I detta sammanhang må nämnas något om de prostituerades ställning till lösdrivarlagen.

Spörsmålet om lämpliga åtgärder mot kvinnor, som föra ett sedeslöst liv, har alltid visat sig synnerligen svårlöst. Straffrättsligt ingripande är oftast av ringa verkan. Men ej heller ett ingripande, som skett med stöd av lösdrivarlagen, har visat sig åstadkomma något tillfredsställande resultat i avseende å individernas upprättande. Mig veterligen har ej heller spörsmålet kunnat i andra länder lösas på ett tillfredsställande sätt.

I äldre tider hade vi här i landet i de stora städer

den s. k. reglementeringen, d. v. s. kvinnor, som ägnade sig åt skörlevnad, blevo underkastade besiktningstvång. Underlät någon sådan kvinna att infinna sig till besiktning, dömdes hon såsom lösdrivare. Reglementeringen är sedan flera år upphävd, varför lösdrivarlagen numera så att säga direkt tillämpas på de prostituerade. Av dessa plägar man endast ingripa mot de helyrkesprostituerade, d. v. s. sådana, som ej hava någon sysselsättning utan helt hängiva sig åt skörlevnad. En dylik kvinnas levnads-sätt skiljer sig i själva verket föga från de manliga lösdrivarnas. Hon hänger sig åt lättja, stör oftast ordningen, stjälar av sina kunder och dylikt.

I Sverige finnas två tvångsarbetsanstalter, Svartsjöanstalten för 300 manliga och Landskronaanstalten för 150 kvinnliga lösdrivare.

Svartsjö började sin verksamhet i maj 1891. Til logement användes det forna slottet.

Ända till 1909 sysselsattes tvångsarbetarna huvudsakligen med gatstenshuggning. Nämda år övertog anstalten bruket av Svartsjö kungsladugård med omkring 800 tunnland åker och äng samt skogsmark. Dessutom förfogar anstalten över två utgårdar, nämligen Svartsjö djurgård och Svartsjö kungsgård.

För Svartsjö gäller en av Kungl. Maj:t 1920 utfärdad stadga. Enligt denna tillkommer inseendet över anstalten en av Kungl. Maj:t för viss tid tillsatt styrelse av 5 personer. Förut lydde anstalten under fängvårdsstyrelsen. Direktören äger bestämma tvångsarbetarnas fördelning på sätt som synes lämpligt med hänsyn till den behandling, vilken bör komma en var av dem till del. Vidare ligger i direktörens hand att föreskriva, huruvida tvångsarbetare skall förvaras i enrum eller i gemensamhet.

Till uppmuntran och belöning för flit och välförhållande må arbetspremie kunna tilldelas tvångsarbetare med högst 1 krona för arbetsdag. Av arbetspremie må intill hälften kunna användas till understödjande av hans när-

maste anhöriga samt till kostförstärkning eller annan tvångsarbetarens personliga förmån. Återstående delen sparas, till dess tvångsarbetaren avgår från anstalten.

Tvångsarbetarna indelas vid jordbruksarbetet i olika arbetslag med en förman som arbetsledare. Förmannen deltar själv i arbetet. Uppfostringsarbetet handhaves närmast under direktören av pastorn och 2 assistenter. Största möjliga frihet tillmättes den enskilde tvångsarbetaren, så långt möjligt är utan bevakning. Han kan, om han visat sig pålitlig, få köra hästarna kilometerlångt bort från varje bevakande öga. Inom anstalten får han röra sig ganska obehindrat.

För tvångsarbetsanstalten i Landskrona finnes även en särskild styrelse. För denna anstalt gälla ungefär samma bestämmelser som för Svartsjö. De internerade kvinnorna sysselsätts med sömnad och trädgårdsodling.

Med såväl Svartsjö som Landskrona äro förbundna alkoholistanstalter, i vilka interneras svårhanterliga alkoholister, som ej kunna vårdas å andra anstalter. Dessa alkoholister få i stort sett samma behandling som övriga tvångsarbetare.

Jag nämnde nyss, att tvångsarbetarna kunna efter direktörens bestämmande förvaras i gemensamhet eller i enrum.

På en sådan anstalt som denna rymmas individer, som kanske mer än fängelsernas klientel tarva en individuell behandling. Här finnes, kan man säga, botten-skrapet av samhällets mindervärdiga individer med olika psykiska defekter, som tarva sin särskilda behandling. Att förvara dessa olika individer i gemensamhet har därför sina sidor. Å andra sidan får man ej förglömma, att de internerade skola ut i livet igen, där ingen makt kan hindra dem att umgås med sina gelikar. En väl ordnad tvångsarbetsanstalt, har en framstående norsk fångvårdsman påpekat, måste därför vara rustad med både en gemensamhetsavdelning och en cellavdelning. Vid Svartsjö

finnes dels en gemensamhetsavdelning och dels en under uppförande varande cellavdelning. Gemensamhetsavdelningen är utrustad med nattceller, s. k. sovboxar, vilka säkert för många synas vara rätt så ålderdomliga och burliknande. Utan att giva mig in på spørsmålet, huru för framtiden bör ordnas med boxsystemet, vill jag framhålla, att många av tvångsarbetarna sätta värde på att hava en plats, som han ensam disponerar. En del tvångsarbetare äro dessutom så sexuellt betonade, att man nattetid måste isolera dem. Vid Svartsjöanstaltens kolonier hava emellertid boxarne försöksvis tagits bort med gott resultat.

Mot 1885 års lösdrivarlag hava riktats många anmärkningar, vilka kanske ej rört anlitandet av tvångsarbetet i och för sig utan formerna för dess anlitande. Särskilt har framhållits, att lagen i viss mån icke kan fränkännas karaktären av klasslag. Detta i främsta rummet på den grund, att den såsom förutsättning för ingripandet uppställer medellöshet. Det säges också, att det icke är fullt tillfredsställande ställt för att skydda den oförskyllt arbetslöse från ingripande.

Lagen är dessutom ineffektiv. Den ger samhället ett mycket ofullständigt skydd, och dess förmåga att upprätta individen måste tyvärr erkännas vara ringa.

Under senare åren hava olika lagförslag framkommit om lösdrivares behandling.

1922 gav den s. k. fattligvårdslagstiftningskommittén ett förslag till ny lösdrivarlag, vilket förslag huvudsakligen bygger på nu gällande lösdrivarlag med vissa ändringar. Förslaget skiljer sig från denna lag väsentligen i följande hänseenden:

Under det att förutsättningarna för behandling såsom lösdrivare av kringstrykande personer äro enligt förslaget så gott som ord för ord desamma som enligt lagen, har förslaget vid angivande av förutsättningar för ingripande mot andra personer, vilkas livsföring är samhällsvådlig, icke medtagit medellösheten. Detta har skett, emedan

kommittén funnit det i förslaget liksom i lagen ingående uttrycket för sysslöshet: »underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig«, redan i sig innefatta ett krav på medellöshet. Förslaget avser vidare i denna del att underlätta det i praktiken redan nu tillämpade förfarings-sättet att såsom lösdrivare behandla även den, som innehar medel, härledande sig från brott eller annat samhälls-skadligt levnadssätt.

Beträffande polismyndighetens förhör med för lösdriveri anhöllen person innehåller förslaget bland annat den föreskriften, att vid förhöret skall närvara någon av förhørsledaren tillkallad person.

I syfte att betona vikten av det kommunala och enskilda arbetet för lösdrivarnas hjälpande och upprättande samt att leda polismyndigheternas uppmärksamhet härpå har i förslaget stadgats att den, som meddelar varning, bör vara den varnade behjälplig med anskaffande av arbete, husrum och uppehälle. Han har för sådant ändamål att själv vidtaga lämpliga åtgärder eller att hänvända sig till arbetsförmedlingsanstalt, fattigvårdsstyrelse eller kommunal myndighet eller, om det anses lämpligare, till enskild institution, som kan befinnas villig att omhänderta den varnade.

Enligt lagförslaget får den, som inom två år efter frigivning från undergången tvångsarbete ånyo beträdes med lösdriveri, icke såsom enligt gällande lag omedelbart av polismyndigheten häktas och sändas till länsstyrelsen, utan skall sådan person i vanlig ordning tilldelas varning.

Förslaget berättigar vidare polismyndigheten att även i fall, där förutsättningarna för häktning föreligga, om så finnes lämpligt ersätta häktningsåtgärden med förnyad

Beträffande förhör inför länsstyrelsen med häktad lösdrivare föreligger i förslaget den olikheten mot gällande lag, att länsstyrelsen, då sådant finnes för utredning av målet vara av nöden, kan förordna om förhör vid domstol.

Enligt förslaget skall liksom hittills beslut om intagande i tvångsarbetsanstalt meddelas av länsstyrelsen. Beslutet behöver emellertid enligt förslaget icke alltid omedelbart gå i verkställighet. Länsstyrelsen kan nämligen, därest omständigheter framkommit, som giva grundad anledning till antagande, att det med tvångsarbetet avsedda ändamålet skall kunna vinnas genom lösdrivarens överlämnande till lämplig anstalt, förening eller enskild, varom erbjudande föreligger, låta med verkställigheten av beslutet anstå och förordna om sådant överlämnande under de villkor, som länsstyrelsen föreskriver. Har verkställigheten ej påbörjats inom två år efter beslutets meddelande, förfaller beslutet.

Medan enligt gällande lag tvångsarbete ådömes på viss bestämd tid, skall enligt förslaget beslut om tvångsarbete inskränka sig till ett förordnande, att dylikt arbete skall äga rum, utan att någon viss tid för arbetet utsättes. Enligt förslaget blir tiden för tvångsarbetet relativt obestämd. Huvudregeln är, att den, som intagits å tvångsarbetsanstalt, må kvarhållas å anstalten under en tid av två år från intagningsdagen räknat. Skulle det emellertid på grund av den intagnes föregående liv eller hans förhållande vid anstalten synas uppenbart, att han vid utskrivning efter två års anstaltsvistelse skulle återgå till ett sysslolöst eller samhällsvådligt levnadssätt, må han kvarhållas i anstalten intill tre år efter intagandet. Å andra sidan må utskrivning från anstalten kunna ske efter kortare tid än två år, där den intagne på grund av föreliggande omständigheter skäligen kan antagas efter tidigare utskrivning ärligen försörja sig samt föra ett arbetsamt och ordentligt liv. Med mindre särskilda skäl därtill föreligga, får utskrivning dock icke äga rum förr än ett år efter intagandet.

Frågor om förlängning av tiden för tvångsarbetet utöver två år samt om utskrivning före nämnda tid eller före den tid av tre år, till vilken förlängning kan hava beslutats, skola prövas av länsstyrelsen i det län, som har

uppsikt över tvångsarbetsanstalten. Anstaltens styrelse har att till länsstyrelsen göra de framställningar i ämnet, vartill den finner anledning.

Enligt förslaget skall den å tvångsarbetsanstalt intagne i vissa fall kunna försöksvis utskrivas från anstalten. Därest det finnes gagneligt för den intagnes återgång till ett arbetsamt och ordentligt liv och förhållandena i övrigt synas föranleda därtill, kan nämligen tvångsarbetsanstaltens styrelse tillsvidare eller för viss tid överlämna tvångsarbetaren till lämplig anstalt eller förening eller anställa honom i arbete, tjänst eller yrke hos person, som åtager sig att samverka med tvångsarbetsanstalten för fyllande av dess uppgift. Försöksutskrivning må dock ej vidtagas förrän ett år efter intagandet, med mindre särskilda omständigheter det föranleda och den länsstyrelse, som har uppsikt över anstalten, samtycker därtill. Försöksutskrivning skall ske under förbehåll för tvångsarbetsanstaltens styrelse att när som helst återtaga den försöksutskrivne och med skyldighet för styrelsen att återtaga honom, när hans uppförande eller annat förhållande föranleder därtill. Över försöksutskrivnen skall anstaltens styrelse öva tillsyn genom därtill utsedd person, förening eller myndighet. Kan lämplig tillsyningsman icke på annat sätt erhållas, är polismyndighet skyldig att åtaga sig uppdraget.

Gällande lags bestämmelser om förpassande till viss ort av den från tvångsarbetsanstalt frigivne samt om skyldighet för honom att i åtskilliga hänseenden underkasta sig polismyndighetens kontroll hava icke upptagits i förslaget. Detsamma innehåller i denna del allenast ett stadgande, att vid utskrivning från tvångsarbetsanstalt tvångsarbetaren skall förhjälpas till ort, där han erhållit eller har utsikt att finna sysselsättning, men eljest till den kommun, inom vilken han senast mantalsskrivits.

Revisionssekreteraren *von Koch* har sedermera över- och omarbetat förslaget i ett 1926 avgivet betänkande med

förslag till lag om behandling av vissa arbetsovilliga och samhällsvådliga.

Förslaget syftar till större effektivitet, bestående inte bara i större skydd för samhället, särskilt dess ungdom, utan också bättre resultat av den behandling, som kommer individen till del. Det söker också åstadkomma större rättvisa samt bättre skydd mot misstag och rättskränkningar.

Den större effektiviteten söker förslaget vinna framför allt genom en långt gående differentiering med hänsyn till de särskilda individernas egenskaper och grad av förfall. Dett finns nämligen otaliga skiftningar i detta människomaterial. För somliga är en hjälpåtgärd — beredande av arbete och moraliskt stöd — tillräcklig, för andra fordras kraftigare åtgärder, om man skall komma någon vart. Och slutligen finns det en del, som obestridligen är ohjälpliga. För dem är interneringen det enda effektiva och samtidigt det enda humana.

För att möjliggöra denna differentiering ingår i förslaget ett system av hjälp- och tvångsåtgärder av flera olika slag. Motsvarigheter till de på andra områden tillämpade instituten villkorlig dom och villkorlig frigivning samt övervakning föreslås i syfte att ge stöd åt den svaga viljan.

Förslaget innebär en omläggning av samhällsingripandet mot prostituerade kvinnor, bestående bland annat i överflyttning i väsentlig omfattning från polisen till här för mera kvalificerade organ för behandlingen av sådana kvinnor.

Genom en omläggning av proceduren hos länsstyrelserna söker förslaget tillgodose kravet på större skydd för den personliga friheten. Den gällande lagens klasskaraktär söker förslaget avlägsna bland annat genom strykande av kravet på medellöshet såsom föruttsättning för ingripande. Förslaget åsyftar vidare att förhindra tvångsåtgärder mot oförskyllt arbetslösa.

Genom avskaffande av den nuvarande lösdrivarvarningen samt genom förlängda interneringstider för de svårare fallen söker förslaget vinna en snabbare och kraftigare reaktion mot de utpräglad samhällsvådliga.

Som en sammanfattning skulle man kunna säga, att förslaget vill sätta differentiering i stället för den nuvarande schablonartade behandlingen samt genomföra en humanisering, samtidigt som samhällets behov av skydd bättre tillgodoses.

Förslaget söker vidare tagen itu med bettleriet. Det omfattar vidare landstrykarna (luffarna) och de s. k. stationära lösdrivarna och framhäver bland dem särskilt de kriminella (som leva på brott) samt vissa prostituerade, nämligen dels sådana, som på grund av ungdom eller psykisk undermålighet behöva särskilt skydd, och dels sådana, vilkas verksamhet utsätter de helt unga kvinnorna och männen för fara eller vilkas offentliga framträdande innebär samhällsfara.

Åtgärder enligt förslaget må vidtagas beträffande

- 1) bettlare,
- 2) landstrykare samt
- 3) vissa stationära lösdrivare:

a) kriminella (s. k. poliskunder), som leva under förhållanden, vilka ge grundad anledning till antagande, att de genom brott förskaffa sig medel till sitt uppehälle (t. ex. soutenörer, langare, bondfångare);

b) personer, män och kvinnor, som vanemässigt bereda sig inkomster genom otukt, under vissa förutsättningar, nämligen

antingen att de äro under 21 år eller genom rubbning av själsverksamheten äro ur stånd att ta vård om sig själva;

eller att de äro vådliga för allmän sedlighet, ordning eller säkerhet på grund av att de förleda till eller främja otukt bland manlig eller kvinnlig ungdom eller genom sitt framträdande å allmän plats eller lokal eller eljest; och

c) personer, som eljest utan att försöka försörja sig på ärligt sätt föra ett samhällsvådligt levnadssätt (l. ex. ligister, våldsverkare, utpressare).

De åtgärder, vilka må vidtagas enligt förslaget, kunna karakteriseras såsom hjälpåtgärder och tvångsåtgärder.

Hjälpåtgärderna vidtagas i allmänhet av kommunalt organ. Så är fallet beträffande bettlare och lösdrivare samt prostituerade kvinnor. Tvångsåtgärderna vidtagas av polismyndighet eller länsstyrelse. Såsom gemensam regel för behandling av alla kategorierna gäller, att tvångsåtgärder ej få vidtagas i annat fall än då det kan anses resultatlöst att med hjälpåtgärder återföra individen till ett ordnat liv.

Hjälpåtgärderna bestå, om ej fattigvårdsfall föreligger, i arbetsanvisning, eventuellt i förening med övervakning, beredande av skydd hos anhöriga, inträde i räddningshem eller dylikt, anmälan till nykterhetsnämnd för vidtagande av åtgärd enligt alkoholistlagen. Begagnas ej erbjuden möjlighet till arbete eller annan utväg till upprättelse, kan tvångsåtgärd vidtagas, såvida ej ännu ett försök med hjälpåtgärder anses böra göras. Tvångsåtgärderna bestå i internering i anstalter av olika stränghetsgrad.

I fråga om bettlare och landstrykare utgöres det kommunala organet av fattigvårdsstyrelsen eller dess delegerade, i fråga om prostituerade kvinnor av ett s. k. hjälputskott, utsett av fattigvårdsstyrelsen, barnavårdsnämnden och nykterhetsnämnden inom eller utom dessa myndigheter och bestående av tre eller flera personer, av vilka flertalet skall vara kvinnor. Hjälputskott behöver ej tillsättas annat än i större städer.

De nuvarande kommunala tillsyningsmännen över lösdrivare bibehållas, men kommun kan av länsstyrelsen befrias från skyldigheten att hava tillsyningsmän. Då hjälputskott tillsatts i stad, skola dock alltid kvinnliga tillsyningsmän finnas.

De kommunala organen skola i fråga om arbetsanskaff-

ning samarbeta med arbetsförmedlingsanstalter och enskilda hjälpororganisationer. För att de kommunala organen alltid skola vara i stånd att anvisa arbete, föreslås att av staten eller under dess medverkan skall anordnas s. k. hjälparbete. Såsom ett alternativ till hjälparbetet föreslås frivilligt arbete i arbetshem.

Dessa båda former av arbete äro frivilliga, och ingen må tvingas att kvarstanna i arbetet, men om vederbörande vägrar att begagna sig av anvisningen till arbete eller därefter återfaller i lösdriveri, utsätter han sig för risken att bli hänvisad till polisen med dess strängare maktmedel.

I avvaktan på utgången av de kommunala organens försök att anskaffa arbete bör vederbörande beredas ett tillfälligt arbete, t. ex. vedhuggning eller dylikt, och såsom vederlag härför få logi och mat, om han är i behov därav.

Möjlighet skall föreligga att bereda vederbörande personligt stöd genom särskilt förordnade övervakare. Den, som beredes arbete på annan ort, får sina resekostnader bestridda av allmänna medel.

Varningsförfarandet avskaffas. Om icke polismyndigheten anser hjälpåtgärd eller internering i alkoholistanstalt böra komma till användning, vidtagas den lindrigaste tvångsåtgärden, internering i arbetshem, eventuellt med villkorligt anstånd jämte övervakning. Beslut om internering i arbetshem underställes länsstyrelsen.

Finner polismyndigheten att strängare åtgärd erfordras, anmäles fallet till länsstyrelsen. Ett lekmannelement deltar i handläggning inför polismyndigheten.

Det föreslås offentlig procedur hos länsstyrelsen, dock med möjlighet för länsstyrelsen att föreskriva undantag, då hänsyn till individen eller andra omständigheter därtill ge anledning. Vidare föreslås rätt för den häktade till försvarsbiträde på samma sätt som för de för brott häktade samt såsom konsekvens härav häktningsmyndighetens närvaro vid förhör, möjlighet till särskild förundersökning för åstadkommande av ytterligare utredning samt rätt för länsstyrelsen att förordna om förhör vid domstol.

Finns länsstyrelsen varken hjälpåtgärder eller internering i arbetshem böra komma till användning, äger länsstyrelsen tillgripa det yttersta tvångsmedlet, tvångsarbete. Detta blir således förbehållet allenast för de svåraste fallen. Eventuellt kan meddelas villkorligt anstånd med beslutets verkställande jämte övervakning.

Tvångsarbete ådömes under på förhand obestämd tid; i regel är tiden 2 år, men kan förkortas och även förlängas till 3 år, om sannolikheten talar för återfall vid tidigare utskrivning. Oförbätterliga individer, som tillbragt minst 10 år i tvångsarbetsanstalt, kunna kvarhållas längre än 3 år.

Vid utskrivning från tvångsarbetsanstalt anordnas arbetsanvisning och övervakning samt uppställas villkor rörande vistelseort m. m. Fullgöras icke villkoren, kan återtagande till anstalten ske inom viss tid.

Ordet lösdrivare har utmönstrats ur den föreslagna lagens rubrik och text. Det föreslås följande benämning på lagen: lag om behandling av vissa arbetsovilliga och samhällsvådliga.

Kungl. Maj:t har helt nyligen tillsatt en ny kommitté, som nu håller på med en överarbetning av ovannämnda två förslag.

Lagmannsretten i straffesaker.

Av lagmann ROLFSEN.

I.

Spørsmålet om endrede regler for straffeprocessen ved lagmannsretten sigtende til at opnaa større tryghet for at ikke uvedkommende hensyn gjør sig gjellende ved avgjørelsen av skyldspørsmålet, men at dette besvares overensstemmende med loven og sakens bevisligheter — har i de senere aar veret sterkt fremme i den offentlige diskussion.

Der er her pekt paa forskjellige mangler ved den bestaaende ordning. Der er anket over, at valget av lagrettemenn, som efter loven skal foretas av heredsstyret eller bystyret, foregaar paa en ubetryggende maate, tildels efter rent partipolitiske hensyn med tilsidesettelse av lovens paabud om bare at velge personer, som paa grunn av retsindighet, dygtighet og selvstendighet anses serlig verdige og skikkede til hvervet. Der er videre anket over, at lagrettens behandling av skyldspørsmålet ikke er omgjerdet med tilstrekkelige garantier. Den foregaar i enrum uten kontrol av eller medvirkning av de retskyndige dommere og svaret angis uten begrunnelse, hvorved rent subjektive synspunkter hos de enkelte lagrettemenn faar for stort spillerum og lagrettens avgjørelser i nogenlunde likeartede saker kan bli ganske forskjellige. Endelig er der anket over den parterne tillagte ret til selv at utskyle et

vist antal av de til lagmannstinget uttrukne og fremmøtte lagrettemenn, idet denne ret misbrukes til at faa lagretten ensidig sammensat, bl. a. ved konsekvent utskytelse fra tiltaltes side av kvinder som lagrette i sedelighetssaker.

Der har i den offentlige diskussion heller ikke manglet paa forslag til at bote paa disse mangler. Man har foreslaatt utskytelsesretten enten sløifet eller vesentlig begrenset. Til forebyggelse av, at der efter partistillingen i den enkelte kommune bare velges personer, som tilhører et bestemt politisk parti, har man foreslaatt, at der i loven sikres de forskjellige godkjendte partier efter innsendte forslagslister og efter forholdstalsvalg at bli representert i lagrettentvalget. Der er fra annet holl foreslaatt, at de lagrettemenn, som skal forrette ved tinget — istedetfor som nu at uttas ved lodtrekning av det kommunevalgte utvalg — opnevnes innen dette utvalg av en utenforstaaende myndighet eventuelt under medvirkning av parterne paa samme maale som skjøns- og domsmenn i civile saker. Andre krever mere vidtgaaende endringer til sikrelse av, at lovens krav til lagretten sker fyldest og foreslaar i det øiemed selve valget av lagrettemenn helt eller delvis henlagt til institutioner, som ikke er avhengig av de politiske partier.

Man har videre foreslaat, at lagmannen enten alene eller sammen med de 2 meddommere skal være tilstede ved lagrettens forhandling om skyldspørsmålet enten i alle saker eller ialfall, naar lagrettens flertal ønsker det, dog uten stemme. Et annet forslag gaar ut paa, at retten gis en nærmere begrenset adgang til at tilsidesette ogsaa en frifinnende lagrettekjennelse.

Der hersker om disse forslag delte meninger, dels om deres rent praktiske verdi, dels om deres gjennomførbarhet. For det sistnevnte forslags vedkommende er det med føie indvendt, at det vilde medføre et avgjort brud med jurylovens hele system. Betryggende lovregler for sammensetningen av lagrettentvalget er i høj grad ønske-

lige, men vanskelige at gjennomføre uten betenkelige indgrep i det kommunale selvstyre.

Der vil neppe være noget vunnet ved den nyordning, at lagmannen deltar i lagrettens raadslagning for at paase, at alt gaar riktig til, men uten stemme. En saadan deltagelse vilde let faa karakteren av et politiopsyn, lite tiltalende baade fra lagrettens og lagmannens synspunkt. Denne indvenning taper jo endel av sin vegt, hvis lagmannen bare skulde delta, naar lagretten selv fattet beslutning herom, men den vesentlige anke mot en saadan deltagelse ligger i den manglende adgang til kontrol fra parternes side med lagmannens medvirkning. Denne maatte av den grunn i loven begrenses til at gjelle veiledning i lovens regler, men denne veiledning har lagretten allerede faat i retsbeleringen, som avgis i aapent retsmøte og med ret for parterne til at kreve den protokollert med mulig anke for øie.

Det kan heller ikke skjønnes at ville være nogen forbedring ved en saadan ordning at paalegge alle 3 dommere at vere tilstede. Skulde en deltagelse av retskyndige i lagrettens raadslagning i nogen grad kunne avhjelpe de reiste anker mot strafferetspleien, maatte der ialfall samtidig gis dem eller lagmannen en vis adgang til at avkreve lagrettemenn, som besvarer skyldspørsmålet med nei, en nærmere forklaring om de manglende skyldbetingelser og adgang til at protokollere dette med mulig anke for øie. En saadan ordning er ogsaa bragt i forslag, men det gjelder ogsaa om denne, at den betegner et avgjort brud med lovens system idethele, og desuten vanskelig lar sig forene med stemmegivningens hemmelighet.

Studerer man jurylovens system nærmere, vil man idethele snart merke, at dette er et fasttømret og helt gjennomført byggeri, lite mottagelig for kompromisser eller partielle endringer i det ledende princip. Dets vern om rettens idé er baseret paa fuld tillid til folket. Dette var

i sin tid systemets styrke, dets feltrop, men er ogsaa dets svaghed.

Der er da reist spørsmaal, om ikke den beste ordning er at gaa til en hel omordning av procesmaaten ved lagmandsretten, basert paa princippet om fuldt samarbeide mellem ret og lagrette i en stor meddomsret, hvor de folkevalgte domsmænd er i avgjort flertal og i fellesskap med de retskyndige dommere avgjør skyldspørsmaal og straffeutmaaling. Det er sikkert en utbredt og velbegrunnet opfatning at en saadan reform vil yde en væsentlig betryggelse mot de fleste av de ovennævnte anker, som er reist mot strafferetspleien ved lagmandsretten, og at andre veie ikke fører frem.

I nordisk tidsskrift for strafferet 1925 har allerede hr. høiesteretsassessor *Breien* git uttryk for denne opfatning ved flere interessante bidrag til belysning av spørsmålet. Hans siste artikkel fremkommer som tilsvaret til nu afdøde lagmand *Hegges* i samme tidsskrift leverte varme forsvarsindleg for bibehold av juryen, hvis avskaffelse efter hr. *Hegges* mening vilde være »intet mindre end et dødsstøt mot vor demokratiske samfundsordning«, hvis uavviselige krav er de folkevalgte dommers encherredømme over spørsmålet om skyld og straf.

Det ensidige og utilfredsstillende i dette rent politiske synspunkt er sterkt fremholdt av hr. *Breien*, som hevder, at der nu er al grunn til uten politisk sentimentalitet og ut fra vunden erfaring at ta et helt sagligt standpunkt til reformspørsmålet.

Alle er vistnok paa det rene med, at dette ikke bare er et retsteknisk spørsmaal, men at den rette løsning ogsaa er av stor samfundsmessig betydning. Spørsmålet om skyld og straf staar i nøie forbindelse med folkets retsbevidsthed, og derfor bør det folkevalgte element tillegges en avgjørende indflydelse i dommerkollegiet. Men naar der videre spørres om, hvilken ordning saa byr den største betryggelse for at skyldspørsmålet besvares

»øverensstemmende med loven og sakens bevisligheter«, enten det nuværende jurysystem eller en ordning med de store meddomsretter, vil vektskaalen blandt straffetspleiens tjenestemenn i overveiende utstrekning veie til gunst for det siste system. Baade fordi de læge dommere unner fuldt samarbejde med de retskyndige vil faa en bedre og sikrere vejledning angaaende de retslige spørsmål og fordi dette samarbejde vil bidra til en mere nøktern og sikrere bedømmelse av selve bevisligheterne.

Det er ogsaa en kjendt sak, at da spørsmålet om en saadan reform paa dommerforeningene initiativ blev optat til drøftelse i dennes medlemsmøte i september 1923, avga denne forening en nær enstemmig uttalelse til fordel for reformen med tilslutning bl. a. av Høiesterets justitiarius og riksadvokaten.

II.

Selvfølgelig maa man ved spørsmålet om statsmagternes holdning til en saadan reform være forberedt paa, at det nuværende system eller juryinstitutionen som saadan trods sine mangler har mange tilhengere, ja beundrere, og at taktiske eller politiske hensyn ved siden av uviljen mot forandring i tilvante forhold kan trenge styrken av de saklige hensyn tilbake.

Som av hr. Breien nevnt, blev der sommeren 1923 stillet en interpellation til regjeringen fra kommunistisk holl, om regjeringen var opmerksom paa de ret hyppige lagrettekjennelser av opsigtsvekkende art, og om den agtede at søke botemidler herimot. Der er ogsaa i hr. Breiens artikkel redegjort for regjeringens svar, avgitt av mig som daverende justisminister, at regjeringen vilde ta saken unner overveielse og eventuelt foreslaa for stortinget lov-

forandringer sigtende til at fremme et bedre samarbejde mellem ret og lagrette.

Justisdepartementet lot i sakens anledning innhente embedsmæssige uttalelser fra riksadvokaten og rikets lagmenn. Der er ikke anledning til aa gaa nærmere inn paa de vektige bidrag til belysning av spørsmålet som inneholdes i disse forestillinger. Jeg skal bare nevne at der blandt lagmennene var delte meninger om saken. Ogsaa de lagmenn som ansaa de store meddomsretter for mere betryggende domstole enn de nuværende jurydomstole antok ikke at det var paakrevet at gaa til en saadan reform eller fremholdt ialfald tvivl om tiden ennå var inne til en saa inngripende forandring i den tilvante straffetspleje. Denne betenkelighet ga ogsaa riksadvokaten i sin embedsmessige erklæring uttryk for.

Til avgjørelse for regjeringen forelaa paa dette tidspunkt spørsmålet, om den nye civilprocesreform, som forutsatte opprettelse av civile lagmannsretter, nu skulde iverksettes. I disse retter skulde domsmyndigheten tilligge lagmannen med 2 lagdommere (jurister) samt 4 folkevalgte domsmenn i fullt samarbeide. Naar denne ordning, som Stortinget med stort flertall hadde bifallt, skulde settes ut i livet laa det nær at foreslaa en lignende ordning ved lagmannsretten i straffesaker, om enn med noget sterkere besetning av det folkevalgte element i domstolen. Lagmannsretten vilde da paa samme ting og i det vesentlige paa samme rettssteder og med samme dommere kunne behandle baade tvistemaal og straffesaker, hvorved ogsaa en betydelig forenkling av rettspleien vilde opnaaes.

Med dette for øie utarbeidet Justisdepartementets lovavdeling i 1924 et utkast til de fornødne endringer i straffeprocenloven og domstolloven, bygget paa at lagmannsretten ved hovedforhandling i straffesaker sammensettes av lagmann, 2 meddommere og 6 domsmenn og at disse dommere i helt gjennomført samarbeide deltar i hovedforhandling og dom.

Domsmennene skulde ved lodtrekning uttas av de i domstolsloven bestemte folkevalgte utvalg av domsmenn for lagmannsretten. I ethvert lagsogn skulde der være et almindelig utvalg av domsmenn (menn og kvinner) for denne ret, bestaaende av 6 gange saa mange domsmenn som det antokes at der i løpet av et aar vilde falde retsdage i tvistemaal og straffesaker ved lagmannsretten. Antallet skulde derefter bestemmes og fordeles av lagmannen mellem lagsognets kommuner efter folkemengden. Valget av domsmenn skulde foretas av kommunestyret hvert 3. aar og samtidig valg av domsmenn til de særlige utvalg i de kommuner, hvor saadanne utvalg opprettes. For straffesaker skulde der være særlige utvalg

- 1) i saker som angaar overtredelse av bygnings, sundhets eller brannlovgivningen,
- 2) i saker angaaende forbrydelser eller forseelser i sjofartsforhold og
- 3) i saker angaaende forseelser, som omhandles i loven om haandverksnæring.

Utkastet bestemte at forhandlingen i lagmannsretten i regelen foregaar under étt for skyldspørsmaalets og straffespørsmaalets vedkommende, dog med adgang for domstolen til aa tillate at skyldspørsmaalet behandles særskilt, hvor dette i indviklede saker antas at lette oversikten. Til fellende avgjørelse av skyldspørsmaalet, hvorover altid stemmes særskilt, kreves mindst 6 stemmer. Gjenstanden for dommen er det i tiltalebeslutningen omhandlede forhold. Dommen avsiges paa stedet eller senest 3 dage efter hovedforhandlingens tilennebringelse. Forsaavidt tiltalte domfeldes skal domsgrunnene for skyldspørsmaalets vedkommende nøiaktig angi hvilke omstendigheter der som grunnlag for dommen ansees beviste og de betraktninger som har været bestemmende ved straffeutmaalingen. I tilfelde av at tiltalte frifinnes skal domsgrunnene paa samme maate angi, hvilke straffebetingelser der antas aa

mangle eller ikke aa være bevist eller hvilke omstendigheter, der antas aa foreligge, som utelukker straf. Med hensyn til, hvad der omfattes av skyldspørsmålet, var den nugjellende regel i straffeproseslovens § 165 bibeholdt. Ankeregelen var i § 380 formulert saaledes, at anke ikke kan grunnes paa, at noget under skyldspørsmålet hørende bevisspørsmål er uriktig avgjort.

Naar samtidig nevnes, at partenes utskyttelsesret bortfalder, er hermed angitt hovedtrekkene i den foreslaatte omordning av lagmannsretten i straffesaker. Den foranlediger ændring eller omredigering av ca. 40 paragraffer i domstolloven og straffeprosessloven og ophævelse af 40 paragraffer i straffeprosessloven, nemlig de gjellende bestemmelser om parternes utskyttelsesret og lagrettens sammensetning, om spørsmålsstillingen, retsbelæringen, lagrettens besvarelse av spørsmålene samt om lagmannens og rettens forhold i relation til svarene.

De for reformen paakrevde lovendringer er saaledes kvantitativt set ikke mange eller store, men de vilde medføre en saa inngripende systemforandring, at det maatte overveies, om reformen var saa paakrevet, at den burde søkes fremmet straks.

Det ovennevnte utkast er som nevnt avfattet under den forutsetning at de civile lagmannsretter med det første vilde komme til aa træ i virksomhet og at der kunde bli forbindelse og samarbejde mellem disse retter og lagmannsrettene i straffesaker. Denne forbindelse var, bortset fra de felles domsmennsutvalg, dog ikke av konstruktiv, men av rent faktisk eller tilfeldig art.

Den vei stod derfor ogsaa aapen at vente med nyordningen for straffesakene, inntil man i praksis hadde faat erfaring for, hvorledes meddomsrettsprincippet vilde virke i lagmannsretten for tvistemaal.

Som det vil være bekjent besluttet statsmaktene i 1924 at utsette civilprocessreformens ikrafttreden ett aar, for at der om mulig kunde gjennomføres forenklinger.

Da Stortinget i 1925 endelig fikserte tiden for dens iverksettelse, blev gjennomførelsen bare besluttet delvis, idet lagmannsrettene inntil videre ikke skal tre i virksomhet, men de nuværende overretter forette i deres sted og i alt væsentlig med det bestaaende skriftlige proces-system.

Hermed er forbindelsen mellom lagmannsrettene i tvistemaal og straffesaker inntil videre og kanskje for en lengere fremtid brutt. Deri ligger selvfølgelig ikke, at den her skilserte reform av lagmannsretten i straffesaker skal utstaa ad Calendas græcas. Den kan gjennomføres isolert og naarsomhelst. Spørsmålet har mig bekjendt ikke siden 1924 været optat til drøftelse av statsmaktene, men reformen er ikke desto mindre like aktuell. Den kan lett og naarsomhelst settes ut i livet paa grunnlag av de foreliggende forarbejder.

III.

Naar jeg efter nogen aars virksomhet som lagmann nu reiser spørsmålet, er foranledningen ikke den, at jeg har nogen særlig anke aa føre mot lagrettekjennelsene innen min jurisdiktion. Jeg tør specielt ikke paastaa, at der ved stemmegivningen i lagretten i nogen bemerkelsesverdige grad har gjort sig uvedkommende hensyn gjældende: De forrettende lagrettemenn har i det store og hele vist sig fuldt værdige til den tillid, som er vist dem ved at vælge dem til dommerhvervet. Dette omfattes og røktes av lagretten med stor interesse og forstaaelse. Det har været og vil være av stor betydning for strafferettspleien, at de folkevalgte dommeres sunde retsinstinkt og skjønn har en avgjørende innflytelse paa sakens utfall.

Det ubetryggende for strafferettspleien ligger i selve den

institutionelle ordning, i det skarpe skille, som loven selv oppstiller mellom rettens og lagrettens myndighetsomraade, en ordning, der gir adgang til vilkaarlige, ukontrollerbare og upaaankelige avgjørelser som svekker tiliden til domstolens objektivitet og uavhengighet.

De senere aars utvikling synes avgjort at gaa i den retning, at klassehensyn og klasseinteresser spiller en stadig større rolle i det menneskelige samkvem. Det er bemerkelsesværdig, at det norske arbeiderparti paa sit kommuneprogram i Oslo i 1925 hadde den post, at bare kommunister skulde vælges til lagrettemenn. Lignende krav er stillet og delvis gjennomført i andre kommuner, ogsaa landkommuner. Man har ogsaa set, at et bystyre bare velger forbudsmenn til lagrettemenn. Likeoverfor de stadig sterkere krav, som visse organisationer stiller til sine medlemmer om først og fremst aa stemme efter klasseinteresser eller partihensyn, tør der være den sterkeste opfordring — i første rekke for strafferetsplejens tjenestemenn — til at medvirke til en ordning, som byr domstolene større sikkerhet for, at der ved skyldspørsmaalets avgjørelse ikke tas uvedkommende hensyn.

Som bekjent er nylig lagretteeden avskaffet og i dens sted trer forsikring paa ære og samvittighet. Da raadslagning og stemmegivning foregaar for lukkede døre, vil det være en tilfeldighet om den enkelte lagrettemanns stemmegivning overhode blir kjent og ennå mere hans virkelige grunn for sin stemmegivning. Det er til frifinnelse nok at 4 av de 10 lagrettemenn svarer nei, og da ogsaa kjennelsen, som lagrettens ordfører opleser i aapen ret, er uten begrundelse, savner man ethvert kjennskap til paa hvilket grunnlag en saadan kjennelse er avgitt, og dermed som regel ogsaa adgang til gjennom anke aa faa kjennelsen ophevet, fordi den er uriktig i sit innhold. Efter den nugjeldende ordning i strf.procl's. § 380 kan anke i lagmannsrettssaker til skade for tiltalte overhodet ikke grunnes paa at lagrettens

kjendelse er uriktig i sit innhold, medmindre dette støttes til, at lagmannens veiledning med hensyn til loven — som av parterne kan forlanges tilført retsboken — har været fejlaktig.

Disse anstøtstene vil falde bort under en processordning, hvor der er fullt samarbeide mellem de retskyndige og folkevalgte dommere, samtidig som de sidste beholder den avgjørende innflydelse paa besvarelsen av skyldsporsmaalet, over hvilket der som nevnt stemmes særskilt. Hvis det ovennevnte utkast legges til grunn — at der til fellelse kreves minst 6 stemmer av domstolens 9 medlemmer — vil det til frifinnelse være nok at 4 av dommerne stemmer herfor uten hensyn til om nogen av disse 4 er retskyndige eller de alle er lægdommere. Men utfallet vil først fremkomme efterat de forskjellige synspunkter har været drøftet og belyst under en raadslagning, hvori alle dommere deltar med samme rett og plikt og efter en stemmegivning, hvor domsgrunnene i tilfelde af frifinnelse skal angi hvilke straffebetingelser der antas aa mangle, eller ikke aa være bevist, eller hvilke omstendigheter, der antas aa foreligge, som utelukker straffeskyld.

Dette er reformens kjernepunkt. Allerede under raadslagningen kan misforstaaelser av rettslig eller faktisk art fjernes, og naar det kommer til stemmegivning og de fellende og frifinnende avgjørelser skal begrunnes, vil hver enkelt dommers ansvar skjærpes. Det kan neppe betviles, at straffens størrelse i vedkommende lovsted for enkelte lagrettemenn spiller en betydelig rolle saaledes at de, naar de ikke har nogen innflytelse paa fastsettelse av straffen ellar dennes størrelse og art, stemmer for frifinnelse, naar de frykter for, at tiltalte, hvis han felles, vil faa en strengere straf enn de finner rimelig. Ved at gi lægdommerne rett til paa like fod med de retskyndige dommere aa delta ogsaa i avgjørelsen av straffeutmaalingen, vil ikke blot denne anstøtsten fjernes, men — hvad der er vesentligere — ogsaa ved besvarelsen av det ofte vanskelige spørsmål

om den rette straffutmåling blir der et fruktbart samarbeide mellom lægmannsskjønnen og det rettskyndige skjønn.

Da avgjørelsen av skyldspørsmålet maa begrunnes i dommen, vil denne vise, om der ved avgjørelsen er tatt uvedkommende hensyn eller om dommen er tilblit paa grunn av en feilagtig forstaaelse, anvendelse eller tilside-settelse av gjellende lov og saaledes uriktig i sit innhold. Der blir anledning til gjennom anke til høiesterrett aa faa dommen ophevet og ny hovedforhandling foretatt, hvorunner den av høiesterrett uttalte rettsopfatning blir at leggs til grunn, og saadan anke vil staa aapen, uten hensyn til om den er til tiltaltes skade eller gunst.

Legges utkastet til grunn trenger man med hensyn til anke i lagmannsrettssaker ingen annen regel enn at anke ikke kan grunnes paa, at noget under skyldspørsmålet hørende bevisspørsmaal er uriktig avgjort. Paa dette omraade er og maa lagmannsretten som nu være sidste instans og dens avgjørelse endelig.

Der har været reist den innvending mot reformen, at det læge element i domstolen ikke skulde kunne hevde sig tilstrekkelig likeoverfor de rettskyndige medlemmer, saa disses innflydelse paa resultatet skulde bli den helt dominerende. Jeg tillegger ikke denne innvending nogen vekt. Efter mit kjendskap til forholdene vil de valgte domsmenn fullt ut vite at hevde og forsvare sine mulige særmeninger likeoverfor de rettskyndige dommere.

Den nyordning, som der her er spørsmaal om, har imidlertid ogsaa den fordel, at den saa langt fra aa koste noget vil spare statskassen hvert aar for betydelige uttelinger. Den for nogen aar siden nedsatte Statens spare og -forenklingskomite, som tallet menn av alle partier, og som enstemmig anbefalte denne reform, hadde i sin innstilling beregnet, at der bare i skyds- og kostgodtgjørelse til lagrettemenn vilde kunne innspares ca. 70.000,00 kroner aarlig. Dertil kommer den forkortelse av saksbehandlingen

og av lagmannstingenes varighet, som kan paaregnes der- ved, at den særskilte forhandling om skyldspørmaal og straffespørmaal bortfalder.

Skulde statsmaktene nære betenkeligheter ved over hele linjen og med en gang at opheve juryen, og innføre den nye ordning, vil der jo være anledning til aa gaa skrittvis frem. Man kunde inntil videre beholde de nuværende lagmannsretter til behandling av visse grovere forbrydelser, men behandle alle andre strafbare handlinger, som kan innbringes for lagmannsret, efter den nye processmaate, hvad enten saken efter straffeprocesslovens § 19 hører under lagmansret eller innbringes dit til fornyet behandling efter parternes begjæring i henhold til straffeprocesslovens § 400. Selvfølgelig vilde dette ingenlunde være nogen fullkommen ordning, men den byr paa den fordel, at man kan innvinne erfaring for, hvorledes den ændrede processordning virker ved legmannsrettene, før man helt forlater det nuværende system.

Det er utvilsomt en utbredt opfatning innen almenheten, at den nugjellende adgang til at innbringe saker for lagmannsrett bør underkastes nogen begrænsning, fordi denne rett under den nuværende ordning er et unødigt stort apparat at sette i bevegelse i forhold til de interesser, det kan gjelle. Rent subsidiært vil jeg derfor henstille til vore lovgivende myndigheter aa ha opmerksomheten henvendt paa revision av disse regler. Da det ligger utenfor rammen av denne artikkel kan jeg ikke gaa i detaljer, men anser det nok at peke paa endrede regler i straffeprocesslovens 3die kapitel om rettenes domsmyndighet og — eller — endrede regler om parternes adgang til at kreve fornyet behandling ved lagmannsrett i henhold til straffeprocesslovens § 400.

Der kan ogsaa være spørmaal om ikke de gjellende regler om, hvad der er at henføre under skyldspørmaalet, bør underkastes en revision, hvis man vil beholde det nuværende system. Der er heller ikke her an-

ledning til aa gaa i detaljer, men der er grunn til aa peke paa, at den nuværende ramme for skyldspørsmålet i de ofte forekommende injuriersaker medfører store praktiske vanskeligheter for en lagrette. Her vil vistnok alle være enige om, at det hører til skyldspørsmålet om uttalelsen efter sit innhold er ærekrenkende, om den er fremført mot bedre vidende, og om der er ført bevis for dens sannhet. Men enigheten ophører, naar der videre spørres lagretten om injurianten har været pliktig eller nødsaget til at uttale sig eller om han har handlet til berettiget varetagelse av eget eller andres tarv. Der er her en vrimmel av subjektive og objektive momenter, som maa tas i betraktning, og det er ikke at vente, at en lagrette efter en kortere mundtlig forhandling paa en betryggende maate skal kunne fylde denne vanskelige opgave, hvad lagrettens medlemmer selv i flere tilfælde har fremholdt.

I Danmark har fremtrædende jurister beklaget sig over, at offentlighetsprincippet — gjennomført fullt ut — leder til at der under hovedforhandlingen i nævningsaker gis mere eller mindre tendensiøse og sensationelle kommentarer i pressen, hvori understrekes sympati med eller antipati mot den anklagede eller fornærmede før saken er paadømt. Der er i den anledning henvist til engelsk lov, som forbyr pressekommentarer i i straffesaker før saken er paadømt og foreslaar reformer i loven siktende til at hindre saadant misbruk.

Noget behov for lovregler i den retning er der neppe efter norske forhold. Gjælder saken sædelighetsforbrydelse eller forhold, hvis offentliggjørelse krenker privatlivets fred, turde dog de bedste hensyn tale for aa gi retten en friere adgang end nu til overhodet aa forby referat av bevisførsel og procedure.

P. S.

Efter at ovenstaaende er skrevet, er jeg blit opmerksom paa, at den norske dommerforenings styre gjennom vor legation i Berlin har søkt opplysninger hos det tyske

utenriksdepartement om erfaringerne med hensyn til virkningerne av den ved forordning av 4. januar 1924 indførte omdannelse av de tyske Schwurgerichte fra juryret til store meddomsretter, bestaaende av 3 fagdommere (Richtern) og 6 lægdommere (Geschworenen), som i fellesskap avgjør skyld- og straffespørsmål.

I sit svar meddeler det tyske utenriksdepartement bl. a. følgende:

»Forsaavitt en dom kan uttales efter den korte tid
 »den nye organisation har været i virksomhet, lyder de
 »hittil indkomne erkleringer fra den medvirkende tyske
 »øvrighet gjennemgaaende gunstig. Den nye organisa-
 »tion har efter justisforvaltningens mening staaet sin
 »prøve og betyr i motsetning til den tidligere tilstand et
 »vesentligt fremskridt. Disse domme støtter sig ikke
 »alene paa beretninger fra dommere og statsadvokater,
 »men ogsaa paa erkleringer fra de edsvorne selv. —
 »Hovedfortrinet ved reformen ser man i almindelighet
 »deri, at der ved den nu foreskrevne felles retsavgjørelse
 »av embeds- og lægdommere er blit ryddet av veien den
 »viktigste aarsak til de hyppigt feilagtige domme av de
 »tidligere Schwurgerichte, hvorunner vanskelige retsav-
 »gjørelser blev truffet av lægmenn alene. Ved den nu-
 »gjellende ordning har man efter den almindelige me-
 »ning i betydelig høiere grad end før sikkerhet for en
 »rigtig retsavgjørelse. Det blir betraktet som en yder-
 »ligere forbedring, at lægdommerne ogsaa har at med-
 »virke ved straffeutmaalingen. Endelig er det fremhevet
 »som et fortrin, at nu ogsaa avgjørelsen av skyldspør-
 »maalet maa skriftlig begrunnes, saa der blir aapnet re-
 »visionsinstansen og benaadningsmyndigheten er mulig-
 »het for prøvelse«.

Disse opplysninger, hvorav avskrift er oversendt justisdepartementet, vil klarligen være av betydelig interesse for vore lovgivende myndigheter.

Oslo, november 1927.

Chr. L. Rolfsen.

Victor Almquist.

Svenska fångvårdens chef 1910—1927.

Sistlidne höst har avlösning skett på den högsta ledande posten inom svensk fångvård, i det Överdirektören Victor Almquist efter en 17-årig förvaltning av ifrågasvarande ämbete då överlämnade det i andra händer.

Med den svenska fångvårdens intressen har han varit förbunden redan genom familjetraditionens band. Hans fader, G. F. Almquist, intog under åren 1867—1885 en bemärkt plats såsom chef för den svenska fångvården. Till dennes namn knyter sig särskilt de energiska strävandena för det slutliga genomförandet av den på 1840-talet påbörjade stora svenska fängelsereformen, som väl närmast avsåg det äldre gemensamhetsstraffets utträngande genom cellstraffet, men tillika genom straffanstalternas modernisering samt den höga anda av humanitet, som uppbar densammas genomförande, kom den svenska fångvården att ådraga sig en berättigad uppmärksamhet i främmande länder. Häri låg väl ock en bidragande orsak till att de på amerikanskt initiativ år 1872 tillkomna internationella penitentiärkongresserna visade Sverige den uppmärksamheten att förlägga redan sin andra kongress år 1878 till Stockholm.

Den nu avgångne fångvårdschefen knöts ock ganska kort efter sin i Upsala år 1884 avlagda juris kandidatexamen såsom tjänsteman vid den svenska fångvårds-

styrelsen, och blev år 1897 byråchef inom densamma för att år 1910 tillträda chefsposten.

Redan före denna utnämning hade han såsom sekreterare eller ledamot i skilda kommittéer tagit livlig del i det lagstiftningsarbete, som bl. a. ledt till det svenska straffregistrets upprättande år 1900 samt till 1906 års lagstiftning angående villkorlig dom och villkorlig frigivning. Efter tillträddandet av nämnda chefsplats har han såsom ordförande ledt de kommittéarbeten, vilka utmynnat i 1918 års lagstiftning angående omläggning och reformering av den tidigare i svensk strafflagstiftning förefintliga påföljden »förlust av medborgerligt förtroende» och angående utsträckt användning av villkorlig frigivning, i 1918 års nya lag om villkorlig dom, varigenom dennas användningsområde väsentligen utvidgades och i samband därmed övervakningsinstitutet upptogs i den svenska rätten, samt i 1924 års lagstiftning angående utsträckt användning av tvångsuppfostran i fråga om minderåriga förbrytare.

Såsom fängvårdschef mötte honom delvis andra tidsströmningar än de som tidigare hos oss varit härskande. För genomförandet av uppfostringstanken i vidsträcktaste mening — den stora enhetliga grundvalen för såväl de äldre som de nyare reformsträvandena på fängvårdens område — ansågs den äldre tidens universalmedel, cellstraffet, icke längre lika väl skickat som tillförne. Progressivsystemets grundtankar började på allvar komma till heders. Almquist intog redan från början av sin ämbets tid en förstående ställning till sistnämnda strävanden och satte såsom sitt mål att på ett efter svenska förhållanden lämpat sätt samt med undvikande av stelheten och schablonmässigheten hos de anglosachsiska förebilderna omplantera dem på svensk mark. Frukten därav blev genomförandet av 1916 års lag angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff samt därtill sig senare anslutande ändringar. Här är icke platsen att i detalj redogöra för nämnda reform. En genomsnittlig avsevärd förkortning

av celltiderna; individualisering med hänsyn till fångens person såväl vid cellstraffets användning som i straffbehandlingen i övrigt; införande av ett individuellt avpassat system för beredande av ökade lättnader och förmåner i straffbehandlingen i mån av gott uppförande hos fången; särhållande av fångar, som undergå olika arter av frihetsstraff samt av yngre fångar från äldre; genomförande av grundsatsen att gemensamhetsfånge under vilotid skall hållas isolerad från andra fångar; gruppindelning av gemensamhetsfångarna för att så vitt möjligt förekomma skadlig påverkan dem emellan — gemensamhetsstraffets svåraste crux; anordnandet av arbeten utom straffanstalten samt inrättande av jordbrukskolonier för fångar såsom lämplig förberedelse för frihetens återförvärvande i de därför särskilt lämpade fallen — kunna angivas såsom huvuddragen i denna reform. Nya straffanstalter ha ock upprättats för de nya grundsatsernas genomförande.

Redan kort efter sitt ämbetstillträde tog Almquist även initiativ till inrättande av särskilda sinnessjukavdelningar vid straffanstalterna för vården av sinnessjuka fångar. Ett flertal sådana ha i anledning därav tillkommit, och därmed ett inom den svenska fångvården länge känt behov tillgodesetts. På grund av den stora bristen på hospitalsplatser å de allmänna sinnessjukanstalterna tjänstgöra de f. n. i stor utsträckning även såsom upptagningsanstalter för straffria förklarade otillräkneliga. År 1923 genomfördes vidare en inskränkning i användandet av prygelstraff såsom disciplinmedel för manliga fångar, i det sådan bestraffning ej längre kan komma till användning för rymning, och för förseelse, som äger samband med rymning, allenast efter fångvårdsstyrelsens beslut.

I internationellt hänseende har Almquist på ett för Sverige hedrande sätt upprätthållit den svenska fångvårdens traditioner. Han var svenska statens delegerad på den stora internationella penitentiär-kongressen i Washington 1910 och, då dessa kongresser efter ett långt avbrott

till följd av världskriget ånyo återupptogs, jämväl å kongressen i London 1925. Han är och svensk delegerad i den mellem dessa kongresser arbetande *Commission internationale pénitentiaire*. Tack vare sina grundliga insikter samt en redan i barndomshemmet förvärvat, hos svenska ämbetsmän rätt så sällsynt, betydande färdighet i de främmande kulturspråkens behandling i tal och skrift, har detta representantskap för Sverige ägt ett betydande värde. I bilagor till dessa kongressers förhandlingar har han hållit utlandet au jour med utvecklingen inom det svenska fängelseväsendet. Mycket uppmärksammas var ock den rapport angående avskaffandet av dödsstraffets användning i Sverige, Norge, Danmark och Holland, som han i samarbete med representanter för sistnämnda länder framlade inför Londonkongressen — ett vägande inlägg till förmån för dödsstraffets avskaffande, som icke kunde undgå att göra ett djupt intryck på de där församlade fångvårdsmännen, icke minst på de i detta hänseende särdeles konservativa engelsmännen.

Vid flera tillfällen under denna kongress tillföll honom ock förtroendet att föra de från alla länder församlade kongressdeltagarnas talan. Vid ett av dessa tillfällen fällde han några klassiskt formade ord om en fångvårdsmans tjänaregärning och de ideal, som böra utgöra målet för en sådans önsknings och strävanden. Han tecknade däri konturerna av »un monde où les différences entre les classes des hommes vont disparaître, un monde où l'on condamne et punit parce qu'il le faudra toujours, je le crains, mais où régné l'amour du prochain, qui est autre chose encore que la clémence, où l'on se souvient qu'il faut bien, pour corriger, pour réformer des hommes, de la discipline, qui demande de l'obéissance, mais qu'il faut, en même temps, de la sympathie qui comprend tant par le coeur que par l'intelligence et qui, par là, sait relever et aider le semblable«.

Må dessa ord, som med samma tyngd hävda det

varma och levande intresset för människan i alla hennes uppenbarelseformer, vilket är den sanna humanitetens väsen, men ock förmågan av allvarlig stränghet i de fall, då vederbörandes eget och samhällets intressen så fordra — de båda fasta grundvalarna för all sann fostraregärning — även för framtiden bliva den svenska fångvårdens ledstjärna; och må den som hittills på denna väg gå i tåten bland nationerna!

Med denna önskan hedrar man säkerligen även i hans egna ögon bäst hans nu avslutade gärning i svensk stats-tjänst.

N. S-g.

Fængselsvæsen.

Sverige 1926.

Under år 1926 intogos i Sveriges fångvårdsanstalter 13919 män och 814 kvinnor eller sammanlagt 14733 personer mot 14501 under år 1925.

Förhållandet mellan nykomna fångar under åren 1925 och 1926 framgår av följande tablå:

	1925	1926
för brott häktade	2681	2337
- lösdriveri häktade	1019	822
- undergående av straffarbete insatta ..	1357	1334
- — - urbota fängelse insatta	862	793
- -- - bötesförvandlingsstraff		
insatta	8427	9091
- — - tvångsarbete insatta..	623	535

Fångantalet utgjorde vid 1926 års början 1879 och vid årets slut 2064.

Av de vid 1926 års slut kvarvarande 2064 fångarna voro:

häktade för brott	164	män	12	kvinnor	tilsammans	176
på grund av sinnessjuk-						
domförklarade strafflösa	95	»	6	»	—	101
häktade för lösdriveri..	13	»	7	»	—	20
dömda - » ..	7	»	—	»	—	7
straffarbetsfångar	1260	»	64	»	—	1324
urbota fängelsefångar ..	159	»	8	»	—	167
bötesfångar	265	»	4	»	—	269

Antalet för brott häktade visar under år 1926 i jämförelse med näst föregående år en ökning av 317 män och 27 kvinnor eller sammanlagt 344 personer. Under

tioårsperioden 1917—1926 har antalet för brott häktade nedgått från 5124 till 2337 eller således med 54,39 %.

Antalet nykomna straffarbetsfångar har under ovannämnda period nedgått från 3068 år 1917 till 1334 år 1926. Minskningen, 1734, faller på livstidsfångarna med 2 samt på de på bestämd tid i 2 år och därunder dömda med 1773, medan däremot antalet på viss tid över 2 år dömda ökats med 41.

Under år 1926 hava 2 personer dömts till livstids straffarbete. Antalet nykomna på bestämd tid dömda straffarbetsfångar utgjorde 1332, därav 1243 män og 89 kvinnor.

Tidslängden av de straff, som ådömts nyssnämnda 1332 straffarbetsfångar, har varit:

från 2 till och med 3 månader...	för 177 män och 12 kvinnor
- 3 - - - 6 — ...	- 376 » - 25 —
- 6 - - - 2 år	- 529 » - 46 —
- 2 år - - - 3 -	- 93 » - 5 —
över 3 -	- 68 » - 1 kvinna

Av de nykomna straffarbetsfångarna hade 82 män och 7 kvinnor vid straffets början ej fyllt 20 år, och voro dessa dömda:

78 män och 7 kvinnor i 1 år och därunder
3 » - — » från 1 till och med 2 år
— » - — » - 2 - - - 3 -
1 man - — » över 3 år.

Av återstående 1163 män och 82 kvinnor, som vid straffets början fyllt 20 år, voro dömda:

829 män och 62 kvinnor i 1 år och därunder
112 » - 14 » från 1 till och med 2 år
94 » - 5 » - 2 - - - 3 -
66 » - 1 kvinna över 3 år.

Av de kvarvarande straffarbetsfångarna hade 46 män och 2 kvinnor vid straffets början ej fyllt 20 år, och voro dessa dömda:

37 män och 1 kvinna i 1 år och därunder
4 » - 1 » från 1 till och med 2 år
1 man - — » - 2 - - - 3 -
4 män - — » över 3 år.

De återstående kvarvarande 1214 män och 62 kvinnor, som vid straffets början fyllt 20 år, voro dömda:

449	män	och	32	kvinnor	i	1	år	och	därunder
237	»	-	15	»	från	1	till	och	med 2 år
199	»	-	4	»	-	2	-	-	3 -
302	»	-	11	»	över	3	år		
27	»	-	—	»	på	livstid.			

Av de nykomna straffarbetsfångarna, 1243 män och 89 kvinnor, hade 547 män och 30 kvinnor eller 43,25 % förut undergått straffarbete. Motsvarande siffra för tioårsperioden 1917—1926 har utgjort 34,05 %. Procentsiffrans ökning är en följd av den villkorliga domens vidgade användning, i det att det stora antalet första gångens förbrytare, som dömts villkorligt till straffarbete, icke ingår i antalet nykomna straffarbetsfångar. Den genom den villkorliga domen förorsakade utgallringen av bättre element har medfört, att huvudsakligen sämre element tillförts de nykomnas klass.

Av de nykomna straffarbetsfångarna voro 620 män och 28 kvinnor ådömda påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen.

Vid slutet av år 1926 voro kvarvarande

livstidsfångar		27	män		
straffarbetsfångar på bestämd tid	1233	»	och	64	kvinnor
				1260	män och 64 kvinnor

Av dessa förvarades

i enrum jämlikt 5 § 1 st. verk-					
ställighetslagen		830	»	-	48
i enrum (s. k. mellanklass) jäm-					
likt 5 § 2 st. verkställighets-					
lagen		273	»	-	12
och i gemensamhet		157	»	-	4

Den genom lag den 8 maj 1921 införda rätten att utföra enrumsfångar i gemensamt arbete med andra fångar, sedan viss strafftid avtjänats, har fortfarande i regel tillämpats så, att den stränga enrumsbehandlingen inskränkts till ett år för äldre och fyra månader för yngre fångar, som dömts till straffarbete på tid därutöver.

Av de till straffarbete dömda fångarna hava 6 män på egen begäran, utöver den för dem gällande längsta tid för straff i enrum, fortsatt enrumsstraffet.

Vid slutet av år 1917 utgjorde gemensamhetsfångarnas antal 320, därav 303 män och 17 kvinnor.

Straffskärpning har tillämpats på 2 manliga straffarbetsfångar och 1 manlig fängelsefånge. Samtliga fångarna hava ådömts skärpning genom hårt natlläger, 1 under 8 dagar, 1 under 10 dagar och 1 under 14 dagar vardera eller tillsammans 32 dagar.

Av nåd hava under året frigivits 2 livstidsfångar, 4 på viss tid dömda straffarbetsfångar och 2 fängelsefångar.

Villkorlig frigivning med skyldighet att under bestämd tid vara underkastad särskild tillsyn har beviljats 63 män, av vilka 61 voro dömda till straffarbete och 2 till urbota fängelse, samt 10 kvinnor, samtliga dömda till straffarbete, eller tillsammans 73 personer. Under år 1925 blevo 82 personer villkorligt frigivna. Under de tjugu år, 1907—1926, som rättsinstitutet villkorlig frigivning tillämpats, har hela antalet villkorligt frigivna utgjort 951 män och 105 kvinnor, tillhopa 1056 personer, av vilka 449 varit dömda för förfalskning, bedrägeri och förskingring, 160 för mord, dråp och misshandel, 230 för sedlighets- och våldtäktsbrott samt återstående 217 för mened, barnamord, mordbrand, stöld, rån m. m.

Under år 1926 har prøvotiden gått till ända för 75 personer, som frigivits, 5 under 1924 och 70 under 1925.

Av strafftiden hava vid den villkorliga frigivningen återstått följande tidslängder:

för 691 personer intill 1 år	
- 263	» från 1 till och med 2 år
- 86	» - 2 - - - 3 »
- 16	» - 3 - - - 4 »

Av de villkorligt frigivna, som under år 1926 stått under tillsyn, hava, enligt inkomna tillsyningsmansrapporter, 2 tilldelats varning av vederbörande länsstyrelse. Under året hava 3 personer förverkat den villkorligt medgivna friheten antingen på grund av begånget nytt brott eller eljest genom åsidosättande av de skyldigheter, som ålegat dem. I fråga om 10 villkorligt frigivna saknas vederbörliga rapporter. Av de återstående hava 3 visat

mindre god vandel under det att de övriga uppfört sig utan svårare anmärkning, många hedrande.

I fråga om villkorligt dömda, som varit ställda under övervakning och för vilka övervakningstiden utgått under år 1926, lämnas här nedan vissa upplysningar och statistiska meddelanden.

Enligt inkomna övervakningsböcker har övervakning under året upphört i 442 fall av villkorligt meddelade domar, vilka i 357 fall rört män och i 85 fall kvinnor.

Anledningarna till upphörandet hava varit:

dödsfall.....	0 fall
återfall i brott (därav 5 kvinnor).....	34 »
prövotidens utgång.....	333 »
domstols särskilda beslut enligt § 10 mom. 2 i lagen om villkorlig straffdom (den dömda har ingivit förhoppning om rättelse utan vidare övervakning).....	67 »
anordnande av ny övervakning på grund av ny villkorlig dom (§ 12 i sagda lag)	2 »
anståndets förverkande på grund av åsidasättande av den dömda åliggande skyldigheter (§ 13 samma lag).....	6 »
Summa...	442 fall

Övervakningstiden har varit:

- 1) lagstadgad maximitid (1 resp. 3 år)..... 333 fall
- 2) kortare än maximi-, men längre än minimitiden (6 månader):
 - a) på grund av dödsfall 0 »
 - b) - — - anordnande av ny övervakning enligt § 12 i lagen om villkorlig straffdom 0 »
 - c) - — - återfall i brott 26 »
 - d) - — - anståndets förverkande enligt § 13 5 »
 - e) - — - domstols därom särskilt meddelade beslut enligt § 10, mom. 2..... 67 »
- 3) kortare tid än minimitiden:
 - a) på grund av dödsfall 0 »

b)	på grund av anståndets förverkande genom återfall	8 fall
c)	- — - anståndets förverkande enligt § 13 sagda lag	1 »
d)	- — - anordnande av ny övervakning enligt § 12 i lagen om villkorlig straffdom ..	2 »
Summa...		442 fall

Vad beträffar ovanberörda 34 återfall, avse de sådana villkorligt dömda, vilka i 10 fall erhållit villkorlig dom för å särskilda tider och ställen förövad eller eljest kvalificerad stöld, i 10 fall för enkel stöld, i 4 fall för snatteri, i 7 fall för förfalskning, förskingring eller bedrägeri, i 1 fall för misshandel samt i 2 fall för sedlighetsbrott.

I de nämnda 34 fallen hava återfallsbrotten, som medfört anståndets förverkande, utgjorts av:

stöld med eller utan inbrott	i 24 fall
snatteri	- 2 »
förfalskning, förskingring eller bedrägeri	- 5 »
sedlighetsbrott	- 3 »
Summa...	34 fall

De straff, vartill de i brott återfallna blivit för det nya brottet dömda, hava utgjorts av:

straffarbete	i 18 fall
fängelse	- 9 »
böter	- 1 »

Dessutom hava i 6 fall ungdomliga förbrytare dömts att intagas å tvångsuppfostringsanstalt.

Av de nu nämnda villkorligt dömda, för vilka anståndet med straffets verkställande förklarats förverkat på grund av återfall i brott, har 1 blivit efter utståndet straff för tredje gången dömd (till straffarbete).

Brott, för vilka villkorlig dom i förening med föreskrift om övervakning meddelats, hava till nedannämnda antal utgjorts av följande kategorier:

Brott, för vilka bötesstraff ådömts..... 40 fall

Övriga brott:

snatteri eller tjuvgömmeri	21	»
enkel stöld.....	141	»
å särskilda tider och ställen förövad eller eljest		
kvalificerad stöld	120	»
förfalskning	19	»
bedrägeri, förskingring eller trolöshet	33	»
misshandel eller vållande till annans död ...	17	»
våld å tjänsteman	13	»
brott mot annans frihet	3	»
otuktsbrott eller sedlighetssårande handling..	18	»
fosterfördrivning och försök därtill	3	»
barnamord, fosters utsättande eller läggande å		
lön, sökande av enslighet vid födseln ...	7	»
hemfridsbrott	1	»
olovlig brännvinsbränning	1	»
skadegörelse å offentlig egendom	1	»
egenmäktigt förfarande	2	»
brott mot lex veneris	2	»

Summa... 442 fall

Den övervakades ålder har vid domens avkunnande varit:

under 20 år	i 205 fall
20 men icke 30 år.....	- 164 »
30 - - 50 -	- 66 »
50 år eller därutöver	- 7 »

Summa... 442 fall

Till urbota fängelsestraff dömda personer voro:

nykomna	756 män	37 kvinnor
vid årets slut kvarvarende	159 -	8 -

Tidslängden av de straff, som ådömts de nykomna fängelsefångarna, var:

från 1 till och med 6 månader för	730 män	35 kvinnor
- 6 - - 12 — -	19 -	2 —
utöver 1 år.....	- 7 -	— —

Antalet nykomna fängelsefångar har under år 1926 i jämförelse med år 1925 minskats med 69.

Antalet nykomna fångar, som hållits i fängelse i saknad av tillgång till gäldande av böter, utgjorde 8774 män och 317 kvinnor, tillsammans 9091 personer emot 8427 år 1925. I jämförelse med år 1925 har antalet således ökat med 664. De böter, som vid bristande tillgång börjat under år 1926 avtjänas, hava motsvarat 85160 bestraffningsdagar eller 9135 mera än under år 1925. Vid början av tioårsperioden 1917—1926 utgjorde antalet nykomna bötesfångar 4472 män och 254 kvinnor, tillhopa 4726 personer, bestraffningsdagarnas antal 43968 och medeltalet bötessittare för dag 120.

I fängelserna intogos år 1926 sammanlagt 1291 personer, som första gången dömts till straffarbete eller urbota fängelse och 382 personer, som andra gången dömts till sådant straff. Sistnämnda siffra utvisar det antal, som under året inträtt i de återfallnas klass, utgörande 29,6 % av det antal, som första gången undergått frihetsstraff. Under den senaste tioårsperioden kan antalet personer, som efter att en gång hava undergått frihetsstraff icke vidare ådraga sig sådant straff, beräknas till omkring 73 %, under det att inemot 27 % visat sig återfalla.

Proportionsförhållandet mellan antalet under år 1926 nykomna, inom riket födda straffarbetsfångar och folkmängden vid årets slut utgjorde 21 straffarbetsfångar på varje 100000 invånare.

Antalet barn, som under år 1926 åtföljt sina mödrar i fängelset, var 6.

Antalet häktade för lösdriveri och bettlande utgjorde 591 män och 250 kvinnor, tillsammans 841 personer. Om därifrån avräknas de vid årets början kvarvarande, 19 personer, utgör antalet under året häktade 822 personer, därav 312 från Stockholms stad og 510 från rikets övriga delar.

Hela antalet under år 1926 nykomna, till tvångsarbete dömda utgjorde, såsom förut nämnts, 528 personer, av vilka 509 dömts för lösdriveri och 19 enligt fattigvårdslagen. Av de 509 för lösdriveri dömda — 347 män och 162 kvinnor — hade 167 män och 27 kvinnor förut hållits till straffarbete samt 180 män och 135 kvinnor icke förut undergått dylikt straff.

Extra judiciella bestraffningar hava under år 1926

ålagts: vid straffängelserna och kronohäkterna 23 fångar, motsvarande i förhållande till det i dessa fängelser förvarade medeltal fångar 3 %, samt vid centralfängelserna för män 56 fångar eller 5,7 % och vid centralfängelset för kvinnor 2 fångar eller 2,7 % av medeltalet fångar.

Rymning har företagits av 1 manlig straffarbetsfånge.

Försök till rymning har gjorts av 1 manlig straffarbetsfånge.

Själv mord eller försök till självmord har icke förekommit.

Nedflyttning i lägre fångklass har skett i 21 fall.

Isoleringscell (källarcell) har kommit till användning i 7 fall.

Av de nykomna, till straffarbete eller urbota fängelse dömda personerna, tillsammans 2127, hava de, som begått sitt brott i rusigt tillstånd, utgjort:

straffarbetsfångar	382	män	och	11	kvinnor
fängelsefångar	262	-	-	4	—

Fångpersonalens kristendomskunskap har enligt predikanternas årsberättelser varit god hos 12,4 %, försvärlig hos 73,1 %, ringa hos 13,4 % och saknats hos 1,1 %. I den sista gruppen hava inräknats icke kristna trosbekännare, varjämte i en del fall hit hänförs sådana fångar, som icke varit konfirmerade.

Under året hava 13 fångar för första gången erhållit del av den heliga nattvarden. Sammanlagt 320 fångar hava under året erhållit del av den heliga nattvarden.

Skolundervisning har företrädesvis meddelats sådana fångar, vilka på grund av försummad och oregelbunden skolgång varit i särskilt behov därav. Vid samtliga centralfängelser samt straffängelserna för unga förbrytare i Uppsala och Gävle finnas anställda särskilda lärare. Under året hava i dessa fängelser 946 fångar erhållit undervisning. Beträffande fångarnas kunskapsmått i allmänhet har av den av pastorerna och predikanterna redovisade, vid 1926 års slut kvarvarande fångpersonalen 0,2 % icke varit läs- eller skrivkunnig, 14,4 % haft svag folkskoleunderbyggnad, 69,6 % haft ordinär folkskoleutbildning, 13,7 % haft utbildning utöver folkskolestadiet eller fackutbildning samt 2,1 % högre bildning.

Fängelsebiblioteken innefattade vid årets slut 34603 volymer.

För frigivna fångars stödjande har, i likhet med föregående år, utom direkt beviljat statsanslag, utgivits avkastningen av fångvårdens besparingskassa, som vid 1926 års utgång visade en behållning av 396,099 kronor. Samtliga utbetalningar uppgingo till 54,000 kronor, därav 40,500 kronor till Centralföreningen till stöd för frigivna, 6,000 kronor till föreningen Skyddsvärnet och resten till enskilda stiftelser samt skydds- och arbetshem.

Under år 1926 hava frigivits 82 män och 6 kvinnor, vilka ägt i postsparbanken innestående premiemedel. Av dessa hava 10 män under året återfallit i brott.

Sammanlagda beloppet av de arbetspremiemedel, som de under året frigivna vid avgången hade innestående i postsparbanken, utgjorde 8,759 kronor, fördelade på 88 motböcker.

Hälsotillståndet i fängelserna har under år 1926 varit gott. Antalet döda har uppgått till 5, och medeltalet sjuka för dag har utgjort 70,0 (1925: 59,1).

Antalet lungsiktiga har varit 46 män och 7 kvinnor, därav 10 män och 5 kvinnor kvarvarande vid årets början samt 36 män och 2 kvinnor tillkomna under året. Av de nykomna voro vid interneringens början 34 män och 1 kvinna sjuka varjämte 2 män och 1 kvinna insjuknat i fängelset.

Antalet sinnessjuka och sinnesslöa har varit 190 män och 24 kvinnor, sålunda fördelade:

kvarvarande vid årets början 112 män och 6 kvinnor

tillkomna:

sjuka vid interneringens bör-

jan.....	40	-	-	9	—
insjuknade i fängelset.....	38	-	-	9	—

Vid årets slut voro 143 män och 14 kvinnor kvar.

Fångvårdens utgifter uppgingo för räkenskapsåret 1926/1927 ($\frac{1}{7}$ 1926— $\frac{30}{6}$ 1927) till 3,684,834 kronor.

K. Wallén.

Mindre Meddelelser.

Københavns Politidirektørs Beretning for Aaret 1926 bringer ligesom sine Forgængere en Række Oplysninger af Interesse til Belysning af Kriminaliteten i København i det forløbne Aar. I det store og hele maa Billedet paa dette Punkt siges at være noget lysere end for de nærmest foregaaende Aar. Det fremgaar af de statistiske Oplysninger, at Antallet af samtlige anmeldte eller opdagede Forbrydelser er dalet fra 19.370 i 1925 til 19.037 i 1926, deraf Forbrydelser mod Ejendomsretten — der som sædvanlig udgør langt den største Del af samtlige Forbrydelser — fra 18.114 til 17.863, og herunder atter Antallet af Tyverier fra 15.991 til 15.869. Denne Nedgang er ganske vist ikke stor, men Tallene synes dog at vise, at den kraftige Stigning i Kriminaliteten, der har fundet Sted siden 1923¹⁾, er ved at standse. Det er at haabe, at der her er Tale om et virkeligt Omslag, og at næste Beretning vil bekræfte dette. Det fortjener at nævnes, at Nedgangen for de grove Tyverier er ret tydelig: fra 4.129 i 1925 til 3.636 — paa den anden Side er Antallet af simple Tyverier dog taget til fra 11.862 til 12.233. Forbrydelserne mod Sædeligheden viser en ret betydelig Nedgang: fra 505 til 393, mens Antallet af Forbrydelser mod Personer har holdt sig næsten uforandret (420 mod 417 det foregaaende Aar). Antallet af de for Drukkenskab anholdte udgjorde 4.766 (i 1925: 4.920). Af samtlige voksne Personer, der kom til Skade under saadanne Omstændigheder, at Politiet optog Rapport, var 9,1 % berusede i Ulykkesøjeblikket; i 1925 var Tallet 9,7 %. Politiet har

¹⁾ Jfr. Tidsskriftets Aargang 1926 S. 175.

i Aarets Løb behandlet 146 Sager vedrørende berusede og spirituspaavirkede Førere af Motorkøretøjer; Beretningerne for de senere Aar viser en stadig Forøgelse af Antallet af disse Sager — i 1922 var Tallet 51. 43 Personer er ved Byretten ved Dom frakendt Retten til at føre Motorkøretøj for bestandig eller for begrænset Tid — i 1922 fandt dette kun Sted for 17 Personer.

Statistiken vedrørende Ungdomskriminaliteten er temmelig nedslaaende. Der har ved Byretten været indledet Undersøgelse mod ialt 400 Personer mellem 14 og 18 Aar (som sædvanlig for største Delen af Mandkøn — 367 — og hovedsagelig for Berigelsesforbrydelser — i 359 Tilfælde) og mod 83 Personer under 14 Aar; dette er en ret iøjnefaldende Stigning blot siden 1922, da Tallene var henholdsvis 232 og 56. For sigtede i Alderen 14—18 Aar blev Sagerne for 150 af Mandkøn og 15 af Kvindekøn forelagt Justitsministeriet med Hensyn til Tiltalefrafald i Medfør af Straffelovstillægget § 15; 195 unge Mennesker mellem 14 og 18 Aar blev i Aarets Løb betinget fritaget for Tiltale.

Af Oversigterne vedrørende den kriminelle Retspleje fremgaar, at der ved Politiets Undersøgelseskamre er behandlet og tilendebragt ialt 3.598 Sager mod 4.940 sigtede. Mod 1.059 er Sagerne blevet behandlet efter Rpl. § 925 (i 1925: 1.077), mod 1.338 paataalt ved Byretten med Anklageskrift (i 1925: 1.140), mod 54 ved Landsretten uden Nævninger (i 1925: 41) og kun mod 9 ved Landsret med Nævninger (i 1925: 25). Antallet af Sager er steget med 1,5 % sammenlignet med 1925, da det udgjorde 3.545, og med 10,9 % mod 1924, da det var 3.226.

Angaaende de københavnske Fængselsforhold kan nævnes, at de paa Arbejdsanstalten »Sundholm« hensiddende kvindelige Tvangsfanger efter Vedtagelse af Magistraten og med Justitsministeriets Sanktion i Begyndelsen af Januar 1926 blev overflyttet til Vestre Fængsels Kvindeafdeling, da det paa Grund af det ret lave Belæg ikke var hensigtsmæssigt at opretholde den for disse Fanger indrettede Afdeling. Justitsministeriet stadfæstede d. 21. Juni 1926 et »Reglement for kvindelige Strafarbejdsfanger, der udstaar Straf i Staden Københavns Fængsler«. Nytorvs Arresthus, der blev evakueret, da Politigaardens Fængsel i 1924 blev taget i Brug, og som har været overladt Magistraten, har stadig staaet ubenyttet. Som bekendt er der

nu ved en Overenskomst mellem Staten og Københavns Kommune truffet en Ordning, ved hvilken Christianshavns Straffeanstalt overtages af Magistraten, der afgiver Nytorvs Arresthus. Christianshavns Straffeanstalt vil blive nedlagt, og de kvindelige Fanger flyttes d. 1. April 1928 til Vestre Fængsels Kvindeafdeling, som Staten lejer af Kommunen. Nytorvs Arresthus vil da blive taget i Anvendelse som Fængsel for de Kvindefanger, der hidtil afsonede i Vestre Fængsels Kvindeafdeling.

C. S.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Opstad Tvangsarbeidshus. Af Direktør Conrad Falsen (Særtryk af »Fængselsmannen«). Oslo.
- Foreningen Fængselshjælpens 24. Aarsberetning. Kbhvn. 1927.
- Dansk Tidsskrift — Index. Udgivet af Statens Bibliotekstilsyn. 1926. Kbhvn. 1927.
- Defensor legis. 1927. Nr. 9—10.
- Tilbakefallsforholdene innenfor strafferetspleien i Norge. Af Direktør Hartvig Nissen (Særtryk af Afsnit B i Kriminalstatistik 1923 og 1924).
- Fra Nær og Fjærn (Dansk Fangeblad) Nr. 72—76.
- Harry Söderman: Brottets värld. Stockholm (Wahlström & Widstrand) 1927.
- Monatsschrift f. Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 1927. Hft. 9—11.
- Walter Luz: Das Verbrechen in der Darstellung des Verbrechers. Heidelberg (Carl Winters Universitätsbuchhandlung) 1927.
- Juridisk Tidsskrift. 1927. 5—6. Hft.
- Svensk Juristtidning. 1927. Hft. 6.
- Tidskrift, utg. av Juridiska föreningen i Finland 1927. Hft. 4—5.
- Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, XLVIII Bd., Hft. 4.
- Rivista penale. CVI, fasc. 3.

Forbrydelsens Retsfølger efter det italienske Straffelovsudkast af 1921.

Af Landsretssagfører, Dr. juris J. HARTVIG JACOBSEN.

(Fortsat fra 4. Hefte af Aargangen 1927 og afsluttet).

7. Ansvarlige for flere Forbrydelser og Recidivister. Kriminalstatistiken viser, at der er Forbrydere — tilmed et relativt stort Antal — for hvem den begaaede Forbrydelse staar som et Unikum. De vender efter udstaaet Straf ikke tilbage til Forbrydelsen. Mellem dem og de uforbederlige, professionelle og Vaneforbrydere, der præges af medfødt Hang til og Oplæring i Forbrydelsen, og for hvem andre Livsforhold og Livsmuligheder synes et terra incognita, møder vi den Type, der driver Forbryderhaandværket i Ny og Næ, som et Bierhverv. Erfaringen viser, at de er paavirkelige gennem Straf, herhen hører mange Recidivister og Forbrydere, som gennem længere Tid har forstaaet at unddrage sig strafferetslig Forfølgning.

Hvad Recidivisterne angaar, synes nyere Undersøgelser at godtgøre, at der for adskillige under en passende afmaalt og indrettet Straf ret hurtigt indtræder et Mætningspunkt. Risikoen bliver for stor. Set fra et Farlighedssynspunkt er der ikke nogen afgørende Grund til at sondre skarpt imellem denne Gruppe Recidivister og Forbrydere, som befindes ansvarlige for flere Forbrydelser. Dette maa gælde, hvilket Gentagelsesprincip en Lovgivning iøvrigt maatte følge. For saa vidt er det ganske naturligt, at det italienske Udkast af 1921 stiller Recidivister og ansvarlige for flere Forbrydelser sammen i een Gruppe i Modsætning

til Vane- og Erhvervsforbrydere paa den ene og Lejlighedsforbrydere paa den anden Side, dog saaledes, at der gives en særlig Regel for hver af Kategorierne.

Art. 23 bestemmer:

»Paa den, som er ansvarlig for flere Forbrydelser, anvendes den for den groveste Forbrydelse foreskrevne Sanktion, og de øvrige Forbrydelser betragtes som Omstændigheder, der viser højere Farlighed i Overensstemmelse med Reglerne i § 75.

Bøder, der er foreskrevet for hver Forbrydelse, bliver stedse at anvende sammen med den ifølge foranstaaende Regel bestemte Sanktion, dog saaledes, at i det hele Summen 200,000 Lire ikke overskrides«.

Det nye Indhold af § 23 sammenholdt med § 21, der angiver de Omstændigheder, som viser en højere Grad af Farlighed, er Henvisningen til § 75. Her gives Regler om Sanktionernes Fastsættelse under Forekomst af en eller flere Omstændigheder, der indicerer højere Grad af Farlighed. Udgangspunktet er efter § 23 det fra Principet om den modererede Kumulation kendte: Anvendelse af den for den groveste af de begaaede Forbrydelser foreskrevne Straf, saaledes at de øvrige kommer i Betragtning ved Udmaalingen.

Motiverne til Udkastet forkaster saavel Principet om absolut Kumulation som Absorptionsprincipet. Heller ikke den gængse modererede Kumulation, som følges i den gældende italienske Straffelov, tilfredsstiller Positivisterne. Den modererede Kumulation behandler altid Sammenstød af Forbrydelser efter den ydre Objektivitet, i Stedet for at se Sammenstød som Symptom paa en højere personlig Farlighed rent bortset fra, at dette System, som man har udtrykt det, betragter de ansvarlige for flere Forbrydelser som Forbrydere en grøs, hvem der ydes en Rabat af saa og saa mange Procent. I Stedet herfor skal Domstolene i Henhold til Udkastet med § 75 som Basis fastsætte Sanktionen efter Farligheden under et samlet Skøn over de begaaede Forbrydelsers subjektive og objektive Momenter.

Hvad enten man nu udtrykker det paa den ene eller den anden Maade, bliver Realiteten dog ogsaa efter Udkastet den, at der fastsættes en Fællesstraf eller Sanktion for de begaaede Forbrydelser. At denne ogsaa efter Udkastet maa munde ud i et Afslag set i Forhold til, hvad en absolut Kumulation vilde føre til, er klart. Gruppen forudsættes jo netop ikke at rumme farlige Vane- og Erhvervsforbrydere. Det Bidrag, som Udkastet i § 75 yder til Vurdering af Farlighedsgraden for disse Tilfælde, ses ej heller at være noget Fremskridt i Forhold til de bestaaende Regler om modereret Kumulation.

Naar det haves i Erindring, hvorledes Positivismen i Tide og Utide har løbet Storm mod Klassicismens snævre Strafferammer og mekaniske, »aritmetiske« Sammenstøds- og Gentagelsesregler, forekommer det Resultat, de nu selv er naaet til, unægtelig pauvert. I Stedet for virkelig at gøre Alvor af den individualiserende Behandling og lade Farlighedsprincippet raade, foreskriver § 75 selv en lovbunden detailleret Aritmetik. Foreligger der én Omstændighed, der indicerer højere Grad af Farlighed, skal Retten anvende den for den begaaede Forbrydelse foreskrevne Sanktion saaledes, at den ikke kommer under Midten af den for Forbrydelsen foreskrevne Ramme (Minimum hæves til Rammens Midte). Stoder flere Omstændigheder, der indicerer højere Farlighed, sammen, skal Retten anvende Sanktionens Maksimum, dog kan Retten overskride Maksimum med indtil en Tredjedel. Saafremt de Omstændigheder, der indicerer højere Grad af Farlighed, maatte være usædvanlig alvorlige, kan Retten gaa til den umiddelbart højere Sanktion. For Bodesanktionens Vedkommende kan Retten gaa ud over Maksimum med indtil Halvdelen. Omvendt kan der paa lignende Maade ske Subtraktion ved Tilstød af Omstændigheder, der indicerer en ringere Farlighed. De flere begaaede Forbrydelser skal anses som Omstændigheder, der indicerer højere Farlighed, hvad enten der er Tale om reel eller ideel Konkurrence, og hvad enten de er knyt-

tet sammen ved et fælles Formaal eller ej. Der synes ikke gennem disse Regler naaet et principielt Brud med det herskende System. Benævnelserne er forandret, men det ses ikke, at man i Reglernes Anvendelse er stillet principielt friere end efter dette. Derved maa det ogsaa erindres, at den specielle Del forudsættes at fastsætte bestemte Rammer for de forskellige Sanktioner ved de enkelte Forbrydelser. Endelig er de Omstændigheder, som efter § 21 skal indicere en højere Grad af Farlighed, af højst forskellig Kvalitet ogsaa set som Farlighedssymptomer, hvorfor Principet i § 75 kommer til at virke i dobbelt Forstand vilkaarligt og mekanisk.

Forsaavidt angaar Reglerne om Gentagelsesstraf, har Udkastet mere haandgribeligt udnyttet Farlighedssynspunktet. Ses Forbrydelsens Gentagelse som et Symptom paa en højere personlig Farlighed, mister den ikke sin Karakter som saadan derved, at den tidligere Domfældelse, der nu skal lægges til Grund, er paadraget i Udlandet, ej heller derved, at der er forløbet et vist længere Tidsrum efter Udstaaelse af den sidste Straf. De i Lovgivningerne almindelige herhenhørende Begrænsninger for Gentagelsesstraffens Anvendelse er uforenelige med et konsekvent gennemført Farlighedsprincip. Ethvert Tilbagefald i Forbrydelsen maa anses for et Tegn paa højere Farlighed. Hvor Ustraffethed gennem et længere Tidsrum ikke er en Følge af, at Forbryderen har forstaaet at unddrage sig Forfølgning — Vidnesbyrd herom kan de nu begaaede Forbrydelser efter Omstændighederne frembyde — kan der tages skyldigt Hensyn hertil ved Vurderingen af Farlighedsgraden, men Recidivet som saadant er stedse en Omstændighed, der indicerer højere Farlighed.

I Overensstemmelse med disse Synspunkter bestemmes det i § 24:

»Paa den som efter en Domfældelse paadraget i Kongeriget eller i Udlandet begaar en ny Forbrydelse, der er underkastet en anden Sanktion end Forvaring, anvendes

Sanktionen for den paagældende Forbrydelse med en Varighed og i en Maalestok, der overstiger Halvdelen mellem Minimum og Maksimum.

Dersom den nye Forbrydelse er underkastet simpel eller skærpet Forvaring, forhøjes Sanktionens Minimum med en Tredjedel.

Bode idømmes med mindst det dobbelte Beløb.

Ogsaa for Gentagelsestilfældene gælder det imidlertid, at Reglen binder Domstolene for stærkt. Det er næppe paa krævet ved enhver Gentagelse at foreskrive en obligatorisk Forhøjelse af Sanktionens Minimum med Halvdelen af Rammen. Andre nyere Udkast gennemfører her smidigere Regler. Eksempelvis kan nævnes, at dansk K. U. II §§ 211 (visse Sædelighedsforbrydelser), 225 (visse Voldsforbrydelser) og 262 (Berigelsesforbrydelser) foreskriver, at Straffen i Gentagelsestilfælde kan forhøjes med indtil Halvdelen. Netop fordi Udkastets § 24 har de mildere Tilfælde af Recidiv for Øje, er det ikke naturligt at tvinge Domstolene som foreslaaet. Man kunde uden derved at prisgive Individet til Dommervilkaarlighed have indrømmet Domstolene et friere Skøn. Uden Frihed for Dommerskonnet er al Tale om en gennemført Individualisering kun Ord. Hvem skulde tro, at netop Positivismen paa dette fundamentale Punkt vilde svigte saa afgørende.

8. De mindreaarige Forbrydere. Det tyvende Aarhundrede har set en Ungdoms-Kriminalitet vokse frem, som paa overbevisende Maade har demonstreret de gængse Straffemetoders Ineffektivitet, ja Skadelighed netop særlig overfor denne Forbrydergruppe. Aarsagerne til denne Stigning i Antallet af unge Forbrydere er mangfoldige, og det er næppe begrundet med Motiverne til det italienske Udkast at se en Hovedaarsag i Forældrenes Forhold, at se Ungdomskriminaliteten som et Resultat af Mishandling gennem hysteriske Modre og drikfældige Fædre. De unge er i særlig Grad modtagelige for Paavirkning. Tidens større Frihed paa alle Omraader i Forbindelse med de mangehaande

Paavirkninger, den unge udsættes for, bærer den voksende Kriminalitet med sig, og Samfundene er endnu ikke indstillet paa at løse den Opgave, de herigennem stilles overfor, paa rette Maade. Man maatte imidlertid paa Forhaand vente sig, at Lovgivningen i hvert Fald paa dette Omraade var rede til at søge helt nye Veje, navnlig saaledes, at den unge Forbryders »Skyld« eller »Farlighed« ikke blev sat i Forhold til den af ham begaaede Forbrydelses større eller mindre Grovhed, men at der her blev gjort Alvor af Principet om en friere, individualiserende Behandling. Ganske særlig fra positivistisk Side maatte det være berettiget at vente sig en saadan Holdning. Men atter her viser det sig, at Praksis ikke har holdt, hvad Teorien lovede.

Bestemmelserne om de mindreaarige Forbrydere indeholdes i Udkastets §§ 34—38. Disse Bestemmelser Indhold er ikke alene i Strid med de Grundsætninger, Positivismen hidtil har opstillet vis à vis Ungdomskriminaliteten. De er ogsaa uforenelige med Udkastets egne Motiver. Efter at disse i Almindelighed har peget paa, at Hjælpemidlerne mod det sociale Onde, den voksende Ungdomskriminalitet frembyder, fornemmelig maa være af social Natur i Form af forebyggende Forholdsregler, Opdragelse og Pleje, siges det Mot. S. 71: »Dog er ogsaa lovbestemte Midler af civil- og strafferetlig Karakter absolut nødvendige. Kun bør disse, i Stedet for at reguleres efter de tilvante abstrakte Skyldnormer, der gradueres aritmetisk efter de forskellige Alderstrin, stedse inspireres fra Grundsætningen om den mer eller mindre farlige, mer eller mindre korrigerbare Forbryderpersonlighed, fra denne Grundsætning, som netop ved de mindreaarige frembyder større Mulighed for gode Resultater, da jo det unge Træ lettere lader sig rette igen.«

Med disse Grundsætninger er det vel foreneligt, at Udkastet lader Alderen paa Paadømmelsens Tid, ikke Handlingstiden være bestemmende for Reaktionen. Ligesaa i videste Omfang at lade denne bestaa i Tilsyn, libertà vigilata. Hvor det derimod kommer til egentlige Repressivmid-

ler overfor den unge, gaar Udkastet baade for mekanisk og ubegrundeligt haardt tilværks.

Det hedder i Hovedbestemmelserne, §§ 34—36:

§ 34. »Den mindreaarige, som har begaaet en Forbrydelse, og som paa Dommens Tid ikke er fyldt 12 Aar og ikke er moralsk forsømt, betroes under Tilsyn til sin Familie, eventuelt mod passende Sikkerhedsstillelse, dog ikke udover det fyldte 18 Aar.

Den mindreaarige, der ikke er fyldt 12 Aar, og som er moralsk forsømt, betroes under Tilsyn til en hæderlig Familie ikke udover det fyldte 18 Aar og ikke mindre end i 2 Aar.

Saafremt Overgivelse til en Familie ikke maatte være mulig eller de i §§ 58 og 65 nævnte særlige Pligter ikke bliver iagttaget, anbringes den mindreaarige paa en Opdragelsesanstalt eller i privat Lære (Arbejdssted).«

§ 35. »Paa den mindreaarige, der ikke er fyldt 12 Aar, og som har begaaet en Forbrydelse, for hvilken er foreskrevet skærpet Forvaring med Minimum ikke lavere end 10 Aar, eller som er moralsk fordærvet eller viser vedvarende Tendens mod Forbrydelse, kommer Forvaring i ikke under 4 Aar og ikke udover det 18 Aar til Anvendelse, der fuldbyrdes i en Fag- og Forbedringsskole eller Skoleskib eller ogsaa i et særligt Arbejdshus eller i en særlig Agerbrugskoloni for mindreaarige.«

§ 36. »Den, som paa Dommens Tid er fyldt 12 men endnu ikke 18 Aar, kan dommes betinget, saafremt der for den begaaede Forbrydelse er foreskrevet Sanktion af simpel Forvaring i ikke over 5 Aar. Ellers dommes han til Arbejdshus eller Agerbrugskoloni for mindreaarige fra 2 til 5 Aar.

Saafremt der for Forbrydelsen er foreskrevet simpel Forvaring i mere end 5 Aar eller tidsbestemt skærpet Forvaring, eller saafremt den mindreaarige viser vedvarende Hang til Forbrydelse, finder Forvaring i Arbejdshus eller Landbrugskoloni paa relativ ubestemt Tid fra 5—15 Aar Sted.

Saafernt der for Forbrydelsen er foreskrevet skærpet Forvaring paa ikke under 10 Aar, finder Forvaring i Arbejdshus eller Landbrugskoloni paa absolut ubestemt Tid i ikke under 10 Aar Anvendelse.

Med det fyldte 21 Aar bliver den domte at overføre til tilsvarende Forvaringsanstalt for voksne.«

For saa vidt angaar mindreaarige under 12 Aar, maa det anses uhensigtsmæssigt i Straffeloven at opstille detaljerede Regler om Behandlingsmaaden og ganske særligt her ved lade den af dem begaaede Forbrydelses Grovhed spille en afgørende Rolle. Af Samfundshensyn, derunder ogsaa Hensyn til den mindreaarige, bør Born, der begaar Lovovertrædelser, underkastes offentlig Forsorg, indtil deres Opvækst er tilendebragt, men det er af mange Grunde uheldigt at lovordne denne Forsorg i den almindelige Straffelov. Samfundets Værn mod Forbrydelsen kan sikres ligefuldt med Bevarelsen af en kriminel Lavalder. Atter her har ligesom ved de sindssyge Forbrydere Dogmet om den legale Ansvarlighed faaet det italienske Udkast til at slette Forskelle, hvis Opretholdelse har kriminalpolitisk og social Værdi. En særlig Lovgivning om forbryderske og vanartede Born, der holder disse helt udenfor den almindelige Straffelovgivning, vil sikkert blive Fremtidens Løsning. Hvor Aldersgrænsen for Ansvar overfor den almindelige Straffelovgivning bør sættes, kan omtvistes, men at man her ikke bør blive staaende ved Tolvaarsgrænsen er for de nordiske Landes Vedkommende givet. Efter min Opfattelse bør Personer under 16 Aar aldrig underkastes strafferetlig Behandling, d. v. s. en Behandling, som er bestemt ved Straffeloven og er afhængig af den af dem begaaede Lovovertrædelses Beskaffenhed. At under alle Omstændigheder Born under 12 Aar, ligegyldigt hvilke Forbrydelser de maatte have begaaet, bør overgives til en særlig Børneforsorg, hvis ledende Principer maa fastlægges udenfor Straffelovgivningen, derom burde der ikke i Nutiden herske Tvivl. Imidlertid sætter Udkastet Grænsen for Varigheden af de foreskrevne

Sanktioner for under 12aarige til det 18. Aar, og det maa derfor indrømmes, at man udfra Udkastet maaske kan naa til en rigtig Behandling af disse Born.

Langt betænkeligere, ja helt umulige er de Regler, som Udkastet foreslaar for mindreaarige mellem 12 og 18 Aar.

Ses der bort fra Reglerne om Adgang til at anvende betinget Dom, sondres der først og fremmest efter den begaaede Lovovertrædelses Beskaffenhed:

Medfører denne for over 18aarige Sanktion af simpel Forvaring i indtil 5 Aar, dommes den mindreaarige til Arbejdshus etc. i 2—5 Aar. Er den normale Sanktion simpel Forvaring over 5 Aar eller tidsbestemt skærpet Forvaring, dommes den mindreaarige til Arbejdshus etc. paa ubestemt Tid fra 5—15 Aar. Er Sanktionen endelig skærpet Forvaring ikke under 10 Aar, skal den mindreaarige dommes til Forvaring paa absolut ubestemt Tid. Losladelse kan efter Udkastet ikke ske før efter 10 Aars Forløb. Og det drejer sig her om Born og unge Mennesker under 18 Aar.

Saa vidt vides, har intet nyere Udkast foreslaaet en Behandling af unge Forbrydere, der i Strængighed tilnærmelsesvis naar op paa Siden af det italienske. Saaledes er efter dansk K. U. II § 15 den kriminelle Lavalder — som efter gældende Ret — 14 Aar, og Straffen for Personer mellem 14 og 18 Aar kan ifl. § 86 Nr. 2 nedsættes og maa ingen-
sinde overstige Fængsel i 8 Aar, jfr. ogsaa den gældende Strfl. § 37. Efter det svenske Kommissionsudkast 1923 er det Hensigten at fastsætte den kriminelle Lavalder til 15 Aar samt at henvise Lovovertrædelser begaaede af Personer mellem 15 og 18 Aar til særskilt Lovgivning, hvorhos der tænkes indrømmet Adgang til Nedsættelse af Straffen for Personer mellem 18 og 21 Aar, jfr. Kap. 2 §§ 4—6¹⁾. Det tyske Udkast 1925 § 16 jfr. § 19 erklærer Born under 14 Aar for straffri, medens særlige Regler skal gives om Personer mellem 14 og 18 Aar, jfr. § 19, 2. Stk. smh. m. § 11

¹⁾ Se iøvrigt: Förslag til lag om tvångsuppfostran åt unga förbrytare m. m. 1922.

Nr. 1. Ifølge det schweiziske Udkast af 1918 § 80 er den kriminelle Lavalder ogsaa 14 Aar, dog skal, naar et Barn, der er fyldt 6 Aar, jfr. § 81, har begaaet en Lovovertrædelse, den kompetente Myndighed fastslaa Sagsforholdet og indhente alle nødvendige Oplysninger til Bedømmelse af, hvilken Form for Forsorg der i Tilfældet skal anvendes. For Personer mellem 14 og 18 Aar fastslaaer en særlig Børnedomstol Sagsforholdet og bestemmer efter at have indhentet alle Oplysninger, om den unge som moralsk forsømt eller fordærvet skal overføres til en Redningsanstalt eller en Korrektionsanstalt. I den første opholder den unge sig saa længe, hans Opdragelse fordrer, dog mindst eet Aar og ikke længere end til det fyldte tyvende Aar. I den sidste forbliver den unge, indtil han er forbedret, dog mindst 3 Aar, højst 12 Aar; denne Anstalt skal vælges, naar han er saa sædelig fordærvet, at han ikke kan anbringes paa Redningsanstalt, eller han har begaaet en meget grov Forbrydelse, uden at der siges noget nærmere om, hvad herved skal forstaas, »Aritmetiken« er opgivet. For den unge, der ikke er moralsk forsømt eller fordærvet, og som ikke har begaaet en meget grov Forbrydelse, kan der anvendes Straf af Hæfte fra 3 Dage til 1 Aar.

Det væsentligste Problem, Ungdomskriminaliteten stiller, er Behandlingen af de forholdsvis grovere Tilfælde, idet her Hensynet til Samfundets effektive Beskyttelse skal forenes med det særlige Hensyn til Forbryderens Ungdom. Overfor den Ungdom, som forbryder sig i Overmod, Rapse-syge eller Pralesyge, af Forfængelighed eller Kedsomhed (Nysgerrighed) eller Hjemvé, hvor det kort sagt ligger ganske klart, at Forbrydelsen i særlig Grad skyldes Umodenhed, er det ubetænkeligt at stille sig large og overbærende. Overfor den egentlige forbryderske Ungdom, hvis Lovovertrædelser kan henføres til en virkelig forbrydersk Tilboj-lighed eller Tilvænning, og som er farlige, dels umiddelbart, dels fordi de voksne professionelle og Vaneforbryderes Hær rekrutteres fra dem, er det vanskeligere at løse Opgaven rig-

ligt. Erfaringerne fra de sidste 20 Aar, særlig fra England, viser 2 Ting: dels at den særlige Behandling af disse unge maa være relativt langvarig, dels at den indrettet rationelt giver Resultater, som man paa Forhaand ikke turde vente.

Hvad Behandlingens Varighed angaar, tør man nu sige, at en egentlig Karakterforbedring kræver 3 Aars Ophold i Ungdomsfængslet. I Borstal Associationens Beretning for 1925 meddeles det i Overensstemmelse hermed, at Prison Commissioners har udsendt en Opfordring til alle kriminelle Domstole om stedse, naar en Lovovertræder dømmes til Borstal Institutionerne, da at domme den paagældende til Maksimum, der som bekendt er 3 Aar. Dels kræves denne Tid normalt, naar et gunstigt Resultat skal kunne ventes, dels er det særlig uheldigt, at nogle dømmes til Minimum (2 Aar), andre til Maksimum. Adgangen til Løsladelse paa Prøve allerede efter 6 Maaneders Forløb (Drenge) eller 3 Maaneders (Piger) har vist sig uanvendelig i Praksis, idet de bedste af de til Borstal domte først tør løslades efter 2 Aars Ophold. Idet det herefter erkendes, at en rationel Behandling af den egentlig forbryderske Ungdom forudsætter Frihedsberøvelse paa ubestemt Tid med et Minimum paa ca. 3 Aar, maa det paa den anden Side fastholdes, at Behandlingen ikke bør udstrækkes væsentlig udover dette Tidsrum. Saafermt man under Hensyn til den begaaede Forbrydelses Grovhed i enkelte Tilfælde nærer Betænkelighed ved at nøjes med en saadan Behandling, vil det rigtige være at udsondre det paagældende Individ og henføre det under det normale Straffe-regime. At gaa frem som det italienske Udkast og for 12—18 aarige Forbrydere anordne Frihedsberøvelse paa ubestemt Tid med lovbestemte Minima paa 2—5 og 10 Aar efter den begaaede Lovovertrædelses Beskaffenhed turde rent bortset fra de abnormt høje Straffe være at kompromittere Tanken med en særlig Behandling af unge Forbrydere. Med Hensyn til Antallet af de unge Forbrydere, som maaske bør unddrages Ungdomsfængslet, vil det ven-

telig, naar de sindssyge og aandssvage udskilles til særskilt Behandling, blive saa ringe, at Hensynet til dem ikke fordrer en særlig Ordning udover den, der ligger i en Nedsættelse af den for voksne Forbrydere foreskrevne Straf samt Lempelser i dennes Fuldbgyrdelse overfor den unge.

9. Vaneforbrydere (*delinquenti abituali*)¹⁾. Har Samfundet en vanskelig og betydningsfuld Opgave at løse ligeoverfor de mindreaarige, der viser egentlig forbrydersk Sindelag, da er Opgaven ikke mindre betydningsfuld med Hensyn til Gruppen Vaneforbrydere. Ogsaa her maa det indrømmes, at de bestaaende Straffesystemer har vist sig utilstrækkelige, omend man ikke med Mot. til det ital. Udkast bør tale om, at de har bevist deres fuldstændige Ineffektivitet. Rundt om er Kampen mod Professionalismen indenfor Forbrydelsen taget op ved Detailreformer paa det bestaaendes Grund med ikke ringe Held. For samtlige nyere Straffelovsudkast staar det imidlertid som en Hovedopgave at skabe et bedre Værn mod Vaneforbryderne. De har herved alle modtaget Impulser fra den positivistiske Retning indenfor Strafferetsvidenskaben. At Midlet til en mere effektiv Bekæmpelse af denne Forbrydergruppe maa være Frihedsberøvelse paa ubestemt Tid, er der Enighed om.

Hvorledes imidlertid afgrænse selve Gruppen, eller de Grupper, der her kommer i Betragtning? Begrebet Vaneforbryder strækker sig over uensartede Grupper fra forholdsvis ufarlige Bettlere til de farligste Forbrydertyper, de uforbæderlige professionelle Forbrydere, der ikke holder sig til bestemte Arter af Forbrydelser.

Motiverne til det ital. Udkast sonderer mellem fire Grupper: 1) Forbryderen med medfødt Tilbøjelighed til Volds- og Berigelsesforbrydelser, 2) Forbryderen, som vane mæssigt begaar mindre alvorlige Forbrydelser, derunder Ejendomsforbrydelser, paa Grund af medfødt Afsky for

¹⁾ Gruppen sindssyge Forbrydere gaas der ikke ind paa her, se Henviisningen ovenfor i Afhandlingen, 1927 S. 305 Note 1.

regelmæssigt Arbejde, 3) Lejlighedsforbryderen, som — hovedsagelig i Tilfælde af Vanrøgt under Opvæksten — gennem kortvarige Frihedsstraffe er blevet mere og mere fordærvet, og som udgør den karakteristiske og hyppigt forekommende Type paa Vaneforbryder gennem Tilvænnning, og 4) den professionelle eller Erhvervsforbryderen, som enten alene eller hyppigt sammen med andre gør Forbrydelsen til et Haandværk, derunder særlig Forbrydere mod Ejendom (internationale Tyve, Bedragere og Falsknere, Hotel- og Jernbanetyve, Medlemmer af Afpresser-Bander, Alfonser etc.), men som ogsaa ofte gerne griber til Vold eller Manddrab som Middel til Udplyndring.

Anlægges et Farlighedssynspunkt vil det hurtigt ses, at der er en afgørende Forskel mellem paa den ene Side Gruppe 1 og 4 og paa den anden Side Gruppe 2 og 3. Til denne Forskel — hvormed tildels korresponderer en Forskel i Paavirkeligheden, Forbøderligheden om man vil — maa svare en Forskel i Behandlingen. For Lovgiveren bliver Opgaven da den, dels at angive de Betingelser, under hvilke en Forbryder tør henføres til den ene eller den anden Gruppe, dels at anordne en rationel Behandling af Grupperne. Udkastet bestemmer:

§ 27: »Gerningsmanden til og den meddelagtige i 2 eller flere til forskellige Tider og uafhængigt af hinanden begaaede Forbrydelser, for hvilke der er foreskrevet Forvaring, og Recidivisten i disse Forbrydelser erklæres for Vaneforbryder, naar de begaaede Forbrydelsers Natur og Omstændigheder eller de bestemmende Motiver eller Forbryderens personlige Forhold eller tidligere Livsførelse viser en vedvarende Hang til Forbrydelsen.«

§ 28: »Paa Vaneforbrydere kommer foruden den Bøde, der maatte være foreskrevet for de begaaede Forbrydelser, simpel Forvaring paa relativ ubestemt Tid til Anvendelse i et Tidsrum af ikke under Maksimum af den for den groveste Forbrydelse foreskrevne Sanktion og i hvert Fald ikke under 6 og ikke over 20 Aar.«

§ 29: »Paa Vaneforbrydere, der er Recidivister for mindst tredje Gang i Forbrydelser, for hvilke simpel Forvaring, eller for anden Gang i Forbrydelser, for hvilke skærpet Forvaring er foreskrevet, kommer foruden den Bøde, der maatte være foreskrevet for de begaaede Forbrydelser, skærpet Forvaring paa absolut ubestemt Tid til Anvendelse i et Tidsrum af ikke under Maksimum af den for Forbrydelsen foreskrevne Sanktion og i ethvert Fald ikke under 15 Aar.«

§ 30: »Ogsaa i de i §§ 28 og 29 omhandlede Tilfælde er Bestemmelserne om Løsladelse paa Prove anvendelig; men Dommeren kan tilføje Opholdspaalæg eller Lokalforvisning for et Tidsrum af fra 6 Maaneder indtil 2 Aar.«

§ 31: »Mod Vaneforbryderen rejses offentlig Paatale, dersom han under Provetiden begaar en Forbrydelse, der forfølges privat.«

Efter Udkastet vil den afgørende Bestemmelse m. H. t. det første Punkt tilkomme Domstolene, og her gaar Udkastet sikkert den eneste farbare Vej. I Modsætning hertil lader den franske Relegationslov af 1885 Loven ubetinget anordne Relegation, naar Forbryderen, forinden han begik den Forbrydelse, for hvilken han nu skal dømmes, har paadraget sig et vist Antal Domfældelser, forskelligt eftersom han er dømt for crimes eller for delits. Domstolene har intet Valg, naar Lovens Betingelser er opfyldt. Dette har i fransk Retspraksis medført uheldige Konsekvenser, idet man har domfældt for en lavere Forbrydelse (delit) i Stedet for den virkelig begaaede (crime) eller endog har frifundt trods Skyld for at undgaa Relegation. Efter Udkastet skal Domstolene formeligt erklære den paagældende for egentlig Vaneforbryder, hvorefter den for disse foreskrevne Sanktion bliver at anvende. Saafernt Domstolen in concreto skønner, at Forbryderen ikke kan henføres til Vaneforbryderne, maa den anvende de for ansvarlige for flere Forbrydelser eller Recidivister foreskrevne Sanktioner. Den ufravigelige Betingelse for, at Domstolene kan

erklære Tiltalte for Vaneforbryder, er, at han har begaaet mindst 2 af hinanden uafhængige Forbrydelser af en vis Grovhed eller er Recidivist i disse. Naar denne Betingelse er opfyldt, skønner Retten paa Grundlag af de begaaede Forbrydelsers Natur, Motiverne og Forbryderens hele Forhold, om han er Vaneforbryder.

Det er denne Vej, de nyere Udkast overvejende gaar. Men de søger i Almindelighed paa mere indtrængende Maade at differentiere allerede i selve Loven, og dette er ogsaa nødvendigt. Det italienske Udkast opstiller ikke tilstrækkelige Garantier mod Vilkaarlighed, og den i Motiverne antydende Sondring kommer derfor heller ikke til sin Ret i Forslaget til Lovteksten. Betingelserne for at erklære tiltalte for Vaneforbryder — om dette sker formeligt eller ved Henførelse under de for Vaneforbrydere foreskrevne Sanktioner, er naturligvis ligegyldigt — maa fastsættes selvstændigt for de forskellige Grupper. Og med Henblik paa de alvorlige Sanktioner, Udkastet foreslaar, burde der i Forslaget f. Eks. være sat Begrænsninger under Hensyn til den efter udstaaet Straf for de tidligere begaaede Forbrydelser forløbne Tid. Det nytter ikke her at hævde, at en Forbrydelse begaaet nok saa længe efter en udstaaet Straf bærer Vidnesbyrd om et farligere Sindelag. Netop hvor det gælder om at klassificere vedkommende som Vaneforbryder, vil det være naturligt at kræve en saa at sige kontinuerlig Begaaen Forbrydelser. Navnlig gælder dette de mindre farlige Vaneforbrydere, Betlere, Løsgængere, »Smaatyve« og Hælere etc., hvor de begaaede Lovovertrædelser i sig selv er af ret ufarlig Karakter. Her bør der ikke, naar Individet har holdt sig klar nogle Aar, være Mulighed for at karakterisere ham som Vaneforbryder paa Grund af et enkelt Tilbagefald.

Iøvrigt er det indlysende, at Ordningen af den Behandling, som Vaneforbryderne skal underkastes, i vidt Omfang maa overlades til Forvaltningen, men dog ikke i saa vidt Omfang, som sket ved Udkastet. Det er særdeles knappe

Regler, der her er anordnet. For begge Hovedgrupper — de mindre og de mere farlige — henvises der til Reglerne om henholdsvis simpel og skærpet Forvaring, hvorved dog bemærkes, at ifl. §§ 51 og 52 særlige Anstalter skal indrettes for Vaneforbrydere. Regimet i disse er imidlertid ikke nærmere bestemt i Udkastet. Unødigt haard er dernæst særlig Minimum (6 Aar) for den mindre farlige Gruppe, selv om det er rigtigt, at man maa regne med en forholdsvis lang Forvaringstid ogsaa for denne Gruppes Vedkommende, saafremt der skal være Udsigt til en effektiv Opdragelse af disse Individuer til regelmæssigt Arbejde.

Uanset at der kan rejses mange begrundede Indvendinger imod dette Udkast, maa dets Betydning for Straffelovgivningsarbejdet ikke overses. Det vil faa blivende Betydning for den Revision af den italienske Straffelov, som for Tiden forberedes. Som det siges i den Betænkning, den italienske Kassationsret har afgivet til det nyeste Udkast til Straffelov for Kongeriget Italien: » . . . a Cesare quel ch'è di Cesare — det vil nu til Dags frem for alt paa Grund af den positive Strafferetsskoles Indsats og Lære ikke være muligt at affatte en ny Straffelov, i hvilken der ikke baade ved Bedømmelsen og Repressionen af Forbrydelsen vil være at tage det største Hensyn til Forbryderens Person.«

Opportunitetsprincippet og dets anvendelse særlig i norsk strafferettspleie.

Av riksadvokat KJERSCHOW.

Likefra civilisasjonens barneaar har straffen været kampmidlet mot de handlinger, som er blitt befundet saa skadelige, at de er blitt indrangeret blandt forbrydelser (denne betegnelse tatt i sin videste betydning). Straffen har været anset som et slags undermiddel for alle mulige mangler i samfundslivet. Saasnart der viste sig en lidelse eller et onde i samfundsorganismen, maatte lægemidlet være straffen. Og i samme forhold, hvori det moderne samfund utvider omraadet for sin virksomhet og stiller private interesser under sin beskyttelse, stiger straffenes antal. Der er ofte blitt uttalt tvil om, hvorvidt opfatningen av straffen som et tjenlig legemiddel for alle social-sykelige tilstande, vil la sig overvinde i en overskuelig fremtid. Og denne tvil kan til en viss grad synes aa være befoiet likeoverfor det utall av straffetrusler, der aarlig ser dagens lys, disse endog rettet mot handlinger og undlatelser, som ikke allerede av sig selv tilkjendegiver sig i individernes bevissthet som skadelige for almenvellet og straffverdige. At herved strafferettspleiens virkning avsvækkes, er utvilsomt. Naar saa aa si all verden straffes eller hver dag loper fare for aa bli idømt straff, faar straffen som saadan ikke lengere den inflydelse, den burde ha der, hvor den virkelig er paakrevet. I et sunt og kraftig folk brer der sig lettelig motvilje mot lov og orden overhodet, naar straff ogsaa rammer handlinger,

som den almene rettsbevissthet ikke finner aa være rettsstridige.

Strafferettens historiske utvikling førte det med sig, at kravet paa straffs ileggelse fra oprindelig aa ha været den krenkedes egen sak, efterhaanden gik over til aa bli en rett og plikt for statsmakten som saadan. I og med denne utvikling maatte naturlig det spørsmål reise sig, om denne samfundsmagtens straffeplikt er eller bør være ubetinget, saaledes at der aldeles ikke blir rum for overveielser om, hvorvidt straffen i det enkelte tilfelle tilsiges av omstendighetene eller om maaskje hensigtsmessighets- eller billighetshensyn taler mot straffs anvendelse. For det saakaldte legalitetsprincip, d. v. s. statens ubetingede plikt til ved sine organer aa kreve straff bragt i anvendelse for enhver bevislig straffbar handling, anføres først og fremst den principielle betragtning, at har staten funnet aa burde true en handling med straff, vilde det være inkonsekvent ikke ogsaa aa fullbyrde truslen, naar handlingen bevislig er foretatt. Og i forbindelse hermed fremholdes, at undlatelse herav, i større eller mindre utstrekning, vilde svekke straffetruslens generalpreventive virkning, d. v. s. dens evne til aa avholde almenheten fra aa foreta straffbare handlinger. Kan der regnes med, at statens straffetrusel ikke er ment saa ubetinget, saa kan der ogsaa regnes med muligheten eller endog sandsynligheten av, at i det enkelte tilfelle vil straff ikke bli anvendt. Likesom lovovertrederen i regelen regner med ikke aa bli opdaget, saaledes kan han saa aa si ved siden derav regne med muligheten av aa bli sparet for straff, om saa galt skulde hende, at han blir opdaget. Han har saaledes to muligheter for aa slippe straffansvaret, noget som menes aa avsvække straffetruslens evne til aa avholde fra lovovertreddelse.

Men hertil kommer, efter hvad der hevdes, at en fravikelse av statens ubetingede straffeplikt vilde skape vanskeligheter og betenkeligheter ogsaa av annen art. Sta-

tens straffeplikt maa betroes visse av dens organer. Oprindelig la staten dette hverv i straffedomstolenes hender. Men efterhaanden som den erkjendelse trengte gjennom, at straffedomstolen stod i fare for aa tape sin evne til en uhildet og av partshensyn frigjort avgjørelse av skyldspørsmålet, naar den samtidig skulde varela statens straffekrav, lagdes mere og mere dette i et fra domstolen adskilt organ, der paa statens vegne gjør straffekravet gjeldende. Og dette organ (paatale- eller anklagemyndigheten) maatte da i tilfelle betroes ogsaa det hverv aa gjøre bruk av statens adgang til i k k e aa realisere straffekravet. Men dette har man fundet betenkelig av flere grunner. Paatalemyndighetens tjenestemenn, som i større eller mindre grad er avhengig av foresattes anvisninger og paalegg, kunde befryktes aa ville treffe sine paataleavgjørelser ut fra politiske, sociale eller andre med strafferettspleiens formaal uforenelige hensyn. Og selv hvor der ikke var tale herom, kunde anklagemyndigheten, endog med viljen til den største samvittighetsfullhet, være utsatt for ved disse avgjørelser uvilkaarlig aa la sig lede av subjektive følelser og derved aa gjøre misgrep.

Derhos vilde dens heromhandlede avgjørelser ofte maatte treffes paa et trin i saken, da dennes betydning og rekkevidde endnu ikke kan oversees.

Endelig vilde det være uundgaelig, at disse avgjørelser vilde falle forskjellig ut i de forskjellige distrikter, idet der i disse vilde utdanne sig ulikeartede principer for anvendelsen av paataleundlatelsen.

Men allt dette vilde navnlig i urolige tider være egnet til aa røkke folkets tillid til strafferettspleiens upartiskhet. Pressens kritik vilde lettelig bemektige sig tilfeller, i hvilke forskjellig opfatning var kommet tilsyne. Og en saadan paa-visning av den virkelige eller tilsynelatende uensartethet i avgjørelsene av likeartede tilfeller vilde virke saa meget sterkere paa publikum, som dette ikke vilde kjende de grunner, som hadde foranlediget avgjørelsene.

Det vilde derfor, anføres det videre, ikke være tilraadelig aa gi statens anklageorgan en saadan diskretionær adgang til aa undlate aa anvende straffeloven. Man kunde ved en saadan bemyndigelse komme til aa sette vilkaarligheten i rettens og rettferdighetens sted. Paatalemyndigheten skal uten persons anseelse alene forelegge sig de to spørsmål til besvarelse: Falder handlingen ind under straffeloven og er beviserne for skyld tilstrekkelige til anklage?

Konklusjonen er da at legalitetsprincippet maa legges til grunn for statsorganernes varetagelse av strafferechtspleien, da alene dette princip danner den sikre og uundværlige garanti for en likeartet og upartisk haandhevelse av anklageretten.

Disse betragtninger til støtte for statens ubetingede straffeplikt maa selvfølgelig tilkjendes en viss vekt. De har derfor ogsaa medført, at legalitetsprincippet, ialfall i teorien, har været det raadende i de fleste lande (se herom nedenfor).

Imidlertid har det annet princip, opportunitetsprincippet, ikke manglet hverken forsvarere eller anvendere. Og det sterkeste forsvar har livet leveret, i forbindelse med det endrede syn paa straffens begrep og formaal, som i nyere tider mere og mere har fortrenget den eldre traditionelle opfatning.

Opportunitetsprincippet tanke og mening er, at staten gjennom sine straffende organer ikke skal forvalte straffemyndigheten saa aa si mekanisk, men ove den under en samvittighetsfull prøvelse av de omstendigheter, som set fra de offentlige interessers synspunkt taler for og de som taler mot straffelovens anvendelse i foreliggende tilfelle. Er de siste i overvekt, skal staten ikke bringe straffeloven i anvendelse, ialfall ikke indenfor et mere eller mindre sterkt begrenset omraade av straffbare handlinger. Hvad er det da som har gitt dette princip grundlaget for dets fremvekst? Som alltid hvor menneskelige forfoininger og anordninger underkastes endringer, er det ogsaa her ikke teoretiske fun-

deringer, men de objektive erfaringer, som har lært nødvendigheten av aa modificere synet paa statens straffeplikt.

I lande, hvor loven fastslaar legalitetsprincippet, gav dettes stramme gjennomførelse anledning til mange klager og megen misstemning mot strafferettspleien. Besværingene gik til en begyndelse ut paa, at paatalemyndigheten la for dagen en smaalig forfølgningstrang, at den bragte straffeloven i anvendelse ogsaa likeoverfor rent bagatelmessige og formelle overtredelser, som ingen skade, ja end ikke fare for skade hadde voldt. Disse klager gaves vistnok en feilagtig adresse, idet de rettedes mot anklagemyndighetens utovere. Disse var imidlertid efter den raadende lovordning pliktige til aa paatale alle lovovertrædelser, uanset om de var aldrig saa bagatelmessige. De vilde paadra sig straff for tjenesteforsømmelse, om de undlott paatale likeoverfor en bevislig lovovertreder, hvor meget der end talte for paataleundlatelse. Men idet almenheten saaledes oversaa, at dens kritik rettelig skulde ha været vendt mot loven istedetfor mot lovens anvendere, tapte anklagemyndigheten den anseelse og tillid innen almenheten, som den ikke vel kan undvære, om dens virksomhet skal lykkes.

Grundsetningen om en absolut strafferettslig forfølgningstvang førte derhos til en overflødig belastning av straffeorganerne, hvilket igjen nødvendiggjorde en forøkelse av deres antal og av statens bevilgninger til strafferettspleien.

Ikke mindre uheldig var den undtagelsesfri paatale av bagatelmessige tilfeller derved, at ubemidlede personer til avsoning av idømte bøter, som de ikke kunde betale, ofte maatte underkastes korte fengselsstraffe, som ikke alene skadede dem i deres økonomiske erhverv, men ogsaa hadde en uheldig social og endog uheldig moralsk virkning. Denne tilstand antog efterhaanden saadan karakter, at den offentlig betegnedes som utaalelig, en karakter som skjærpedes i og med det stadig økende antal av straffetrusler, der endog tilslut gjorde det umuligt aa forfølge enhver ringe forseelse. Efterhaanden reistes derfor alment krav om et

rettsgrundlag, som under nærmere angivne vilkaar tillater aa la bagateller uforfulgt. Den gamle romerrettslige sentens: »Minima non curat prætor«, paaberoptes som følgeverdige. Eller som en internasjonalt bekjendt fengselsmann har uttrykt tanken: Det sverd, som blir brukt til vedhugning, svikter sin tjeneste paa slagets dag.

Men legalitetsprincipets uavkortede haandhevelse gav tilkjende uheldige virkninger ikke alene i ydre seet ubetydelige saker. Ogsaa hvor lovovertreddelsene var av alvorligere art og efter loven kan medføre høiere straff end bøter, kom disse virkninger tilsyne. Det ligger i tingenes egen natur, at straffelovene maa gives en generell utformning uten kasuistik. De betegner med visse merker de handlinger, som de finner bør belegges med straff. Men under dette sit lovarbeide kan lovgiveren alene ha for øie handlingerne saaledes som de i almindelighet fremtrer. Livet lærer os imidlertid, at ved siden av saa aa si den normale forbrydelse av en viss art dukker der nu og da frem et tilfelle, som vel rent formelt gaar ind under det givne straffebud, men som dog er saa egenartet at lovgiveren, om tilfellet var kommet indenfor rammen av hans overveielser, maaskje vilde ha gitt tilfellet en undtagelsesstilling. Livet er opfindsommere end nogen menneskelig hjerne eller fantasi. Ret som det er staar lovanvenderen likeoverfor et forhold, hvorom han kan og maa si, at lovgiveren ikke har tenkt sig dette eller endog ikke kan antages aa ha villet ha lovbudet anvendt paa tilfellet, mens det dog faller indenfor budets redaksjonelle ramme. I regelen vil det være den psykiske side av handlingen, som gir den dens eiendommelige farvetegning. Tar vi for os som eksempel et drap, en av straffelovens groveste forbrydelser, vil vi ved den enkleste overveielse bli opmerksom paa, at drap og drap kan være to vidt forskjellige forhold, mellem hvis subjektive rettsstridighet der kan være et for gjerningens straffverdighet avgjørende skille. Vi har nylig i vor rettspraksis hatt et i lovens forstand oplagt drapstilfelle, der endte med

frifinnelse — om med rette eller urette skal være usagt. Motivet til et drap kan være yderst forkastelig og umoralsk, men det kan ogsaa skyldes beveggrunde av en saadan art, at den almene rettsbevisthet vil ha vanskelig for aa nekte et saaledes motiveret drap sin anerkjendelse, uaktet samfundets lov formelt ialfall misbilliger det.

Ser vi hen til en annen side av straffeskyldsporsmaalet, nemlig til de almindelige subjektive vilkaar for straffeldelse, som loven stiller, støter vi straks paa en omstendighet, som blot stiller en svakhet ved det absolute straffekrav. Den gamle romerske, ofte misforstaaede, setning: »Ignorantia juris nocet« (mangel paa kjendskap til lov og rett diskulperer ikke) har gjennom tiderne maktet aa gjennemsyre strafferetten i den grad, at der endnu staar kamp om, hvorvidt og i hvilken utstrekning setningen bør gjelde. Men selv om strafferetten ikke anerkjender mangel paa kjendskap til forholdets retsstridige karakter som en straffutelukkende omstendighet i almindelighet, vil dog den sunde rettsbevissthet i mange tilfeller av denne art reagere mot straffeldelse, fordi denne føles som en uretferdighet. Imidlertid staar den ubetingede straffetvang iveien for undlatelse av forfølgning. Lovens bud kommer med andre ord i strid med rettferdighetens eller billighetens krav. Der gives nemlig over den rett, som staar i vore lov-bøker, endnu en annen rett, som ikke kan tilsidesettes uten skade for strafferettspleiens opgave og stilling. Det gjelder altid aa være omhyggelig med aa opretholde overensstemmelsen mellem den skrevne og den uskrevne rett, som har sit utspring i hvert menneskes bryst.

Endel straffebestemmelser er av den art, at deres overtredelse omtrent undtagelsesfrit paakrever paatale og straff. Men i straffelovgivningen forekommer en mengde straffebestemmelser, hvis ubetingede og undtagelsesfri anvendelse vil og maa virke ubilligt og støtende, endog likefrem skadeligt.

Gjelder det straffbare handlinger rettet mot samfundet

eller dets politiske ordning, kan der melde sig klogskabs- og taktiske hensyn, som avgjort taler mot en pedantisk anvendelse av straffeloven, og hvor taalmodighet og overseen er paakrevet. Man tenke paa tilfeller, hvor forelsen av en politisk process kan være avgjørende for statens skjæbne eller utsette statshemmeligheter for indiskresjoner eller fremkalde uroligheter paa et for store samfundsinteresser kritisk tidspunkt.

Mot forfølgning av forbrydelser, der er rettet mot de enkelte individers rettsgoder, kan der melde sig avgjørende betragtninger hentet fra hensynet netop til den, hvis rettsgode er krenket og hvis beskyttelse straffebudet har for oie, idet strafforfølgning kan tenkes aa øke rettskrenkelsen, f. eks. naar en families ved forbrydelsen krenkede fred uigjenkaldelig vilde gaa tapt ved forfølgningen eller allerede ved dennes indledning eller naar en voldtat kvindes sindslidelse vilde i faretruende grad økes eller hendes sociale stilling undermineres ved strafforfølgning mot gjerningsmannen.

Ogsaa andre omstendigheter, som sykdom, fare for sindssykdom, høi alder, umuligheten av aa faa en idomt straff fullbyrdet, kan medføre ønskeligheten av et brudd paa den ubetingede straffetvang i foreliggende tilfeller.

Kravet til lempning paa straffeplikten har faat øket styrke i og med det endrede syn paa straffens formaal, som nyere kriminalpolitiske overveielser efterhaanden har foranlediget.

Den eldre, tildels endnu raadende, anskuelse var som bekjendt den, at menneskene har en fri vilje, at denne, i motsetning til livets foreteelser iøvrig, kan virke saa aa si aarsaksløst. Vistnok erkjender denne anskuelse, at motiver virker paa den menneskelige vilje. Men det menes dog, at om end motiver, beveggrunner, fører henimot en viss handling, saa er mennesket dog istand til aarsaksløst, alene i kraft av sin vilje, suverænt aa frigjøre sig for motivenes magt og handle i motsat retning. Naar derfor et menneske foretar en handling, som av samfundet er belagt med straff

og saaledes av dette er betegnet som forbrydelse (eller forseelse), saa gjør vedkommende dette, uagtet han kunde ha undlatt handlingen, om han hadde villet. Denne saakaldte klassiske strafferettsskole hevder i overensstemmelse hermed, at lovovertrederen straffes alene fordi han har forbrudt sig. Hans skyld har sin rot i denne hans viljesfrihet. I straffen finner denne skyld sin utligning. Straffens opgave bestaar derfor i aa gjenoprette den krenkede rettsorden og ove en rettferdig gjengjeldelse likeoverfor lovovertrederen for det onde han har voldt samfundet eller dets individer. Dette er rettferdighetens krav. Straffen har alene sin begrunnelse og eksistensberettigelse i den begaatte urett. Er straffen dennes av staten bestemte rettsfølge, kan straffens oiemed kun være gjengjeldelse. Uaktet straffen kun kan ta hensyn til det forbigangne (den begaatte lovovertredeelse) og maa avpasses efter dennes størrelse, saa tjener den dog middelbart fremtiden ved indirekte aa virke for samfundets sikkerhet. Men til denne indirekte virkning maa straffen begrenses, skal den bevare sin karakter av rettferdig reaksjon mot uretten.

En ganske annen stilling til sporsmaalet om straffens opgave og formaal indtar den senere tids kriminalpolitiske opfatning, der efterhaanden har vundet mere og mere indpas. Denne retning angir straffens opgave aa være den aa bekjempe lovovertredeelsen som et socialt fenomen. Den er et av de virksomste midler til fremme av denne kamp, men ikke det eneste. Straffen har saaledes et rent praktisk formaal. Men skal den ove den tilsiktede virkning, maa man søke aa finne lovovertredeelsens aarsaker. Den kan være et produkt enten av gjerningsmannens individualitet, hans egenskaper, eller av de sociale forhold, som omgir ham eller av begge disse faktorer. Ikke i lovovertrederens fri vilje, men i de nevnte forhold er forbrydelsens rot aa finne. Straffen har forsaavidt intet med gjengjeldelse aa bestille. Straffen har og maa alene ha det formaal aa sikre samfundet mot lovovertredeelser. Som tilsiktende dette formaal

maa straffen følgelig i art og grad rette sig efter forbryderens eiendommeligheter. Ved aa tilføie ham et onde vil man søke aa avholde ham fra fremtidig aa begaa yderligere forbrydelser.

Kan man finne bedre og formaalstjenligere midler mot kriminaliteten, maa disse anvendes med tilsidesettelse eller ved siden av straffen. Denne strafferettslige skole hevder i overensstemmelse hermed, at kun den nødvendige straff maa anvendes, da straffens oiemed krever, at midlet (straffen) avpasses derefter. Dette saa meget mere som straffen er et tveegget sverd. Der kan derfor ikke begaaes større feil end den aa anvende straff uten nødvendighet, da staten isaafall gjør indgrep i et samfundsmedlems (lovovertrederens) legemlige, økonomiske og borgerlige eksistens, hvor samfundet eller dets rettsorden ingen nytte har derav.

Straffens umiddelbare virkninger skal være bedring, avskrekkelse og uskadeliggjørelse. Det er de i straffen liggende drivkrefter, ved hvis hjelp samfundet og dets medlemmer skal beskyttes.

Det er indlysende, at med en strafferettsteori, som hviler paa forutsetningen om viljesfrihet og for hvilken straffens vesen er gjengjeldelse og straffens rettferdiggjørelse er aa søke i et hinsides stat og rett liggende princip, maa legalitetsgrunnsetningen harmonere. Ethvert brud paa denne er en svekkelse av straffens ide.

Ganske motsat maa den nyere tids betragtning av straffen som et middel til aa bekjempe kriminaliteten stille sig til spørsmålet om den ubetingede straffetvang. All den stund denne straffeteori hevder, at straffen vistnok i almindelighet er nødvendig i det nevnte praktiske formaals tjeneste, men at midlet ikke maa anvendes i de enkelte tilfeller, hvor det ikke antages aa ville fremme formaalet, hvor det saaledes menes aa være unødvendigt, maaskje endog skadeligt for det samme formaal, maa teorien søke aa avhote straffens anvendelse i alle saadanne undtagelsestilfeller.

Den maa aapne adgang til aa undlate strafforfølging, naar saadan ikke er indiceret.

Saa meget større opfordring har denne straffeopfatning til aa hevde opportunitetskravet, som den vil ha straffens art og omfang saavidt mulig avpasset efter den virkning, man kan vente sig av dens anvendelse — eller ikke-anvendelse — likeoverfor det enkelte individ. Kriminalpolitikens krav maa være aa utnytte straffeadgangen mest mulig efter det enkelte tilfelles behov.

Ikke minst har denne tanke kommet til uttrykk ved behandlingen av den unge lovovertreder. Skal samfundet med virkning kunne bekjempe forbryderondet, maa det søke saavidt mulig aa forebygge, at ungdommen, fra hvilken rekutterne til forbryderarmeen kommer, faller for fristelserne. Gjør nu straffen for de unges vedkommende fyldest for sig som et virksomt forebyggende middel mot gjentagelse av forbrydelsen? All erfaring i den hele kulturverden besvarer nu dette spørsmål med et ubetinget nei. Overalt har det vist sig, at straffullbyrdelsen saalangt fra aa ha den avholdende indflydelse paa de unge som man tidligere har været tilboielig til aa tillegge den, tvertimot ofte over den motsatte virkning av den tilsiktede. En verdenskjendt videnskapelig kriminalist har gitt et om end noget tilspisset uttrykk for denne erfaringserkjennelse i de ord: »Naar en ung begaar en forbrydelse og vi lar ham løpe, saa er sannsynligheten for, at han igjen begaar en forbrydelse, mindre end naar vi straffer ham.«

Fra annet bekjendt kriminalistisk hold er det, med almen tilslutning fra saavel teoretikere som praktikere, jurister som pedagoger, hevdet, at det aa behandle de unge forbrydere paa lignende maate som de voksne, er helt forfeilet. »De unge er overhodet andre vesener end de voksne. Det er ikke tilstrekkelig aa gjøre en graduel forskjell mellem dem. Der maa gjøres en vesensforskjell.«

Selv om man ikke i sine fulle konsekvenser vil godta denne uttalelse, maa man dog erkjenne, at straffen for de

unges vedkommende meget ofte er ikke alene et uvirksomt forebyggelsesmiddel, men et farligt middel, som kun bør anvendes, hvor bedre midler ikke haves eller antages aa være nytteløse. Det er den opdragende behandlingsmaate, som her er paa sin plass. Men strafanstaltens opdragende evne er desværre mindre end ringe. Ikke minst fordi de straffe, som idømmes unge forbrydere, er kortvarige. Og de kortvarige straffe, særlig for de unge, er overalt saa godt som enstemmig blitt ikke alene frakjendt den tilsiktede virkning, men ogsaa betegnet som et i høi grad betenkeligt virkemiddel. Det er ogsaa i dagen liggende, at en frihetsstraff paa nogle uker eller to à tre maaneder ikke gir adgang til gjennem personlig paavirkning aa øve den nødvendige aandelige indflydelse paa den unge lovovertreder.

Hertil kommer straffens skadelige bivirkninger, saaledes bl. a. at den unge, som har utstaat fengselsstraff, i almindelighet i almenhetens øine er blitt brennemerket og derfor ofte møter særlige vanskeligheter under sine bestræbelser for aa forsørge sig paa ærlig vis.

Det er nemlig en kjennsgjerning, som ikke minst strafferechtspleiens menn har anledning til aa bli bekjent med, at det for den brede almenhet gjør en stor forskjel, enten en person er straffet (har sittet i straffengsel) for forbrydelse eller vel har begaaet forbrydelse, men er blitt sparet for straffen. Den omstendighet, at fengselsstraff for forbrydelse er blitt utstaat, virker saaledes ofte i almenhetens øine sterkere makulerende end selve forbrydelsens begaaelse. Denne vurdering av straffen i forhold til forbrydelsen er i og for sig irrationell, men den er en kjendsgjerning, som har sine virkninger og hvormed der i disse forhold maa regnes.

Paa det her omhandlede felt har det strenge legalitetsprincip især blottet sine svake sider. Derfor er det inden dette omraade, at der sterkest er blitt gjort brudd paa princippet ogsaa der, hvor det ellers lengst og mest konservativt er blitt oprettholdt.

Den tanke, som ligger til grunn for kravet paa en avgivelse fra legalitetsprincippet netop paa nevnte felt, munder ut i den sats: Strafforfølgning maa ikke fremmes mot den unge, naar opdragende forholdsregler er aa foretrekke.

Overensstemmende med straffens oiemed maa det være magtpaaliggende aa utligne den her og der tilsynekommende uundgaaelige motstrid mellem lovens hensigter og dens virkninger og vaage over, at ikke moral, menneskelighet og rett lider avbræk ved en mekanisk anvendelse av samfundets mere eller mindre ufullkomne bestemmelser, hvorved interesser, som tilsiktes beskyttet, netop skades.

Derfor maa det ikke alene tilstedes, men ogsaa paa legges strafferettspleiens organer aa overveie, hvorvidt hensigtsmessighetshensyn i et gitt tilfelle taler for, at straff ikke bringes i anvendelse. Disse hensyn maa bero paa en prøvelse av forfølgningens ulemper sammenlignet med sandsynligheten og betydningen av den av forfølgningen forventede fremme av strafferettspleiens formaal.

Det er unødigt aa fremhæve sterkere, at disse overveielser ikke skal ledes av tjenestemannens personlige følelser — selvfølgelig end mindre av partiske betragtninger —, men alene av almindelig rettsfølelse og erkjendbar lovvilje.

For saavidt mulig aa hindre, at heromhandlede langt rækkende avgjørelser faar vilkaarlighetens præg, maa loven gi straffemyndighetene visse direktiver, hvori ialfall i store trekk angives de hensyn, som særlig bør komme i betragtning. Enkelte lovgivninger har i nevnte oiemed trukket snevrere grenser for myndigheternes adgang til av opportune hensyn aa undlate forfølgning, saaledes bl. a. ved aa angi visse forbrydelser eller visse aldersklasser som egnet til aa komme i betragtning med utelukkelse av andre.

Hvilke av strafferettspleiens organer bør nu betros det like vanskelige som ansvarsfulle hverv aa bringe opportunitetsprincippet i anvendelse? Saavidt skjønnes kan der alene være tale om aa overlate opgaven enten til paatalemyndig-

heten eller til straffedomstolen eller til begge disse myndigheter i fellesskap. Meningene om det rette valg mellom disse tre ordninger har været sterkt avvikende. Og det maa erkjendes, at har den ene ordning visse fortrin for de andre, saa har den igjen visse svakheter, som ialfall er mindre fremtredende hos de andre. Mot valget av paatalemyndigheten fremholdes som allerede nævnt særlig, at den som en administrativ myndighet kan i politisk urolige tider bli dirigeret av den politisk farvede regjeringsmyndighet med den følge, at dens avgjørelser blir partiske. For saavidt gjørlig aa forebygge dette maa paatalemyndigheten givnes en mest mulig selvstendig og av regjeringen uavhengig stilling.

Aa legge avgjørelsen i domstolenes hender er neppe helt praktisk. Domstolene maatte kreve en omstendeligere behandlingsmaate, som i mange tilfeller vilde gi saken et omfang og medføre ulemper for den skyldige, som paataleundlatelsen netop tilsikter aa undgaa.

Kaster man nu først et blik ut over andre staters stilling til spørsmålet legalitets- eller opportunitetsprincip, saa blir man opmerksom paa, hvorledes det førstnevnte princip har været og er det fremherskende. Dette gjelder Italiens straffelovgivning. Det samme er tilfellet med den østerrikske. Dog kan ifølge et senere tillegg til den østerrikske straffeprocesslov paatalemyndigheten undlate paatale av enkelte av de flere straffbare handlinger, hvori en person har gjort sig skyldig, naar straffen for de enkelte ikke antages aa ville i vesentlig grad øke straffen for de øvrige, og likeledes undlate aa forfølge en straffbar handling, som allerede har faat sin straff i utlandet.

Den tyske lovgivning har inntil det allersiste ogsaa staat paa legalitetsprincipets grunn i overensstemmelse med den østerrikske og med tilsvarende modifikasjoner som de nys nevnte. Og det gjør den tyske lovgivning fremdeles. Men indhuggene i legalitetsprincippet begynder dog aa tilfa i antall og betydning. Saaledes bestemtes det i 1924 om

den mildeste art av lovovertrædelser (Übertretungen i motsetning til de grovere: Vergehen og Verbrechen), at naar gjerningsmannens skyld er ringe og gjerningens følger ubetydelige, skal paatale undlates, forsaavidt ikke offentlig interesse gjør rettslig avgjørelse paakrevet. Og med hensyn til de middelstore forbrydelser (Vergehen) foreskrives, at saafremt gjerningsmannens skyld er ringe og gjerningens følger ubetydelige, kan paatalemyndigheten med dommerens samtykke undlate paatale. Derimot har legalitetsprincippet sin fulle anvendelse paa de groveste lovovertrædelser, Verbrechen.

I den franske lov forekommer ingen uttrykkelig bestemmelse, som gir adgang til paataleundlatelse. I teorien raader meningsforskjel om hvorvidt en saadan adgang haves.

Den gjeldende svenske lovgivning hylder legalitetsprincippet. Dog kan opportunitetshensyn gjøres gjeldende i tilfeller, hvor Kongen har tiltalemyndigheten, og ifølge visse instruksjoner for politiet i nogle større byer, naar det gjelder mindre forseelser. De svenske reformforslag opretholder legalitetsprincippet.

For tiden arbeides der i Sverige med »Rättgångsväsenets ombildning«. I den svenske »Processkommissions« utmerkede, i 1926 trykte betenkning er sporsmaalet om legalitets- eller opportunitetsprincippet gjort til gjenstand for nærmere overveielse. Kommissionen uttaler her, at den har fundet sporsmaalet tvilsomt. Den erkjender vistnok, at der er et visst behov for i specielle tilfeller aa kunne avvike fra en strikte anvendelse av et straffebud. Selv med al omhyggelighet ved avfatningen av straffebestemmelsene kan det indtreffe, at under visse omstendigheter straff for en av loven som straffbar betegnet handling ikke kan ansees for paakrevet av offentlig interesse og at saaledes straffdommelse skulde ansees som en unødig haardhet. Men paa den annen side finner kommisjonen, at det er forbundet med betenkeligheter aa gi paatalemyndigheten beføielse til aa

undlate paatale for bevislig forbrydelse, idet det særlig fremheves, at det er en meget alvorlig og krevende opgave, som i og med en saadan befoielse paalegges paatalemyndigheten. Derhos kunde det befryktes, at anvendelsen av adgangen til paataleundlatelse vilde bli ujevn, saa at i vesentlig likeartede tilfeller paatale snart undlotes og snart reistes. Fullt betryggende korrektiv herimot vilde neppe opnaaes ved aa la alle paataleundlatelser prøve av den overste paatalemyndighet. Ti paa grunn av det materiale, paa hvilket den overordnede maatte bygge sin avgjørelse, vilde denne ofte i det væsentlige komme til aa bestemmes av den underordnede opfatning. Desuten vilde den overordnede ikke kunne komme til aa prøve sporsmaalet, medmindre den underordnede fandt paataleundlatelse befoiet og derfor indsendte saken til den overordnede. Selv om objektive og fullt gyldige grunner altid blev bestemmende for paatalemyndighetens heromhandlede avgjørelser, vilde det ikke kunne undgaaes, at mistanke om et motsat forhold vilde opkomme, naar det viste sig, at en forbrydelse i det ene tilfelle blev paatalt og i det annet ikke blev paatalt. Processkommissjonen finner efter dette ikke aa burde foreslaa indforelse av en diskretionær rett for paatalemyndigheten til aa undlate paatale. Kommissionen har dog ikke anseet det muligt aa ta endelig standpunkt til problemet, men har funnet det riktigst aa la det sporsmaal staa aapent, om den befoielse, som maaskje maatte bli tildelt domstolene i nevnte henseende, burde kompletteres med en tilsvarende befoielse for paatalemyndigheten.

Som det vil sees, er de av den svenske Processkommission fremholdte betenkeligheter mot paatalemyndighetens adgang til under visse omstendigheter aa undlate paatale i det vesentlige de samme som allerede er berørt tidligere i denne artikkel og som ogsaa under overveielser i andre lande, f. eks. i Tyskland, om opportunitetsprincipets indforelse er kommet til orde.

Selvfolgelig vilde det være uriktigt aa frakjende disse

indvendinger enhver berettigelse eller betydning. Men der kan vel ikke paavises nogen reform paa rettslivets omraade uten at den er beheftet med visse mangler eller betenkeligheter. Skulde man avvente det tidspunkt, da en iøvrig som anbefalelsesverdig anseet reform var blitt fullkommen ren kultiveret, vilde alt reformarbeide maatte indstilles.

Den finske lovgivning staar likeledes paa legalitetsprincipets grunn. Av de finske reformforslag slutter rettergangskomiteens forslag sig ogsaa til dette princip, mens lagberedningens forslag og et forslag av 1923 tillot paataleundlatelse i visse tilfeller, nemlig dels naar saa maatte uttrykkelig være bestemt i lov, dels naar ved sammenlegning av straffe for flere forbrydelser forbryderens straffeldelse for en av dem ikke vilde øke fellesstraffen nevneverdigt og dels naar intet offentlig hensyn krevde paatale, særlig om lang tid var hengaatt, siden forbrydelsen blev begaatt, og om forbryderens ungdom, tidligere vandel og særdeles formildende omstendigheter talte for undlatelsen. I et forslag av 1925 tillates derimot ikke paataleundlatelse av den grunn, at ingen offentlig interesse krever paatale.

I dansk rett er derimot opportunitetsprincippet fastslaatt i den gjeldende rettspleielov. Efter den ældre procesordning antoges i ethvert fall justisministeren, som i Danmark i motsetning til hvad tilfellet er hos os, hadde og har paatalerett, eventuelt efter indhentet kgl. resolusjon, aa ha en rett til efter et skjønn over forholdene i det enkelte tilfelle aa frafalle tiltale. Og »en saadan myndighet, der maa være en naturlig følge av straffens praktisk-sociale funksjon, maa sikkert ansees forbeholdt« ved den gjeldende rettspleielov (H. Munch-Petersen: Den danske Retspleje. Femte Del s. 74). Derhos har statsadvokatene ifølge nevnte lov faatt uttrykkelig adgang til aa undlate paatale eller frafalde en paabegyndt forfølgning, hvor der andetsteds i lovgivningen (saaledes i straffeloven) er særlig hjemmel dertil, fremdeles hvor av flere begaaede forbrydelser nogens paadømmelse ikke vilde øke den samlede straff og endelig i andre tilfeller

indenfor de grenser, som drages ved bestemmelse av justisministeren. I henhold hertil er av denne utstedt anordning, hvorved der med hensyn til visse forbrydelser gives statsadvokatene adgang til aa undlate paatale. Men ogsaa i andre tilfeller kan saa skje, naar paatalen »under hensyn til særlig formildende omstendigheter kan undlates uten skade for nogen offentlig interesse«, i hvilken bestemmelse opportunitetsprincippet er kommet skarpt til uttrykk. Men i disse tilfeller skal statsadvokatene alltid forelegge saken for riksadvokaten, som naar han ikke er i tvil, selv treffer den endelige avgjørelse. Men nærer han tvil, skal han forelegge sporsmaalet for justisministeren, som treffer avgjørelsen.

Politimestrene kan i politisaker alene med statsadvokatenes samtykke undlate paatale i de tilfeller, hvor loven ikke hjemler adgang til advarsel.

Den danske riksadvokat skal i omkring 100 saker om aaret ha besluttet paataleundlatelse. De grunner, som i almindelighet har foranlediget saadan, angives aa ha været siktedes sindsbeskaffenhed, ungdom, høie alder, erstatning til fornærmede for den ham voldte skade og fornærmedes ønske om, at siktede ikke maatte bli straffet. Endvidere har der været tatt hensyn til, at straffen fandtes aa ville bli for streng, at siktede har forgaatt sig vesentlig paa grunn av sin avhengighet av andre, at lang tid er forløpet siden forbrydelsens begaaelse og at forbrydelsen har hatt andre alvorlige følger for gjerningsmannen end straffen.

Statsadvokatenes befoielse er opgitt aa ha været benyttet i stor utstrekning, nemlig i over 1000 saker om aaret. I de fleste av disse tilfeller er der maaskje stillet som vilkaar for paataleundlatelse, at der erlagdes bøter.

Justisministerens paataleundlatelse gjelder alene saker mot barn under 18 aar. Antallet av saadanne skal ha været over 400 aarlig.

Endelig kommer hertil de tilfeller, da politimestrene

har benyttet sin adgang til aa undlate paatale i de saker, hvori de har tiltalerett

Hvilket av de to heromhandlede principer var gjeldende hos os for straffeprocessloven av 1887? Sporsmaalet vil man, saavidt sees, forgjeves soke besvarelsen paa i den tids juridiske literatur.

I Jurykommissjonens utkast av februar 1885 til lov om rettergangsmaaten i straffesaker var inntat (som § 102) en saalydende bestemmelse: »Naar undersøkelsen kan ventes aa føre til, at en person finnes skyldig, kan den offentlige paataler almindeligvis ikke undlate eller stanse paatalen. Dog er han berettiget til aa ta saadan bestemmelse:

1. I de tilfeller, hvor lovgivningen indeholder særlig hjemmel dertil;

2. naar forbrydelsen gaar ind under straffelovens kap. 6 § 17, og dens paatale ikke vil kunne medføre nogen vesentlig forøkelse i den straff, som forbryderen allerede ved dom er tilfunnen;

3. naar den private, av hvis begjæring offentlig paatale er betingel, frafaller en fremsat begjæring, efterat tiltale er besluttet, og det skjønnes, at paatale ikke kreves av hensyn til det offentlige.«

Om denne bestemmelse, hvis post 3 var hentet fra lov av 17 mars 1866, uttaler kommissjonen i motivene: § 102 fastholder som regel det hos os gjeldende legalitetsprincip, d. v. s. at paatalerettens anvendelse ikke beror paa vedkommende offentlige myndighets diskretionære avgjørelse (opportunitetsprincippet), men paa lovens bud om, at enhver bevislig offentlig forfølgning undergitt forbrydelse skal straffes. Fra denne hovedregel gjør paragrafen 3 undtagelser — —.«

I den departementale komites utkast av august 1886 til lov om rettergangsmaaten i straffesaker var (som § 84) inntat følgende bestemmelse:

»Den offentlige paatalemyndighet er berettiget til uten hensyn til bevisets stilling aa undlate aa paatale:

1. i de tilfelle, hvor lovgivningen hertil indeholder særlig hjemmel,

2. naar reglene for straffutmaalingen i tilfelle av flere forbrydelsers sammenstøt medfører, at ingen eller blot en ubetydelig straff vilde komme til anvendelse,

3. i tilfelle, hvor barn i henhold til straffeloven kan indsettes i opdragelses- eller redningsanstalt, saafremt der tilveiebringes sikkerhet for, at barnet enten vil bli indsat i saadan anstalt eller paa annen lignende maate søkes forbedret.

Ogsaa ellers kan paatale undlates, hvor det antages, at ingen offentlig interesse krever, at forbrydelsen straffes, navnlig hvor særdeles lang tid er henrunden siden dens forøvelse eller særdeles formildende omstendigheter foreligger.»

Komiteen anfører herom i sine motiver: »Sidste del av § 84 stemmer vistnok med gjeldende rett, som den blot søker nærmere aa præcisere.»

I Den norske Straffeprocess bemerker Hagerup: »Det maa imidlertid bestrides, at man i den gjeldende rett hadde hjemmel for en saadan setning, jfr. ogsaa I. K. p 534, hvor det sees, at denne kommission i sit utkast § 102, der indeholdt de samme regler som lovens § 85 med undtagelse av det sidste ledd, mente aa »fastholde som regel det hos os gjeldende legalitetsprincip«; men vel kan det indrømmes, at den herskende praksis her og der paa egen haand overskred de ved lovgivningen optrukne grenser for paatalemyndighetens frihet til aa ta opportunitetshensyn i betraktning.»

Hagerups opfatning tør vistnok komme det riktige nærmest. Den tids paatalemyndighet, amtmændene og fogderne, gjorde sig imidlertid under lovens taushet neppe op nogen bestemt mening om, hvorvidt vor dagjeldende strafferett hjemlede adgang til aa undlate paatale av hensigtsmessighetshensyn eller ikke. Men det er neppe tvilsomt, at paataleundlatelser fandt sted nu og da, naar forgaaelsen var

av mindre betydning eller særlige omstendigheter i øvrig talte derfor. Ikke mindst var vel dette tilfellet med politiforseelser.

Saa kom straffeprocessloven av 1887 (ikrafttraadt den 1 januar 1890), hvis § 85 — i det vesentlige i overensstemmelse med den departementale komites utkast (§ 84) — bestemte følgende: »Uten hensyn til bevisets stilling kan paatale undlates:

1. i de tilfelle, hvor lovgivningen indeholder særlig hjemmel hertil,

2. naar reglene for straffutmaalingen i tilfelle av flere forbrydelsers sammenstøt medfører, at ingen eller blot en ubetydelig straf vilde komme til anvendelse,

3. i tilfelle, hvor børn i henhold til straffeloven kan indsettes i opdragelses- eller redningsanstalt, saafremt der tilveiebringes sikkerhet for, at barnet enten vil bli indsat i saadan anstalt eller paa en anden lignende maate søkes forbedret.

Ogsaa ellers kan paatale undlates, naar det antages, at intet offentlig hensyn kræver, at forbrydelsen straffes, navnlig naar særdeles lang tid er hengaaet siden dens forøvelse, eller særdeles formildende omstendigheter foreligger.»

I forbindelse hermed bestemmer lovens § 86 første ledd derhos: »Indtil dom er falden eller lagrettens kjendelse er avgiven, kan en paabegyndt forfølgning indstilles av de samme grunne, hvorfor den fra begyndelsen av kunde være undladt.»

Med det citerte siste ledd av lovens § 85 blev opportunitetsprincippet indført i vor strafferett, og det i et omfang som neppe i noget annet land. Det tør vel være, at den departementale komite, hvem bestemmelsen saaledes skyldes, like saa lidt som lovgiverne, har været sig klart bevidst bestemmelsens rekkevidde. Herpaa tyder allerede de ganske faa ord, som komiteen har offret paa bestemmelsen, og den forutsetning komiteen, som ovenfor nevnt, gik ut fra, idet

den mente, at bestemmelsen alene stadfestede gjeldende rett. Ti at praksis tidligere under enhver omstendighet hadde anvendt opportunitetsprincippet i en meget beskednere maalestok end hvad nu er tilfellet, er ikke tvilsomt.

Princippet i vor straffeprocesslovs § 85 er oprettholdt til denne dag. Men bestemmelsen er ved senere lover gitt tillegg, hvorved dens praktiske brukbarhet er blitt i betraktelig grad øket. Saaledes gives der adgang til aa gjøre paataleundlatelsen belignet dels av, at siktede ikke gjør sig skyldig i en ny forsettlig forbrytelse eller forseelse i løpet av en viss tid (ikke over 2 aar), dels av at siktede innen en saadan frist yder fornærmede hel eller delvis erstatning efter nærmere bestemmelse av paatalemyndigheten, dels av at siktede i et tidsrum som det nevnte underkaster sig tilsyn og forskrifter, som staar i forbindelse dermed, av en av Kongen godkjent forening, som utover tilsyn med lovovertridere (Forsorgs- og verneforeningene), og dels av, at siktede avholder sig fra aa nyte rusdrikk i anførte tidsrum m. v.

For aa opnaa en saavidt mulig likeartet anvendelse av heromhandlede bestemmelse i rikets ti lagsogn er det foreskrevet, at statsadvokatene ikke kan beslutte paatale undladt uten riksadvokatens samtykke. At der desuaktet nu og da vil kunne paavises nogen ujevnhet ved paataleundlatelserne, skyldes bl. a. det forhold, at det alene er de saker, hvori statsadvokatene foreslaar paataleundlatelse, som riksadvokaten ordinært blir bekjent med. Der kan saaledes forekomme tilfeller, som riksadvokaten maaskje vilde ha funnet aa burde henføre under straffeprocesslovens § 85, om han hadde kjent dem.

Imidlertid er der gjennom direktiver fra riksadvokaten søkt optrukket visse grunnlinjer, som blir aa befølge og som saaledes til en viss grad byr garanti for en nogenlunde ensartet praksis.

Saaledes har riksadvokaten i en rundskrivelse i sin tid henledet statsadvokatenes og politimestrenes oppmerksomhet paa ønskeligheten av en saavidt mulig likeartet anvendelse

for hele riket av den adgang, paatalemyndigheten har til aa undlate strafforfølging. Til opnaaelse herav anfortes i store trekk de omstendigheter, som burde være bestemmende i saa henseende. Som saadanne omstendigheter nevntes bl. a. siktedes alder og tidligere forhold samt hensynet til fornærmedes person og ønsker. Endvidere paapektes, at den for paatalemyndigheten utferdigede instruks paabyr, at der ogsaa bør tages tilborlig hensyn til, hvorvidt forfølgningen i sammenligning med forbrydelsens betydning vilde medføre uforholdsmessige utgifter for det offentlige.

For aa gjøre vedkommende forstaaeligt, at paataleundlatelsen ikke maa opfattes derhen, at første gangs lovovertrædelse ansees som om ingen forgaaelse foreligger, er det paalagt paatalemyndighetens tjenestemenn i og med avgjørelsens kunngjørelse for siktede aa fremholde, at loven ogsaa setter straff for første gangs forgaaelse, men at undlatelsen av aa gjøre straffansvaret gjeldende skyldes haabet om, at ingen gjentagelse vil finne sted og er ment som en prøve, som, om den ikke bestaaes, vil lede til anvendelse av straff ogsaa for den forgaaelse, for hvilken paatale forsøksvis er unnlatt. For at denne forstaaelse særlig hos de unge siktede skal kunne ventes aa tre klart frem og indprentes i erindring og øve den tilsiktede indflydelse gives meddelelsen om paataleundlatelsen og dens betydning og betingelser saavidt mulig karakteren av en rettshandling, ved hvilken siktede, i tilfelle i overvær av vergen, bl. a. muntlig underrettes om undlatelsen og gives en efter omstendighetene avpasset advarsel og formaning. Som regel gis denne underretning i byene av politimestrene eller politifullmektigene og paa landet av lensmennene personlig.

Paataleundlatelserne, der i regelen kun anvendes, naar tilstaaelser foreligger, kommer særlig de unge lovovertrædere tilgode og har likeoverfor disse sin særlige betydning. Det er alment erkjent, at paataleundlatelsens avholdende indflydelse paa den unge lovovertræder maa utledes av forventningen om, at den svævende trusel om straff for den

fullt konstaterte forgaaelse er et meget virksommere motiv til aa undgaa gjentagelse end erindringen om en utstaaet og ikke altfor tungt følt straff. Naar hertil i de fleste tilfeller kommer det vakthold med vedkommende og den moralske støtte, som øves av en for sin gjerning interesseret og forstaaelsesfull tilsynsforer, saa byr paataleundlatelsen i almindelighet en større garanti for, at den normalt utstyrte og i et ikke for farligt miljo stillede unge første gangs lovovertreder ikke paany skal forgaa sig end straffullbyrdelsen vilde gjøre.

Det er paa samme betragtning bestemmelsene om de saakaldte betingede straffedomme hviler.

Det er med rette blitt paapekt, at man har undervurdert den store betydning det har, at lovovertrederen tvinges til aa erstatte den skade, som han maatte ha anrettet ved sin forbrydelse (saasom tyveri, beskadigelser, legemsfornærmelser m. v.). Den adgang, vor lov gir til aa stille erleggelse av erstatning som vilkaar for straffritagelse, benyttes i større og større utstrekning. Imidlertid kan denne betingelse alene stilles likeoverfor personer, som enten eier noget eller har eller inden kortere tid kan ventes aa faa indtekter i en eller annen form. Det faar bli fremtidens sak aa realisere det forslag, som er fremkommet annetsleds, nemlig aa anvende erstatningen som en repressionsmaate for endel istedetfor de korte frihetsstraffer saaledes, at om lovovertrederen ikke har midler til aa betale skadeserstatning, tvinger staten ham dertil ved aa sette ham til tvangsarbeide, hvis avkastning gaar til den skadelidte. Tvangen til under enhver omstendighet aa erstatte den voldte skade vil ofte bedre enn kort fengselsstraf innprente i lovovertrederen, at han maa respektere andres person, ære og eiendom.

I hvor mange saker angaaende forbrydelser (i motsetning til forseelser) har nu paatalemyndigheten anvendt adgangen til aa undlate paatale?

Ifølge den officielle statistik er antallet i aarene 1905—1920 følgende:

1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
387	522	512	506	524	408	538	579
1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
727	521	598	576	569	949	708	586

Da der i en del av disse saker har været to eller flere siktede, likeoverfor hvilke paatale er undladt, er antallet av personer, som er blitt sparet for straff, noget større end de anførte tall.

Fra og med aaret 1921 faar Fengselsstyrets strafferegister fra statsadvokatene i form av tellekort opgave over de personer (siktede), likeoverfor hvilke paatale er undladt med hjemmel av straffeprocesslovens § 85 annet og følgende ledd.

For aaret 1921 er persontallet ialt 615, derav 118 kvinner. Av de 615 personer var de 361 under 21 aar. Over 30 aar var alene 110 siktede. Paataleundlatelsene var i 141 tilfeller ubetinget, i de øvrige 474 tilfeller var undlatelsene gjort betinget paa en eller flere av de i loven anviste maater. Av de forbrydelser, for hvilke paatale undlotes, var de 446 tyverier, hælerier og naskerier. De øvrige 169 var andre forbrydelser.

Tilbakefallet ved betinget undlatelse av paatale efter straffeprocesslovens § 85 blev første gang behandlet i et arbeide »Forsømte og forbryderske barn i Norge«, idet der her blev gjort rede for de 102 gutter og 12 piker i alderen under 18 aar som i 1910 og 1911 betingelsesvis gik fri for tiltale efter den daværende § 85 sidste ledd, annet punktum. Av dem blev straffet innen 3 aar 12 gutter (knappt 12 pct.), men ingen piker.

Fyldigere oplysninger om dette forhold (straffeprocesslovens § 85 annet til femte ledd) er nu offentliggjort i kriminalstatistiken for 1923 og 1924, forsaavidt angaar aaret 1921. Hovedresultatet er følgende:

	Betingelsesvis fritatt for tiltale		Procentvis bestod ikke prøven.			
			Ialt.		Herav paa gr. av ny dom for forbrydelser	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.
a. Etter § 85, annet—fjerde ledd, ialt. . . .	363	97	11,6	10,3	9,9	9,3
under 21 aar	249	50	13,7	18,0	11,6	16,0
fylt 21 aar . .	114	47	7,0	2,1	6,1	2,1
b. Etter § 85, femte ledd (lærehjem, alle under 21 aar)	19	—	26,3		21,1	

For de flestes vedkommende er saaledes tilbakefallsprocenten meget gunstig.

I kriminalstatistiken for 1923 og 1924 er for første gang meddelt opplysninger om tilbakefallet blandt dem som er fritatt for paatale uten betingelser efter straffeprocesslovens § 85 annet ledds første punktum.

Resultatet er i det vesentlige følgende:

	Paatale undlatt uten betingelse		Herav procentvis dømt for forbrydelse innen ett aar	
	M.	K.	M.	K.
Ialt	118	22	6,8	
Under 21 aar	43	4	4,7	
Fylt 21 aar	75	18	8,0	

Strafferegistrene viser endvidere følgende for aarene 1922—1925:

For 1922 er paatale undlatt likeoverfor 596 personer, derav 92 kvinner. Av disse 596 personer var de 361 under 21 aar. Over 30 aar var alene 77. Paataleundlatelsen var i

158 tilfeller ubetinget, i de øvrige 438 betinget. Av forbrydelsene var 383 tyveri, hæleri og naskeri.

I 1923 er de tilsvarende antall 759, derav 81 kvinner. I disse antall er indbefattet de personer mellom 14 og 16 aar, likeoverfor hvilke paatale er undladt med hjemmel av loven om forsømte barn, dens §§ 43 og 44. Antallet av disse personer er 237 (228 menn og 9 kvinner). Av de 759 personer, likeoverfor hvilke paatale blev undladt, var de 517 under 21 aar.

For 1924 er antallet 743, derav 60 kvinner og 536 under 21 aar. I førstnevnte antal indbefattes 205 personer (199 menn og 6 kvinner) mellom 14 og 16 aar.

Og endelig er antallet for 1925 957, derav 106 kvinner og 655 personer under 21 aar samt 247 mellom 14 og 16 aar.

Nogen oversikt for aaret 1926 foreligger endnu ikke.

Det overmaate viktige sporsmaal om, i hvilken utstrekning de, likeoverfor hvilke paatale er undladt, og særlig de unge lovovertredere, inden et vist begrenset tidsrum (f. eks. 2—3 aar) maatte ha faldt tilbake ved aa begaa nye forbrytelser, har endnu ikke faat sin besvarelse for aarene fra og med 1922, da materialet ikke er blitt bearbeidet i denne henseende. Saa vil forhaabentlig skje i en nær fremtid. Man har imidlertid all grunn til aa anta, at resultatet av en saadan bearbeidelse vil stille sig relativt gunstigt.

Foruten ovennevnte paataleundlatelser meddelt av statsadvokatene med riksadvokatens samtykke har politimestrene undladt paatale av forseelser i et stort antall tilfeller hvert aar.

Som det vil fremgaa av foranstaaende oversikter er adgangen til aa undlate paatale særlig blitt anvendt likeoverfor unge lovovertredere (indtil 25 aar). Som regel stilles som vilkaar for saadan paataleundlatelse, at vedkommende i et tidsrum av indtil 2 aar underkaster sig tilsyn av en forsorgs- og verneforening. Disse foreninger er i et antal av henimot 70 spredd over det hele land. Og det tilsyn, som

de fører med de unge, der har faat paataleundlatelse, er i mange tilfeller avgjørende for utfallet av denne. Et effektivt, forstaaelsesfullt og nidkjært tilsyn er den bedste støtte, den unge kan ha under sin kamp mot nye fristelser til fall. Tilsynsførerens person og kvalifikasjoner vil derfor ofte saa aa si bli den unges skjebne.

Tilsynets opgave er like vanskelig som den er samfundsgavnlig og menneskekjærlig.

Først og fremst skal vedkommende forening anstille en undersøkelse, som tilsikter aa skaffe paatalemyndigheten tilforlatelige opplysninger om siktedes personlige forhold og derved supplere det materiale, i henhold til hvilket paatalemyndigheten skal kunne avgjøre, hvorvidt og i bekreftende tilfelle under hvilke vilkaar paatale kan besluttet undladt. Samtidig som foreningen tilstiller paatalemyndigheten de opplysninger, den har kunnet erholde, avgir den uttalelse om, hvorvidt den finner aa kunne anbefale paatale undladt.

Om denne undersøkelse uttaler Oslo forsorgs- og verneforening i sin aarsberetning for 1 juli 1926—30 juni 1927 bl. a. følgende:

»Det blir siktedes hjemlige forhold før og nu, hans skolegang, helbred, aandelige tilstand, interesser, karakter, anlegg, som særlig skal søkes oplyst. En inngaaende samtale med ham selv gir i almindelighet et godt om enn kun et foreløbig og ikke helt paalittlig kjennskap til de nevnte forhold. Man trenger til aa faa det bekreftet og supplert. Dette skjer ved besøk i hans hjem, ved henvendelse til skole, vergeraad, arbeidssted og paa annen maate. I mange hjem finner vi imøtekommenhet og forstaaelse, og de opplysninger vi faar, gir os et godt billede av angjeldende gut. Man faar ogsaa løfte om bistand og samarbeide i tilfelle av tilsyn. I andre hjem søker foreldrene aa dekke over og undskylde eller legge skylden for sønnens forgaaelse annetsteds enn der hvor den ligger. Der er ogsaa blandt de siktede ikke saa faa unge, som slett ikke har noget hjem. Skolene, hvis uttalelse vi alltid esker, gir i almindelighet meget inngaa-

ende opplysninger fra sin mangeaarige befatning med de siktede. Hvis familien har hatt eller har fattigunderstøttelse, er forsorgsforstanderen en utmerket kilde for opplysninger, likeledes vergeraad, tvangsskole og skolehjem, om disse institusjoner har hatt de siktede under sin forsorg. Henvendelse til arbeidssted, naboer eller paarørende gjøres kun dersom vi ikke derved paa nogen maate kan komme til aa skade de siktede selv. I det hele søker vi aa sette alt inn paa at de opplysninger, som skal paa undersøkelsesskjemaet, er objektive og fyldige. — — Vore undersøkelser maa skje i løpet av meget kort tid. Naar siktede sitter arrestert, har vi kun et par dager til vor raadighet. De utfyllende opplysninger maa da innsendes etterpaa.»

For ogsaa aa gi et begrep om foreningens tilsyns- virksomhet, naar det gjelder unge lovovertridere, som paatalemyndigheten har besluttet aa spare for straff bl. a. paa vilkaar av tilsyn, hitsettes yderligere nogle uttalelser fra ovennevnte aarsberetning:

»Den undersøkelse, som blir foretatt, før tilsynet blir bestemt, gir i almindelighet anvisning om, hvad der blir aa gjøre for tilsynet, hvilke anstøtsstener man bør søke fjernet, hvilke raad og vink der bør gives den unge tilsynsperson.

Det er almindelig erkjent at miljøet er av stor betydning for det enkelte menneskes livsskjebne. Kriminalistene har særlig sin opmerksomhet henvendt paa miljøet naar det gjelder aa finne og bekjempe aarsaken til kriminaliteten. Bolig og hjemforhold, forholdene i strøket omkring hjemmet, omgangskretser, arbeidsstedet, arbeidets art m. m. setter sitt preg paa enhver ung gutt. Er de nevnte forhold slette, saa vil iallfall en gutt med svak karakter lett bli et bytte for de mange fristelser som møter ham. Boligforholdene i Oslo har været svært uheldige i de siste aar. De fleste av de familier det har falt i vaar lodd aa besøke, har leiligheter paa 1 værelse og kjøkken, i mange tilfelle for en husstand paa 7 à 8 medlemmer. Hvis et hjem har leilighet paa 3 væ-

relser, da er som regel det 3dje utleid. Disse trange hjem kan ikke undgaa aa være mangelfulle og gledeløse. Kvarterene med de store leiekaserner, hvor der om dagen ute paa gaten og i gaardsrummene vrimler av barn, og hvor der om aftenen og utover natten hersker et vilt uteliv for den voksne ungdom av begge kjønn, er blitt byens beryktede strøk. De gleder som de fattige, trange hjem ikke makter aa gi de unge, søker disse utenfor hjemmet blandt de jevnaldrende i det tvilsomme strøk. De som paa en eller annen maate er undermaalere, og de som ikke har et riktig godt hjem i ryggen, glir lettelig ut.

En stor del av vaare tilsynspersoner tilhører saadanne strøk og mange av dem har tapt respekten for sine foreldre og sitt hjem eller tilhører daarlige hjem. Prigitt et saadant miljø maa en ung, lite avbalansert gutt ogsaa under et aarvaakent tilsyn falle tilbake, hvis ikke tilsynet er istand til aa ta gode forholdsregler. En god forholdsregel er at der skaffes tilsynspersonen et godt arbeide, helst utdannende arbeide hos forstaaelsesfulle folk. Er hjemforholdene slette, søker man aa faa den unge anbragt i arbeide utenfor Oslo. Flere av dem har som barn paa forsorgsvesenets foranledning vært opfostret paa landet, og er godt øvet i landsens arbeide. Saadanne søker vi alltid anbragt i gaardsarbeide. Bl. a. ved velvillig imøtekommenhet fra Oslo arbeidskontor har det i almindelighet lyktes oss aa faa dem anbragt. Ikke saa faa av vaare tilsynspersoner har vi faatt hyre for og derved revet dem ut av miljøet for en tid iallfall. Vaaren 1927 reiste en del unge menn med økonomisk bistand av hjemstavnskommunene til Kanada for der aa skaffe sig en fremtid. 3 av vaare tilsynspersoner, som, skjont det daarlige miljø hadde satt sitt stempel paa dem, dog ga inntrykk av aa ha god vilje, fikk anledning til aa være med. Det tør hende at de derover under nye forhold og utenfor det gamle skjebnesvangre miljø gaar en god fremtid i mote.

Av det foran anførte vil man faa et begrep om en del vanskeligheter som tilsynsvirkomheten har aa kjempe med

for en enkelt, forholdsvis stor gruppe av sine klienter. Selvfølgelig er der andre hindringer for tilsynsvirksomheten: f. eks. tidenes pinaktighet, stagnasjon i industri og annet arbeide, det snaut tilmaalte pengebidrag foreningen har aa virke med. Mangelen av et lærehjem for de vanskeligste av vaare gutter gjør sig mere og mere gjeldende. Anbringelse i vaart optagelseshjem eller tilsyn i hjemmene er ikke nok for disse — man trenger et lærehjem.»

Det er indlysende, at jo større antall menn og kvinner, der stiller sig til disposisjon for saadan tilsynsvirksomhet, desto større grunn er der til aa forvente gunstige resultater. Skal en tilsynsfører kunne føre et jevnt tilsyn og komme i et godt, fortrolig og tillidvækkende forhold til vedkommende, maa han ikke ha for stort klientel, helst kun nogle ganske faa personer.

Søker man saavidt mulig aa opsummere de fordele, som er vundet ved aa undlate paatale istedetfor aa paatale i den utstrekning, hvori dette er skjedd i det forløpne tredjedels aarhundrede, saa stiller forholdet sig saaledes:

1. De tusender lovovertredere, som er blitt sparet for fengselsstraf og som ikke paany har forbrudt sig, har derved undgaatt aa faa sig paaklæbet merket »straffet«, et merke der som tidligere nevnt i høiere grad end selve forbrydelsen nedsetter vedkommende i det almindelige omkomme og derved, hvad erfaring noksom viser, øker vanskeligheten ved aa finne indpass igjen i det borgerlige erhvervsliv.

2. Blandt erfarne kriminalister raader, som før antydte, alment den opfatning, at de korte frihetsstraffe, som jo er de som i almindelighet idommes første gangs lovovertredere for de forbrytelser, hvorom det her vesentlig er tale (tyveri, hæleri, hærværk m. v.), særlig likeoverfor unge ikke alene er av tvilsom nytte, men endog meget ofte virker skadeligt. Erfaringen viser nemlig, at den hos den ustraffede unge naturlig raadende sky for allt hvad der staar i forbindelse med indesperring i fengsel, desværre fortar sig

snart, naar bekjentskapet med fengslet engang er gjort. Jo oftere en person har faaet prøve fengselsstraffen, desto mindre virkning kan der ventes av den og av straffetruslen. Det er denne frykt og sky for straffullbyrdelsen, som ved hjelp av betinget undlatt paatale med fordel kan utnyttes som motiverende psykisk tvang likeoverfor lovovertridere, der ennå ikke har hatt anledning til i fengslets lumre celler aa faa nevnte følelse avstreift. Sokes denne hos de fleste ogsaa i en viss æresfølelse rotfestede sky for straffengslet opretholdt, vil den i ikke ringe utstrekning kunne tjene samfundet i dets kamp mot forbryderønden.

3. Hvilken sum av sjælekval ikke minst de unge første gangs lovovertridere og deres foreldre og andre paa-
rørende er blitt sparet for ved paataleundlatelsene, vil enhver forstaa, der personlig er kommet i berøring med heromhandlede forhold. Mangen ellers brav og haabefull ungdom, som ved et eller annet ulykkelig sammenstøt av omstendigheter er kommet i kollisjon med straffeloven, har til sin egen og foreldres fortvilelse seet hele sin fremtid truet ved utsikten til aa maatte vandre i fengslet som straffedømt. At paataleundlatelsen her har været paa sin plass og er kommet som befrieren og redderen, er ikke tvilsomt. Jeg har grunn til aa tro, at mangen bekymret far og mor har velsignet den lov, der gav adgang til en saadan forsoning med samfundet.

4. Staten har ved paataleundlatelsene sparet de med straffullbyrdelsene altid forbundne utgifter, utgifter til fengselsrum, fengselsbetjening, fangenes underhold m. v., en besparelse som ikke spiller nogen ubetydelig rolle paa justisbudgettet.

5. Ved paataleundlatelserne har man i mange tilfeller undgaat aa bortta personer fra det arbeide, hvorved de tilveiebragte de for dem selv og familie fornødne underholdningsmidler. En av straffullbyrdelse nødvendiggjort fjernelse fra lønnet arbeide har desværre ofte vist sig aa faa

vidtrekkende økonomiske følger for fangen, da kun faa tillater en saadan aa gjenopta arbeidet efter endt avsoning. —

Selv om man maatte mene, at der kan være visse betenkeligheter forbundet med et saa langt rekkende opportunitetsprincip som det, som nu finder anvendelse hos os, vil man med kjendskap til de store og uvurderlige fordele, det har bragt, ikke være i tvil om, at det bør opretholdes og at det, naar statens finansielle omstendigheter tillater det, yderligere bør utbygges, for at det kan naa den størst mulige fullkommenhet og gi de bedste resultater.

Ingen del av mit arbeide i strafferettspleiens tjeneste har været mig saa magtpaaliggende og tilfredsstillende som det bl. a. ved hjelp av opportunitetsprincipets avpassede anvendelse aa soke forebygget, at statens tveeggede sverd i kampen mot forbryderondet gjør skadelige indhugg der, hvor det var ment at det skulde gavne.

Sysselsættelse af Fanger,
belyst ved de i danske Straffeanstalter gjorte Erfaringer.
Grundlag for Foredrag, holdt ved det interskandinaviske Fængselsmøde
i Stockholm den 23. August 1927 af Kontorchef i det danske
Fængselsdirektorat V. WEIBÜLL.

Medens man i tidligere Tid lagde Vægten paa Straffang-
gers Pligt til Arbejde, ja endog gik saa vidt, at
man be tegnede selve Arbejdet som Straf og derfor gjorde
det saa lidet tiltalende som muligt, er man nu i alle civili-
serede Stater enige om, at Fangerne ikke alene bør have en
Pligt til Arbejde, men ogsaa en Ret til Arbejde. Dette
staar i Forbindelse med en Ændring i Opfattelsen af selve
Straffens Formaal, der nu kan angives som: gennem Fri-
hedsberøvelse at søge at opdrage Lovovertrædere til lovly-
dige, samfundsnyttige Borgere. I de senere Aar er dog
ogsaa andre Hensyn traadt frem i Forgrunden, som f. Eks.
det, at det for visse Forbrydere, der skønnes uforbederlige,
anses nødvendigt for stedse eller dog paa ubestemt Tid at
befri Samfundet for dem. — I det følgende skal jeg imid-
lertid kun holde mig til den almindelige Kategori af For-
brydere: de, der anses tilgængelige for Opdragelse til sam-
fundsnyttige Borgere.

Kun den, der arbejder, er en samfundsnyttig Borger;
de andre er enten Droner eller Snyltere paa Samfundet.
Og gaar man i en Straffeanstalt Fangeregistret igennem, vil
det straks ses, at langt den overvejende Del af Fangerne er
Personer, der udenfor Straffeanstalten aldrig bestiller noget
nyttigt og heller intet har lært. — Disse Mennesker gælder
det derfor at føre tilbage til Samfundet, at gøre dem til gode

Borgere. Dette forsøges i stadig stigende Grad gennem Arbejdet, og overalt, i alle Stater lægges der nu den allerstørste Vægt paa Tilrettelæggelsen af Fangernes Arbejde; det viser sig ogsaa hurtigt, at det vel tilrettelagte Arbejde er det bedste Disciplinærmiddel i en Straffeanstalt, ligesom Berøvelse af Arbejde i Reglen føles som en meget haard Straf.

Arbejdets rette Tilrettelæggelse bliver saaledes en af de vigtigste Opgaver for Overbestyrelsen af Fængselsvæsenet i ethvert Land, og jeg skal søge at klarlægge de Synspunkter, hvorefter vi i Danmark paa Grundlag af de her indvundne Erfaringer gaar frem:

Arbejdet bør udføres for Statens egen Regning; at udleje Fangernes Arbejdskraft til Entreprenører vil altid vise sig at medføre store Gæner, ikke mindst fordi Arbejdet sædvanlig vil blive af en ret tarvelig Art, hvortil kommer, at Statsmyndighederne ingen større Interesse har i Arbejdets Udførelse, hvorved Arbejdet mister sin opdragende Karakter. Der er vist nu ogsaa overalt principiel Enighed om, at Fangearbejdet maa ske for Statens egen Regning. Om det sker som Statsdrift til Statsbrug som i Danmark, eller saaledes, at Staten sælger de fremstillede Genstande i det aabne Marked, er et Spørgsmaal, jeg ikke her skal komme ind paa.

Fangearbejdet som Statsdrift byder paa den Fordel, at man kan faa det størst mulige Antal Arbejdssag at sysselsætte Fangerne ved, saaledes at det bliver muligt at beskæftige den enkelte Fange ved det Arbejde, hvortil han maatte have Evner og Anlæg.

Naar Fangen er sat til et Arbejde, gælder det i første Række at have de bedst mulige Lærere. Det maa være Folk, der har deltaget i praktisk Arbejde og vist sig dygtige og dygtige med Evne til at lægge til Rette og disponere. Saadanne Folk er dog ikke altid lette at faa, dertil er Statslønninger jo i Reglen ret knappe. —

Ved Arbejdets Udførelse, der i størst muligt Omfang bør foregaa efter de mest nymodens Arbejdsmeto-

der, bør man have gode m o d e r n e M a s k i n e r. Det nytter ikke at lære en Mand et Arbejde, som det blev udført for 10 Aar siden. Naar en Fange kommer ud og skal søge at skaffe sig Arbejde i det frie Erhverv, kan han intet faa, med mindre han er i Stand til at benytte de Maskiner og Redskaber, der er sædvanlige i det frie Erhverv. Dette stiller selvfølgelig store Krav om Bevillinger til Maskiner og Redskaber, men det er efter min Formening uomgængelig nødvendigt for at faa det rette Resultat.

Arbejdet bør i videst mulig Grad foregaa i Fællesskab, da det i Reglen viser sig, at Fanger i Fællesskab er flittigere end Fanger i Celle. Arbejdet bør ogsaa foregaa saavidt muligt uden Anvendelse af ufaglært Opsynspersonale. En Opsynsbetjent, der billedlig talt gaar med Hænderne i Bukselommerne, virker blot irriterende paa Fangerne. Idealet maa være i en Straffeanstalt kun at have faguddannet Personale som Opsyn i Arbejdstiden. Fangerne kan da til enhver Tid faa fornødne Oplysninger om Arbejdet, og dets Udførelse kan til ethvert Tidspunkt være Genstand for sagkyndig Kontrol og Kritik. I Danmark har vi gjort et Forsøg i en i 1925 i Brug tagen Væverisal, hvor der beskæftiges ca. 80 Fanger daglig under Opsyn alene af Værkmestre, af hvilke der til ethvert Tidspunkt skal være 3 til Stede. Disciplinen har været fortrinlig og Arbejdslysten er stadig steget.

Arbejdslokalerne bør være lyse, venlige og hensigtsmæssige og forsynede med passende Opvarmning. Hvilken Indflydelse gode Arbejdsvilkaar i lyse, venlige Lokaler har, kan jeg illustrere med Eksemplet fra den foran omtalte Væverisal. Før 1925 beskæftigedes Væverifangerne i 5 forskellige Lokaler, og vi syntes Arbejdet gik godt. For at spare Opsynsmandskab besluttedes det da, paa vedkommende Fængselsinspektørs Forslag, at bygge et samlet Væverilokale, der kunde rumme alle de 80 Væverifanger. Væverisalen, der er bygget under fuld Hensyntagen til Nutidens Fordringer til et 1. Klasses Fabriklokale, toges i Brug i

Begyndelsen af 1925 uden Anvendelse af Opsynspersonale, hvorved man sparede 3 Tjenestemænd. Samtidig blev Fangernes Dagsorden lagt om og Arbejdstiden forkortet med $\frac{1}{2}$ Time daglig. Resultatet af Arbejdet i Væverisalen i det første Brugsaar blev det, at den gennemsnitlige Produktion steg med ca. $12\frac{1}{2}$ pCt. i Forhold til det sidste Aar i de gamle Lokaler, og Stigningen er ens, hvad enten man ser paa Maskinvæve, Haandvæve og andre Arbejder. I det andet Brugsaar, d. v. s. det Regnskabsaar, der sluttede 31. Marts 1927, er Produktionen yderligere steget mellem 3 og 4 pCt. Hvad dette betyder økonomisk, siger sig selv, saameget mere, som Arbejdets Kvalitet normalt stiger proportionalt med Arbejdsydelsen. Men ogsaa med Hensyn til Fangernes Oplæring til Vævere har Væverisalen betydet uhyre meget; Fangernes Flid viser deres Interesse for Arbejdet, og vi vil nu være i Stand til at oplære en Fange til en fuldt duelig Væver.

Forsøget med Væverisalen har givet os Lyst til Fortsættelse, og vi opfører for Tiden særlige Arbejdslokaler for Kurvemagere. Disse, der nu beskæftiges i 4 forskellige mindre Lokaler, vil fra Vinterens Begyndelse blive sysselsat i 2 større Arbejdssale, hvorved vi forventer en forøget Arbejdsydelse foruden en Besparelse af Opsynspersonale.

Af største Betydning for Fangernes Oplæring til nyttigt Arbejde og for Arbejdets Fremme er ogsaa Ordningen af Fangernes Ducører eller Dagpenge. I Danmark har vi ordnet det saaledes, at der i alle Tilfælde, hvor det lader sig gøre, sættes et vist Pligtarbejde, som en Fange skal udføre, og for hvilket han faar en lille fast Ducør. For Arbejde derudover sættes der Akkord, forskellig for de enkelte Fag. For Akkordbetalingen er der intet Maksimum, og vi har mange Fanger, der tjener 1 Krone om Dagen. Fangen bør have et passende Vederlag for sin Flid; Arbejde uden Vederlag bliver sjældent godt, og en Fange, der ser et godt Udbytte af sit Arbejde, faar lettere Interesse derfor og Lyst til at fortsætte, naar han kommer paa fri

Fod, og det er det, som gerne skulde opnaas. Den angivne Ordning har hidtil stedse virket tilfredsstillende.

Det vil muligt blive sagt, at vi i Danmark ved Fangernes Sysselsættelse ikke tager tilstrækkeligt Hensyn til Oplæringen, og der vil muligvis blive peget paa, at vi har et forholdsvis meget betydeligt Antal Fanger beskæftigede ved Skræderi og ved Papirarbejder. Det er rigtigt, at vi har et betydeligt Antal Fanger ved disse 2 Fag; dette skyldes væsentligst Kravet om Statsdrift til Statsbrug. Dette betyder, at vi normalt kun maa tage Statsarbejde, og paa den anden Side kan vi ikke tage Statsarbejde af enhver Art, men kun saadant, som kan udføres i en Straffeanstalt. Herved er det paa Forhaand udelukket at beskæftige noget nærværdigt Antal Fanger i Byggefagene (som Murere, Tømrere, Snedkere, Blikkenslagere og Malere). I en hel Række Fag er Statens Forbrug derhos saare begrænset, og der har vi i de fleste Tilfælde taget, hvad der er at faa. Kun i Skræderi og Papirarbejde er Forbruget nogenlunde ubegrænset, og her maa vi da tage alt Udfyldningsarbejde. Men paa den anden Side gør det heller ikke saa meget, idet der i Danmarks Straffeanstalter sidder et meget betydeligt Antal Fanger med saa korte Straffe, at Straffetiden overhovedet ikke tillader nogen egentlig Oplæring, men hvor det, man maa lægge Vægt paa, er at lære Fangerne i det hele taget at bestille noget, og at arbejde roligt og metodisk. Der er endvidere et ret betydeligt Antal Fanger, der er gamle eller mere eller mindre aandelig defekte, og som det derfor gælder om blot at sysselsætte.

Til Belysning af de korte Straffetider skal jeg anfore, at af 1036 i 1925—26 i Straffeanstalterne indsatte Fanger skulde

192 kun sidde i Anstalten $\frac{1}{2}$ Aar

249 mellem $\frac{1}{2}$ og $\frac{2}{3}$ Aar og

343 mellem $\frac{2}{3}$ og $1\frac{1}{3}$ Aar,

d. v. s. at af 1036 Fanger skulde 784 eller ca. 75 pCt. kun

være i Straffeanstalten 16 Maaneder eller mindre, heraf 42 pCt. i 8 Maaneder eller kortere Tid.

Det vil forstaaes, at det med saa korte Straffetider ikke er muligt at oplære Fanger i noget Fag, og det maa herved erindres, hvad jeg før sagde, at langt den overvejende Del af Fangerne ved Indsættelsen i Straffeanstalten overhovedet intet har lært, ja knapt nok ved, hvad det er at arbejde. Vi maa derfor i Reglen være glade, blot vi kan lære saadanne Korttids-Fanger at bestille noget, at se, at der er Glæde ved Arbejde.

Og dog er der naaet gode Resultater; det er et betydeligt Antal Fanger, der har kunnet forlade Straffeanstalten vel oplærte i et Fag og i Stand til at tjene til Livets Ophold, blot de kan faa Arbejde. Men her ligger en stor Vanskelighed: vel er det lykkedes i noget Omfang at skaffe de Løsladte passende Beskæftigelse, men den herskende Arbejdsloshed og Fagforeningernes Politik overfor Arbejdere, der ikke er Medlemmer af en Fagforening, har i en Mængde Tilfælde tilintetgjort de Muligheder, der gennem Oplæringen i Straffeanstalterne er skabt for at gøre Lovbrydere til samfundsnyttige Borgere.

Sluttelig skal jeg kun nævne, at det økonomiske Resultat af Fangearbejdet i Danmarks Straffeanstalter har været i høj Grad tilfredsstillende, idet Arbejdet nu betaler ca. 60 pCt. af samtlige Udgifter til Straffeanstalterne, med Undtagelse af disses Forrentning og Amortisation samt af Udgifter til Nybygninger o. l.

Om dödsstraffets verkningar i fråga om mord.

Av V. VERKKO.

I.

Såsom känt, förekom under adertonde och delvis ännu nittonde århundradet i åtskilliga länder, bl. a. i Sverige och Finland, dödsstraff, icke allenast för brott mot liv utan även för en mängd andra brott. Enligt 1734 års lag voro 68 olika brott belagda med dödsstraff.¹⁾ I England existerade år 1819 223 särskilda lagar, enligt vilka dödsdomar kunde fällas.²⁾

Orsakerna till ett så vidsträckt bruk av dödsstraffet samt andra stränga straff äro många.

En orsak är den gammaltestamentliga uppfattningen, som påverkade de kristna folkens lagstiftning, att varje brott innebär en överträdelse av Guds lag och är straffbart i denna egenskap.³⁾ Men även lagstiftarnes och fol-

¹⁾ *Olivecrona, S. D. R. K.*, Om dödsstraffet. Uppsala 1866. Sid. 16—20.

²⁾ *Lagus, K. F.*, Om dödsstraffet. Helsingfors 1859. S. 34.

³⁾ *Westermarck, Edvard*, Moralens uppkomst och utveckling. Första delen. Helsingfors 1916. S. 202.

Denna uppfattning framträder levande i det betänkande, som vissa deputerade vid prästeståndet tillhörande lagutskottet vid 1778 års riksdag avgåvo och vari de motsatte sig förmildring av straffen. De framhöllo, att prästeståndet ansåg sig fortfarande böra vidhålla den mosaiska lagen, såsom en för alla tider och folk förbindande lag. Beträffande dödsstraffets inskränkande, anfördes bl. a.

kets naturliga grymhet, härskande klassers intresse att avskräcka från angrepp på en speciellt för dem fördelaktig rättsordning och lagbrytarnes egen råhet eller talrikhet hava utan tvivel varit kraftigt bidragande orsaker.⁴⁾ Orsakerna till det allmänna bruket av dödsstraffet sammanfattar *Olivecrona* sålunda: »dödsstraff uppfattades såsom ett nödvändigt straffmedel, både för att åstadkomma vad man ansåg såsom högsta rättvisa — talion — och för att vid vissa grova brott använda Guds vrede från hela riket samt i synnerhet för att tjäna »androm till skräck och varnagel«.

Redan under gamla tiden träffar man på motståndare till dödsstraffet. *Lao-tse*, taoismens grundläggare, förkastar

»Härvid bör Utskottet till en början anmärka, att före nu de egentligen så kallade Theocratiska lagar blifvit införda, har Gud stadgat, att mord skulle med lifsstraff beläggas; ty at förtiga det Cain, igenom sitt eget samvets vittnesbörd, fant sig saker till döden, 1 Mos. Boks 4:14, så sade Gud till Noak straxt efter syndafloden, förrän Theocratien ännu var inrättad, den som utgjuter människoblod, hans blod skall af människor utgjuten varda. 1 Mos. Boks 9:6. Denna lagen förbinder alla människor, ty Noak var det andra människosläktets stamfader, hvarföre det, som här befallas honom synes sträcka sig till alla hans efterkommande. Nyss förr än Gud framförde sjelfva lagen, betygar Han på det allra eftertryckligaste sin allvarliga vilja att hämnas lagens öfverträdare på hvar och en utan undantag, ty det heter v. 5: Jag vill hämnas människornas lif på hvar och en människa eho han är. Ändtligen tillägger Gud orsak till lagen (ratio legis), som sträcker sig till alla människor. Den, som utgjuter människoblod etc. etc. förty Gud hafver skapat människan till sitt belete.«

»I anseende härtill vågar ej Utskottet tilstyrka at det i lagen för barnamord stadgade straff må borttagas eller förändras.«

»X Cap. M. B. handlar om et brott (tidslag), som strider emot menskligheten och är en styggelse både för Gud och människor. Och som Gud i sin egen heliga lag belagt denna onaturliga synden med dödsstraff, hvarmed vår svenska lag instämmer, vågar Utsk. ej derutinnan tilstyrka någon ändring.«

Olivecrona anf. arb. s. 24—27.

⁴⁾ *Steffen, Gustaf F.*, Sociologi, Andra delen, s. 255. Stockholm 1910.

det. Så även *Konfucius*. De första kristna voro svurna motståndare till dödsstraffet.⁵⁾

Den första, som under nya tiden uppträdde som motståndare till dödsstraffet var engelsmannen *Thomas More*. Han påvisade i detalj dödsstraffets ändamålslöshet i fråga om tjuvnadsbrott.⁶⁾ More var likväl endast den tidiga förelöparen. Det var egentligen först under upplysningstiden krav på humanare bestraffningsmetoder började göra sig gällande.⁷⁾ I sin kända avhandling »*Dei delitti e delle pene*«, som utkom år 1764, opponerade sig *Beccaria* mot tidens grymma straffdomar. I stället för dödsstraff förordar han slaveri på livstid såsom mera avskräckande.⁸⁾

Bland de s. k. upplysta despoterna träffa vi på regenter, som omfattade *Beccarias* idéer och sökte förverkliga dem i sina riken. En sådan var i Sverige-Finland konung Gustav III. Han sökte genomföra betydande inskränkningar i fråga om straffen, dock med blygsamt resultat. De med dödsstraff belagda brottens antal reducerades i någon mån år 1779.⁹⁾ Det gamla straffsystemet förblev i huvudsak gällande. Och ännu så sent som under tioårsperioden 1849—1858 fälldes i Finland dödsdomar, vilka visserligen icke bragtes i verkställighet, för följande brott, nämligen: mord, dråp, barnamord, grovt övervåld mot egen fader, blodskam, tidelag, mordbrand, rån, desertering under krigstid samt motstånd mot befäl i militären.¹⁰⁾ Antalet av de brott, för vilka dödsstraff kunde ådömas, begränsades visserligen snart därefter eller år 1866, men först nu gällande strafflag av år 1889 gjorde i stort

⁵⁾ *Westermarck, E.*, Ursprung und Entwicklung der Moralbegriffe. 2 Aufl. Leipzig 1913. I Bd. Sid. 408 och 409.

⁶⁾ *Bonger, W. A.*, Criminalité et conditions économiques. Amsterdam 1905. Sid. 1 och följ.

⁷⁾ *Olivecrona*, anf. arb. Inledn. s. I—III.

⁸⁾ *Beccaria*, Des délits et des peines. Paris 1856. Sid. 95 och följ.

⁹⁾ *Olivecrona*, anf. arb. sid. 23—28.

¹⁰⁾ *Lagus*, anf. arb. sid. 118.

selt slut på dessa straff, en kvarleva från gångna tiders rättsuppfattning. I Finlands nuvarande strafflag förekommer dödsstraffet endast såsom alternativt straff för mord samt såsom straff för en del under normala förhållanden synnerligen sällsynta brott mot staten.

Utvecklingen i Finland i detta avseende är typisk. I alla civiliserade länder har man kommit till insikt om, att dödsstraffet är ändamålslost i fråga om andra brott än mord. Denna fråga har således blivit det sista skedet i den allmänna utvecklingsgången mot dödsstraffets begränsande och avlägsnande. I åtskilliga länder har man redan definitivt utmönstrat dödsstraffet ur sin strafflag. I andra länder åter pågår ännu en skarp strid härom. Även i Finland där våldsbrottens antal senaste tid ökats i betänklig grad har frågan om dödsstraffet såsom straffform för mord, åter blivit aktuell.

Mordbegreppet växlar i olika länder. I de anglosachsiska länderna är det synnerligen omfattande, i andra länder åter, bl. a. i Finland, trängre. Mord föreligger enligt finsk lag, om någon i uppsåt att döda, med berått mod berövar annan livet. Från viljadråp där förövaren även har uppsåt att döda, skiljer sig mordet däruti, att det är överlagt, medan viljadråpet sker i hastigt mod.

Huru bör mördaren bestraffas? Därom rör sig i detta nu diskussionen mellan dödsstraffets anhängare och motståndare. Talrika äro de skäl för och emot som anförts beträffande dödsstraffets lämplighet. Om vi uppställa frågan: innebär dödsstraffet ett sådant hot att dess vidmakthållande förmår minska mordens antal, träffa vi det väsentliga i saken. I händelse ett tillfredställande svar härpå alls kan avges, måste den kriminalstatistiska och den kriminalpsykologiska metoden tillgripas, d. v. s. massiakttagelser och undersökning av de speciella fallen.¹¹⁾

¹¹⁾ Jämför *Liszt, Franz v. Lehrbuch des deutschen Strafrechts*, 21 u. 22 Aufl. Berlin u. Leipzig 1919. S. 9.

Att i detta sammanhang i detalj bemöta de invändningar, som framställts beträffande kriminalstatistiken som bevismaterial torde icke vara nödigt. För såvitt kritiken rör sig om enstaka fall och faktiskt kan påvisa, att en felaktig bevismetod beträffande dessa tillämpats, är den berättigad, men om kriminalstatistiken a priori fränkännes bevisvärde, är detta detsamma som att bortkasta barnet med badvattnet. Att man med ledning av kriminalstatistiken skulle kunna med matematisk noggrannhet fastslå den ena eller den andra straffformens företräde är absurt. Uppställer man däremot mindre anspråk i fråga om exakthet och nöjer sig med sannolikhetsbevis, vinnes likväl ur kriminalstatistiken en belysning av frågan, som på annat sätt ej kan nås.

II.

Tillfällen till kriminalstatistiska observationer rörande dödsstraffets verkningar erbjuda sig högst sällan. Detta är fallet vid ombyte av straffform antingen från dödsstraff till livstids frihetsstraff eller tvärtom. Även kunna iakttagelser göras i förbundsstater, i vilka delstaterna bestraffa mordet på olika sätt.

Vid granskning av dödsstraffets verkningar bör man givetvis utgå från förhållandena i det egna landet, såvitt ur dem belysning i frågan vinnes. Vi begynna således med Finland, då detta land erbjuder material för ändamålet.

Mer än 100 år ha förflutit, sedan i Finland den sista dödsdomen under normala förhållanden verkställdes. I en kungörelse av den 21 april 1826 tillkännagav kejsar Nikolai I, att han hädanefter i andra livssaker utom i sådana, som åsyftat störande av det helas bestånd, ville begagna den honom i stöd av grundlagarne tillkommande benådningsrätt till brottslingarnes förskonande från dödsstraffets undergående. Därför bestämdes, att de till dödsstraff dömda grövre manliga förbrytarna, sedan de under-

gått kroppstraff, skulle »försändas till de aflägsnare gouvernementerna i Sibirien, för att der till allmänna arbetens förrättande i grufvorna bliva använda«. Ytterligare förordnades den 24 februari 1848, att även »från dödsstraffet förskonade brottslingar af qvinnokönet derefter skulle användas till arbete å kronans i Sibirien befintliga fabriker«. ¹²⁾

Härmed kom dödsstraffet i verkligheten ur bruk, medan det däremot bibehållits i strafflagen.

Under den tid av framåtskridande man upplevde i Finland under Alexander II:s tid, upptogs frågan om avlägsnande även av det formella dödsstraffet. Vid 1863—64 års lantdag framställdes förslag om uteslutande av det samma ur den nya under avfattning varande strafflagen, dock utan resultat. Redan därförinnan år 1862 hade Juridiska föreningen i Finland till diskussion upptagit frågan därom, huruvida förvisning till Sibirien borde inrymmas såsom strafform i den nya strafflagen.

Med ledning av ett synnerligen givande kriminalstatistiskt material belyste härvid den kända kriminalisten *Adolf Grotenfelt* de verkningar avlägsnandet av dödsstraffet haft på mordens antal i landet. Med mord avsågs enligt den gamla lagstiftningen ett dråp »försåtliga och i löndom«, och vilket gärningsmannen sökte dölja. Enda straffet för dylikt brott var dödsstraff. Detta begrepp var sålunda något mindre omfattande än i nugällande strafflag, vilket emellertid ej torde hindra anställandet av jämförelse.

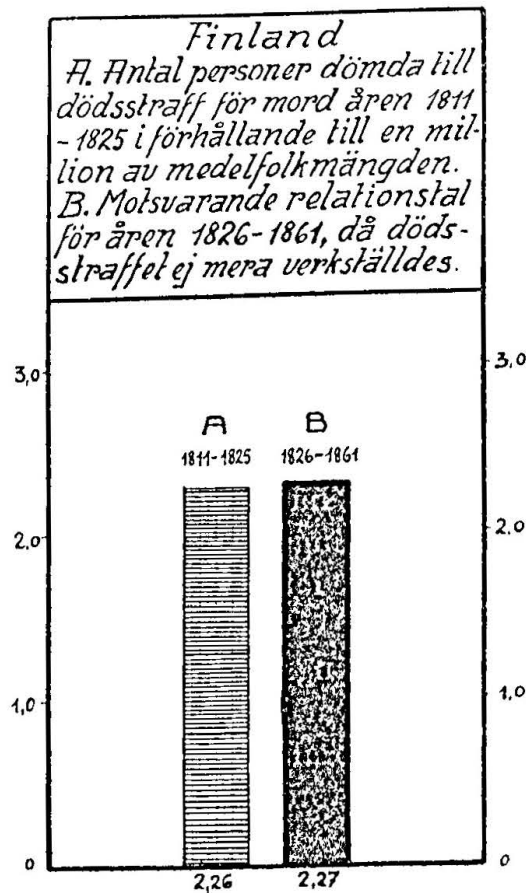
Under femtonårsperioden 1811—25, således under tiden för dödsstraffets tillämpning, dömdes, enligt Grotenfelt, till döden för mord (inkl. förgiftning) inalles 39 personer eller i medeltal 2.6 personer per år, medan under därpåföljande period 1826—1861 eller under förloppet av 36 år, under vilken tid dödsstraffet ej bragtes i verkstäl-

¹²⁾ *Lagus*, anf. arb. s. 116 och 117.

lighet, motsvarande siffra utgjorde 124 eller i medeltal 3.4 per år.¹³⁾

Vid jämförelse av dessa siffror med medelfolkmängden, framgår, att på en million invånare under 1811—1825 i medeltal dömdes 2.26, medan åter under åren 1826—1861 motsvarande relationstal utgör 2.27 (diagr. I).¹⁴⁾

DIAGRAM I.

Ur Grotenfelts statistik framgår ej, huruvida de för mord dömdas antal eventuellt stigit under åren närmast

¹³⁾ Juridiska Föreningens Tidskrift. Första årgången, Helsingfors 1865. s. 83 och 84.

¹⁴⁾ Verkko, V., Henkeen kohdistuvista rikoksista Suomessa (Om brotten mot liv i Finland). Tidskriften »Lakimies» årg. 1924. Helsingfors. sid. 338.

efter 1826. Att döma av siffror, som publicerats på annat håll kan man emellertid antaga, att detta sannolikt ej var fallet. På 1830-talet var visserligen de för mord till dödsstraff dömdas antal under tvenne år synnerligen högt, men detta stod i samband med tvenne massförbrytelser. År 1832 dömdes nämligen 13 personer till döden för delaktighet i mord på länsmannen i Salmis socken, samt år 1834 14 fästningsfångar för mord på en fångvaktare.¹⁵⁾ — Men de vilka tillmätta fruktan för straffpåföljderna avgörande betydelse i fråga om mord, torde invända, att härav icke kan dragas några slutledningar beträffande dödsstraffets betydelse under andra straffrättsliga förhållanden. Visserligen torde det kunna invändas, att en förvisning till Sibirien under dåtida förhållanden var ett synnerligen skrämmande straff, jämförbart med dödsstraff. Ett dylikt påstående torde dock icke ha fog för sig. Dödsstraffets verkställighet i Finland innan år 1826 försiggick näml. offentligt och under barbariska former. De till Sibirien förvisade mördarna åter tillbragte högst 15 till 20 år i ryska statens gruvor samt fingo därefter av ryska kronan ett jordområde att odla.¹⁶⁾

Av det ovan sagda kan man sluta sig till, att dödsstraffet i Finland kunnat upphävas, utan att mordens antal därigenom nämnvärt förskjutits.

Förutom den tidsperiod, under vilken dödsstraffet afskaffades i Finland, har detta lands historia att uppvisa ännu en annan period, vilken i någon mån erbjuder tillfälle till iakttagelser rörande dödsstraffets eventuella verkningar. Vi avse de undantagsförhållanden, vilka vid tiden för världskriget rådde i Finland.

Följande tabell, omfattande antalet för mord, dråp, och misshandel med dödlig påföljd under 10 års perioden

¹⁵⁾ Prokurators i Kejserliga Senaten för Finland berättelse i anledning af dess embetsresa under sommaren år 1865. Helsingfors 1866. s. 103.

¹⁶⁾ Juridiska Föreningens Tidskrift, Första årg., s. 86.

1910—1919 sakfällda, avspeglar även den inverkan dessa undantagsförhållanden haft på brotten mot annans liv.

Då den del av den officiella statistiken, som omfattar denna period icke åtskiljer för mord och viljadråp sakfällda, har det varit nödigt att här med ledning av de officiella akterna genomföra denna indelning.

År	Mord FSL 21:1	Viljadråp FSL 21:2	Misshandel med dödlig påföljd (även i slagsmål) 21:4, 6—9 FSL
1910	23	22	75
1911	29	33	101
1912	25	26	113
1913	21	17	88
1914	21	32	111
1915	19	7	30
1916	27	10	45
1917	19	15	55
1918	30	8	20
1919	43	14	50

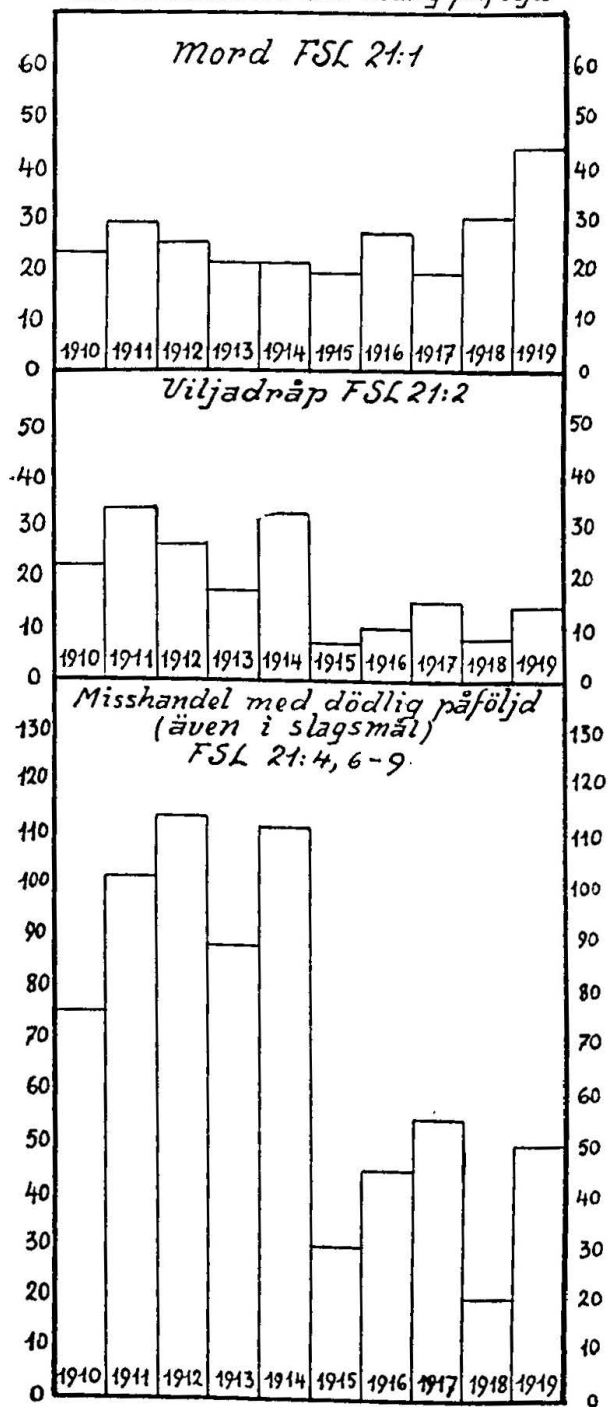
Diagr. II å följ. sida giver en åskådlig bild av växlingarna i de i ovanstående tabell framställda talen för brotten mot annans liv.

Vid en granskning av samma tabell bör observeras, att talen för år 1918 ej äro jämförliga med talen för de övriga åren. Under nämnda exceptionella år voro domstolarna under en stor del av året förhindrade att fungera, samtidigt som även speciella domstolar dömde i brott mot annans liv. I stället skola vi något närmare undersöka åren 1914 och 1915. Antalet för viljadråp sakfällda minskas då från 32 till 7 och för misshandel med dödlig påföljd från 111 till 30(!). Men varpå beror det, att mordens antal minskades endast till namnet? De för mord sakfälldas antal utgjorde nämligen år 1914 21 och 1915 19. Om särskilt de för fullbordat mord sakfälldas antal gran-

DIAGRAM II.

Finland

*Antal personer sakfälda under åren
1910-1919 för mord, viljadråp
och misshandel med dödlig påföljd*

skas, framgår det, att nämnda antal år 1914 utgjorde 14 samt 1915 18. Förklaringen härtill står att söka i rådande exceptionella förhållanden.

Vid världskrigets utbrott infördes i Finland ett särskilt på landsbygden effektivt alkoholförbud. Och då man vet, vilken inverkan alkoholen har på misshandelsbrotten med dödlig utgång och även på viljadråpen, förklaras företeelsen härav till en del. Alkoholens omedelbara inverkan på mordbrotten är däremot minimal. Men vi torde icke misstaga oss, om vi påstå, att alkoholförbudet ej ensamt kunnat åstadkomma så stora förändringar i antalet av förstnämnda brott mot liv. Det bör ihågkommas, att i landet rådde en upprörd stämning. Krigstillstånd hade proklamerats och krigslagarna samt de i stöd av dem utfärdade s. k. obligatoriska förordnandena voro gällande. Ett sådant sakernas tillstånd kan givetvis icke vara utan inflytande på samhällets drägg. Det berättas, att slagsbultarna kvarlämnade i hemmet sina slidknivar och skjutvapen, uppenbarligen av fruktan för att de stränga krigslagarna, eventuellt dödsstraff i händelse av våldsdåd på dem skulle tillämpas. Men varav kommer det sig, att detta straffhot ej tyckes ha någon inverkan på mördarna? Förklaringen till denna företeelse ger kriminalpsykologin. Man bör minnas, att mordet är ett på förhand planlagt brott. Vid en mera ingående undersökning av mordfallen kommer man att göra iakttagelsen, att den brottslige, vid planläggandet av brottet, handlar, behärskad av något slags vanföreställning, samt lämnar en mängd viktiga omständigheter obeaktade och för övrigt är så övertygad om framgång i sitt förhållande, att han i de flesta fall alls ej räknar med möjligheten av en eventuell upptäckt. Denna uppfattning om mördarens psyke delas av *Andreas Bjerre*. I sitt arbete om mordets psykologi yttrar han om ett fall av mord på följande sätt: »Allra minst kunde fruktan för straffet bli av någon betydelse. Även om han icke genom sin obotliga blindhet för allt, som

ställde sig hindrande i vägen för honom, saknat alla förutsättningar för att tänka sig möjligheten att bli fasttagen efter brott, skulle tanken på ett eventuellt straff lika litet inom honom som — efter min erfarenhet — inom någon annan mördare kunnat spela någon nämnvärd roll.«¹⁷⁾ *Liepmann* kommer till samma resultat: »Die allgemeine vulgäre Abschreckungspsychologie ist abzulehnen. Und für den Mord ganz gewiss in erhöhtem Masse. Das wird einem klar, sobald man sich einzelne Typen von Mördern in ihrer psychischen Eigenart zum Bewusstsein bringt.«¹⁸⁾ *Calvert* säger det samma med följande ord: »The murderer who commits an apparently cold-blooded crime is of type which needs to be studied if we are to understand the failure of the Death Penalty to deter him. One of the most common characteristics exhibited by such a person is an exaggerated sense of confidence in his ability to escape detection which rules out any thought of consequences.«¹⁹⁾

Kan väl hot om dödsstraff sålunda avskräcka en brottslig natur från mord?²⁰⁾

III.

Ehuru det material rörande förhållandena i Finland, som ovan framförts, måste anses synnerligen vägande i fråga om dödsstraffets eventuella verkningar i Finland, bör likväl vid motsvarande utländskt material, i den mån

¹⁷⁾ *Bjerre, Andreas*, Bidrag till mordets psykologi. Kriminalpsykologiska studier. Stockholm 1925. sid. 81 och 82.

¹⁸⁾ *Liepmann, M.*, Die Todesstrafe. Berlin 1912. sid. 31.

¹⁹⁾ *Calvert, E. Roy*, Capital punishment in the twentieth century. London och New York 1927. sid. 34.

²⁰⁾ Beträffande de dödsdömda mördarna framhåller *Wulffen*, att de sällan visa fruktan före sin avrättning. *Wulffen, Erich*, Kriminalpsychologie. Psychologie des Täters. Berlin 1926. sid. 319 och 320.

nyare statistik föreligger, även fästas avseende. Det vore nämligen beläknligt att draga några slutsatser ur flere tiotal år gammal utländsk statistik, då för ernående av möjligast exakta resultat erfordras en ingående kännedom om resp. tidsperioders förhållanden, en kännedom, som icke kan förutsättas hos en utlänning.

Förenta staterna och Schweiz, beträffande vilka uppgifter från senaste tid föreligga, erbjuda, i dag som är, ett rikhaltigt material för studier av dödsstraffets verkningar. Sålunda komma i det följande exempel att anföras på tvenne invid varandra liggande delstater, som till sin nationella sammansättning, sin sociala struktur och ekonomiska utveckling äro lika, den ena fortfarande tillämpar, den andra avskaffat dödsstraffet. Det ges även exempel på delstater, som återinfört det tidigare avskaffade dödsstraffet.

Här bör dock understrykas, att det material, på vilket våra iakttagelser om verkningarna av dödsstraffet i Förenta staterna och Schweiz, grunda sig, är fullkomligt olik beträffande det i Finland anförda. Någon enhetlig kriminalstatistik förekommer nämligen icke i dessa förbundsstater. De enskilda delstaterna äro i fråga om rättsskipning oberoende, publicera sällan statistik över sin rättsvård, och såvitt dylik publiceras, är den i hög grad så avvikande i de olika delstaterna, att den ej lämpar sig för jämförelse.²¹⁾ Under sådana förhållanden måste man helt trygga sig till en särskild statistik, nämligen mortalitetsstatistikens uppgifter om dödsorsakerna. Denna statistik, vilken enligt auktoritativa uppgifter redan för år 1910 är jämförelsevis tillförlitlig,²²⁾ uppvisar den kända »homicide

²¹⁾ Om Förenta Staternas kriminalstatistik se *Robinson, Louis Newton, History and Organization of Criminal Statistics in the United States* (Hart, Schaffner and Marx Prize Essays X). Boston och New York 1911.

²²⁾ *Prisoners and Juvenile Delinquents in the United States 1910*. Departement of Commerce. Bureau of the Census. Washington 1918. sid. 35.

rate» eller de mördades eller på annat brottsligt sätt dödades antal per 100,000 av resp. områdets befolkningsnumerär.

Om vi nu jämföra Förenta staternas och Schweiz' statistik rörande de genom brott mot liv dödade med den ovan anförda finska statistiken, kunna vi konstatera, att den förstnämnda sätillvida är mer fullständig, att den omfattar antalet av alla till myndigheternas kännedom komna fall av mord, dråp m. m. oberoende därav, om gärningsmannen uppdagats och sakfällts. Men detta skenbara företräde uppväges av en väsentlig nackdel. Homicide rate sammanför brotten i en enda grupp, i motsats till den finska statistiken, som särskiljer dem. Onekligen försvåras härigenom i viss mån undersökningen om dödsstraffets verkningar, ehuru den icke omöjliggöres. Om näml. dödsstraffet utövar inflytande på antalet grövre brott mot liv, så kommer detta inflytande att spåras även i totalsumman av samtliga brott mot livet, dock icke så tydligt som fallet vore i händelse antalet av i nämnda totalsumma ingående brotten, mot vilka dödsstraffet egentligen riktar sig, vore känt.

Vi begynna vår undersökning med Förenta staterna. Då de amerikanska definitionerna av brott mot liv betydligt avvika från motsvarande begrepp i Finland, torde några ord härom vara på sin plats. Mord-(murder)-begreppet är i Förenta staterna väsentligen detsamma som i den engelska lagstiftningen. Murder-begreppet är såsom i början framhölls, synnerligen omfattande. Detta begrepp omfattar förutom brott, som enligt finsk lag betraktas som mord, jämväl gärningar, som enligt denna lag rubriceras som andra brott mot liv. Mord är enligt engelsk lag vid fall av brott mot liv regel, och det lindrigare brottet, manslaughter (vilket vi här kunna benämna dråp) ett undantag, som i varje särskilt fall måste bevisas.²³⁾ Beteck-

²³⁾ Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Besonderer Teil. V Band. v. Liszt, Verbrechen und Vergehen wider das Leben. Berlin 1905. sid. 30—32.

nande är, att i England först år 1922 barnamordet (infanticide) avskildes såsom särskilt brott. Största delen av barnamorden dömdes därförinnan som murder-brott.²⁴⁾ Det torde vara bekant, att den enda förekommande straffformen för mord (murder) i England fortfarande är dödsstraffet. Ehuru mordbegreppet i Förenta staterna är detsamma som i England, kan man dock påvisa skiljaktligheter vad bestraffningssättet vidkommer. Ända sedan Förenta staternas tillkomst som självständig stat har man därstädes strävat till att begränsa användningen av dödsstraffet och tillämpat detsamma endast i de grövsta murder-fall. I överensstämmelse härmed är mordbegreppet tudelat, d. v. s. första och andra gradens mord. Ehuru väl smärre skiljaktigheter påträffas, är mordbegreppets indelning i alla delstater i sina huvuddrag detsamma. Enligt detsamma föreligger mord av första graden (murder in the first degree) då någon med berått mod i uppsåt att döda har föranlett annans död samt dessutom då någon vållat annans död vid begående av annat grovt brott, där avsigt att döda icke förelegat. I de av unionens stater, vilka tillämpa dödsstraff, utgör detsamma straff för mord av första graden. Till mord av andra graden räknas de lindrigare murder-fallen, som bestraffas med livstids frihetsstraff.²⁵⁾

Manslaughter sönderfaller i två delar, voluntary manslaughter och involuntary manslaughter. Det förra är väsentligen identiskt med begreppet viljadråp enligt finsk strafflag, medan åter involuntary manslaughter betecknar oavsiktligt dödande i samband med en olaglig handling av lindrigare beskaffenhet, som icke kunnet väntas medföra död eller svår kroppsskada, eller genom att vårdslöst utföra en i sig själv laglig handling eller av vårdslöshet

²⁴⁾ Judicial Statistics, England and Wales, 1925, Criminal Statistics. London 1927. s. 5.

²⁵⁾ Vergleichende Darstellung etc. V Band. sid. 34 och 35.

underlåta att utföra sin lagliga skyldighet.²⁶⁾ Det förefaller som om begreppet dödsvållande enligt finsk strafflag skulle ingå i begreppet involuntary manslaughter.

Den amerikanska mortalitetsstatistiken innefattar i begreppet »homicide»: »murder», »manslaughter», »incendiarism», d. v. s. död vid mordbrand, och »justifiable homicide», d. v. s. »berättigat dödande», med undantag av laglig avrättning.²⁷⁾

Denna definition är ej lyckad. »Incendiarism» ingår tydligen i murder-begreppet. Med »justifiable homicide» avses förutom laglig avrättning även dråp i nödvärn samt dödande som skett i avsikt att förhindra begående av »felony», d. v. s. mord eller annat grovt brott, ävensom dödande vid försök att gripa en grov brottsling eller hindra honom från att rymma.²⁸⁾ Däremot räknas icke till homicide olycksfallen, såsom de i Amerika talrika automobilolyckorna.²⁹⁾ Calverts påstående att så vore fallet, är oriktigt.³⁰⁾

År 1923 användes dödsstraffet såsom enda straff för första gradens mord i 8 av Förenta staterna, näml. Vermont, Massachusetts, Connecticut, New York, Pennsylvania, Florida, North Carolina och New Mexico. Åtta stater hade helt utmönstrat dödsstraffet, nämligen: Maine, Rhode Island, Michigan, Wisconsin, Minnesota, North Dakota, South Dakota och Kansas. De övriga 32 staterna bibehöllo dödsstraffet

²⁶⁾ Corpus juris, being a complete and systematical statement of the whole body of the law as embodied in and developed by all reported decisions. Vol. XXIX. New York 1922. sid. 1122, 1123, 1125, 1126, 1148 och 1149.

²⁷⁾ Mortality Statistics 1921. Twenty-second Annual Report. Department of Commerce. Bureau of the Census. Washington 1924. sid. 87 och 88.

²⁸⁾ Corpus juris etc. Vol. XXX. New York 1923. s. 30.

²⁹⁾ Mortality statistics. 1921. s. 88.

³⁰⁾ Calvert, anf. arb. s. 86.

vid sidan av livstidsfrihetsstraff, med rätt för domstolen eller juryn att avgöra vilkendera straffarten i varje särskilt fall skulle tillämpas.³¹⁾

Förrän vi ingå på en närmare granskning av homicide-siffrorna, är det skäl att anmärka, att dödsorsakerna ej inregistreras i alla delstater. År 1910 omfattade registreringsområdet (registration area) följande stater: California, Colorado, Connecticut, Indiana, Maine, Maryland, Massachusetts, Michigan, Minnesota, Montana, New Hampshire, New Jersey, New York, Ohio, Pennsylvania, Rhode Island, Utah, Vermont, Washington och Wisconsin.³²⁾ År 1921 omfattade registreringsområdet förutom redan nämnda stater, även följande: Delaware, Florida, Illinois, Kansas, Kentucky, Louisiana, Michigan, Mississippi, Missouri, Nebraska, North Carolina, Oregon, South Carolina, Tennessee och Virginia, dessutom District of Columbia samt 16 städer utom registreringsområdet och ytterligare Hawaii som dock icke ingår i följande tal.³³⁾

Tabellen å följ. sida utvisar homicide-siffrorna (antalet genom brott mot liv dödade per 100,000 av befolkningen) för åren 1910—1924 i hela registreringsområdet samt särskilt i de till registreringsområdet hörande sex staterna, vilka totalt avskaffat dödsstraffet, nämligen: Maine, Rhode Island, Michigan, Wisconsin, Minnesota och Kansas.³⁴⁾

Stegringen i homicide-talen under de senaste åren (intill 1921) finner sin förklaring däri, att stater med betydande färgad befolkning införlivats med registreringsområdet.³⁵⁾

³¹⁾ *Lawes, Lewis E.*, Man's Judgment of Death. New York and London 1924. s. 82—84.

³²⁾ *Prisoners and juvenile delinquents in the United States 1910.* s. 35.

³³⁾ *Mortality statistics 1921.* sid. 9.

³⁴⁾ *Lawes* anför medeltalet för homiciderate i dessa stater. Detta tal är dock oriktigt, då det vid jämförelse med grundtalen framgår, att *Lawes* helt enkelt tagit det aritmetiska medeltalet för homicide-rate i dessa stater. Samma fel har *Lawes* begått även på andra ställen.

³⁵⁾ *Mortality statistics. 1921.* sid. 88.

År	Antal per 100,000 personer						
	I hela registreringsområdet ³⁶⁾	I följande sex stater, i vilka dödsstraffet upphävts ³⁷⁾					
		Maine	Rhode Island	Michigan	Wisconsin	Minnesota	Kansas
1910	5.9	?	?	?	?	?	?
1911	6.6	?	?	?	?	?	?
1912	6.6	2.1	2.7	2.7	2.7	2.8	?
1913	7.2	2.9	3.4	3.9	2.2	3.0	?
1914	7.4	2.0	3.7	3.2	3.0	4.5	6.3
1915	7.0	2.4	3.1	3.0	2.2	3.4	6.7
1916	7.1	1.2	3.8	3.8	1.6	3.3	7.8
1917	7.7	0.9	3.7	5.7	3.2	3.3	6.9
1918	6.8	1.3	2.4	3.0	1.9	2.9	5.9
1919	7.5	1.6	3.3	4.3	1.9	3.2	6.7
1920	7.1	1.4	1.8	5.5	1.7	3.1	4.7
1921	8.5	2.2	3.1	4.8	2.2	4.4	7.5
1922	8.4	?	?	?	?	?	?
1923	8.1	?	?	?	?	?	?
1924	8.5	?	?	?	?	?	?

Att just rasproblemet i Förenta staterna spelar en betydande roll i våldskriminaliteten, framgår av siffrorna å sid. 126, som utvisa de relativa homicide-talen i registreringsområdet särskilt för den vita och den färgade befolkningen åren 1912—1921. ³⁸⁾

Härefter jämföra vi delstater, som gränsa intill varandra och vilka beträffande sitt geografiska läge och även i övrigt uppvisa likartade förhållanden. I Maine och Rhode Island, i vilka dödsstraffet är upphävt, var antalet genom brott mot liv dödade per 100,000 personer år 1914 resp. 2.0 och 3.7, år 1915 2.4 och 3.1, år 1916 1.2 och 3.8, år 1917 0.9 och 3.7, år 1918 1.3 och 2.4, år 1919

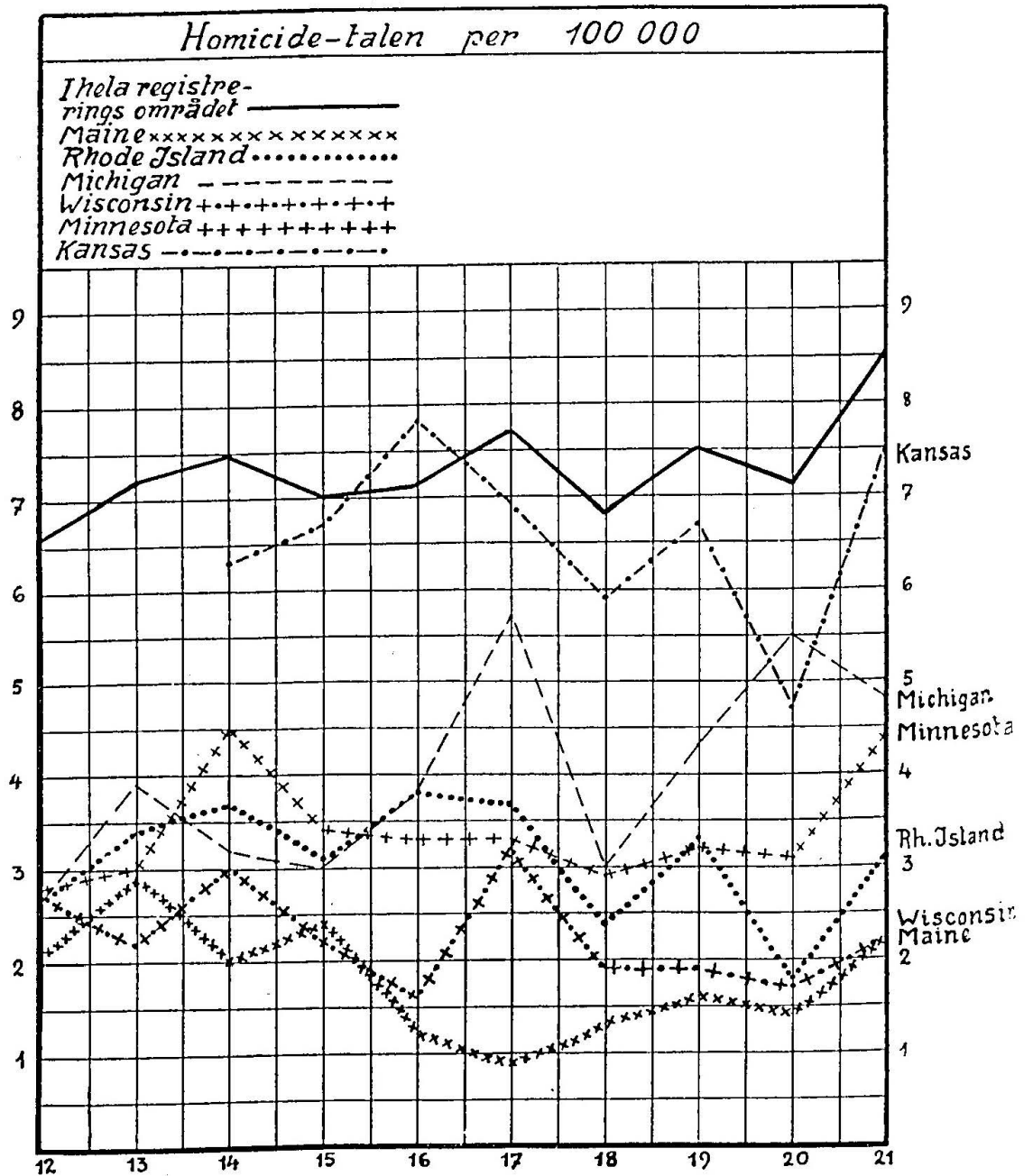
³⁶⁾ Mortality statistics 1921, s. 87, Statistical Abstract of the United States 1925. Forty-eighth number. Departement of Commerce. Bureau of Foreign and Domestic Commerce. Washington 1926. s. 75.

³⁷⁾ *Laves*, anf. arb. sid. 125.

³⁸⁾ Mortality statistics. 1921. s. 87.

DIAGRAM III.

Förenta staterna

År	Antal dödade genom brott mot liv per 100,000 av	
	den vita befolkningen	den färgade befolkningen
1912.....	5.0	40.9
1913.....	5.4	41.3
1914.....	5.6	40.5
1915.....	5.3	37.5
1916.....	5.3	31.3
1917.....	5.7	32.8
1918.....	4.8	30.5
1919.....	5.3	30.5
1920.....	5.0	29.6
1921.....	6.2	33.7

1.6 och 3.3, år 1920 1.4 och 1.8 samt år 1921 2.2 och 3.1. I grannstaterna Connecticut och New Hampshire, vilka bibehållit dödsstraffet, voro motsvarande tal: år 1914 resp. 3.2 och 3.2, år 1915 3.5 och 2.3, år 1916 2.9 och 1.4, år 1917 4.3 och 2.3, år 1918 3.8 och 0.9, år 1919 5.0 och 1.1, år 1920 3.9 och 1.8, år 1921 2.9 och 2.2.³⁹⁾

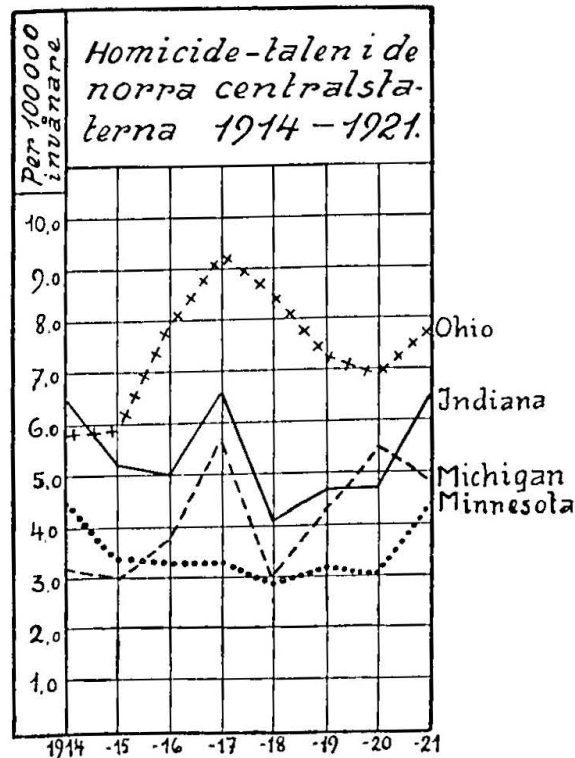
I Michigan och Minnesota, vilka utmönstrat dödsstraffet, utgjorde antalet genom brott mot liv dödade per 100,000 personer år 1914 resp. 3.2 och 4.5, år 1915 3.0 och 3.4, år 1916 3.8 och 3.3, år 1917 5.7 och 3.3, år 1918 3.0 och 2.9, år 1919 4.3 och 3.2, år 1920 5.5 och 3.1 samt år 1921 4.8 och 4.4. I grannstaterna Ohio och Indiana, som fortfarande tillämpa dödsstraffet, var motsvarande antal år 1914 5.8 och 6.5, år 1915 5.9 och 5.9, år 1916 7.9 och 5.0, år 1917 9.3 och 6.6, år 1918 8.5 och 4.1, år 1919 7.3 och 4.7, år 1920 6.9 och 4.7 samt år 1921 7.8 och 6.4.⁴⁰⁾ (Diagr. IV.)

I staten Minnesota var dödsstraffet före år 1911 i bruk. År 1910 var relationstalet därstädes 3.3. År 1911,

³⁹⁻⁴⁰⁾ Mortality statistics. 1921. s. 87.

då dödsstraffet upphävdes var motsvarande tal 3.9, år 1912 2.8, år 1913 3.0, år 1914 4.5, år 1915 3.4, år 1916 3.3, år 1917 3.3, år 1918 2.9, år 1919 3.2, år 1920 3.1 samt år 1921 4.4.⁴¹⁾

DIAGRAM IV.

Vi övergå nu till de intressanta fallen, då en stat, som avlägsnat dödsstraffet, återinför detsamma. I staten Oregon var dödsstraffet avskaffat åren 1918 och 1919. Relationstalen voro då 4.0 och 4.9. Från och med 1920 återinfördes dödsstraffet och tillämpades jämte livstids frihetsstraff. Relationstalen utgjorde år 1920 4.1 och år 1921 7.7.⁴²⁾

Till och med existera tvenne stater, som under förloppet av några år hunnit med att tvenne gånger byta straffform. I staten Washington var dödsstraffet i kraft

⁴¹⁻⁴²⁾ Lawes, anf. arb. sid. 99. Mortality statistics 1921. sid. 87.

till och med år 1912. Åren 1911 och 1912 voro relationstalen 7.5 och 7.2. Åren 1913—1918 var dödsstraffet ur bruk och stego relationstalen då till: år 1913 6.5, år 1914 10.0, år 1915 8.9, år 1916 5.5, år 1917 5.5, år 1918 4.2. Medelrelationstalet för dessa år utgjorde således 6.8. Från och med år 1919 återinfördes dödsstraffet och voro relationstalen följande: år 1919 7.5, år 1920 5.1, år 1921 5.9 eller i medeltal för åren 1919—1921 6.2.⁴³⁾

I staten Missouri var dödsstraffet i bruk åren 1911—1916. Under denna tid voro relationstalen följande: år 1911 9.2, år 1912 7.8, år 1913 9.9, år 1914 9.3, år 1915 9.3 och år 1916 10.0. Medeltalet var således 9.2. Åren 1917—1919 var dödsstraffet avskaffat och voro relationstalen år 1917 12.3, år 1918 10.1 och år 1919 9.7, vadan medeltalet utgjorde 10.7. År 1920 återinfördes dödsstraffet och var relationstalet då: 7.9 samt år 1921 10.1.⁴⁴⁾

Ytterligare är det skäl att jämföra tvenne stater inom den nordamerikanska unionen, som tillämpa ovillkorligt dödsstraff, med tvenne på andra sidan gränsen i Kanada befintliga landskap. I Kanada gäller engelsk lagstiftning och således odelat murder-begrepp. Såsom enda straff för murder-brottet tillämpas dödsstraff. De områden, som komma att jämföras äro staterna New York och Pennsylvania inom Förenta staterna samt på kanadensiska sidan landskapen Quebec och Ontario. Sammanställningen å följ. sida utvisar antalet av genom brott mot liv dödade under 10-årsperioden 1912—1921 per 100,000 personer av resp. områdets folkmängd.⁴⁵⁾

Ur de siffror, som ovan framförts, kan icke ett enda exempel anföras till stöd för, att dödsstraffet skulle utöva inflytande på antalet brott mot liv.

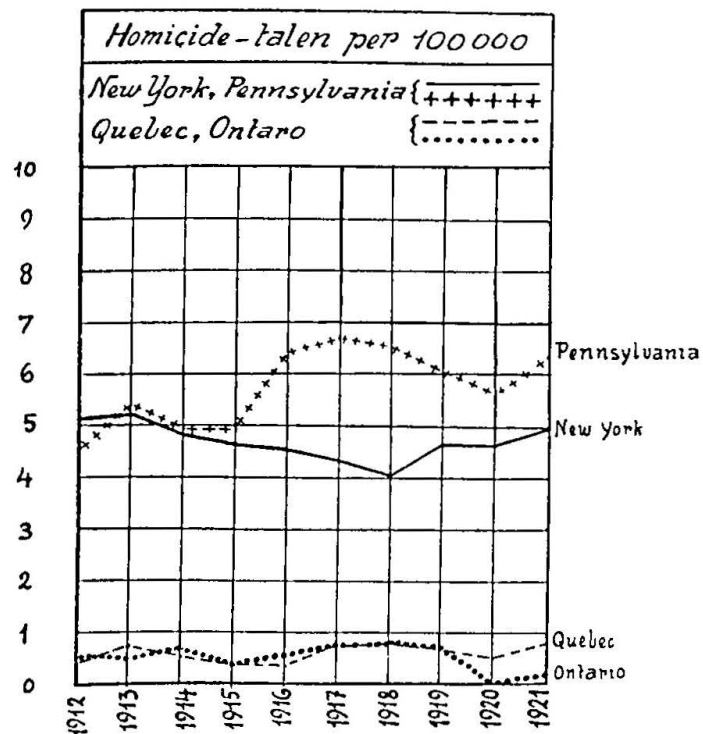
Granskas diagr. III närmare, framgår det, att i de sex stater, vilka avskaffat dödsstraffet, är relationstalet för de

⁴³⁻⁻⁴⁴⁾ *Lawes*, anf. arb. sid. 99. Mortality statistics 1921. sid. 87.

⁴⁵⁾ *Lawes*, anf. arb. sid. 101 och 106. Mortality statistics 1921. sid. 87.

År	Förenta staterna		Kanada	
	New York	Pennsylvania	Ontario	Quebec
1912.....	5.1	4.5	0.50	0.39
1913.....	5.2	5.4	0.45	0.71
1914.....	4.8	4.9	0.65	0.50
1915.....	4.6	4.9	0.33	0.36
1916.....	4.5	6.4	0.50	0.31
1917.....	4.3	6.7	0.72	0.69
1918.....	4.0	6.5	0.75	0.68
1919.....	4.6	6.0	0.63	0.62
1920.....	4.6	5.6	—	0.48
1921.....	4.9	6.3	0.10	0.76

DIAGRAM V.

dödade ofta hälften mindre än för hela registreringsområdet. Denna företeelse som sådan bevisar visserligen ingenting. Men sannolikt är, att de delstater, i vilka antalet dödade är lågt, ha ansett sig kunna undvara dödsstraffet och sålunda avskaffat detsamma. De stater åter, som uppvisa höga tal för brotten mot liv, hava däremot bibehållit dödsstraffet av fruktan för en ytterligare ökning i brottsligheten av detta slag. De exempel, som anförts beträffande växlingarna i antalet dödade i stater, som avskaffat dödsstraffet, giva ej anledning till denna fruktan.

Jämföras grannstater med i övrigt likartade förhållanden, men med olika lagstiftning beträffande dödsstraffet, framgår det, att de dödades antal är beroende av andra faktorer än straffet. Vad åter beträffar växlingarna i talen för brotten mot liv i de delstater, vilka experimenterat med olika straffarter, visar det sig, att i dessa stater talen för de dödade, oberoende av strafformernas växlingar, i allmänhet följa samma kurva, som talen för de dödade i hela registreringsområdet.⁴⁶⁾

Sålunda steg relationstalet för de dödade i Minnesota då dödsstraffet från och med år 1911 avskaffades, från 3.3 till 3.9. Men på samma gång ökades relationstalet för hela registreringsområdet från 5.9 år 1910 till 6.6 år 1911. I staterna Oregon och Missouri återinfördes dödsstraffet år 1920 och minskades relationstalet då i den förstnämnda staten från 4.9 till 4.1 och i den senare från 9.7 till 7.9. Men i hela registreringsområdet minskades relationstalet från 7.5 till 7.1. I staten Washington togs dödsstraffet i bruk år 1919 och steg relationstalet då från 4.2 till 7.5. I hela registreringsområdet voro motsvarande relationstal 6.8 och 7.5. Endast i ett fall har iakttagits, att en delstat vid ombyte av strafform ej skulle följt den allmänna kurvan

⁴⁶⁾ Härvid bör dock märkas, att såsom nämnts registreringsområdet ären närmast före 1921 betydligt utvidgats, i det att stater med högre homicide-tal införlivats med detsamma.

för hela registreringsområdet. Då i staten Washington dödsstraffet år 1913 avskaffades, minskades relationstalet från 7.2 till 6.5, medan samtidigt det allmänna relationstalet ökades från 6.6 till 7.2.

Jämförelsen mellan staterna New York och Pennsylvania och de kanadensiska landskapen Ontario och Quebec är även intressant. Det stora svalg, som skiljer dessa två kanadensiska landskap från nämnda tvenne stater, som bibehållit dödsstraffet, torde till betydande del höra tillskrivs den kanadensiska rättsvården, som vida överträffar den i Förenta staterna.⁴⁷⁾ Ovanstående torde utgöra ett belysande exempel på huru ett polisväsende, som är sin uppgift vuxen, samt en snabbt och säkert verkande rättskipning småningom under årens lopp hämmar brottsligheten, även i fråga om brotten mot liv.

Återstår ännu att i korthet redogöra för den andra ovan nämnda förbundsstaten, näml. Schweiz. Såsom nämnts har icke heller Schweiz någon enhetlig kriminalstatistik. Även i detta fall måste man således utgå från mortalitetsstatistikens siffror. Siffrorna, som hänföra sig till fyra årtionden, grunda sig på uppgifter från schweiziska justitiedepartementet.⁴⁸⁾ Denna mångåriga och tillförlitliga statistik förlorar i någon mån i värde som undersökningsmaterial genom de schweiziska kantonernas ringa invånartal. Därtill komma de anmärkningar, vilka i allmänhet kunna

⁴⁷⁾ Enligt *Journal of Criminal Law*, November 1922, frikändes i Kanada under tvenne på varandra följande år c:a 20 % av de för grövre brott (indictable offenses) anklagade, medan åter c:a 80 % sakföllades. Under samma tid utgjorde antalet ouppklarade fall eller frikännanden i Chicago c:a 71 %, medan endast i 28 eller 29 % av fallen domen blev fällande. Cit. av *Lawes*, anf. arb. s. 36.

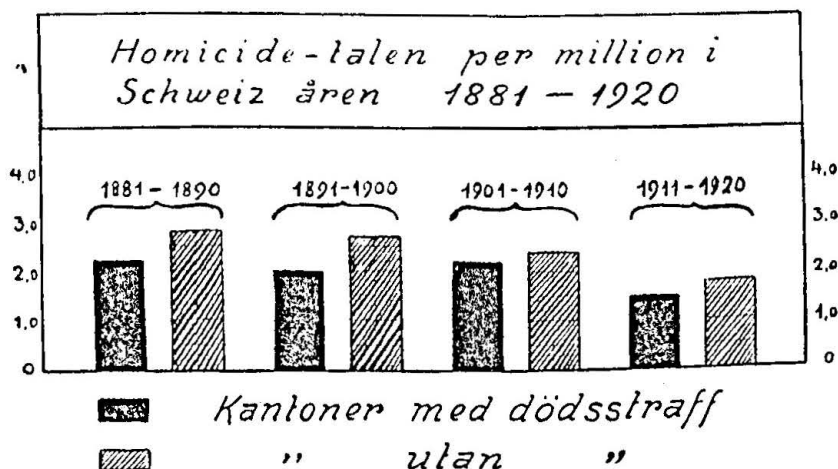
⁴⁸⁾ Dessa uppgifter publiceras av *Lawes*, anf. arb. sid. 110 och 111. De återgivas hos *Lawes* kantonvis. För att erhålla relationstalen för hela Schweiz särskilt för varje årtionde, har det varit av nöden, att omräkna dessa tal.

göras mot mortalitetsstatistiken, då den användes som surrogat för kriminalstatistik, något varom ovan varit tal.

I förbundsstaten Schweiz funnos år 1920 10 kanton, vilka bibehållit dödsstraffet, nämligen Luzern, Uri, Schwyz, Obwalden, Friburg, Schaffhausen, Appenzell I. Rh., St. Gallen och Valais. De övriga tretton kantonerna hade avskaffat dödsstraffet. Följande sammanställning utvisar antalet av de genom brott mot liv dödade per 1,000,000 under tioårsperioderna 1881—1920, i de kanton, som bibehållit dödsstraffet samt i de kanton, vilka avskaffat detsamma.

År	Kantoner	
	med dödsstraff	utan dödsstraff
1881—1890.....	2.2	2.8
1891—1900.....	2.0	2.7
1901—1910.....	2.2	2.4
1911—1920.....	1.5	1.8
Hela perioden 1881—1920 ..	2.1	2.2

DIAGRAM VI.

Enligt anförda siffror förefinnes emellan dessa båda kantongrupper en liten skillnad till förmån för den grupp, som bibehållit dödsstraffet. Men beaktas bör, att för det första de dödades antal i allmänhet är så lågt, att det brukliga relationstalet 1:100,000 ej kunnat användas, utan relationen 1:1,000,000 nyttjats. För det andra framträder vid granskning av relationstalen kantonvis synnerligen betydande skiljaktigheter. Sålunda var relationstalet för kantonen Appenzell I. Rh., som bibehållit dödsstraffet under tioårsperioden 1911—1920 högre än för någon annan schweizisk kanton eller 2.7 per en million personer. Närmast högsta relationstal eller 2.6 uppvisar kantonen Valais, som även bibehållit dödsstraffet. De lägsta talen för brotten mot liv eller 0.6 per en million av befolkningen hade kantonen Obwalden, som bibehållit dödsstraffet, samt kantonen Neuchâtel, som avskaffat det samma. Ej heller med ledning av dessa siffror för brotten mot liv kan någon bestämd^a tendens beträffande dödsstraffets verkningar konstateras.

Föreliggande undersökning torde ha styrkt den uppfattningen, att dödsstraffets mångomtalade avskräckande verkan i fråga om mord knappast existerar i verkligheten. Men det förefaller, som om straffets avskräckande verkan även såvitt angår brottsligheten överhuvud vore av mindre betydelse. Man glömmer, att brottsligheten, i synnerhet då den visar stigande tendenser, är en socialpatologisk företeelse, en samhällssjukdom. Denna sjukdom botas icke enbart genom att i lagstiftningsväg höja på strafflatituderna. Den metoden är för enkel inför en så komplicerad företeelse som brottsligheten.

Fængselsvæsen.

Fra fængsels- og tvangsarbeidsvesenet i Norge i året 1927.

Av kst. byråchef HAAKON SKATTUM.

Landsfengslene. Det daglige middeltall av fanger i landsfengslene for menn (Botsfengslet og Akershus landsfengsel) i 1926—27 var 469 mot 441 i 1925—26. I Landsfengslet for Kvinner var middeltallet 17 fanger mot 18 fanger året forut. Til sammenligning kan anføres at i 1913—14 var middeltallet i landsfengslene for menn 354 og i Landsfengslet for Kvinner 30.

Innsettelsesreglene. Som følge av det stigende fangetall i landsfengslene viste det sig påkrevet at straff i noget større utstrekning enn før blev sonet i vedkommende krets- eller hjelpefengsel. Fengselsstyret bestemte derfor 4 mars 1927 at følgende regel inntil videre skulde gjelde:

»I landsfengsel innsettes efter gitte nærmere regler personer som er ilagt straff av fengsel i 6 måneder eller mere. Skal domfelle ha så stort fradrag for varetekt at straffetiden i landsfengslet vilde bli 4 måneder eller mindre, om han er domfelt i Oslo, Akershus eller Østfold fylke, og ellers 5 måneder eller mindre, blir dog straffen å avsone i et krets-fengsel eller hjelpefengsel som er tillatt brukt til avsoning av så lang straff. Antar påtalemyndigheten i noget tilfelle at en domfelt på grunn av særlige omstendigheter bør sendes til landsfengsel tross den korte gjenstående straffetid, blir saken å forelegge for Fengselsstyret.

Subsidiær frihetsstraff sones ikke i landsfengsel, medmindre avsoningen skal skje i forbindelse med annen frihetsstraff som efter de almindelige regler skal sones i landsfengsel.«

Tidligere blev der ikke tatt hensyn til lengden av vare-

tektsfradraget, medmindre det var så stort at Fengselsstyret i det enkelte spesielle tilfelle efter foranledning av påtalemyndigheten fant at straffen kunde fullbyrdes i et lokalfengsel.

Krets- og hjelpefengslene (lokalfengslene). I dette tidsskrift for 1925 s. 251 gav direktor Hartvig Nissen en fremstilling av den sterke stigning i lokalfengslenes fangetall. I de 3 år som siden er gått er fangetallet stadig steget. I budgettåret 1 juli 1926—30 juni 1927 var antallet av fangedager ialt 263600 mot 208100 i 1913—14, en stigning på 27 pct. Stigningen er 59 pct. i de siste 7 år (fra 166200 i 1919—20 til 263600 i 1926—27).

Varetektsfangenes dagantall er steget fra 76700 i 1913—14 til 104500 i 1926—27 d. v. s. 36 pct. Dagantallet er gått noget tilbake i de siste 3 år (i 1923—24: 108000 dager).

Straffangenes dagantall er steget med 21 pct. fra 131400 i 1913—14 til 159100 i 1926—27 samtidig med at antallet av innkomne fanger sank med 2,8 pct. I de siste 7 år er antallet av straffangedager steget med 80 pct. (fra 88500 i 1919—20 til 159000). Det er skjedd en meget stor økning i straffangedagenes antall i de 3 siste år fra 132700 til 159100.

Innenfor straffangene er der to store grupper boteavsonere og andre straffanger.

Boteavsonernes dagantall sank fra 72100 i 1913—14 til 18100 i 1918—19, men er i 1926—27 steget til 88900 dager. Stigningen fra 1913—14 utgjør 23 pct. mens stigningen fra 1919—20 er hele 391 pct., altså nesten femdoblet.

Andre straffangers dagantall var 59300 i 1913—14, 55400 i 1919—20 og 70200 i 1926—27. Stigningen fra 1913—14, er således 18 pct. og fra 1919—20: 27 pct.

Antall av dager på vann og brød (1 dags vann og brød = 3 dages alm. fengsel) utgjorde i 1913—14: 44 pct. av straffedagene, i 1918—19: 38 pct., i 1923—24: 49 pct. og 1926—27: 42 pct.

Fengselstidens lengde. Utreget i hele dager var i 1926—27 den gjennomsnittlige straffetid som forelå til fullbyrdelse, før omsetning blev foretatt, for boteavsonere 17 dager (1913—14: 15 dager) og for andre straffanger 42 dager (1913—14: 33 dager).

Varetektsfengslingens lengde er temmelig ufor-

andret, idet der i 1926—27 på hver fange gjennemsnittlig falt 15 dager mot $14\frac{1}{2}$ dag i 1913—14.

Arbeidsdriften i krets- og hjelpefengslene (jfr. dette tidsskrift for 1926 s. 229). Fengselsstyret foretok i mars 1927 uten varsel en stikkprøve for å få rede på, hvor stor del av fangene som hadde arbeide. Det viste sig at 83,2 pct. av fangene var i arbeide. Efter lignende undersøkelse i 1923, 1924 og 1925 var henholdsvis 69, 79 og 78 pct. av fangene i arbeide.

Nydelse av alkoholholdige drikkevarer i krets- og hjelpefengslene. Efter bestemmelse i fengselsreglementet kunde fengselsbestyrerne tillate fanger som ikke utstod fengselsstraff (varetektsfanger, heftefanger og militære arrestfanger) å nyte øl og vin, når intet misbruk derav var å befrygte. Da det viste sig at adgangen til å få drikkevarer ledet til misbruk, og meget vanskelig kunde forenes med god orden i fengslene, bestemte Fengselsstyret 20 august 1927 at nydelse af øl (av alle skatteklasser), vin og brennevin eller dermed tilberedt drikk skulde være alle fanger forbudt, medmindre det blev foreskrevet av lægen.

Vaktmestrenes godtgjørelse for tilberedning av fangekost i krets- og større hjelpefengsler. Den godtgjørelse som fastsattes i 1921 blev fra 1 juli 1927 — som følge av de synkende utgifter ved tjennerhold — redusert med $13\frac{1}{3}$ pct. Den utgjør nu for:

720	middagsporsjoner og derover pr. kvartal	kr. 357,50
630—719	— — —	» 325,00
540—629	— — —	» 292,50
450—539	— — —	» 260,00
360—449	— — —	» 227,50
270—359	— — —	» 195,00
180—269	— — —	» 162,50

For under 180 porsjoner er godtgjørelsen 87 ore pr. middagsporsjon. Hvis det ved budgettårets utgang viser sig at den samlede godtgjørelse for året vilde bli større, om den var beregnet efter det antall porsjoner som gjennomsnittlig faller på hvert kvartal, får vaktmesteren utbetalt forskjellen.

Opstad tvangsarbeidshus. Det daglige midteltall av tvangsarbeidere var 246 i budgettåret 1 juli 1926—

30 juni 1927 mot 264 året forut. Til sammenligning anføres at første år arbeidshuset var i drift (1915—16) var det daglige middeltall 185 tvangsarbeidere. Stigningen utgjør således 33 pct.

Arbeidshuset deltok i Rogaland landbruksselskaps jubileumsutstilling i Stavanger i september 1926 og blev tildelt sølvmedalje for jordbruksprodukter, 1ste og 2nen premie for ull, 1ste premie for torv til brensel og takkediplom med ærespremie for norsk leketøiarbeide.

Fengselsstyret fastsatte 25 april 1927 følgende viktige forandringer i tvangsarbeidshusets reglement:

Kap. 25. Arbeidsvirksomhet.

§ 12, 2net ledd opheves.

§ 13 skal lyde:

Til opmuntring og hjelp for tvangsarbeiderne kan direktøren tilstå dem arbeidspenger, såfremt de viser god opførsel og arbeider flittig. Arbeidspengene kan utgjøre inntil kr. 1.10 pr. dag og fastsettes av direktøren efter forslag av arbeidslederne. Ved fastsettelsen legges særlig vekt på den dyktighet og iver som tvangsarbeiderne viser i arbeidet. Hvis en tvangsarbeider under særegne forhold ved utførelsen av tillitshverv viser særlig dyktighet, påpasselighet og ansvarsfølelse, eller hvis han forøvrig i sitt arbeide legger for dagen fremtredende dyktighet, iver og nøiaktighet, kan arbeidspengene forhoies inntil kr. 1.50. Ansees det efter forholdene ønskelig at en tvangsarbeider tilståes yderligere forhøielse av arbeidspengene, forelegges saken for Fengselsstyret.

Bestemmelse om høiere arbeidspenger for en tvangsarbeider gjelder hver gang fra 1 eller 15 i måneden.

Istedenfor arbeidspenger pr. dag bør der i den utstrekning det finnes tjenlig, tilståes et bestemt beløp for et visst arbeidspensum. Akkordprisen må i så fall fastsettes slik at også særlig dyktige arbeidere må vise anstrengt flid for å kunne tjene det høieste fastsatte beløp av dagpenger. Akkordbetalingen beregnes efter det virkelig utførte arbeide, uten hensyn til om fortjenesten pr. dag overskrider det ovenfor anførte maksimum for arbeidspengene.

Kap. 29. Tvangsarbeidernes brevveksling.

§ 6 skal lyde:

Tvangsarbeiderne utreder selv utgiftene til brevpapir

og porto, herunder i tilfelle også porto av ubetalte brever som de ønsker å motta.

Kap. 32. Klasser.

§ 3, 1ste ledd skal lyde:

Til høiere klasse må i regelen ingen mann flyttes op, før han har optjent følgende beløp:

hvis han er innsatt for inntil:	i 1ste klasse:	i 2nen klasse:
6 måneder	kr. 36.00	kr. 40.00
18 —	» 90.00	» 120.00
24 —	» 120.00	» 160.00
36 —	» 220.00	» 280.00
48 — eller mere	» 300.00	» 400.00

§ 9 skal lyde:

Om de forskjellige klasser gjelder forøvrig følgende bestemmelser:

1ste klasse:

- a. Tvangsarbeiderne kan få lov til å ta mot besøk og brever og kan få sende et brev ved innkomsten og senere hver måned. Tvangsarbeidere som ikke mottar besøk, kan tillates brevveksling hver 14de dag.
- b. Tvangsarbeidere kan for sine arbeidspenger få kjøpt skrivebøker og skrivesaker til bruk i fritiden.
- c. Mannlige tvangsarbeidere kan for sine arbeidspenger få kjøpt 2 cm. tobakk daglig.

2nen klasse:

- a. Tvangsarbeiderne kan få lov til å ta mot besøk og brever og avsende et brev hver 14de dag.
- b. Tvangsarbeiderne kan for sine arbeidspenger få kjøpt tegnebøker og tegnesaker til bruk i fritidene.
- c. Det kan tillates tvangsarbeiderne å bære ur.
- d. Tvangsarbeiderne kan få utlevert bilder av sine pårørende.
- e. Mannlige tvangsarbeidere kan for sine arbeidspenger få kjøpt 3 cm tobakk daglig.

3dje klasse:

- a. Det kan tillates tvangsarbeiderne å få utlevert enkelte nyttige ting utenfor de reglementerte.
- b. Mannlige tvangsarbeidere kan for sine arbeidspenger få kjøpt 4 cm tobakk daglig.
- c. Det kan tillates tvangsarbeiderne for sine arbeidspenger

å holde et ukeblad eller tidsskrift efter direktorens bestemmelse.

- d. Foruten de øvrige i denne og foregående klasser innrømmede begunstigelser kan direktøren tilstede tvangsarbeidere som særlig har utmerket sig ved en i alle henseender god opførsel, andre og større friheter som er forenelige med tilbørlig orden i arbeidshuset.

Kap. 34. Tvangsarbeidets ophør.

§ 4, 1ste ledd skal lyde:

En mannlig tvangsarbeider som ikke tidligere har været satt i tvangsarbeidshus, skal løslates på prøve når han som arbeidspenger har tjent op kr. 150.00 hvis han er satt inn for 18 måneder, og kr. 360.00 hvis han er satt inn for 3 år.

§ 4, 3dje ledd skal lyde:

Løslatelse på prøve i henhold til denne § må dog ikke skje, før vedkommende har været i arbeidshuset i 8 måneder om innsattelsestiden er 18 måneder, og i 16 måneder om innsattelsestiden er 3 år. Heller ikke forøvrig må løslatelse på prøve skje, hvis der finnes å være særlige grunner tilstede som taler mot det.

Kap. 35. Forføininger ved løslatelse.

§ 4 skal lyde:

I betimelig tid før en tvangsarbeider skal løslates, undersøker inspektøren de ham tilhørende klær som er opbevart i anstalten, og sørger i fornødent fall for at de gjøres i stand for arbeidshusets regning. Han leverer direktøren en fortegnelse over klærne og en opgave over hvad der yderligere bør anskaffes. Herom innhenter han også vedkommende tvangsarbeiders egen mening. Direktøren avgjør derpå hvilke gjenstander skal anskaffes. Anskaffelsen skjer for arbeidspengene.

Hvis en tvangsarbeider på grunn av legemlige eller sjælelige mangler ikke har tjent nokk til sin nødvendige opklædning, kan direktøren for arbeidshusets regning la ham forsyne med fornødne klær og sko.

Det er en forutsetning for de nye regler at det særlige tobakkstillegg for utarbeiderne faller bort.

De nye regler gjøres gjeldende for alle tvangsarbeidere som settes inn i arbeidshuset efter utgangen av denne måned. De allerede innsatte tvangsarbeidere gis valget om de

vil behandles efter disse regler eller efter de tidligere gjeldende bestemmelser.

Det overlates til direktøren å avgjøre om tobakksrasjonen skal utleveres pr. dag eller samlet for flere dager inntil en uke.

Likeså overlates det til direktøren å fastsette prisen på tobakksrasjonerne og på skrivepapir og andre ting som tvangsarbeiderne kan få anskaffe sig. Prisen bør fastsettes halvårsvis slik at den fullt ut dekker arbeidshusets utlegg til anskaffelsen.

Besøk hos fanger og tvangsarbeidere. I skrivelse av 11 mars 1927 til direktørene for landsfengslene, Oslo kretsfengsel og Opstad tvangsarbeidshus meddelte Fengselsstyret at det ikke hadde noget å innvende mot frivillige besøk hos fangene (tvangsarbeiderne) av tilsynsrådets medlemmer.

Samtidig bemyndiget Styret direktørene til også å la andre personer som de fant skikket til det, få adgang til å besøke fanger (tvangsarbeidere) med sikte på å yde dem moralsk og personlig støtte efter løslatelsen. Det er en forutsetning at de besøkende ikke taler med fangene (tvangsarbeiderne) om politik eller religion.

Mæresmyren (jfr. dette tidsskrift for 1927 s. 151). Fangearbeidet på myren har i 1927 været drevet i tiden 10 juni til 8 november av 16 fanger fra Botsfengslet. Akerarealet var 100 mål bygg, 30 mål havre og 20 mål turnips. Avlingen anslåes til 12000 kg bygg, 3000 kg havre, 14000 hl turnips, 90000 kg hoi og 12000 kg halm. Såvel sommeren som høsten var usedvanlig gunstig for jordbruket, så al avling blev av prima kvalitet.

Salg av fengslenes fabrikater. I Skrivelse til de øvrige departementer av 11 februar 1927 henstillet Justisdepartementet at det blev pålagt de forskjellige statsadministrasjoner ved anskaffelse av inventar og bruksgjenstander som kan utføres ved snekker-, smed-, blikkenslager-, skomaker-, salmaker-, maler- og bokbinderverksteder, samt ved utførelse av mindre trykningsarbeider (blanketter, skjemaer, cirkulærer, plakater o. l.) og ved bestilling av konvolutter å undersøke om vedkommende arbeide kan fås utført ved fengslene, og i såfall å overlate arbeidet til disse. Å henvise

fengslene til å delta i konkurransen med private firmaer ved offentlige anbud, fant Justisdepartementet å være meget uheldig. Intet er nemlig mere skikket til å fremkalde forbitrelse mot konkurransen fra fengslenes side enn en sådan ting som at et fengsel ved offentlig anbud underbyr private næringsdrivende. På den annen side kan det ikke innsees at nogen næringsdrivende med grunn kan beklage sig over at Staten, som bestrider alle utgifter ved fengselsvesenet lar sine egne arbeider utføre ved fengslene i den utstrekning det hensiktsmessig kan skje.

Fengselsstyrets strafferegister (jfr. dette tidsskrift for 1926 s. 153). I 1927 blev der rekvirert utskrifter for 4385 personer mot 3769 i 1926. Strafferegistret hadde ingen oplysning å gi om 1355 personer (1926: 1126), mens utskrifter blev sendt for 3030 (1926: 2643).

Litteratur.

Harry Söderman: Brottsens värld. Hur förbrytare avslöjas med kamera och mikroskop. Stockholm 1927. (211 Sider).

Forfatteren er Assistent hos Chefen for Lyon's Politiske Laboratorium »människan och vetenskapsmannen« Dr. Edmond Locard, hvem Bogen er tilegnet. Bogens Titel og ydre Udstyr lover Læseren en spændende Forbryderroman, ogsaa allerede af den Grund, at den er tilfals i aabent Marked. I Forordet kalder Forf. selv Bogen en Samling Causerier over Emner fra moderne Kriminalistiks forskellige Omraader. Den af Forf. angivne Ramme er forsaavidt sprængt, som Bogen paa mange Punkter dog gaar ret dybt i Detailler, saaledes navnlig i Afsnittene om Blodundersøgelser, Undersøgelser af Skydevaaben, Patroner og Projektiler, Falsknerier og Dechiffriering af hemmelig Skrift. Og den Trang til Fordybelse er ikke tilfældig, thi slige Emner lader sig vanskeligt med Udbytte behandle i Causeriets Form, naar Behandlingen ikke skal nærme sig Romanen.

Det kan derfor kun undre, at Forf. ikke har følt den samme Trang til Fordybelse i Daktyloskopiens Teknik.

Naar Polititekniken saaledes paa flere væsentlige Punkter afsløres i Detailler, er det et Spørgsmaal, om en saadan Bog bør forhandles i frit Marked.

Herpaa svarer ogsaa Forf. selv ved mellem de moderne Kriminalister at skelne mellem dem, der tilhyller deres Virksomhed med et mystisk Slør, der giver dem Udseende af en Blanding af Troldmand og Videnskabsmand, helst med en satanisk Bismag, og dem, der finder det formaalstjenligt at oplyse Almenheden om Kriminalistikens nyeste Fremskridt, dels i generelpræventiv Hensigt, dels for at befæste Tilliden til Polititekniken.

Argumentet fra de forstnævntes Lejr om, at for stor

Oplysning i saa Henseende lærer Almenheden forbryderiske Fremgangsmaader, der vanskeligt lader sig opklare, imødegaaer han med, at han aldrig har hørt, at Forbrydere af den sædvanlige Kategori (?) dyrker teoretiske Studier, hvorimod den intelligente Storforbryder har al mulig Adgang til at søge til Bunds i alle Spørgsmaal af Interesse for ham.

Hermed er Begrundelsen for Bogens Offentliggørelse givet.

Det skal nu herimod indvendes, at det formentlig alene eller dog i alt væsentlig er Domstolene, hvilke det er om at gøre at bibringe Tillid til Polititekniken, og det er herimod ingen Indvending, at Nævningerne i Misgerningssager skal skønne over Bevisets Tilstrækkelighed og derfor bør have Adgang til at gøre sig bekendt med herhenhørende Spørgsmaal. Thi for det første indlader almindelige Lægefolk sig endnu mindre end »Forbryderen af den sædvanlige Kategori« paa slige Studier — de opfylder endda som Regel kun modvilligt selve Nævningepigten — og for det andet er det tilstrækkeligt, at Rettens Fortrolighed med Spørgsmaalene finder Udtryk i dens Retsbekræftelse til Nævningerne.

Derimod synes det langt farligere for Polititekniken at give Forbryderne — og her tænkes kun paa de intelligente, da jo i Reglen kun disse stiller Politiet overfor de vanskelige Opgaver — Nøglen til yderligere at besværliggøre og undertiden umuliggøre dens Arbejde, ved direkte at anvise, hvilke Spor — udover dem, hvis Udslettelse de i Forvejen sørger for — de omhyggeligt skal undgaa at efterlade sig.

Den faktiske Opklaring paa et tilsyneladende sporløst Gerningssted er i sig selv mere end nok til at hæve Polititeknikeren op til den Anseelse og forlene ham med den Tillid, der med Rette tilkommer ham.

Det her fremførte gælder naturligvis ikke alle Grene af Polititekniken. Det kan uden Skade meddeles Forbryderne, at Politiet ved Lægens Hjælp er i Stand til at rekonstruere et selv nok saa lemlæstet Ansigt eller et Kranie saaledes, at Mulighed for Identificering tilvejebringes. Det kan ogsaa uden Skade publiceres, at man ad fotografisk Vej kan afsløre enhver Radering, Rettelse og Tilføjelse i Dokumenter. Derimod synes det mindre opportunt at henlede Forbrydernes Opmærksomhed paa, at der er noget, der hedder synkende Tendens som et almindeligt Karaktertræk i

en Persons Skrift, eller at han har at stjæle eller paa anden Maade sætte sig i Besiddelse af det Blæk, der er anvendt til den øvrige Tekst i det Dokument, han agter at foretage Manipulationer med, da man ad kemisk Vej har saare let ved at konstatere Blæksorters Forskellighed. Thi har man i disse Omstændigheder for Tiden vigtige Indicier til Afgørelsen af Spørgsmaalet: falsk eller ægte, saa vil man snart være disse Hjælpemidler fattigere.

Man kan heller ikke ustraffet oplyse den, der praktiserer Assurancesvig ved simuleret Indbrud i egne Lokaler, om, at han, for ikke at røbe Lokalkendskab, skal sørge for at bore Hul fra Kælderen op gennem Butikkens Gulv paa et Sted, hvor han støder paa Disk eller Skab og derefter udvide det saa meget, at en Person kan gaa igennem, og derefter lade en fyldt Sæk gaa gennem Hullet for at fjerne de løse Cement- og Murbrokker, som en Person uvilkaarlig maa rive med sig, og derved undgaa at faa saadanne Spor i sit Toj. Og man bør endnu mindre henvise den Morder, der iøvrigt bruger et gængs Nummer Støvle af et almindeligt Fabrikat, til at laane eller stjæle et Par Støvler af en anden Størrelse eller til omhyggeligt at fjerne den Tegnestift, som han upaaaagtet har traadt op i Hælen og som i Afstøbningen af hans Fodspor paa Gerningsstedet, bliver af afgørende Betydning imod ham.

Saadanne Eksempler kunde anføres i Massevis til Forsvar for den Paastand, at der utvivlsomt er saa store Farer ved Teknikens Publicering, at disse ikke paa meget nær opvejes af de Fordele, den byder.

Udgaar Forbryderen af Politiets eller Dommerens Rækker, hører naturligvis alt op.

Den foreliggende Bogs Publicering synes derimod snarere motiveret ved Forfatterens stærke Trang til at vende Læsernes Øjne mod Dr. Locard, for hvem Forf. nærer en saa at sige fanatisk Begejstring, der jo altid har Berettigelsen i sig selv, og saa godt som hver Side munder ud i en Afsløring af Locard som det store Geni, han sikkert ogsaa er paa sit Felt.

Første Kapitel »Ett besök hos Edmond Locard« begynder meget dramatisk med Beskrivelsen af en Domsforhandling i Lyon's Cour d'Assises i en Nævningesag, under hvilken pludselig Retsformanden tilkalder et Retsbud og hvisker ham en Ordre, hvorpaa Budet forsvinder for ti Minutter senere at slaa Dorene op for en Mand, der med raske Skridt

træder ind for Dommersædet. Han præsenteres af Retsformanden for Nævningerne og klarlægger nu for disse, hvad der ad Teknikens Vej er tilvejebragt af Beviser i den foreliggende Sag. Vidnet er Dr. Locard.

Læseren føres herefter paa en Vandring gennem Laboratorier og Atéliér og ender i Locards Kontor. Derpaa følger hans Levnedsbeskrivelse.

Det følgende Kapitel »De vetenskapliga detektiverna« nævner Navne som Hans Gross, kendt herhjemme gennem afdøde Justitiarius Vitus Ingerslevs forkortede Gengivelse og Oversættelse af hans Hovedværk »Handbuch für Untersuchungsrichter« under Titlen »Forbrydelsers Efterforskning og Opdagelse« (1899), Bertillon, Reiss, Schneickert, Balthazard, Godofroy, Henry, Hakon Jørgensen, Vucetich m. fl., giver en udførlig Levnedsbeskrivelse af Gross, Bertillon, Reiss, Schneickert og ytrer Lyst til udførligt at redegøre for fleres Virksomhed, derunder Hakon Jørgensens. Til dette Navn, der med Ære fortæller langt ud over Danmarks, ja Europas Grænser, om dansk Polititeknik, vender Forf. tilbage i sin Omtale af Enfinger-Registraturen i Afsnittet om Daktyloskopien.

Efter Omtalen af den moderne Detektiv følger Kapitlet om den moderne Forbryder, der ved Undersøgelsen af dennes mulige fysiologiske Bestemmelse fører Forf. ind paa Lombrosos Værk. Han beretter derefter ganske kort Vejen herfra til den psykologiske Bestemmelse af Forbryderen, og understreger, at disse Studier ligesaa lidt som Lombrosos kan løse det, han kalder selve Hovedproblemet: hvorfor Forbryderen eksisterer. Han finder det endnu mere eensidigt, end Lombrosos Lære har faaet Skyld for, udelukkende at søge Motivet i psykiatriske Aarsager saaledes som den moderne bio-sociologiske Skole gør det, og han fastslaaer den nu almindelige Erkendelse af de mangehaande Aarsager til det forbryderiske Sindelag.

Men den Kendsgerning, at Forbryderen eksisterer, fremgaar tilfulde af det følgende om Vaneforbryderne som en Stat i Staten, med dens Aristokrati og Proletariat. Navnlig Aristokratiet, der véd at udnytte alle Chancer, volder Samfundet det store Besvær. I denne Forbindelse berettes om den verdenskendte Leder af Bilapacherne, Bonnot, og Verdens mest fremragende »Pengeskabsspecialist«, Max Shimburn.

De følgende Kapitler behandler den egentlige Polititek-

nik. Kapitel 4 omtaler Bertillon's »Portrait parlé«, der i ganske korte Formler angiver navnlig Hovedets Karakteristiska, Fotografering, den ovenfor omtalte Rekonstruering af lemlæstede Ansigter og Kranier, og Kapitel 5 behandler Daktyloskopiens Værdi. Her berettes om den af Locard opfundne Poroskopi, d. v. s. en Fotografering og Forstørrelse af Fingrenes Papillarlinier i en saadan Grad, at Porenes Karakteristik kan tages i Identificeringens Tjeneste.

Kapitel 6 behandler Teknikerens Arbejde paa Gerningsstedet med Opsøgning af alle Slags Spor, Fodspor, Fingerafftryk og Skaarspor af anvendt Værktøj. Interessante er de Spor, som Brugen af Svejseflamme afgiver paa det Penge-skab, hvorpaa den har været anvendt. Da Flammens Oskillationer er i høj Grad individuelle, kan man gennem Fotografering af Zig-Zag-Mønstret af oxyderet Jern omkring det angrebne Sted konstatere, hvorvidt samme Lampe har været anvendt ved flere forskellige Indbrud.

Dernæst følger i Kapitel 7 Mikroskopets Anvendelse til Undersøgelse af Snavs paa Tøj og under Negle, Identificering af Haar og af Blod og endelig til den i Sacco-Vanzetti-Sagen saa skæbnesvangre Undersøgelse af Projektiler.

Kapitlerne 8 til 11 behandler Skriftundersøgelserne, dels alt, hvad der falder ind under Dokumentfalsk, dels Efterforskningen af, hvorfra anonyme Dokumenter hidrører, og endelig i Bogens sidste Kapitel omhandles Dechiffreringskunsten overfor hemmelig Chifferskrift.

Alle Teknikens Grene er levendegjort ved udførlige Referater af konkrete Retstilfælde, hvis Løsning er egnet til at aftvinge selv Fagmanden Respekt.

Som Underholdningslektüre er Bogen spændende og velskrevet, men som sagt paa Grund af Emnet ikke egnet for Offentligheden. Polititeknikeren vil derimod ikke finde den Vejledning i Enkeltheder, han kunde tænkes at søge.

Benny Levin.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. XVIII Aargang, 1927.

I stigende Antal fremkommer der i »Monatsschrift« Artikler fra Forfattere udenfor Tyskland, der belyser deres Hjemlands Strafferetsforhold eller bringer Resultater af de Overvejelser, som foregaar der, og dette Tidsskrift faar derved et mere internationalt Præg, som forøger dets Værdi yderligere. I denne Aargangs 1. Hefte skriver saaledes Professor *L. Jiménez de Asúa* (Madrid) om en Reform af den spanske Straffelovbog. Den nu gældende Lov af 1870, som afløste Love af 1848 og 1850, maa siges at være kommet forbløffende hurtig til Verden: Den 30. Maj 1870 overraskede den daværende Justitsminister Kamrene med at fremlægge et Straffelovsforslag, og i Løbet af 2 Dage og nogle Timer, efter at nogle faa Medlemmer havde udtalt sig, var Forslaget vedtaget som et Provisorium, der skulde revideres om Efteraaret, naar Parlamentsferien var endt. Men denne Lov, der blev bekræftet af Kongen den 17. Juni og kundgjort den 30. Aug. s. A., gælder den Dag idag, suppleret med specielle Love: om betinget Domfældelse af 1908, om foreløbig Løsladelse fra Strafudstaaelse af 1914 og 1923, og om Ungdomsdomstole af 1918 og 1925. Loven, der omfatter 626 Paragraffer, betegnes nu som antikveret og »paralytisk«, som moden til Pensionering, men samtidig fremhæves dens fremragende klare og rene Sprog. Ikke mindre end 12 senere Udkast har søgt at erobre dens Plads, men endnu forgæves. Siden 1920 arbejder en Lovgivningskommission paa Værket, idet et af Medlemmerne, udarbejder en »Rammelov«, og et Forslag i skematisk Form i Stedet for Udarbejdelse af enkelte Paragraffer.

Under de senere indtraadte Militær- og Civildiktaturer i Spanien fremkom der som ventelig supplerende Straffe-

bud af speciel Art, væsentlig tilsigtende Strafskærper, saaledes et kgl. Dekret af 1924 angaaende væbnede Røveres Overfald paa Banker og Handelshuse, og et Dekret af 1926, der bemyndiger Regeringen til at anvende arbitrære Straffe. Af tilsvarende Motiver udsprang en Forordning af 1926, der paa ubestemt Tid suspendede Edsvorneretterne, og et Dekret af 1926, der henlægger Paadommelsen af større Statsforbrydelser til Krigsretterne. Ogsaa positive Ændringer i Loven af 1870 er fremkommet under Diktaturet, saaledes i 1925 en Forhøjelse af den kriminelle Lavalder til 16 Aar, og i 1926 en Indføjelse af Afpresningsforbrydelsen blandt de straffbare Handlinger.

En kgl. Forordning af Marts 1926 har nu foreskrevet den fornævnte Kommission en Lovramme, hvorefter Straffeloven af 1870 skal reformeres, og navnlig krævet Kommissionens Overvejelser med Hensyn til følgende Punkter: Definitioner af de gældende Forbrydelsesformer, Utilregnelighedsgrunde, Strafudelukkelsesgrunde, Gentagelse og Tilbagefald, Hæleris Behandling som selvstændig Forbrydelse eller som Deltagelse i Tyveri, Rækken af dem, der bør være ansvarlige for Forbrydelser, begaaede gennem Trykken eller anden Udbredelsesmaade, Indskrænkning af Friheds- og Æresstraffe, Modernisering af Pengestraffe, navnlig ved Tilpasning til den skyldiges økonomiske Evne og med det for Øje at undgaa Uretfærdighed ved eventuel Afsoning, Spørgsmaal om at udvide Domstolenes Adgang til fri Udmaaling af Straf, nøje Begrebsbestemmelse af Ejendomsforbrydelserne, hvis Klassifikation efter den gældende Lov beror paa det krænkede Objekts Værdi, nærmere Bestemmelse af Uagtsomhedsbegrebet med Henblik paa Gerningsmandens Farlighed og Vigtigheden af den krænkede Norm. Forordningen giver Kommissionen en Frist af 6 Maaneder til at fuldføre Arbejdet. Fristen er imidlertid, skriver Forfatteren, udløbet, uden at man har hørt om noget Arbejde fra Kommissionens Haand, og saaledes er det mer end sandsynligt, at endnu en Reformplan er strandet. Forf. nævner da sluttelig de Omraader, paa hvilke en Reform er mest paatrængende nødvendig: Straffen maa individualiseres efter Individernes Samfundsfarlighed, Vanemæssighed maa veje tungest som Symptom paa kriminel Tilbøjelighed, Tilregnelighedslæren maa bringes i Overensstemmelse med den moderne Psykiatris Resultater, for Born og ganske unge Personer skal udelukkende Opdragelsesforanstaltning-

ger kunne bestemmes; Nodrettens Omraade maa udvides, Frihedsstraffene skal skarpt afgrænses i deres forskellige Former, Bøder maa aldrig omsættes til Frihedsstraf; Sikkerhedsforanstaltninger overfor Vaneforbrydere, Landstrygere, Drankere og Utilregnelige maa indføres. Derhos en Række Ændringer i Straffelovens specielle Del. Men først og fremmest kræves der Reform med Hensyn til Strafudmaaling og Strafarternes Anvendelse: »Vor Lovs strafferetlige Regnekunst, som forvandler Dommeren til en Tælleautomat, maa forsvinde. Lovens Sider maa give Rum for Domstolenes frie Bevisbedømmelse.« Og Reformen maa ikke bestaa blot i en Ændring af den gældende Lov, men denne skal helt erstattes af en ny, bygget paa moderne Grundsætninger og ren videnskabelig Opfattelse.

Rusland er repræsenteret ved Professor i Retspsykiatri i Moskau *E. Krassnuchin*, der i 2. Hefte skriver om »der Verbrecher«, og i 10. Hefte leverer »Beitrag zur psychiatrischen Charakterologie der Verbrecher«, samt Dr. *Anna Petrova*, der er »Psychologin« ved den psykiatriske Klinik i Moskau, og som i 4. Hefte behandler en ung gift Kvinde, der i momentan Ophidselse og Fortvivlelse med en skarp Kniv bortamputerer sin sovende Mands membrum virile $\frac{3}{4}$ Centimeter fra Skambenet, under en Nervekrise, der af Forfatterinden betegnes som en Kortslutning. Afhandlingen giver dels interessante Oplysninger om sociale Forhold i det nye Rusland, dels en detailleret Redegørelse for den unge Kvindes hele Psyke. *Krassnuchins* to Arbejder maa ses i Sammenhæng indbyrdes og med en Afhandling af *Poznychew* om Forbrydertyper i Aargangen 1928; disse 3 Artikler skal senere blive Genstand for Omtale. Her skal blot Opmærksomheden henledes paa dem og paa den stolte Optakt, hvormed den første Artikel begynder: »I 1924 blev Ordene »Straf« og »Gengældelse« banlyst fra Teksten til »Grundprinciperne for Straffelovgivningen i U. d. S. S. R. (Sovjets Straffelovbog)«. Den ny Lov tilsigter ikke Forbryderens Afstraffelse, men alene social Afværgelse. Og denne sidste er atter kun betinget af Forbryderens Almenfarlighed, ikke af hans Skyld.« I Sovjetruslands Fængsler skal Maalet være at konsolidere de Karaktertræk og Færdigheder, som kan formaa at afholde den domte fra yderligere Forbrydelse. Straffeanstalten skal forsynes med Indretninger for Legemskultur og Gymnastik, Skole, Kino, Teater, Bibliotek, velorganiseret Lægetilsyn i

alle specielle Forgreninger; en saadan Anstalt vil da kunne sammenlignes med et Sindssygehospital, der ligeledes tilsigter Samfundets Beskyttelse mod almenfarlige Personer og tilstræber Patienternes Tilpasning til Samfundslivet gennem Helbredelse eller Opdragelse. Parallellen mellem de to Slags Anstalter fører paa den anden Side ogsaa til en Nuancering af Kaarene for de fængslede, til særlige Isolationshuse for specielt farlige og grove Forbrydere, Arbejdshuse med relativ Frihed for lettere Kriminalitet, hvor Forbedring kan ventes, til industrielle og landlige Arbejdskolonier; endelig fører Parallellen ogsaa til, at de Domfældte i Forhold til deres fremskridende Forbedring (»sociale Plasticitet«) skal kunne flyttes fra en Art Penitentiaeranstalt til en anden.

Desværre oplyser Forf. ikke — og mig bekendt er det heller ikke fra anden Side oplyst — i hvilket Omfang Rusland har realiseret eller søgt at realisere dette Program for Straffuldbyrdelsen.

I en Artikel, ligeledes i 1. Hefte, om den strafferetlige Opdragelses Teori, faar *Bozi* (Bielefeld) Lejlighed til at fremsætte Betragtninger, som vel ikke i sig selv er nye, men som fremtræder i en saa klar Form, at der kan være Grund til kort at omtale dem. Overfor den Følelse af Nedsaaethed, som mange Kriminalister mærker ved, at en stadig Forøgelse af Tallet paa begaaede straffbare Handlinger lader sig konstatere, hævder Forf., at dette kun kan føles saaledes af dem, der staar paa det Standpunkt, at der overhovedet ikke maa foregaa Retsbrud, og betragter Opgaven at bekæmpe Forbrydelsen fra dette Synspunkt. En erfaringsvidenskabelig Indstilling betragter derimod Forøgelsen som et paa alle Kulturtrin modende Fænomen, som maa tages med i Betragtning som en Kendsgerning, og hvorved forskellige Ting maa have in mente: For det første viser Statistikken ikke Antallet af virkelige Retsbrud, men kun af dem, der bliver Genstand for Forfølgning, og Stigningen kan derfor være Udtryk for større Energi hos de retshaandhavende Organer. Endvidere kan en Stigning af det samlede Tal meget vel være kombineret med en Tilbagegang i Tallene for den svære Kriminalitet, saaledes som det virkelig gennemgaaende er Tilfældet med Hensyn til Mord, Røveri o. l. Men navnlig er der jo blandt Nutidens straffbare Handlinger en Mængde, som tidligere Tider var fri for, fordi disse Hand-

linger da enten overhovedet ikke forekom, eller ikke var forbudte eller dog ikke straffbare; man tænke saaledes paa Forseelser ved Brugen af elektrisk Kraft eller ved Sprængstofs Tilvirkning og Anvendelse, eller paa Misbrug ved Anvendelse af Kvinders og Børns Arbejdskraft. Naar saaledes nye Forbrydelseskategorier opstaar, maa det samlede Tal for begaaede straffbare Handlinger naturlig vokse. Dermed bliver saaledes Kampen mod Forbrydelsen til en social Funktion, der er et vedvarende Element i den Udvælgelsesproces, som paa sin Vej stadig udskiller ubrugelige Elementer fra dem, der evner i fornøden Grad at tilpasse sig efter Levebetingelserne i Samfundet. Netop fra dette Synspunkt er det meget betegnende, at Kampen mod Forbrydelsen i vor Tid mere og mere former sig som en Bekæmpelse af den samfundsfjendtlige Gerningsmand, og at Forbedrings- og Opdragelsesteorien fortrænger Gengældelseslæren. Problemet forbliver imidlertid det samme: Hvorledes kan Kampen mod Forbrydelse mest effektivt føres? Her peger Forf. paa, at naar den hidtidige Frihedsstraf viser sig virkningsløs, skyldes dette Fangens totale Afsondring fra Samfundet i Straffetiden. Viljen, som ved Vanen at begaa Forbrydelser er indstillet i en bestemt Retning, faar ikke Lejlighed til at forandre Indstilling under Forhold, der udelukker endog Ønsket om Aktivitet i den vante Retning. Opgaven maa tværtimod være at anbringe den paa-gældende under Forhold, der nu som før byder ham Incitamenten til at begaa straffbare Handlinger, men samtidig umuliggør Udførelsen, thi da vil han efterhaanden ophøre med at reagere paa disse Incitamenten og kan tilsidst uden Fare gengives til det frie Liv. Forf. minder om det af *Moebius* iværksatte Eksperiment: I en Vandbeholder, der var delt i 2 Halvdele ved en gennemsigtig Glasskive, blev i det ene Rum anbragt en Gedde, i det andet en Del af de Smaadyr, som udgør Geddens Næring. Gedden skød straks frem mod det formentlige Bytte, men opnaaede kun et føleligt Stød mod Glasskiven, og efter at dette havde gentaget sig nogle Gange, opgav den Forsøget, og da man efter nogen Tids Forløb fjernede Skillerummet, bevægede Gedden sig nu frit mellem de andre Dyr uden at angribe dem. Paa samme Maade forholder det sig med de moderne strafferetlige Opdragelsesmetoder: naar den Domte under progressiv Strafudstaaelse efterhaanden opnaar større Frihed, naar han endelig forsøgsvis løslades fra Anstalten, eventuelt

kun overvaaget gennem et Tilsyn, skal han derved vænnes til at modstaa Fristelsen, at se bort fra den nu foreliggende Mulighed for at begaa Forbrydelse, og at den Reaktion paa et foreliggende Incitament, der tidligere førte ham til at forse sig, skal nu udeblive. Hermed stemmer de psykoanalytiske Forskningers Resultater. Viljen bestaar af Drift = Energistrommen og af Forestilling = Strømmens Retning. Spærrer man blot Forbryderen inde, dæmper man op for Strømmen, uden at give den noget andet Aflob, men giver man hans Forestillinger en anden Retning, følger Energi-strømmen denne. Ved at henvise Forbryderen til i ensom Celle at tænke over sin Gerning, angre den og fatte bedre Forsæt tvinger man jo hans Tanke og derved hans Drift til stadig at dvæle i den Forestillingskreds, som har ført til Faldet, og som han netop skulde bort fra, ind i nye aktive Forestillinger om ærligt Arbejde og ordnet Familieliv. Ellers vil det gaa ham som Begynderen i Cyclesporten: jo mere energisk denne foresætter sig at komme klar af en modende Hindring, des mere sandsynligt er det, at han kører ind paa den.

Italien repræsenteres ved Professor Dr. *B. di Tullio* (Rom), der i 11. Hefte skriver om Fængselspsykosers Væsen og deres Forebyggelse. Til disse Psykoser henregnes kun de Sygdomsbilleder, der direkte fremkaldes ved Indespærringen, om der end ligger en mer eller mindre udpræget individuel Disposition til Grund herfor. Forf. udskiller derfor Udslag af Sindssygdomme, der bevislig har vist sig allerede tidligere hos den paagældende, selv om Fængselsopholdet fremkalder nye Udslag. De »ægte« Fængselspsykoser udvikler sig erfaringsmæssig hos visse Grupper Fanger, navnlig Epilektikere, Neurastenikere og Hysterikere, endvidere bl. a. hos Alkoholister, Kokainister og Morfinister, seksuelt degenererede og Fanger med stærke Ligevægtsforstyrrelser i det endokrine Sekretions-System. En vigtig Sondring indenfor disse Psykoser gør Forf. ved at skelne mellem dem, der opstaar uden at være villedede af den Paagældende, og dem, der er »villedede«, og slutter sig til et Forsøg paa Simulation — »Personlighedens direkte instinktive Forsøg paa at værges sig mod Rets- og Fængselsmilieuet« — et Forsøg, der tager Magten fra den debile Person og fører ham over i en egentlig, virkelig Psykose. De ikke-villedede rammer de Kategorier af Fanger, som beskæftiger sig stærkt med den af dem be-

gaaede Forbrydelse og den forestaaende Straf, som lider under de hygiejniske og diætetiske Savn i Straffeanstalten, og hvis Grad af moralsk Lidelse ved Indespærringen er proportional med deres højere Kulturtrin og moralske Følsomhed. Den skolede Psykiater og Fængselslæge kan hos disse Individer se Forløberne for Psykosen og maa drage Om-sorg for, at de ikke overlades for meget til deres egne smertelige Følelser; gribes der ind i Tide med hensigtsmæssige Læmpelser i Behandlingen, med Hensyn til Afsondring, Kostændring, Besøg af og Samtale med forstaaende Funktionærer samt først og fremmest passende Arbejde — »den bedste Fængselsmedicin« — kan Lidelsen »kuperes« eller dog behandles med gunstigt Resultat i Anstalten, uden at Overførelse til Helbredelsesanstalt er nødvendig. Og det samme gælder maaske i endnu højere Grad de »villede«, hvor det gælder at forhindre, at den farlige Grænse mellem Simulation og virkelig Sindslidelse overskrides, hvorved Opgaven selv for den erfarne Psykiater bliver overmaade vanskelig. For i det hele at hindre Opstaaelsen af Fængselspsykoser kræves der et stadigt, vaagent Tilsyn med de anormale Elementer: Psykiateren maa vide at skaffe enhver den medikamentale og psykoterapeutiske Pleje, der kan lette hans Tilpasning til Fængselslivet, styrke Organismen og udvikle en Følelse af Taknemlighed overfor Straffeanstaltens Ledelse og Funktionærer. At en saadan Metode giver gode Resultater, viser Erfaringerne fra Roms Fængsler: medens der tidligere fra disse aarlig overførtes 40—50 Fanger til Sindssygehospitalet, er der i de sidste 2 Aar kun overført ialt 6 Personer paa Grund af akute Psykoser, og Antallet af Fængselspsykoser (»villede« og »ikke-villede«) er i stadig Nedgang, saaledes at der i det sidste Aar ikke i de romerske Fængsler har været et eneste Tilfælde af ægte Fængselspsykose. Et saadant Resultat kræver Tilstedeværelsen ved hver Straffeanstalt af en Læge med grundig antropologisk-psykiatrisk Uddannelse, med den Opgave at underkaste Fangerne et uafbrudt Studium og Tilsyn og en uafbrudt forebyggende Behandling, saasnart faretruende Symptomer viser sig.

En vis Interesse frembyder en af *v. Hentig* i 12. Hefte meddelt Gengivelse af en dannet og formentlig »social« Personligheds (*Dr. X*) Selviagttagelser under og efter Udstaaelsen af en Frihedsstraf. Blandt det meget, der føles som Li-

delse, nævner Forf. særlig Nødvendigheden af i sin Bevidsthed at maatte opmagasinere det Væld af Tanker og Forestillinger, som rykker frem hos Fangen, særlig i den lange ubeskæftigede Del af Døgnet, og som der kun er Afløb for ved den tilladte halvmaanedlige Brevskrivning. Dr. X konkluderer derhen, at der paa intet Punkt for ham opnaaedes en »Forbedring« : en Værdiforhøjelse, men derimod Skadetilføjelser, legemlig vel ubetydelige, men aandelig klart konstaterlige og psykisk ret alvorlige og i bedste Fald længevarende Læsioner af Personligheden.

Samme Forfatter har i 5. Hefte behandlet Byen Augsburgs Kriminalitet i Aarene 1914—1926. Som et fornujeligt Bevis for, at et vel udført Politi-Indhug blandt Specialitets-Forbrydere kan virke rensende for længere Tid, kan nævnes følgende: i Aaret 1923 blev der i Augsburg stjaalet 413 Cykler, hvoraf det kun lykkedes at skaffe 12,1 pCt. tilveje igen. Men i samme Aar lykkedes det at paagribe og faa dømt ikke mindre end 35 professionelle Cycletyve, og i de følgende Aar stillede det tilsvarende Tal for stjaalne Cykler og Procenttallet for de heraf atter tilvejebragte sig saaledes:

1924:	140	med	42,8	pCt.	tilvejebragte.
1925:	105	—	35,2	—	—
1926:	85	—	41,1	—	—

Byloff (Graz) bringer i 8. Hefte et Bidrag til det tyske Gavtyve- og Landstrygervæsens Historie i Artiklen »Die Blutgenossenschaft des Zaubererjackl«. Titelpersonen var Hovedmanden i og Organisatoren af en vidtforgrenet Forbryder- og Landstrygerbande, der i det 17. Aarh.s sidste Halvdel hærgede Salzburg og skabte en næsten eksempløs Usikkerhed, drog ganske unge Mennesker, ja selv 6—8 Aars Born ind i sin Tjeneste og forovede Misgerninger af den frygteligste Art. Det er i saa Henseende tilstrækkeligt at nævne, at et af Bandens Medlemmer havde aabnet Underlivet paa 3 svangre Kvinder, han efterhaanden mødte, i deres levende Live, udtaget det ufødte Barn og brændt det for af Asken at fremstille et Tryllemiddel til Hjælp under Udførelsen af Forbrydelser. Myndighederne greb da til at indlede en storstilet strafferetlig Undersøgelse, der — karakteristisk for Tiden — fik Form af en Trolddomsproces, varede fra 1675 til 1681 under Ledelse af en særlig dertil beskikket Embedsmand og førte til over 100 Menneskers Henrettelse — Zaubererjackl selv fik man dog ikke fat i.

Det, som giver Byloffs Skildring af dette Uvæsen og denne Proces sin store Interesse, er dels det Billede af Retsusikkerhed, som oprulles for Tiden efter 30-Aars Krigen, dels Skildringen af den mystiske Sammenhæng mellem ganske absurd Overtro og Tro paa Trølddomskunster paa den ene Side og den raaeste, mest bestialske Kriminalitet — Røveri, Mord og Sædelighedsforbrydelser — paa den anden Side, dels endelig den i sig selv geniale Idé: ved at instituere en Proces om »Trølddom«, hvorved alle Inkquisitionens Pinsler stod til Raadighed, at søge indfanget og udryddet det sammenhørende Tros af farlige Vagabonder og Vane-forbrydere, der havde samlet sig til et omkring Zauberer-jackl organiseret Samfund. Desuden bringer Skildringen, der bygger paa Forhørsprotokollerne, kulturhistorisk interessante Oplysninger om, hvorledes man »indinkvirerede« Tilstaaelser af den urimeligste Art i de fængslede Forhørsobjekter og bl. a. fik smaa Born til at »tilstaa« Ting, hvorom de fornuftigvis ingen Forestilling kunde have. Endelig giver Artiklen Oplysninger om Forbryder-Overtro i Datiden, hvoraf Rester umiskendelig endnu gaar igen hos vor Tids Storkriminalitet. — Kuren var med al sin Brutalitet iøvrigt probat og skaffede Salzburg den savnede Retssikkerhed igen.

I en lille Artikel i 5. Hefte om Straffuldbyrdelses-Reformer i Belgien fremfører Generaldirektøren for de belgiske Fængsler Dr. *Belym* som Maalet, der bør tilstræbes, »Klinikker for Kriminelle«. Han forsvarer sig straks imod den Tro, at han skulde ønske at erstatte Straf med Terapi — derimod vil han anlægge Terapi under Straffens Udstaaelse og organisere dette saaledes, at Fangen til enhver Tid skal være paa det rene med, at naar man plejer og sanerer ham, sker dette ikke af Godhed mod ham, men for at sikre Samfundet mod ham. Forf. anser Cellebehandling for det mest egnede moralske Udgangspunkt for Behandlingen og fremhæver bl. a., hvorledes Cellens udstrakte Anvendelse i Belgien korresponderer med, at man dersteds kun i ringe Grad kender den farlige Bande-Kriminalitet, der har Arnested i Straffeanstalter med Strafudstaaelse i Fællesskab. Ved belgiske Fængsler er der indrettet kriminal-antropologiske Laboratorier, hvor enhver, der er idømt Straf af mere end 3 Maaneders Varighed, bliver undersøgt og klassificeret efter sin Kriminalitets antagelige Aarsag; for unge Forbrydere er der indrettet Skolefængsler, for tuberkuløse et Fængsels-

sanatorium, for Epileptikere, Aandssvage og Almenfarlige særlige Anstalter eller Afdelinger. Men Forf. øjner en videre Udvikling: jo mer den fremadskridende videnskabelige Undersøgelsesmetode kan lære os om Forbrydelsens Aarsager i videste Forstand, jo nærmere vil man ogsaa komme til det Maal, hos det enkelte Individ at bekæmpe disse Aarsager, til terapeutisk at bekæmpe Tilbøjelighederne til Tyveri, Drab og Sædelighedsforbrydelser gennem en paa medicinsk og moralsk Paavirkning i Forening baseret »Hjerneopfriskning« — i Klinikker for Kriminelle.

O. Haack.

Mindre Meddelelser.

† Karl von Lilienthal.

Den 8. November 1927 bortkaldtes i Heidelberg Professor ved Universitetet sammesteds *Karl von Lilienthal*. Med ham forsvinder en af tysk Strafferets ypperste Dyrkere. Ikke som Følge af hans litterære Produktions Omfang, thi den gik mere i Dybden end i Bredden, men i Kraft af hans Selvstændighed i Opfattelse, Finhed i Tanke og omfattende Kundskaber. Han sluttede sig uden Forbehold til den moderne kriminalistiske Bevægelse. Med Franz von Liszt var han forbundet i et trofast og aldrig brudt Vaabenbroderskab. Han stod ved Siden af denne Kriminologiens Akhilleus som den besindige og kloge Odysseus. Han savnede von Liszt's Kampglæde, ejede heller ikke dennes Ævner som Agitator eller Propagator, men han unddrog sig ikke Striden, hvis den var nødvendig. von Lilienthal var baade som Videnskabsmand og Personlighed Aristokrat i Ordets bedste og ædleste Betydning. Trods hans rolige, tilbagetrunkne Væsen var hans Indflydelse stor. Han virkede som den »stille Magt« indenfor Kriminalisternes Skare.

Karl Ludwig Julius von Lilienthal var født den 31. August 1853 i Elberfeld, bestod 1873 Doktorexamen i Heidelberg, habiliterede sig 1879 som Privatdocent i Halle a. S. med Afhandlingen »Beiträge zur Lehre von den Collectivdelicten mit besonderer Berücksichtigung des gewohnheitsmässigen Verbrechens« (Leipzig 1879), blev 1882 Prof. ord. i Zürich, 1889 i Marburg, 1896—1918 i Heidelberg, hvor han efter sin Afgang virkede som Honorarprofessor. Fra 1903 fungerede han samtidig som Hjælpedommer ved Landretten i Heidelberg.

Som allerede ovenfor antydet var von Lilienthal ingen Mangeskriver. Allerede hans stærke Selvkritik affødte hos ham en vis Ulyst til at betræde Litteraturens Arena. De

fleste og bedste af hans Arbejder saa Dagens Lys i Tidsskrifter og Samleværker. Efter Habilitationsskriftet fulgte en Række Artikler i Franz von Holtzendorffs' Retslexikon, i »Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft«, hvis Redaktion han tiltraadte efter Ad. Dochow's Død 1881, o. a., og Bogerne »Der Hypnotismus und das Strafrecht« (Berlin 1881), »Der Ort der begangenen Handlung im Strafrecht« (Marburg 1891), »Grundriss zur Vorlesung über deutsches Strafrecht« (Marburg 1892, 4. Oplag 1916) og Prorektorats-talen »Der Streit um die Strafrechtsreform« (Heidelberg 1912). Med grundig og indgaaende Kritik syslede von Lilienthal med strafferetlige og straffeprocessuelle Reformspørgsmaal. Sammen med W. Kahl, Franz von Liszt og J. Goldschmidt udgav han det meget læste »Gegenentwurf zum Vorentwurf eines deutschen Strafgesetzbuches« (Berlin 1911) med »Begründung« (ibidem 1911); med F. Adickes, P. F. Aschrott og von Liszt havde han nogle Aar i Forvejen offentliggjort »Beiträge zur Reform des Strafprozesses« (I—II, Berlin 1908). Han var i det hele meget virksom som Udgiver. Fra 1905 deltog han saaledes i Udgivelsen af G. Aschaffenburg's stadig blomstrende »Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform«, 1906 overtog han Redaktionen af den af Hans Bennecke paabegyndte og af Ernst Beling fortsatte Samling »Strafrechtliche Abhandlungen«, 1912—21 udsendte han i Forening med F. Nissl, S. Schott og C. Wilmanns de statelige »Abhandlungen aus dem Gesamtgebiete der Kriminalpsychologie (Heidelberger Abhandlungen)« (Berlin) med Bidrag af H. W. Grubbe, A. Homburger, A. Wetzel, K. Schneider og E. G. Dresel, men ikke af von Lilienthal selv. Derimod var han aktiv Bidragyder til Kæmpeværket »Vergleichende Darstellung des Deutschen und Ausländischen Strafrechts«, i hvis Udgivelse han deltog. Han behandlede heri af den almindelige Del »Zurechnungsfähigkeit«¹⁾, »Die Strafbarkeit juristischer Personen«²⁾ og »Jugendliches Alter«³⁾, af den specielle »Üble Nachrede und Verleumdung (§§ 186 und 187 R. Str. G. B.)«⁴⁾. I Karl Birkmeyer's »Encyklopädie der Rechtswissenschaft« (Berlin 1901) skrev han »Das Strafprozessrecht«⁵⁾. Til et af Nu-

¹⁾ L. c. Allg. Teil V (Berlin 1908) S. 1—86.

²⁾ L. c. S. 87—101.

³⁾ L. c. S. 103—61.

⁴⁾ L. c. Besond. Teil IV (Berlin 1900) S. 375—463.

⁵⁾ L. c. S. 1093—1165.

tidens brændende Spørgsmaal tog von Lilienthal Standpunkt i Afhandlingen »Eugenik und Strafrecht« i Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft¹⁾. Ogsaa den juridiske Litteraturhistorie og Biografi fangede von Lilienthal's Interesse. I det skønne Festskrift »Heidelberger Professoren aus dem 19. Jahrhundert« skildrede han Universitetets »Lehrer des Strafrechts«²⁾, hvortil senere sluttede sig hans og W. Mittermaier's Minderne over K. J. A. Mittermaier³⁾. Ikke uden Bevægelse læser man von Lilienthal's Afskedsord over Franz von Liszt⁴⁾. Han har deri malet et træffende og vellignende Billede af den beundrede Ven og Fælle, men samtidig fornemmer man bag Penselstrogene Karl von Lilienthal's eget fine og fornemme Menneskeværld.

Frantz Dahl.

Kriminalistkongressen i Karlsruhe.

September 1927.

Af Overretssagfører HENRIK SACHS.

De tyske Kriminalisters Kongres i Karlsruhe var viel en afsluttende Droftelse af den forestaaende Revision af Rigets Straffelovgivning.

Som Indbyder stod den tyske Landsgruppe af »Den internationale Kriminalistforening«, et Forhold, der under Kongressens baade saglige og selskabelige Sammenkomster ofte blev understreget: Dette var en »I. K. V.-Tagung«, og under private Samtaler havde de danske Deltagere Lejlighed til at konstatere, hvor meget netop dette betød for deres tyske Kolleger.

Fra tysk Side har man jo aldrig villet erkende, at Kri-gen bragte »Internationale kriminalistische Verein« til Ophør. Selvfølgelig maatte dens internationale Samvirke suspenderes, medens Vaabnene talte, men man har ikke

¹⁾ L. c. XXXIX S. 255—76, jfr. ogsaa hans Afhandling »Künstliche Fehlgeburt und künstliche Unfruchtbarkeit vom Standpunkte des Rechtes« i S. Placzek's Samleværk.

²⁾ L. c. I (Heidelberg 1903) S. 203—52.

³⁾ Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft XLII (1922) S. 157—81.

⁴⁾ L. c. XL (1919) S. 535—43.

villet erkende nogen afgørende Grund for, at Foreningen skulde betragtes som ophævet, og man har da ogsaa med nogen Misstemning set paa Dannelsen af den paa romansk Initiativ stiftede »Association internationale pour droit pénal«, hvis første Kongres (Bruxelles 1926) omtaltes her i Tidsskriftet for 1927 pag. 178.

Og dog forsikrede man fra tysk Side, at det ikke skulde have mødt principiel Modstand at optage det internationale Samarbejde paa denne Basis, naar Opfordringen blot havde budt lige Vilkaar, saaledes at Tyskerne ikke behøvede at føle sig som dem, der kun var »taalte« indenfor Sammenlutningen.

Udenforstaaende vil vel vogte sig for at fælde Dom i dette difficile Anliggende, men kun med Tilfredshed konstatere, at ligesom *Ferri* i 1926 i Bruxelles under stærkt — omend langt fra enstemmigt — Bifald Gang paa Gang erklærede, at uden Tyskernes Deltagelse kunde der ikke tales om et Samarbejde »vraiment internationale«, saaledes er der ogsaa indenfor ledende tyske Kriminalister et erklæret Ønske om at faa dette Samarbejde tilvejebragt paany, naar blot det kan ske, uden at de paa deres Side underkastes nogen Ydmygelse.

Sandsynligvis maa der findes en ny Vej mellem den gamle I. K. V. og den nye Association, men indtil denne Vej er paavist og gjort farbar, vil Tyskerne sikkert opretholde Paastanden om, at »Den internationale Kriminalistforening« lever.

I Konsekvens af dette Standpunkt var der (som det vil være dette Tidsskrifts Læsere bekendt) udsendt Indbydelse til de fremmede Foreninger, der i hvert Fald tidligere betragtede sig som Landsgrupper under »Den internationale Kriminalistforening«, og trods det specielle Emne havde adskillige Udlændinge givet Møde, ikke blot fra Østrig og Schweiz, men ogsaa fra Holland og Danmark.

Emnet — Udkastet til den tyske Straffelov — var som sagt specielt, men det var tillige saa omfattende, at Debatten naturligt kom til at dreje sig om principielle Spørgsmaal og derfor ogsaa for de fremmede Deltagere blev af største Interesse.

Uforglemmelig er Professor *Kohlrausch's* Forelæggelsestale — næsten ufatteligt, at han i et Foredrag paa godt en Time formaaede at give en klar Oversigt over dette mægtige Lovarbejde og endda fik Tid og Lejlighed til at frem-

sætte en Række aandrige og tankevækkende almene Betragtninger i Tilknytning til Emnet. Kohrausch blev udmærket sekunderet af de to Medreferenter *Reichert* og *Aschaffenburg*, der repræsenterede henholdsvis den juridiske Praxis og Retspsykiatrien.

Forhandlingens Hovedpunkter fandt Udtryk i en Række Beslutninger, der blev vedtagne ved Afslutningen af den første Dags Mode. Disse Theses og den Debat, de gav Anledning til, var lærerige for en dansk Tilhører, ikke mindst ved at klargøre, hvilke gode Kaar de nye kriminalistiske Tanker har haft herhjemme, hvor de jo indenfor Fagmændenes Kreds er trængt gennem uden synderlig effektiv Modstand, saaledes at de i hvert Fald *teoretisk* allerede i en Aarrække har staaet som indiskutable. I Tyskland — som i de romanske Lande, efter hvad man erfarede i Bruxelles — er den klassiske Strafferets Tilhængere ingenlunde definitivt besejrede; deres Ord faldt med Vægt og Energi i Forsamlingen, og det er i Tyskland aabenbart ikke aldeles overflødigt, naar den første af de vedtagne Theses tager Afstand fra Gengældelsesprincippet og fastslaar Straffens praktiske Formaal og den Konsekvens, dette har for Strafudmaalingen:

Jede Strafbemessung muss in erster Linie von der Erwägung ausgehen, welche Mittel nötig sind, um den Täter wieder zu einem gesetzmässigen und geordneten Leben zu führen.

Den videre Konsekvens af denne Grundsætning drages i Thesis 2, hvor man paa en virkelig lykkelig Maade gennem Formuleringen opnaaede at overvinde de praktiske Betæneligheder, der var ved at opstille et Krav, som man med Sikkerhed kunde sige, at det vilde være umuligt at faa Lovgivningsmagten til at tiltræde; man greb derfor den Udvej at udtale, at man holdt sin Mening tilbage, og fik samtidig Lejlighed til klart at tilkendegive den:

Die Versammlung stellt aus praktischen Erwägungen heraus ihre grundsätzliche Ueberzeugung zurück, dass gegen gemeingefährliche Gewohnheitsverbrecher das unbestimmte Strafurteil mit Stufenstrafvollzug die geeignetste Massnahme darstellt.

Punkt 3 angik det Spørgsmaal, hvorvidt de Sikkerhedsforanstaltninger, om hvis Hensigtsmæssighed der i og for sig ikke synes at være nogen Uenighed, skal træde i Stedet for den egentlige Straf eller skal supplere den. Dette

Spørgsmaal er vi kommet relativt let over herhjemme; takket være den Steincke'ske Interneringslov er vi faldet til Ro i det forstnævnte Standpunkt, der vist hos os allerede nu staar som næsten selvfølgelig, men som ude i Europa — man saa det baade i Bruxelles, hvor dette Emne ogsaa var et Hovedpunkt, og i Karlsruhe — betragtes som den vildeste Radikalisme.

Meget stærke Kræfter holder paa, at Sikkerhedsforanstaltningerne — naar der er Spørgsmaal om tilregnelige Personer — ikke træder i Stedet for Straffen, men kun er at opfatte som en yderligere Retsvirkning. Det højeste, der i Bruxelles som i Karlsruhe kunde opnaas, var en Tilkendegivelse af, at de efter Omstændighederne kunde træde i Stedet for Straf, men i Principet holder man altsaa paa den saakaldte Dualisme, paa »baade—og«. Den i Karlsruhe vedtagne Thesis 3 lød da saaledes:

Sicherungsverwahrung muss an die Stelle der Strafe treten können; soll sie erst nach der Strafe vollzogen werden, so muss die gesetzliche Möglichkeit geschaffen werden, sie bedingt zu erlassen, nötigenfalls unter Auferlegung einer Schutzaufsicht.

Debatten om dette Punkt var meget bevæget, og det var utvivlsomt af stor Vægt, da Rigsadvokat Goll paa almindelig Opfordring og under stor Opmærksomhed¹⁾ tog Ordet for at redegøre for de danske Erfaringer, der efter hans Udsagn utvetydigt talte for at lade Sikkerhedsforanstaltningerne træde i Stedet for Straffen.

Ogsaa Thesis 4, der handlede om betingede Straffedomme, havde betydelig Modstand at overvinde, idet der var ikke ringe Stemning for at begrænse dens Anvendelse til de kortvarige Straffe. Ikke mindst paa Grund af Professor Kohlrausch's Energi lykkedes det at faa vedtaget følgende Beslutning:

Der bedingte Erlass einer Freiheitsstrafe muss unabhängig von ihrer Höhe zulässig sein. Rücksichten auf die öffentlichen Interessen und auf den Verletzten dürfen den bedingten Erlass nicht hindern.

Thesis 5 fastslog:

Die Unterbringung in einer Heilanstalt usw. und in einem Arbeitshaus muss der Strafrichter bindend anordnen können.

¹⁾ Rigsadvokaten havde den foregaaende Aften ved Velkomstfesten haft en afgjort Succes som Ordfører for de udenlandske Deltagere.

Om denne Udtalelse, saavel som om den følgende, var der praktisk talt Enstemmighed.

Af de øvrige Theses skal endnu omtales Punkt 6.

Das sog. gemeinschädliche Verhalten hat aus der Zahl der strafbaren Handlungen auszuschneiden; es darf nur zur Verwahrung führen.

Professor i Heidelberg, tidligere tysk Rigsjustitsminister *Radbruch*, fremkom her med et ypperligt Indlæg i Diskussionen, hvorunder han bl. a. udtalte: at dette er ingen strafbar Handling — men at leve af at dette er »asocialt«.

Fra den første Dags Forhandlinger er der fremdeles Grund til at mindes *Radbruch's* og Professor *Liepmann's* energiske Indsats for Dødsstraffens Afskaffelse, Bestræbelser, der dog ikke formaaede at samle Flertal for en Udtalelse, saalidt som Kravet om at erstatte Tugthus- og Fængselsstraffene med en Enhedsstraf. Det var dog aabenbart, at Forsamlingens Holdning influeredes af Visheden om Kravenes Uigennemførlighed i Rigsdagen, hvorfor man fandt det lidet opportunt at præsentere dem og mulig derved berede Straffelovsudkastets Gennemførelse endnu flere Vanskeligheder, end det i Forvejen havde at bekæmpe.

Den følgende Dag var viet Strafffuldbyrdelsen; Forhandlingen blev indledet af *Gentz* og *Liepmann*, repræsenterende henholdsvis Praxis og Teori, men iøvrigt af en sjælden Overensstemmelse i Synspunkter og Grundsætninger.

For en fremmed var det af særlig Interesse at faa Indblik i den Uensartethed i Strafffuldbyrdelsen, der er en Folge af, at denne Opgave paahviler Enkeltstaterne, ikke Riget. Det medfører aabenbart en frugtbar Væddestrid, som bl. a. gav sig talende Udtryk under Forhandlingen, hvor en Række fremragende Fængselsmænd fra Rigets forskellige Egne stod frem, den ene efter den anden, for at bevidne, hvor fortræffeligt det netop stod til i hans Land — *Liepmann* drog da ogsaa til Slut spøgende den Konsekvens af Debatten, at en Reform aabenbart slet ikke var nødvendig for Strafffuldbyrdelsens Vedkommende.

Men trods denne i og for sig sikkert gavnlige Væddestrid mellem Landene er Uensartethed i Fuldbyrdelsen af Straffe, idømte efter en fælles Rigslov, saa irrationel og af saa betænkelige Konsekvenser, at man maatte finde det naturligt, naar Tanken om at lade Strafffuldbyrdelsen blive en Rigsopgave blev understreget fra flere Sider, bl. a. ogsaa

af Indledeerne, dog vel at mærke ikke som et aktuelt Krav, men som fjern Fremtidsmusik.

Forhandlingerne fandt Sted i den søjlebaarne gamle badensiske Landdagssal, et Udtryk blandt mange for den hjertelige Opmærksomhed, hvormed denne Kongres blev modtaget, ikke blot af Byen Karlsruhe, men ogsaa af den badensiske Regering.

Badens henrivende lille Hovedstad, der breder sig vifteformet ud fra det statelige hertugelige Slot, og hvis Arkitektur i Stilrenhed og Smag ikke har ret mange Sidestykker, bød Gæsterne velkommen ved en storstilet Reception, der blev Indledningen til en Række hyggelige og elegante Festligheder, saaledes at ogsaa den ofte spottede, men ikke desmindre saare vigtige selskabelige Del af Kongressen fik et særdeles tiltalende Forløb.

Foreningen Fængselshjælpens 24. Aarsberetning. Foreningen Fængselshjælpen, som den 3. November 1927 fejrede sit 25 Aars Jubilæum, har for Driftsaaret 1926—27 udsendt en Aarsberetning, der stærkt bærer Præget af, at ogsaa Foreningen i sin Virksomhed har faaet de økonomisk vanskelige Tider at føle. Ganske naturligt medfører en økonomisk Depression som den herskende med Arbejdsløshed, Boligmangel o. s. v. forøgede Krav til Foreningen i Retning af Understøttelser og anden Hjælp, mens paa den anden Side Bidragene vil flyde mindre rigeligt. Udgifterne har da ogsaa i det forløbne Aar været stigende, særlig til de direkte Understøttelser, men ogsaa til Driften af de to Oplagelseshjem, »Stengaarden« og »Engelsborg«, men Indtægterne er samtidig gaaet ned; saaledes er Antallet af bidragsydende offentlige Institutioner gaaet tilbage fra 617 i forrige Driftsaar til 584, hvorimod Antallet af private Bidragydere er forøget noget — fra 11,610 til 11,814. Endvidere er det aarlige Statstilskud nedsat fra 100,000 Kr. til 90,000 Kr., og Regnskabet viser et ret betydeligt Underskud (paa godt 22,000 Kr.). Efter Aarets Udlob er dog opnaaet et ekstraordinært Statstilskud paa 10,000 Kr. Endelig har »Kontorassistenten«, der blev oprettet i 1906, for første Gang ikke givet Overskud, idet der har manglet tilstrækkeligt Arbejde. Mens denne Gren af Virksomheden i forrige Driftsaar gav Beskæftigelse til 24 Personer i 1580 Arbejdsdage, og saaledes, at der i Arbejdsløn blev udbetalt 14,027 Kr. 26 Øre, har

der denne Gang kun været Arbejde til 15 Personer i 1387 Arbejdsdage, og der er kun udbetalt 11,180 Kr. 41 Øre. Denne Afdeling af Virksomheden har den Fordel, at Ledelsen lærer den enkelte Klient at kende ved at iagttage den Maade, hvorpaa han passer Arbejdet, foruden at den hidtil har betydet en Indtægt for Foreningen. Naar derfor Beretningen i denne Forbindelse retter en Anmodning til offentlige Myndigheder og private om Støtte til denne Virksomhed ved at prøve dens Arbejde — Maskinskrivning, Bogføring o. lign. — er der uden Tvivl al Grund til at understrege denne Appel.

Om Væksten i Foreningens Arbejde faar man en lille Forestilling, naar man ser, at f. Eks. Antallet af betinget benaadede Personer er steget fra 426 i 1924—25 til nu 817, og det samlede Antal af dem, som Foreningen yder Hjælp, fra 2013 til 2626. I Aarets Løb blev modtaget ialt 8974 personlige Henvendelser til Kontoret, hvilket er usædvanligt mange; der indgik 14,082 Breve og afsendtes 22,764. Af dem, der i Aarets Løb fik Hjælp, var 1147 nye Klienter. I direkte Understøttelser blev udbetalt 95,154 Kr. 68 Øre; Arbejde blev anvist i 344 Tilfælde; 248 Personer er anbragt paa Hjem og 30 paa Opdragelseshjem. Foreningen fører Tilsyn dels med de betinget benaadede, for hvem der ikke er fastsat andet Tilsyn, dels med de betinget domfældte, og dels med de unge Personer mellem 14 og 18 Aar, der i Henhold til Straffelovstillæggets § 15 frigøres for Tiltale mod at undergives Tilsyn af Foreningen. I Aarets Løb fik Foreningen fra Justitsministeriet Meddelelse om 817 Tilfælde af den første Gruppe, nemlig 400 betingede Straffeftergivelser, 272 betingede Strafformildelser og 145 betingede Losladelser; 280 betinget domfældte blev fra Københavns Politikammer og forskellige Retskredse henvist til Foreningen, og af sidstnævnte Gruppe forekom der 140 Tilfælde. Den 31. Marts 1927 havde Fængselshjælpen under sit Tilsyn i de nævnte tre Klasser ialt henholdsvis 2833, 51 og 509 Personer.

Ser man tilbage paa Udviklingen siden Fængselshjælpens Stiftelse i 1902, er der til dens Forsorg ialt henvist 8912 betinget benaadede (hvortil kommer over 874, der er benaadet uden Vilkaar); heraf har 17,9 pCt. overtraadt Vilkaarene; siden Ikrafttrædelsen af Straffelovstillægget af 1. April 1905 er henvist 3779 betinget domte og 1924 af den ovennævnte tredje Kategori; af denne sidste Klasse har

12,1 pCt. overtraadt Vilkaarene. Det store Antal af de Personer, som Foreningen i de forløbne Aar har haft under sin Forsorg, og den i Forhold hertil lave Tilbagefaldsprocent viser bedst, at dens Arbejde har været baade meget omfattende og overordentlig samfundsgavnligt, idet det i de allerfleste Tilfælde er lykkedes at afholde de paagældende fra Tilbagefald.

C. S.

Opstad Tvangsarbejdshus. I en Artikel »Opstad Tvangsarbejdshus« i det norske Tidsskrift »Fængselsmannen« — ogsaa udsendt som Særtryk — skildrer Lederen af denne Anstalt, Direktør Conrad Falsen, dens Tilblivelse og Indretning og de Arbejdsmetoder, som der anvendes. Opstad Tvangsarbejdshus, der er Norges eneste Tvangsarbejdshus for Mænd, og som blev aabnet i April 1915, ligger ude paa Landet ikke langt fra Stavanger. Den er en Statsanstalt og kan, naar en Koloni med Plads til 34 Mand medregnes, modtage ialt 285 Mand. Til det store Bygningskompleks, der er meget moderne indrettet, horer tillige et stort Antal Bygninger til Værksteder og til Anstaltens omfattende Landbrug m. v. Fangerne, der navnlig indsættes i Henhold til Lov af 31. Maj 1900 om Løsgænger i m. m. eller efter at være løsladt paa Prøve, er underkastet Arbejdsplicht og beskæftiges dels med Rydning og Dyrkning af et stort Jordtilliggende, dels ved Arbejde paa de mange Værksteder. Efter Loven om Fængselsvæsenet og Tvangsarbejde af 12. December 1903 beskæftiges Tvangsfangerne som Regel i Fællesskab, men kan holdes i Enrum, »saavidt og saalænge det af særlige Grunde findes hensigtsmæssigt«, f. Eks. af Hensyn til en Fanges Helbredstilstand, eller for særskilt at iagttage visse Fanger, forebygge skadelig Paavirkning fra særlig uheldige Personer, eller hvis en Fange selv ønsker det. Forf. mener personlig, at et Tvangsarbejdshus bør have Celler for alle Arbejderne. Anstalten har en særlig Cellefløj med 32 Celler.

For at anspore Fangernes Arbejdslyst og gøre dem bedst muligt skikket til deres fremtidige Erhverv, er der efter Forf.s Forslag fra 1. Maj 1927 i Reglementet indført en helt ny Ordning med Hensyn til Arbejdspengene, hvorefter disse udelukkende er afhængige af det Arbejde, der ydes, idet de fastsættes hver Maaned af Direktøren (efter Forslag af Arbejdslederne) særskilt for hver Arbejder og under sær-

ligt Hensyn til den udviste Dygtighed og Iver; ligeledes kan der tilstaaes Akkordbetaling for et vist Arbejdssum, saaledes at ogsaa her det afgørende alene er det virkelig udførte Arbejde.

Efter Forløbet af en vis Minimumstid, forskellig efter Indsættelsestiden, og naar et nærmere fastsat Beløb i Arbejdsspenge er optjent, finder Løsladelse paa Prove Sted. Naar man ved, hvor vanskeligt paavirkelige Tvangsarbejdsfanger er, maa det siges at være et meget tilfredsstillende Resultat, at godt 50 pCt. i Aarenes Løb har bestaaet Proven. Virkningerne af det omtalte Lønningssystem kan endnu ikke bedømmes, men Ordningen vil sikkert vise sig at være en heldig Anvendelse af det Princip om videst mulig individuel Behandling, hvorefter Anstalten i det hele ledes.

C. S.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Fra Nær og Fjærn (Nr. 77—83).
 Defensor legis. 1927 Nr. 11 og 12.
 Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 18. Aargang Hft. 12, 19. Aargang Hft. 1—3.
 Journal of Criminal Law and Criminology. 1927 Nr. 3.
 Meddelelser fra Direktoratet for Fængselsvæsenet. V. 1926—27. Kbhvn. 1927.
 Knud Bruun-Rasmussen: Hakon Jorgensen. En kritisk Studie. Kbhvn. 1927.
 Statsråd Knud Oyen: Om opdragende behandling av unge lovovertrædere. (Ot. prp. Nr. 13. Justis- og Politidepartementet i Norge).
 Beretning om Straffeanstalterne i Danmark i Finansaaret 1926—27. Udgivet af Direktøren for Fængselsvæsenet. Kbhvn. 1928.
 Juridisk Tidsskrift. 1927 Hft. 7—10.
 Svensk Juristtidning. 1928 Hft. 1.
 Tidsskrift, utg. av Juridiska föreningen i Finland. 1927 Hft. 6, 1928 Hft. 1.
 Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. XLVIII Bd. Hft. 5—8.
 Rivista penale. CVI fasc. 4—6, CVII fasc. 1—2.

Om Presselovens Revision.

Af TROELS G. JØRGENSEN.

Junigrundlovens § 91 bestemte saaledes: Enhver er berettiget til ved Trykken at offentliggøre sine Tanker, dog under Ansvar for Domstolene. Censur og andre forebyggende Forholdsregler kunne ingensinde paany indføres. Ved Lov af 5. Juli 1850 stadfæstedes den foreløbige Fdg. af 24. Marts 1848, der havde ophævet de efter Fdg. 27. Sept. 1799 udkomne Love om Presseforhold, og sidstnævnte af Chr. Colbjørnsen konciperede og af den unge Ørsted kommenterede Forordning var atter for en Tid blevet Lovgrundlaget med en Lempelse i Straffebestemmelserne og suppleret med Censurens Ophævelse. Grundtrækket i denne Lov var, at Forfatteren, der i Reglen skulde navngives, bar Ansvar. Forlægger og Bogtrykker fik subsidiært Ansvar i hans Sted, naar deres »Hjemmelspligt« med Hensyn til Forfatterens rigtige Navngivelse og Tilstedeblivelse under Retsagen ikke opfyldtes. For Indholdet af Aviser og offentlige Tidender var Redaktoren ansvarlig tilligemed Udgiveren. Nyordningen af Presseforholdene var en af de Opgaver, Rigsdagen med størst Kraft tog fat paa, og allerede i dens 2den Samling i 1850 gennemførtes med A. F. Krieger som Ordfører det private Lovforslag, der under 3. Januar 1851 stadfæstedes som Loven om Pressens Brug. Dennes materielle Straffebestemmelser er overgaaede i Straffeloven, men tilbage staar i uforandret Skikkelse Reglerne om den særlige Ordning af Ansvar og visse særlige Haandhævelses-

regler. Det er disses Revision, der nu snart vil blive sat paa Rigsdagens Dagsorden.

Det er ejendommeligt for de Lovovertrædelser, der begaas ved Offentliggørelse af Skrift (Billedreproduktion), at de kræver mange, undertiden overordentlig mange Personers Medvirkning. For at Forfatterens Manuskript skal naa ud til Publikum i Form af Bog eller Avisartikel og dér ove sin retstridige Virkning, maa det have passeret en Række Mellemlid — Udgiver, Redaktor, Forlægger, Bogtrykker, Boghandler m. v. — hvis Forhold til Forfatterens »Tanker« er af blandet ideel og forretningsmæssig Art, og som kun i ret forskelligt Omfang vil have haft Grund til at sætte sig ind i disse Tanker. Til ethvert af de nævnte Mellemlid horer desuden ikke blot de besluttende Ledere af de forskellige Virksomheder, men en Mængde Medhjælpere, og hele dette Apparat kommer i Gang og holdes paa Benene ikke for at betjene den enkelte Forfatter, men for at tage ham med som Led i en større Produktion. Overfor en saa sammensat social Foreteelse er det langt vanskeligere at forme Straffelovens Ansvarsregel end f. Eks. overfor den Handling at begaa Brandstiftelse eller Manddrab. Objektivt synes enhver af de til Offentliggørelsen medvirkende at opfylde Betingelserne for at kunne drages til Ansvar, men det er dog givet, at herom vil der ikke kunne være Tale, og subjektivt er der den store Vanskelighed at skulle afgøre, hvorvidt der i givet Tilfælde har været Forstaaelse af Forfatterens Tanke, eller hvorvidt der ialtfald burde have været dette. Dertil kommer Vanskeligheden for Paatalemyndigheden eller den private Sagsøger med at bevise, hvem der er Ophavsmand og Iværksætter af den Retstridighed, der træder frem i det foreliggende Skrift. Paa Grund af den store Skade for Samfundet saavel som for Enkeltmand, der kan voldes gennem trykt Skrift, maa Haandhævelsen have Midler til sikkert og hurtigt virkende Indgriben, men paa den anden Side maa Skribentvirksomheden ikke unødigt hæmmes, navnlig maa Retsforfølgninger ikke benyttes som Paaskud til at hæmme

lovlig Skribentvirksomhed, der ønsker Anonymitet. Under Spænding mellem Regeringen og et politisk Parti vil dette overfor Paatalemyndighederne kæmpe for Anerkendelsen af det publicistiske Privatlivs Fred og kræve særlige legale Skranker rejst til Værn derfor.

Ansvarsreglen er i vor gældende Ret givet i de korte og klare Bestemmelser i Presselovens § 3: Har Forfatteren navngivet sig paa Skriftet, og var han, da det udkom, fast bosiddende i Riget eller, da Sag anlagdes, inden Statens dommende Myndigheds Omraade, har han ene Ansaret. I Mangel heraf er den navngivne Udgiver under tilsvarende Betingelser med Hensyn til Tilstedeværelse den ansvarlige. Det tredje Alternativ er paa samme Maade Forlæggerens (Kommissionshandlerens) Ansvar og det fjerde — uden nævnte Betingelser — at Bogtrykkeren bærer Ansaret. Trykkefrihedsforordningens Sondringer mellem almindelige Skrifter, Journaler, Aviser osv. er bortfalden. Sammenligner man Ordningen med den, som vilde fremgaa efter den af Krieger saakaldte »vidtomfattende almindelige kriminelle Meddelagtigheds Teori«, udviser den baade et Plus og et Minus. Borte er ethvert Ansvar for en Mængde medvirkende, for alle blotte Medhjælpere og for Forhandlere og Fordelere af det trykte Skrift. Men paa dem, der foruden Forfatteren kan blive ansvarlige, falder der til Gengæld et kunstigt forøget Ansvar, idet de subjektivt behandles, som om de var Forfatteren, altsaa uden Hensyn til, hvor nøje de har sat sig ind i og forstaaet »Tankerne«. Naar Opfordring rettes til dem inden 3 Maaneder efter Bekendtgørelse om Skriftets Udgivelse, maa de enten selv overtage Ansaret eller meddele de Oplysninger, der er fornødne for at godtgøre, at Ansaret paahviler en af de foregaaende. For saavidt har de altsaa en Bevisbyrde for, at de dækkes af en foranstaaende.

Ansaret er efter Bestemmelsens Ordlyd et Ansvar for Skriftets Indhold altsaa først og fremmest Straffeansaret og dette uden Indskrænkning efter Overtrædelsens Art, om

den paatales privat eller offentligt, og om den omhandles i alm. borgerlig Straffelov eller i Særlovgivningen. Derimod falder herunder ikke Ansvar for Offentliggørelsen, fordi den krænker Forfatterretten, jfr. UfR. 1899 S. 391. Det vil heller ikke være tvivlsomt, at Ansvarsreglen ogsaa er anvendelig paa det med Straffeansvaret forbundne Erstatningsansvar. Men Presseloven gaar videre og kan ikke opfattes blot som givende strafferetlige Regler for Brugen af Skrift. Ogsaa det rene Erstatningsansvar for retstridigt Indhold af Skrift gaar ind under § 3, saaledes at den unavngivne Ophavsmand bliver erstatningsfri og den efter Rækkefølgen presseretlig ansvarlige alene forpligtet. Dette er forudsat i HR Dom af 11. Maj 1910, UfR. 1910 A S. 675, der fastslog, at vedkommende Fagforbund, hvis Formand havde underskrevet nogle Avisartikler med retstridige men ikke straffbare Blokadeopfordringer, ikke kunde paaberaabe sig § 3 til Støtte for Ansvarsfrihed, fordi Forbundet i det foreliggende Tilfælde maatte siges at være navngivet i Bladet.

Naar Presselovens Ansvarssystem skal vurderes, maa man have Lovens store Rækkevidde for Øje. At Injuriesager, der afgøres med overkommelige Bøder, kan blive rettede mod andre end de moralsk skyldige, er ikke stærkt stødende, ej heller at den moralsk skyldige gaar fri for disse private Søgmaal. Anderledes derimod, naar der kan rejses Tiltale af det Offentlige for Forberedelse af Oprør, Opfordring til Mytteri, Majestætsfornærmelse eller lignende Overtrædelser, der medfører Fængselsstraf eller Strafarbejde. Her modsætter Retsfølelsen sig den rent udvortes Substitution, der sætter Udgiver, Forlægger eller Bogtrykker ind i Forfatterens Plads som Tiltalt og kræver, at Retten skal tænke paa Forfatteren, idet den afsiger Straffedom over de andre. Et Ydertilfælde af denne Art forelaa i den bekendte Kriminalretsdom af 8. April 1854, Jur. Ugeskr. s. A. S. 518, angaaende en Fornærmelse mod Frederik VII for at have »tyvstjaalet Grundloven« (ved Grundlovsindskrækningen), der var gemt i Forbogstaverne til Verslinierne i en patriotisk

Sang. Dommen frifandt den intetanende Bogtrykker, men straffede den unavngivne Digter med Fængselsstraf. Af Forfatterne har Bornemann¹⁾ og Holck²⁾ godkendt denne Afgørelse dog med Afstandtagen fra, at der dømtes arbitrært efter Analogien af Straffebudet, medens Goos³⁾, Matzen⁴⁾ og Torp⁵⁾ hævder, at Presseloven ogsaa i dette Tilfælde fører til at straffe Bogtrykkeren og frifinde Forfatteren. Denne Konsekvens vilde skærpe Kritiken af Systemet, men jeg skønner dog ikke, at den bør drages. Paatalemyndigheden har ingen selvstændig Interesse i, hvem af de ansvarlige der kommer til at staa for Skud, den retter sig efter, hvad der i saa Henseende er ordnet dem imellem. Oplyses det, at Forfatterens Navn uden Hjemmel er sat paa Skriftet, rettes Tiltalen ikke længere mod ham, men flyttes over til den næste, og naar Forfatteren ved Svig har bragt Bogtrykkeren til at paatage sig et Ansvar, som denne eventuelt vilde have forlangt overtaget af ham ved Navngivelse, maa det være berettiget at forholde paa samme Maade, som hvis der godtgjordes at foreligge en Bemyndigelse til Navngivelse af Forfatteren, der af tilfældige Grunde ikke var benyttet. I Virkeligheden kan der tænkes mange Tilfælde, hvor den ansvarliges subjektive Skyld er ganske ringe og ialfald slet ikke staar i Forhold til det Ansvar, der rettelig kunde paalægges Forfatteren. Ikke mindst gælder dette for Redaktøren af et Dagblad. Ved den frifindende Højesteretsdom af 4. Februar 1886 i en Majestætsfornærmelsessag (»Hasselkæppen«) har dette Hensyn, at Redaktøren ikke saaledes som Forfatteren moralsk »stod til« Fængselsstraf, antagelig spillet en Rolle. Retsmyndighederne er bragt i en uholdbar og uværdig Stilling ved at skulle tiltale og domme for forsætlig begaaet grov Lovovertrædelse, hvor der ikke er Forsæt og maaske knap nok Uagtsomhed. Ved disse større Retsbrud er ogsaa Ansvarsreglens negative Funktion, den ano-

¹⁾ Samlede Skrifter IV, S. 310. ²⁾ Statsforfatningsret II, S. 350.

³⁾ Strafferet, alm. Del, II, S. 319, sp. Del III, S. 127. ⁴⁾ Statsforfatningsret 4. Udg., S. 402. ⁵⁾ Strafferet, alm. Del, S. 474.

nyrne Gerningsmands Straffrihed højst stødende. Han behøver end ikke at skjule sig eller holde sig tilbage, Ansvarsfriheden er ham garanteret derved, at Loven nøjes med een ansvarlig og at en anden har paataget sig at tage mod Paatalen. Dette at Ansaret paatages ved privat Aftale, fører saa endvidere ved de privat forfulgte Forbrydelser til Straamandsvæsenet: den der tager mod Sogsmaalet under Navnet Forfatter, Redaktør osv., maa behandles som rette Sagvolder, men naar han i Virkeligheden ikke udfører paa-gældende Funktion, vil Dommen blive virkningsløs og Rettergangen helt blottet for Realitet. Drejer det sig om en privat Sagsøger, der har Krav paa en Pengeerstatning for retstridige Skriverier, kan han blive helt afskaaret fra at faa sit Tab dækket, naar den betalingsdygtige og efter almindelige Regler ansvarlige Skadevolder har sørget for det formelle ikke at navngive sig i Pressen. Hensynet til Interessen i at kunne skrive anonymt var ikke respekteret i Trykkefrihedsforordningen, der forlangte Navngivelse af Forfatteren baade i selvstændige Skrifter og i »Journaler og periodiske Blade« men dog ikke i »Aviser eller offentlige Tidender«. Presseloven har derimod tillagt dette Hensyn en overvældende Vægt. Ikke blot giver den fuld Fritagelse for Navngivelse men, som det maa antages for at værne mod forstyrrende Efterforskning om Forfatterskabet til paastaaet retstridige Skrifter, giver den materiel Ansvarsfrihed til den anonyme Forfatter. Derved er man for at fyldestgøre Interesser af en vis begrænset Rækkevidde gaaet saa vidt at anerkende Trykkefriheden som Frihed til retstridig Skribentvirksomhed. Presseloven giver Skribenterne mere end Grundloven, der kun tilsikrede Ret til ved Trykken at offentliggøre sine Tanker under Ansvar for Domstolene. Kun hos Forfatteren findes altid det fulde subjektive Grundlag for strafferetligt Ansvar, hos Substituterne er det ofte svagere, og naar man kommer til Straamændene, forsvinder det helt. Det ses ikke rettere, end at Presseloven — i sin vel rent historisk set berettigede — Iver for

at værne om det publicistiske Privatlivs Fred har vanrøgtet Publikums Interesser, naar den ogsaa holder Haanden over det navnlose Forfatterskab i Tilfælde, hvor dette endog paa grov Maade krænker Straffelovene.

Presselovens System, der fulgte et fransk og belgisk Mønster, er heller ikke længere det almindelige i Lovgivningerne, idet Lande, der tidligere anvendte det har nærmet sig Straffelovens sædvanlige Ansvarsordning. Dette gælder Tyskland, Østrig og Svejts, og i England og Nordamerika har de særlige tekniske Ansvarsregler overhovedet ikke fundet Indgang. I Norge blev Substitutionssystemet forladt ved Straffeloven af 22. Maj 1902, der ligesom den ældre Straffelov ogsaa giver Ansvarsregler for Forbrydelser og Forseelser ved trykt Skrift. Ved at indlemme disse Handlinger under Straffeloven undergiver man dem de almindelige objektive og subjektive Regler for fleres Samvirken i strafbart Øjemed, og hvad der særskilt bestemmes for trykte Skrifter, er herefter kun et Uagtsomhedsansvar i Tilfælde, hvor Ud giveren (Redaktøren) manglede Forsæt. Norsk Ret er taget til Forbillede i vor første Straffelovskommissionens af Goos udarbejdede Udkast, der i Kap. 42 giver nogle supplerende Ansvarsregler for strafbare Handlinger ved Offentliggørelse af Skrift. Udover det sædvanlige af Forsæt betingede Ansvar paalægges der her et begrænset Uagtsomhedsansvar, »medmindre Omstændigheder oplyses, der udelukker, at Uagtsomhed kan lægges til Last«. Dette paalægges ved almindelige Skrifter Ud giveren, Forlæggeren og Bogtrykkeren efter Rækkefølge, naar — efter nærmere detaillerede Regler — normal Retsforfølgning mod en uberygtet Forfatter af juridiske eller praktiske Grunde svigter, og dette var eller burde være kendt, henholdsvis naar samme Svigten tillige rammer Forfølgning mod Ud giver og Forlægger. Ved Dagblade og periodiske Skrifter rammes Ud giveren — udover Forsætsansvaret — ubetinget af Uagtsomhedsstraffen, naar Udelukkelsesgrunde ikke oplyses.

Torps Udkast slog i Modsætning hertil ind paa den Vej,

der er blevet fulgt af det andet Kommissionsudkast og af Straffelovsforslaget, ikke at indlemme presseretlige Ansvarsregler i Straffeloven, og man er altsaa derved i Overensstemmelse med dansk Rets Traditioner. Torp henviser bl. a. til, at »vistnok kun faa Spørgsmaal i den Grad som dette er egnede til i den offentlige Diskussion at sætte Lidenskab i Bevægelse, der let kan sætte hele Straffelovsreformens Gennemførelse i Fare. Og det maa altid befrygtes, at politiske o. lign. Hensyn i saa langt højere Grad end strafferetlige Realitetshensyn vil blive afgørende ved dette Forholds Ordning, at der for den øvrige Straffelovgivning ikke kan vindes noget ved at medinddrage det.«

Selve den Tanke, at Tiden er inde til Overvejelse af Presselovens Revision, var imidlertid ikke opgivet, og samtidig med Straffelovsforslagets Forelæggelse i Rigsdagen nedsatte Justitsministeriet under 22. Dec. 1924 et Udvalg, bestaaende af nuværende Professor juris Oluf H. Krabbe, nuværende Departementschef i Justitsministeriet Aage Svendsen, Veksellerer Alfred Horwitz, Redaktor, cand. juris Erik Svarre og Journalist, cand. juris J. Johansen, til Overvejelse af Ændringer i Presseloven. Dette Udvalg har i 1926 afgivet sin Betænkning, der indeholder Udkast til en ny Presselov med Motiver.

Jeg gaar herefter over til en nærmere Gennemgang af Udvalgets Betænkning.

Denne opgiver som Grundlag at have benyttet bl. a. den første Straffelovskommissions Betænkning, og ligesom denne vil den i Forbindelse med Vedtagelsen af Udkastet til »Lov om Pressens Brug« have ophævet den nugældende Presselov i sin Helhed. Udkastets Omraade falder imidlertid ikke sammen med den nuværende Lovs, der er alt Ansvar og paa den anden Side kun Ansvar ifølge Skriftets Indhold, jfr. ogsaa Goos' Udkast § 398: »et Skrift af strafbart Indhold«. Men i Udkastets to Grundbestemmelser, §§ 5 og 14, er denne Begrænsning til Indholdet kun sket med Hensyn til sidste §, der angaar fremmede indførte Skrifter.

§ 5 udtaler: »Bestemmelserne i den almindelige borgerlige Straffelov om, hvem Ansaret for en strafbar Handling paahviler, finder med de i §§ 6 og 7 nævnte Undtagelser Anvendelse ogsaa paa strafbar Offentliggørelse og Udbredelse af trykt Skrift«. Disse Ord rammer ogsaa den Strafbarhed, der bestaar i den i Offentliggørelse liggende Krænkelser af Forfatterretten, hvad der maa gaas ud fra ikke har været tilsigtet. I Undtagelsestilfældene i §§ 6 og 7 er Reglen derimod begrænset til Ansvar for Indholdet, jfr. ogsaa § 12. Fremdeles er Udkastet klart begrænset til strafbare Handlinger. At det ikke blot vil omfatte Ansaret til Straf men ogsaa til dermed sammenhængende Erstatning, er vel givet, ogsaa saaledes at sidstnævnte Ansvar kan gøres gældende alene. Men som før nævnt er Presseloven af 1851 ikke begrænset til Skrifers strafbare Indhold, den rummer ogsaa det civilretlig retstridige. Denne Ordning er der al Grund til at føre med over i den nye Presselovgivning, navnlig naar denne, som Udkastet vil, særtegnedes ved en større Hensyntagen til de erstatningsretlige Interesser, jfr. § 12, hvorefter Redaktørens Erstatningspligt kan gøres gældende mod den, for hvis Regning det periodiske Skrift udgives. Ved Retskrænkelser paa det økonomiske Omraade er det ikke Genstand for en ensartet og konsekvent Lovordning, om der tillige er hjemlet Bødeansvar, og de forskellige berettigede og forpligtede vil føle sig ens stillede, saalænge der overhovedet er Spørgsmaal om Ansvar for Skriftets retstridige Indhold.

Udkastet sonderer mellem fremmede Skrifter og her i Riget offentliggjorte Skrifter og indenfor de sidste mellem almindelige og periodiske. For her offentliggjort ikke-periodisk Skrifts Indhold er Ansaret som alt nævnt det sædvanlige strafferetlige uden presseteknisk Begrænsning eller Udvidelse. Dog tilføjer § 5, 2. Pkt.: »Ansvarsfri er dog erhvervsmæssig Forhandling fra aaben Butik af her i Landet trykte Skrifter, saalænge Skriftet ikke ved Retskendelse eller Dom er beslaglagt, og Beslaglæggelsen ikke er kund-

gjort i Statstidende eller forinden Kundgørelsen kommet til Forhandlerens Kendskab«. At Udkastet saaledes for selvstændige Skrifters Vedkommende gaar over til det nu almindelige Ansvarssystem, vil sikkert finde udelt Tilslutning. Den retstridigt handlende Forfatter har intet naturligt Krav paa at undgaa at kaldes til Ansvar for Retten, og ligesaa lidt har Udgiver og Forlægger Krav paa at dække sig gennem Navnløshed. Omvendt bør der ikke hoves større Ansvar paa dem, end deres subjektive Forhold giver Anledning til. Den offentlige eller private Retshaandhævelse behøver ikke at frygte, at Retsplejen ikke skulde raade over tilstrækkelig virksomme Midler til at komme paa Spor af de virkelig skyldige. Som Støttepunkt hertil bibeholder § 1 Pligten for Bogtrykkeren til paa Skriftet at anføre sit Navn eller Firma samt Trykkestedet.

Det til Gunst for Sortimentboghandlerne tagne Forbehold skyldes, som det ses, Udtalelser fra Repræsentanter for Boghandlernæringen gaaende ud paa, at Boghandlerne ikke er i Stand til at gøre sig bekendt med Bogernes Indhold, ialtfald ikke uden store Bekostninger, samt paa, at de vil blive paakaldt af Offentligheden som Censorer overfor Bøger, som enkelte Kredse finder anstødelige, ligesom de vil blive opfordrede til at nægte at sælge saadanne Bøger. Udvalget bemærker hertil, at Spørgsmaalet ikke er af særlig praktisk Betydning, da der ikke vil opstaa nogen yderligere Undersøgelsespligt for Boghandlerne, og da det Offentlige har Bevisbyrden for deres Kendskab til Bogens strafbare Indhold. Alligevel har man ment at kunne foreslaa det nævnte Forbehold, der altsaa gør Boghandlerne materielt ansvarsfri for Retstridighed af enhver Art uanset bevislig Kundskab til Skriftets Art.

Efter min Formening ligger der bag Boghandelsrepræsentanternes Opposition en grundig Misforstaaelse af Systemforandringens Konsekvenser, som — netop fordi den er en Misforstaaelse — ikke bør komme til at præge Loven saaledes, at der gives dette Fags Udøvere en Undtagelses-

stilling, som f. Eks. Typograferne ikke kan glæde sig ved. At en Boghandler for Tiden ansvarsfrit kan indkøbe og forhandle Bøger af ham bekendt pornografisk Beskaffenhed, er utvivlsomt højst stødende, og Boghandlerforeningen udtaler da ogsaa i en Betænkningen bilagt Skrivelse Sympati for, at man kunde »finde Veje til at paalægge et forstærket Ansvar«, forsaavidt saadanne Værker angaar. Den naturlige Vej er sikkert at straffe Forhandleren, ligesom Loven straffer Forfatteren, navnlig efterat det ved Højesterets Dom af 29. August 1927 er fastslaaet, at Forhandleren af udenlandsk utugtlig Litteratur kan straffes for sin Virksomhed. Om de fremhævede Ulemper maa det siges, at Boghandlerne allerede nu har et moralsk Ansvar og en økonomisk Risiko, og at de ikke behøver at forholde sig anderledes, fordi de faar et juridisk. Der kommer her et almindeligere Spørgsmaal frem. Det er en Følge af hele det kunstige i Presselovens System, at det er forbundet med Vanskelighed at overse, hvad det praktisk vil betyde, at Begrænsningerne hæves. Naar det er blevet en tilvant Forestilling, at det at have »Ansvar overfor Presseloven« betyder noget ganske ekstraordinært, nemlig at have Ansvar for en andens retstridigt og forbrydersk offentliggjorte »Tanker« uden Hensyn til, om man selv har næret disse eller forstaaet, at den anden nærede dem, saa er det meget forstaaeligt, at et Lovforslag, der bestemmer, at Ansaret fremtidig ikke skal begrænses til ganske enkelte Hovedmænd ved Publikationen, men skal udstrækkes til alle faktisk medvirkende fra Sætteren til Boghandlermedhjælperen, vil virke ret opskræmmende. Andre faglige Udtalelser, der ledsager Betænkningen, tyder ogsaa herpaa. Det fortjener derfor nærmere Overvejelse, hvilke Begrænsninger i Ansaret der er, naar dette anlægges paa det nye Grundlag, og det bliver videre et Spørgsmaal, om disse Begrænsninger ikke for Klarheds Skyld bør have Udtryk i Loven, saa at denne ikke indskrænker sig til det rent skematiske at sige, hvem der »har Ansvar«.

Der tænkes herved ikke paa det utvivlsomme, at der overfor den ansvarlige skal føres et Bevis for hans Kendskab til Skriftets retstridige Indhold, ejheller paa, at de lavere Grader af Medvirken kan opnaa Straffrihed. Efter Straffelovsforslagets § 27 Stk. 3 kan dette saaledes ske ved Medvirken ved Lovovertrædelser, der ikke straffes med højere Straf end Hæfte, naar den medvirkende kun har villet yde en mindre væsentlig Bistand eller styrke et allerede fattet Forsæt. I ikke ringe Omfang vil man herigennem naa til, at den ikke selvstændige Medhjælper paa Offentliggørelsens forskellige Trin kan opnaa Straffrihed. Med Hensyn til Beviset for Kendskab til Skriftet kan der vel i Almindelighed ikke siges andet end, at der er Formodning for, at Vedkommende har skaffet sig det Kendskab til Skriftets Indhold, som han efter sit Forhold til Forfatteren og sin Andel i Offentliggørelsen og Udbredelsen havde Grund til — men heller ikke mere. Ret let vil saaledes Bogtrykkeren kunne være uden Ansvar, da Sætterens — iøvrigt vel kun overfladiske — Viden ikke er ensbetydende med Viden af ham. Paa den anden Side kan der ikke kræves detailleret Kendskab til Skriftet, naar dettes retstridige Karakter er kendt. Ved ovennævnte Højesteretsdom straffedes saaledes en Boghandlerske for Salg af utugtige Skrifter, uagtet hun ikke var i Stand til at læse de paagældende tyske, franske og engelske Bøger, der kun tildels var illustrerede, men Bøgerne var købt af hende som obstkøne. Den der forsættelig holder sig i Uvidenhed om Indholdet af Bøger, om hvis retstridige Art han nærer grundet Mistanke, synes ikke at kunne behandles gunstigere. Da et Skøn her ofte er vanskeligt, vil Paatalemyndighederne, uagtet Boghandleren i Principet maa foretage Skønnet paa eget Ansvar, i høj Grad være opfordret til at tage i Betragtning, i hvor stort Omfang Bogen upaataalt har været fremme paa Markedet. Forfølgningen bør begynde ved Hovedet, Forfatteren, og bortset fra den lyssky Forhandling af ulovlige Skrifter — overfor hvilken Samfundet ingen Grund har til at give Afkald paa

Straffemidlerne — vil Forfølgning mod Boghandlere netop først komme til at foregaa som i Udkastet forudsat: efterat Kundgørelse er sket om beslaglæggende Dom eller Retskendelse.

Det har imidlertid Interesse at fremdrage, at selv om en af de medvirkende sidder inde med Viden om Skriftets retstridige Indhold, er han dermed ikke ansvarlig, være sig til større eller mindre Straf eller til Erstatning. Han er kun dette, naar han, efter de almindelige Grundsætninger for Handlefrihedens Grænser, af denne Viden burde have ladet sig afholde fra at medvirke ved Offentliggørelse eller Udbredelse. Paa den ene Side maa nu Haandhævelsens Interesser siges at være varetagne, naar de selvstændige og efter eget Valg disponerende Hovedmænd staar som ansvarlige, paa den anden Side vilde det i mange Tilfælde være for meget at forlange, at den uselvstændige Medhjælper hos en af Hovedmændene af Hensyn til nævnte Interesser skulde nægte at udføre noget af det Arbejde, han lønnes for, og derved udsætte sin borgerlige Stilling. Der kan derimod nok være en Pligt for ham til at underrette Chefen om Skriftets Karakter, naar denne maa antages at være uvidende herom, for at saa han kan træffe sin Bestemmelse. Denne Pligt vil det vel endda kun være naturligt at udstrække til dem, hvem det efter deres Stilling kan siges at tilfalde at passe paa, at vedkommende Virksomhed ikke kommer ud i Ulovligheder. Hvis Publikationen kun er et enkelt Led i en mere omfattende Virksomhed, faar disse Betragtninger større Vægt, end hvis hele den paagældende Samvirken drejer sig om det retstridige Værk f. Eks. ved et Komplot om Offentliggørelse af et statsfarligt Skrift. Naturligvis maa det ogsaa have Betydning, om der er Tale om Angreb paa vigtige Samfundsinteresser eller kun paa enkelte Private.

I Henhold til det udviklede henstilles det at give Udkastets § 5 f. Eks. følgende Formulering: »Med de i §§ 6 og 7 nævnte Undtagelser beror det paa Lovgivningens almindelige Regler, hvem der bærer Ansvar for Offentlig-

gørelse og Udbredelse af trykt Skrift, hvis Indhold er strafbart eller retstridigt. Det kommer herved i Betragtning, om Medvirkningen er af en saadan selvstændig Natur, at den paagældende ved sit Kendskab til Skriftets Indhold burde have ladet sig afholde fra at medvirke«. Ved en saadan nærmere Udformning af Ansvarsreglens Medfor vil det blive mere forstaaeligt for Befolkningen, hvad Systemforandringen betyder, og den vil give nogen Orientering for Domstole og Paatalemyndigheder. Derved vil Forslagets Gang gennem Rigsdagen ogsaa kunne lettes.

Den før omtalte Regel om et særligt Uagtsomhedsansvar efter et Substitutionsprincip, som Goos' Udkast har optaget efter norsk Ret, medtager Udkastet ikke og omtaler den overhovedet ikke. Tanken med Reglen er, at Udgiver, Forlægger og Bogtrykker bør have Opmærksomheden henvendt paa, om en uberygtet Forfatter — subsidiært henholdsvis Udgiver og Forlægger — staar rede til at bære normalt juridisk Ansvar for Skriftet, idet de ellers selv ifalder et modereret Strafansvar for dets Indhold, som de forudsættes at kunne have erhvervet Kendskab til. Er der ikke en saadan Forfatter, henholdsvis Udgiver og Forlægger, maa det indrømmes, at Faren for et Misbrug af Trykkefriheden stiger, og dette taler for at paalægge de efterstaaende en særlig Tilsynspligt. Goos' Forslag vil kunne forbindes med Udkastet uden at kræve nogen Omdannelse af dette; det er et ligefremt Plus til Ansaret. Imidlertid bærer det i sig saa stærke Mindelser om det kunstige System, som man iøvrigt vil forlade, at jeg finder det meget forstaaeligt, at Udvalget ikke tager det op.

Hermed tror jeg dog ikke, man kan lade det Spørgsmaal ligge, om der ikke kræves særlige Foranstaltninger i det Tilfælde, at almindeligt Ansvar ikke kan paalægges. Presselovens § 3 udsætter ikke let for denne Mulighed, da Bogtrykkeren normalt vil være tilstede som egnet Æmne for Tiltale, men Uagtsomhedsreglen gaar ud fra den rigtige Forudsætning, at det ret let kan ske, at effektiv Tiltale ikke

kan gennemføres mod nogen. Ilvorledes skal der saa forholdes overfor det paa Markedet værende Skrift? Det ses ikke, at man her kan undvære en Regel svarende til Presse-lovens § 14, jfr. Retsplejelovens §§ 684 Nr. 3, 701 og 800, om Adgang til at nedlægge Forbud mod Skriftets videre Udbredelse, saaledes at den kundgjorte stadfæstende Dom faar almindelig Virkning til Konfiskation. Den retsstridige Skade, som kan udbredes gennem Skriftet, maa nødvendigvis kunne bekæmpes af Paatalemyndighederne uden Hensyn til, om der af tilfældige Aarsager ikke er nogen Person indenfor den dømmende Myndigheds Omraade, der kan rammes med Straf. Tanken i Presselovens § 14 er netop, at der skal være Adgang til objektiv Retsforfølgning ved Forbud, hvor der ikke er Adgang til subjektiv Forfølgning ved Straf, jfr. Ordene »kan ingen dansk Undersaat drages til Ansvar for dets Offentliggørelse«. Straffelovsforslagets § 80 Nr. 2 og Retsplejelovens § 745 vil give fornøden Hjemmel for Inddragning og Beslaglæggelse af et Skrift, naar Forfølgning til Straf kan gennemføres mod nogen. Adgangen til Forbud skulde altsaa staa aaben, naar der ikke skønnes at kunne rejses offentlig Straffesag mod nogen. At ogsaa Forhandlere horer med til de ansvarlige, overflødiggor ikke Adgangen til Forbud; inden Sagen rejses, har de maaske manglet Forsæt, og bagefter har de holdt inde med Forhandlingen. Desuden er det ikke tiltalende at nøde Myndighederne til at anlægge en tvivlsom Straffesag.

I Modsætning til almindelige Skrifter sætter Udkastet som før nævnt de her i Riget udkommende periodiske Skrifter, og herved er, jfr. S. 5, underforstaaet, at Betingelserne efter § 7 er tilstede, nemlig at Redaktøren ved Udgivelsen har fast Bopæl i Riget og opfylder de almindelige Betingelser for strafferetligt at kunne drages til Ansvar. Om saadanne Skrifter siges det S. 6, at Hensynet til den periodiske Presses »Arbejdsfred« med Styrke taler for »i Principet at blive staaende ved et Enkeltmandsansvar med Udelukkelse af Ansvar for unavngivne Medarbejdere og Indsendere samt

Forhandlere, og Publikum saavel som det Offentlige har her en fremtrædende Interesse i, at det straks bliver bragt paa det rene, hvem der bærer Ansvar for Skriftets Indhold, og i, at Ansvar kan gøres gældende, uden at der udkræves besværlige Undersøgelser for at finde den ansvarlige«. I Henhold hertil har der indenfor Udvalget været Enighed om, at mulige Mangler ved den gældende Ansvarsordning ikke bør søges afhjulpne ved en principiel Overgang til det »naturlige System«. Efter dette maa det antages at have været Meningen, at §§ 6 og 7 i Udkastet udtømmende skal normere Ansvar ved periodiske Skrifter, og herefter bliver der ved saadanne kun Spørgsmaal om Ansvar for Redaktør og Forfatter, ikke som efter Presselovens § 3 for Udgiver og Bogtrykker. En Læsning af Udkastets §§ 5—7 vilde dog naturligere føre til den Opfattelse, at periodiske Skrifter gaar ind under Hovedreglen i § 5 med de af §§ 6 og 7 fremgaaende Undtagelser; at Redaktøren ogsaa er ansvarlig for Uagtksomhed, og at Redaktørens Ansvar dækker den unavngivne Forfatter. Det maatte derfor for Klarheds Skyld kræves, at § 5 utvetydigt gav Udtryk for, at den overhovedet er uanvendelig paa periodiske Skrifter med her fast bosatte strafansvarlige Redaktører (Nødvendigheden af dette personlige Rekvizit er iøvrigt heller ikke tydelig udtrykt). Idet jeg i Henhold til Bemærkningerne gaar ud fra, at dette har været Hensigten, retter jeg den Indvending derimod, at det paaberaabte Hensyn til Pressens Arbejdsfred og til let at kunne finde den ansvarlige ikke ses at kunne føre til at fritage Bogtrykkeren eller Bladforhandleren for Ansvar. Disse Hensyn kommer frem, naar der er Spørgsmaal om, hvem der skal kunne drages til Ansvar som Op-havsmand, Autor, til Bidrag til Skriftet, men ikke naar der er Tale om Personer, der har været virksomme for den mekaniske Fremstilling af det eller for Udbredelsen, idet de deraf vil drage ideel eller økonomisk Fordel. Er her nogen Interesse i at være anonym eller Tvivl om, hvem der op-træder? Der vil særdeles ofte være Ansvarsfrihed allerede

af subjektive Grunde, og efter en rigtig Anvendelse af Reglerne om Handlefrihedens Grænser, selv hvor der er Kendskab til Retstridigheden. Hvem vil kræve, at Bogtrykkeren ikke trykker en Avis, fordi han ser, at Numret indeholder Injurier? Efter Straffelovsforslagets § 236 straffes Udbredelse af utugtige Skrifter og Billeder. Efter nuværende Praxis straffes Forhandling af fremmede utugtige Skrifter, og Udkastet vil ogsaa straffe Forhandling af saadanne Bøger. Hvilket Hensyn skal forsvare, at et periodisk Skrift af utugtigt Indhold offentligt skal kunne falbydes? Eller der startes en publicistisk Virksomhed med revolutionært Formaal; naar der fra denne udgaar selvstændige Brochurer, er der »naturligt« Ansvar for alle medvirkende Revolutionsmagere, men hvis der laves et Skrift, der er »periodisk« — hertil skal efter § 16 kræves, at det er bestemt til at udkomme mindst 2 Gange aarlig — bærer kun Redaktøren Ansvar, og dette af Hensyn til Foretagendets »Arbejdsfred«. Dette Forslag forekommer mig uholdbart og upaa-krævet. Domstolene vil paa betryggende Maade afgøre baade Bevisspørgsmaalet og Skyldspørgsmaalet for dem, der ikke søges som Ophavsmænd til Skriftets Indhold, men som medvirkende ved Offentliggørelsen og Udbredelsen, og der er ingen Grund til særlig her at befrygte chikanøse Sagsanlæg.

Naar Udvalget her formentlig har taget sig det for let med yderligere at beskære Presselovens kunstigt begrænsede Ansvar, der dog i alvorlige Tilfælde kan faa sin store forebyggende Betydning, saa hænger det antagelig sammen med, at Udvalget ifølge sin Sammensætning i særlig Grad har interesseret sig for det egentlige Forfatteransvar ved periodiske Skrifter. Bortset fra et Medlem, der overhovedet ikke ønsker Forandring i Ansvarsreglerne, er der Enighed om at paalægge Redaktøren et Ansvar, der er udtrykt saaledes: »ansvarlig for Skriftets Indhold, som om han var Forfatter af dette, dog at Ansvar, bortfalder, saafremt han ikke har været klar over Skriftets straffbare Indhold, og in-

gen Uagtsomhed i saa Henseende kan lægges ham til Last.« Det oplyses ikke nærmere, hvorfor denne Formulering er valgt. Den fører Tanken hen paa, at der tilsigtes paalagt Redaktøren en Bevisbyrde med Hensyn til angiven Uvidenhed om Skriftets straffbare Indhold, men dette er dog ikke kommet til Udtryk. Derimod ligger det i Ordene, at Forfatterens særlige Ansvar ifølge de for ham gældende Strafferegler f. Eks. som militær skal anvendes paa Redaktøren, der ellers for sin Virksomhed kun vilde paadrage sig Ansvar som »extraneus«, hvilket efter Straffelovsforslagets § 27 giver Adgang til Strafnedsettelse. Om dette er paakrævet, skal ganske henstilles. Vanskeligere at forstaa er det, at Uagtsomhed skal straffes med Straffen for forsættlig begaaet Forbrydelse. Dette Redaktørens Uagtsomhedsansvar har sit Forbillede i Goos' Udkast, men her var det rationelt formet som et særegent Pressedelikt med selvstændig Strafferamme. Her var ogsaa hjemlet en klar Formodning for Uagtsomhed, idet Udelukkelsesgrunde skulde oplyses. Hvis det har været Hensigten at genoptage dette sidste, ses det som anført ikke at være sket.

Der er fremdeles Enighed om, at naar Ansvar herefter kan paalægges Redaktøren, dækker dette den unavngivne virkelige Forfatter. Efter det af tre Medlemmer bestaaende Flertals Forslag medfører Forfatterens Navngivelse, at ogsaa denne bliver ansvarlig ved Siden af Redaktøren. Efter et Medlems Forslag dækker den navngivne Forfatters Ansvar derimod Redaktøren mod Ansvar. Dette Medlem vil dog aabne en Adgang til at gøre Redaktøren medansvarlig med den navngivne Forfatter efter følgende Regel: »Hvis der indenfor et Tidsrum af to Aar mere end to Gange idømmes en Forfatter eller Redaktøren af et periodisk Skrift Straf for noget af dets Indhold, kan Redaktøren af det periodiske Skrift i et Tidsrum af fem Aar efter den sidste Doms Afgivelse ved en ny Sag rejst i Anledning af Skriftets Indhold gøres medansvarlig for ethvert af Skriftets Bidrag, selv om dette fremtræder under Forfatterens Navn, saaledes at ogsaa

han er ansvarlig«. Saaframt Betingelserne for at drage Redaktøren til Ansvar ikke er til Stede, er der Enighed om, at ogsaa den unavngivne Forfatter maa staa til Ansvar.

Som det vil ses, er disse Regler i Substitutionssystemets Aand. Forsælsansvaret gores ogsaa gældende i Uagtsomhedstilfælde, og den efter »naturlige« Regler ansvarlige fritages for Ansvar. Flertallet støtter sit Forslag om at gøre Redaktøren medansvarlig med den navngivne Forfatter paa Ordningen i norsk og svensk Ret — i Sverige kan end ikke den navngivne Forfatter drages til Ansvar — og det fremhæves, at Pressen i disse Lande erklærer sig tilfreds med denne Fremdragen af Redaktørens Ansvar, der giver Baggrund for hans Autoritet som Bladleder.

Substitutionssystemets Brist viser sig, naar den, der efter Loven skal være ansvarlig, »som om han var Forfatter«, ikke med stoisk Ro lader sig domme ud fra denne Forudsætning, men ivrig gør opmærksom paa, at han moralsk set højst er at anse som uagtsom. Da Udvalget har været opmærksom paa denne Grundskevank i denne kriminalistiske Konstruktion, undrer det, at man ikke stærkere søger at frigøre sig for den. Paa den anden Side er det, hvis det skal undgaas, at anonyme Bidragydere til et periodisk Skrift drages frem i Retssager, nødvendigt, at Redaktøren tager Ansvaret. Det er endvidere ubestrideligt, at der er en stærk Interesse paa dette Punkt — altsaa i det, Betænkningen kalder »Arbejdsfred«, hvilket jeg væsentligst ser som en Interesse hos vedkommende Foretagende. Et vist Raaderum erkender jeg derfor, at det kan være naturligt at indrømme til Ansvarsovertagelsen. Dennes Ulemper træder, som for betonet, frem, naar det drejer sig om et alvorligere Ansvar, og det maa holdes fast, at der kan foregaa saadanne Forbrydelser ved Brug af Pressen, at Samfundet for Retssikkerhedens Skyld ikke — af Hensyn til »Pressefrihed« eller hvilke andre Navne, man vil give de paagældende Krav og Interesser — kan give Pardon til en eneste af de efter almindelige Strafferegler skyldige. Den store Mangel ved det

foreliggende Udkast er efter min Formening, at disse ueftergivelige Hensyn er sat til Side. Hvor Grænsen skal trækkes, er et andet Spørgsmaal, og der kan overhovedet, som det allerede fremgaar af Udvalgets Spaltning paa dette Punkt, tænkes mange Løsninger. For at præcisere disse kritiske Bemærkninger skal jeg tilføje et positivt Forslag til en Ansvarsregel, der søger størst mulig Tilslutning til den almindelige Ansvarsregel (som ogsaa Udkastet vil hjemle for Bøgerne) og som tillige tager Hensyn til de periodiske Skrifter særlige Forhold: »Har ingen navngivet sig som Forfatter til et periodisk Skrift eller Del af et saadant, betragtes Redaktøren og han alene som Forfatter, hvis han under Retssagen erklærer sig villig til at overtage en Forfatters Ansvar. Det samme gælder, hvis Redaktøren allerede efter almindelige Regler havde paadraget sig Ansvar. Iøvrigt og hvis der for Forfatterskabet er forskyldt Frihedsstraf, bæres Ansvaret efter Lovgivningens almindelige Regler«. Man undgaar herved den for Haandhævelsen uholdbare Situation, at den, der efter Loven har det fulde Ansvar, paakalder Domstolenes Medlidenhed ved at gøre gældende, at han moralsk er uden Ansvar. Man fritager de periodiske Skrifter for Undersøgelse af deres Medarbejderforhold, og man forbeholder den offentlige Retshaandhævelses særlige Krav. Efter Retsplejelovens § 286 kan i en borgerlig Sag Spørgsmaalet om den anonyme Forfatters Ansvarsfrihed paa Grund af Strafskyldens mindre Størrelse udsondres til forlods Afgørelse, og efter § 842 Nr. 2 eller Analogien heraf maa under en Straffesag Spørgsmaalet kunne afgøres præliminært ved Kendelse. Det kan maaske ogsaa være naturligt, at en navngiven Forfatter (udenfor det periodiske Skrifts faste Medarbejderstab) dækker Redaktøren imod et efter almindelige Regler paadraget Ansvar, naar offentlige Hensyn ikke paa Grund af Ansvars Størrelse taler herimod. Ret ofte vil Redaktøren iøvrigt være ansvarsfri paa Grund af Ukendskab til de omhandlede Forhold, og idet han kan have troet paa Muligheden af at føre Sandhedsbevis for fremsatte Sigtelser.

Af Udkastets øvrige Bestemmelser skal nævnes, at Redaktøren — og det den virkelige — under Bødeansvar (ogsaa for Forlæggeren) skal angives paa Skriftet, at Pligten til at optage Berigtigelse er udvidet (maaske i Enkelt-heder noget vidtgaaende), og at der foreslaas en Pligt til i det periodiske Skrift at optage de over Skriftet afsagte Domme. Ligeledes er det nærmere præciseret, hvorledes der skal forholdes ved Inddragelse af et Skrift i Henhold til alm. borgerlig Straffelov.

En vigtig Bestemmelse er § 12: »For Erstatningsbeløb og Sagsomkostninger idømt Redaktøren af et periodisk Skrift paa Grund af Skriftets Indhold hæfter den, for hvis Regning Skriftet udgives, overfor Domhaveren, der paa Grundlag af den Redaktøren overgaaede Dom kan søge Fyldestgørelse for de ham tilkendte Beløb gennem Udlæg hos Ud-giveren«. En lignende Regel var hjemlet i den foreløbige Presselov af 13. Aug. 1886 dog saaledes, at Søgsmålet ogsaa maatte rettes mod Ud-giveren, jfr. Højesteretsdom af 19. Okt. 1892. Som alt nævnt gør denne Bestemmelse det ønskeligt at fastholde Presselovens Anvendelighed ogsaa med Hensyn til de rent borgerlige Retskrav, der rejser sig af retstridige Skrifter.

Med Hensyn til fremmede Skrifter hjemles der ligesom nu en Adgang til Nedlæggelse af Forbud mod Udbredelsen, med tilhørende Regler om Inddragelse og Strafansvar.

§ 9 indeholder et Forbud mod gennem Pressen at offentliggøre usande, groft misvisende eller forvrængede Meddelelser om, hvad der foregaar i Retsmøder, hvad enten Meddelelsen fremtræder i Form af Referat eller paa anden Maade, hvortil er knyttet en Regel om, at Retten, forinden den begærer Forholdet paataalt af Anklagemyndigheden, kan give Overtræderen Lejlighed til Sagens mindelige Afgørelse. Maaske dog disse Bestemmelser snarere har deres Plads i Retsplejeloven ved Reglerne om Forbud mod Omtale af Retsforhandlinger.

I § 8 er optaget et særligt Forbud mod paa Løbesedler

eller Plakater at optage Udtalelser, der ved deres Form eller Indhold utilbørlig forulemper private Personer eller Virksomheder eller er egnede til groft at vildlede Offentligheden. Løbesedler, Indholdsplakater o. d. fra Bladforetagender anses som Bestanddele af det Blad, hvortil de henviser. Hvorvidt der er Trang til en saadan Regel, der iøvrigt er tiltraadt af hele Udvalget, skal ganske henstilles. Straffen er Bøder indtil 4000 Kr. Forslaget maa jo tage Sigte paa Skrift, hvis Retstridighed er indlysende for mange af dem, der er virksomme for Udbredelsen. Hvorfor da lamme den Haandhævelse, man vil skabe Hjemmel for, ved kun at holde sig til den ene Mand, Redaktøren? Disse Sedler og Plakater har jo kun deres ganske begrænsede, altsaa ifølge Forudsætningen helt retstridige, Indhold, medens en Avis ved Siden af eventuelt retstridigt Indhold normalt vil have et overvejende Indhold af berettiget Stof, der gør det forsvarligt at befatte sig med Uddelingen.

Hovedinteressen ved Forslaget knytter sig naturligvis til Afskaffelsen af vor nuværende Presselovs kunstigt forvredne Ansvarsregler, hvis Utilstrækkelighed i Principet er erkendt af Udvalget. Det maa imidlertid bebrejdes Udvalget, at det i Hovedsagen er blevet staaende ved den principielle Erkendelse. Naar Presselovens kriminalistiske Mangler ikke har vist sig i højere Grad, skyldes det alene, at vor Samfund ikke har været udsat for planmæssig, ondartet Presseagitation af forbryderisk Karakter. Der findes nu i Straffelovsforslagets § 139 følgende Bestemmelse: Den, som uden derved at have forskyldt højere Straf, offentlig tilskynder til Forbrydelse, straffes med Hæfte eller med Fængsel indtil 2 Aar. Ifølge Motiverne er denne anset for »nødvendig, idet intet Samfund — ligegyldigt af hvilket politisk Synspunkt Regeringsmagten er baaret — vil kunne finde sig i offentlig Tilskyndelse til Mord, Brandstiftelse, Plyndringer og andre lignende Forbrydelser. Saadanne Tilskyndelser maa kunne imodegaas med Kraft, selv om de konkrete Betingelser for Anvendelse af Reglerne om Forsøg paa An-

stiftelse ikke foreligger, hvilket godt vil kunne tænkes paa Grund af den Almindelighed, hvori saadanne Tilskyndelser ofte vil være holdt.« Dette Forslag viser dog Forstaaelse af, at der er Grund til at ruste sig mod slige Attentater. Men hvor vil »Kraften« være henne med en Presselov som den foreslaaede, naar den eneansvarlige har gjort sig usynlig og der end ikke er Midler til at udrydde det skadebringende Skrift? Langt alvorligere Tilfælde end Overtrædelser af nævnte § 139 vil kunne forekomme, overfor hvilke Samfundet med Skræk vil opdage, at man helt har overset Ansvarsbegrænsningens Konsekvenser. Overtagelse af en andens Ansvar kan gaa an paa Injurieprocessernes Omraade, men hvor der er stærke Samfundshensyn med i Spillet, kan ingen maalbevidst Lovgivning amnestere en Række af de efter almindelige Begreber skyldige. Presselovens Revision er ikke et Boghandler- og Redaktoranliggende, men væsentlig et kriminalistisk Samfundsanliggende, hvis Ordning bør foregaa i nær Tilknytning til Straffelovens Behandling særlig til dennes Kapitler om Statsforbrydelserne og om Angreb paa den offentlige Myndighed og Orden, og det maa haabes, at disse Synspunkter vil gore sig tilbørlig gældende inden Udformningen af det endelige Forslag, hvis Fremkomst iøvrigt med Interesse maa afventes.

Sluttelig skal kun mindes om Retsplejelovens § 170, hvorefter Bladredaktøren kan nægte Vidnesbyrd angaaende, hvem der er Hjemmelsmand til en anonym Artikel, medmindre Sagen angaar en Forbrydelse, eller kan medføre højere Straf end simpelt Fængsel, eller den angaar Brud paa Tavshedspligt, som paahviler nogen i offentligt Hverv. Her er netop trukket en Linie, der sondrer mellem de privatretlige eller privatretligt prægede Interesser og de af offentlige Retshaandhævelseshensyn baarne Krav. Det er en saadan Sondring, jeg vil have anlagt ved Presselovens Revision.

Januar 1928.

Principerna för custodia honesta.¹⁾

Av jur. stud. ARNOLD SÖLVÉN.

Den vetenskapliga diskussionen kring *custodia honesta* återspeglar skarpt den motsättning mellan subjektiv och objektiv straffteori, vars utjämning bildar straffrättens dogmhistoriska centralproblem. I sin moderna gestaltning utgör ju också straffarten den hitintills kanske radikalaste utformningen av individualiseringsprincipen, i det att analysen av det subjektiva brottsrekvisitet här drivits över på det individuetiska området till en etisk kvalitetsprövning av sinnelag och motiv såsom kausala psykiska faktorer. Den fråga det gäller är om och, i så fall, i vad avseende och i vilken mån straffet kan och bör utformas med hänsyn till den etiska kvaliteten av gärningsmannens sinnelag och motiv.

Gällande Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich (1870) upptar i § 20. följande stadgande:

»Wo das Gesetz die Wahl zwischen Zuchthaus und Festungshaft²⁾ gestattet, darf auf Zuchthaus nur dann erkannt werden, wenn festgestellt wird, dass die strafbar befundene Handlung aus einer ehrlosen Gesinnung entsprungen ist.«

Vid alla brott, där dylikt alternativt straffbeläggande är tillåtet — en del politiska förbrytelser — fordras sålunda

¹⁾ Föreliggande uppsats återger i sammandragen form en vid professor Wetters straffrättsseminarium ventilerad uppsats. Av utrymmesskäl måste här uteslutas såväl en inledande undersökning av de straffrättsliga motiv- och sinnelagsbegreppen som en översikt över *custodia honesta*-problemets behandling i litteraturen.

²⁾ *custodia honesta*.

enligt § 20 ett fastställande av huruvida den straffbara handlingen är framsprungen ur ett vanärande sinnelag (ehrlose Gesinnung). Fastställes det, att handlingen icke framgått ur ett dylikt sinnelag, kan endast dömas till Festungshaft. (Vid motsatt resultat av bedömandet kan domaren ådöma tukthus — och med den legislativa grundtanke, som uppbär stadgandet, överensstämmer naturligtvis, att han även gör det — men har enligt paragrafens formulering även i detta fall möjlighet att döma till Festungshaft). Den legislativa grundtanke, som är uttryckt i Str. G. B. § 20, är även upptagen i den gällande norska strafflagen (1902) och där principiellt genomförd för hela brottsområdet, i det att denna strafflags hefte (*custodia honesta*) enligt § 24 kan generellt ådömas i stället för det ordinära frihetsstraffet, fängsel, därest särskilda omständigheter göra det antagligt, att handlingen icke är framsprungen ur ett »fordærvet sindelag». På motsvarande sätt göra de flesta strafflagar, vilka upptaga *custodia honesta*, straffartens ådömande beroende av sinnelagets etiska kvalitet. Den svenska strafflagskommissionens Förslag till strafflag, Allmänna delen (1923) ansluter till samma princip; förslaget utesluter från tillämpningen av *custodia honesta* den, »som genom brottet ådagalagt ett oärligt eller eljest ohederligt sinnelag» (9 kap. 3 §). Straffarten, som i förslaget benämnes arrest, är enligt motiven (s. 252) »avsedd endast för brott, som icke i någon mån kunna anses innesluta ett vanhederligt element, . . . för sådana brottslingar, vilkas brott icke framsprungit ur ett vanhedrande sinnelag utan antingen äro etiskt färglösa eller rent av härflutit ur ideella motiv», och »bör icke innefatta någon etisk förkastelsedom över gärningen».

Med modärn rättsåskådning låter det sig icke förena att över huvud lämna det etiska värdedömet obeaktat inom straffrätten. Icke ens från sträng allmänpreventionsståndpunkt torde kravet på ett legislativt beaktande av sinnelagets etiska kvalitet avvisas, i vad det avser straffmättets

nyanserande. Det är först vid utsträckandet av detta krav att avse även valet av straffart meningarna gå isär. Ett principiellt ställningstagande till *custodia honesta* är emellertid härvid beroende av, huruvida för fastställandet av det subjektiva moment, om vars legislativa beaktande är fråga — sinnelagets etiska kvalitet — en enhetlig och allmän-giltig norm kan uppvisas.

Att såsom *Allfeld*¹⁾ förlägga det primära etiska bedömandet till motiven och låta dessas hederlighet eller ohederlighet, oberoende av sinnelagets beskaffenhet, bli normerande för valet av straffart, synes mig uppenbart oriktigt. Med *Allfelds* anslutning till definitionen av motivet såsom föreställning kan det över huvud aldrig bli tal om ett isolerat bedömande av motivet ur etisk synpunkt. Föreställningen saknar i sig varje förhållande till sedliga normer. Etiskt karakteriseras motivet först genom en jämförelse med individens allmänna, konstanta viljeriktning. Om man i likhet med *Allfeld* fränkänner denna, alltså sinnelaget, all normerande betydelse för motivvärderingen, återstår att förklara, varpå man sedan har att grunda denna. För övrigt kan det in casu vara förenat med utomordentliga svårigheter att fastställa en handlings motiv, särskilt med hänsyn därtill, att det aldrig är fråga om ett enhetligt utan om en serie motiv, vilkas inbördes kausala funktion undandrar sig mänskligt bedömande.

Såsom endast episodiskt, för det konkreta brottet speciellt verksamt kausalitetsmoment kan motivet över huvud icke göras till föremål för en isolerad sedlig värdering. Objekt för en sådan värdering kan endast vara gärningsmannens sinnelag, hans konstanta, i förhållande till »den allmänna etiska åskådningen» bestämda viljeriktning. Endast ytterst sällan låter sig en brottslings motivläge klarläggas omedelbart; i de flesta fall kan det framkonstrueras endast

¹⁾ *Philipp Allfeld*, Der Einfluss der Gesinnung des Verbrechers auf die Bestrafung, Kritische Beiträge zur Strafrechtsreform IX, Leipzig 1909.

ur karaktär och miljö. Det förefaller, som *Mayers*¹⁾ psykologiska klarsyn på denna punkt svikit honom, då han vill göra gällande, att en omedelbar motivprövning för domaren ställer sig lättare än ett bedömande av karaktären, emedan motiven i motsats till karaktären falla inom gärningsmannens medvetande. Det är svårt att inse, varför detta förhållande skulle vara ägnat att underlätta motivens utforskande. Det synes tvärtom ägnat att i hög grad försvåra detta. Just det faktum, att gärningsmannen, och han ensam, »känner» sina motiv, möjliggör ju en skärpt självkontroll å hans sida under brottsutredningen, i vilken hans starkaste intresse ofta nog är de faktiska motivens hemlighållande.

Väsentligt lättare ställer sig bedömandet av karaktär och sinnelag. Hållpunkter för ett sådant bedömande erbjuda brottets egen natur, sättet för dess utförande, gärningsmannens antecedentia, hans allmänna vandel, vittnenas utsagor och icke minst domarens eget omedelbara intryck av den brottsliga person.

Också om sålunda erkännes, att principiellt endast sinnelaget kan av domaren göras till föremål för en självständig etisk värdering — och att motiven i etiskt avseende karakteriseras först i relation till och i mån av egenskapen av symptom på detsamma — så är därmed visserligen fastställt objektet men ingenting utsagt angående normen för en dylik värdering. *Van Calker*²⁾ söker denna norm i »den allmänna etiska åskådningen inom rättsgemenskapen». Vanärande sinnelag betyder alltså enligt honom — då »ära» här endast kan komma i betraktande i den betydelse den tillkommer varje medlem av rättsgemenskapen, som på grund av ett mot rättsliga och sedliga normer svarande

¹⁾ *M. E. Mayer*, Die schuldhaftige Handlung und ihre Arten im Strafrecht, Leipzig 1901.

²⁾ *Van Calker*, Strafrecht und Ethik, Leipzig 1897, och Die Bestimmung der Strafart nach der Gesinnung, Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts, Allg. Teil III.

personligt förhållande åtnjuter social aktning — en i brottet manifesterad konstant viljeriktning, ägnad att ådraga gärningsmannen de i rättsgemenskapen ingående individernas missaktning. Härvid kan man emellertid icke stanna. Då *van Calker* uppställer »den allmänna etiska åskådningen» såsom norm, förutsätter han just det, som skulle uppvisas: allmängiltiga etiska värdeomdömen.

De etiska värdeomdömenas relativitet framträder särskilt skarpt i förhållandet mellan olika kulturskeden. Med den sociala och kulturella utvecklingen omgestaltas även de etiska begreppen. Varje sedlig värdering är bunden vid härskande, av den bestående samhälls- och kulturformen bestämda etiska åskådningar. Ingenting bekräftar detta tydligare än straffrättens egen utvecklingshistoria.

Men även inom en och samma kulturepok och en och samma kulturkrets är det omöjligt att fastställa några absoluta etiska värderingar. Även här framträda dessa värderingar såsom en avspeglning av sociala och kulturella fakta. Särskilt tydligt avteckna sig divergenserna i det moderna samhället med dess av individualismen och industrialismen i samverkan utformade struktur, dess på alla områden skärpta idé- och intresse-motsättningar. Med eminent styrka göra sig dessa motsättningar gällande på det politiska området — det karakteristiska tillämpningsområdet för en *custodia honesta*. En värdering ur etisk synpunkt av den politiske förbrytarens sinnelag måste ofrånkomligt influeras av domarens egen politiska åskådning, utslagsgivande blir dennes egen värdering av de genom brottet angripna intressena. *Guckenheimer*¹⁾ har förebragt en rad belysande och ovedersägligt övertygande rättsfall ur tysk praxis från såväl den gamla överhellsstatens som den unga folkstatens tid. Man kan inte avfärda kritiken därmed, att faran för en differentiering efter politiska synpunkter vore begränsad till politiskt upprörda skeden. Det

¹⁾ *Ed. Guckenheimer, Der Begriff der ehrlosen Gesinnung im Strafrecht. Hamburg 1921.*

är ju först då frågan blir på allvar aktuell! Och det vittnar om en tyvärr endast alltför ogrundad tilltro till den mänskliga förmågan av självövertvinnelse att inbilla sig, att ens under normala politiska förhållanden domaren vore mäktig ett lidelsefritt bedömande av en politisk förbrytares sedliga valör. På motsvarande sätt saknas även med avseende å andra, principiellt inom tillämpningsområdet för en *custodia honesta* fallande brottsgrupper (t. ex. dödande på begäran, hädelse, duell) möjlighet till en enhetlig etisk värdering. Även här är domaren bunden av sin subjektiva värdering, vare sig denna i det särskilda fallet bestämmes av religiösa eller konventionellt-moraliska synpunkter. Att med *Thyrén*¹⁾ normera bedömandet efter gärningsmannens genom brottet manifesterade egoism resp. altruism skulle — även förutsatt en enhetlig uppfattning om vad som *in casu* vore att anse som altruism — konsekvent leda till att en »altruist« kunde utan att fränkännas etisk oklanderlighet angripa de vitalaste samhällsintressen. Att här söka en kompromiss i *Liepmanns*²⁾ »avvägning« av det hävdade med det angripna intresset och den sålunda bestämda intressedivergensens subjektiva avspegling i gärningsmannens medvetande är ogörligt. Efter vilken måttstock skall denna »objektiva« avvägning ske? Efter »den allmänna etiska åskådningen«? Vad är den allmänna etiska åskådningen? Cirkeln sluter sig, vi äro tillbaka vid den ursprungliga frågeställningen.

Insikten om att vi sakna varje enhetlig, allmängiltig norm för en etisk värdering av sinnelaget, att en dylik värdering i allmänhet och beträffande de typiska — politiska — brotten i synnerhet måste bli subjektivt färgad och rättstillämpningen inom det ifrågakommande brottsområdet därmed oenhetlig och godtycklig, leder nödvändigt till ett avvisande av den etiska kvaliteten såsom principiell synpunkt för en särbestraffning av hithörande brott.

¹⁾ Principerna för en strafflagsreform, Lund 1910.

²⁾ Moritz Liepmann, Einleitung in das Strafrecht, Berlin 1900.

Men även förutsatt en enhetlig värderingsnorm skulle en undantagsreglering av de brottsgrupper, det här gäller, ur denna synpunkt möta allvarliga betänkligheter. En differentiering av förbrytarna med hänsyn till deras sedliga valör betyder just ur sedlig synpunkt ett ödesdigert missgrepp, i det att därigenom — alldeles oavsett graden av samhällsfarlighet — åt en minoritet ofrånkomligt förlänas rentav en moralisk utmärkelse, medan massan av förbrytare utlämnas åt en moralisk lynchjustice. Med den moderna deterministiska uppfattningen av brottets väsen står en dylik differentiering icke i samklang. Och den betyder även ett kriminalpolitiskt missgrepp: den brottsliges upprättelse och återinträdande i samhället måste möta väsentligt större svårigheter, därest hans gärning uttryckligen sättes i samband med etisk mindervärdighet och straffdomen därmed gives karaktären av förkastelsedom också över hans sedliga människa.

Den föregående kritiken har alltså givit till resultat ett principiellt underkännande av det etiska värdeomdömet såsom norm för valet av straffart. *De lege ferenda* utmynnar följaktligen denna kritik för svensk rätts vidkommande i ett avvisande av varje *custodia honesta* av den principiella karaktär, arresten givits i strafflagskommissionens förslag till strafflag. I motiven ävensom i *Thyréns* för förslaget programmatiska framställning i Principerna för en strafflagsreform och i inledningen till Utkast till strafflag, Allmänna delen göres tillämpningen av arreststraffet direkt beroende av en etisk värdering av gärningsmannens sinne-lag. Arresten är avsedd

»för sådana brottslingar, vilkas brott icke framsprungit ur ett vanhedrande sinne-lag utan antingen äro etiskt färglösa eller rent av härflutit ur ideella motiv. Även i dylika fall innefattar gärningen visserligen ett angrepp på ett intresse, som åtminstone från den bestående rättsordningens synpunkt ansetts förtjäna straffskydd. Staten måste därför reagera mot angreppet och reagera med desto strängare straff, ju större samhällsfarlighet angreppet utvisar. Men detta straff bör icke innefatta någon etisk

förkastelsedom över gärningen. Att i dylika fall använda samma straffart som för brott, vilka framsprungit ur ett fördärvat eller rentav ärelöst sinnelag, innebär ur individualpreventiv synpunkt en oriktig och orättvis behandling av brottslingen. Ur allmänpreventiv synpunkt är förfarandet lika förkastligt. Det verkar förvirrande på den allmänna rättsuppfattningen genom att utjämna motsatsförhållandet mellan den hederlige och den ohederlige; därigenom förlorar straffet lätteligen något av sin inneboende förmåga att i fall, då så är önskvärt, stämpla den dömda såsom förbrytare.

I kommissionens lagförslag, avdelningen om bestämmande av straff och skyddsåtgärd, 9. kap., § 3 har principen för arreststraffets tillämpning föreslagits erhålla följande legala uttryck:

»Till arrest enligt denna lag må den ej dömas, som genom brottet ådagalagt ett oärligt eller eljest ohederligt sinnelag.«¹⁾

Någon tolkning av uttrycket »oärligt eller eljest ohederligt sinnelag« ger förslaget icke. Att kommissionen skulle vågat ge sig i kast med den ännu av lagstiftare såväl som av teoretiker olösta uppgiften att ge en »begreppsbestäm-

¹⁾ Vad man vid en jämförelse med Str. G. B. § 20 närmast fäster sig vid är, att förslaget tagit avstånd från den fakultativa princip, som är grundläggande för den tyska strafflagens reglering av *custodia honesta*. Enligt Str. G. B. § 20 göres ju tillämpningen av Festungshaft icke, såsom i förslaget arrest, beroende av ett positivt fastställande av gärningsmannens icke vanärande sinnelag utan kan enligt paragrafens formulering efter omständigheterna *in casu* inträda även vid brott, framsprungna ur ett såsom vanärande fastställt sinnelag. Det svenska förslaget ansluter i stället till den princip, som ligger till grund för det tyska strafflagsutkastets 1919 reglering av straffarten och i utkastets § 107, mom. 2 erhållit följande avfattning:

»Wo das Gesetz Einschliessung und eine andere Freiheitsstrafe zur Wahl stellt, darf das Gericht auf Einschliessung nur erkennen, wenn die Tat nicht auf ehrloser Gesinnung beruht.«

Den förvanskning av straffartens principiella karaktär, som ligger i möjligheten till fakultativ tillämpning av *custodia honesta* även vid fall av vanärande sinnelag, är här förebyggd. Då det svenska förslaget härutinnan ansluter till utkastet, betecknar detta följaktligen, från kommissionens utgångspunkter, ett konsekvent genomförande av den princip, på vilken man byggt arreststraffet.

ning» hade ju varit otänkbart. Men obilligt hade det inte varit att begära, att man åtminstone sökt ge några allmänna riktlinjer och hållpunkter för bedömandet av gärningsmannens »oärlighet» eller »ohederlighet». Troligen har man inför omöjligheten av en definition resignerat i den stilla förhoppningen, att detta förhållande icke komme att utesluta, att domaren i det särskilda fallet skall kunna bilda sig en ganska bestämd uppfattning om den anklagades sedliga halt. Hurupass grundad denna optimism i själva verket är, visar bäst *Guckenheimers* ovan nämnda undersökning av tillämpningen av Str. G. B. § 20 i tysk praxis, av vilken framgår, att i fullkomligt analoga fall av politiska förbrytelser frågan om gärningsmannens sedliga valör besvarats helt olika alltefter domarens personliga politiska ståndpunkt och värdering av angreppsobjektet.

Så mycket framgår dock av förslaget, att kommissionen med kravet på »ett icke oärligt eller eljest ohederligt sinne-lag» icke förstår *Thyréns* fordran på »en i juridisk mening fläckfri karaktär», alltså icke från arrestens tillämpning utesluter inculpater, vilka förut varit dömda till ordinärt frihetsstraff. I motsats till *Thyrén*, som i en dylik begränsning ser rentav förutsättningen för att arresten skall kunna fullfölja sitt syfte »att på allvar åstadkomma ett icke vanhedrande frihetsstraff», har kommissionen »funnit det innebära onödig stränghet att uppställa ett dylikt villkor. Därav att brottslingen förut undergått straff av nämnda art kan man icke draga några bestämda slutsatser angående motiven till det nya brottet, utan dessa böra prövas i varje särskilt fall». Kommissionens ståndpunkt är otvivelaktigt den riktiga, dess motivering för densamma däremot mindre träffande. Bortsett från det oegentliga att här tala om de slutsatser angående motiven till det senare brottet, vartill den tidigare brottsligheten kan eller icke kan föranleda, bör det framhållas, att denna tidigare brottslighet ingalunda kan fränkännas betydelse för ett senare brottsfalls bedömande. I samma mån den kan anses symptomatisk i

förhållande till gärningsmannens sinnelag, måste den tvärtom tillmätas den största betydelse för »den etiska värderingen». Att den å andra sidan icke a priori utesluter tillämpningen av *custodia honesta*, grundar sig naturligtvis därpå, att den — såsom t. ex. ifråga om affektbrott, nödbrott o. d. — i många fall saknar symptomatisk betydelse.¹⁾

Lika litet som förslaget uppställer någon norm för fastställandet av gärningsmannens »icke oärliga eller eljest ohederliga sinnelag»²⁾ — alltså ger vid handen, huruvida för bedömandet skall vara normerande omgivningens värdering, den brottsliges eget pliktmedvetande eller eventuellt någon annan måttstock — lika litet anger det, efter vilka positiva synpunkter, man har att bestämma den värdering

¹⁾ Det sagda gäller även om kommissionens motivering för den föreslagna regleringen av det fall, att vid brottskonkurrens något av de sammanträffande brotten är av natur att kunna föranleda arrest. I förslagets 11. kap. § 2 stadgas för detta fall, att därest av de övriga brotten något är i lagen belagt med straffarbete eller fängelse och ej enligt lag kan straffas med arrest eller med böter, arrest ej må ådömas såsom gemensamt straff, i överensstämmelse varmed i 12. kap. § 3:2 för fall av sammanträffande av arreststraff med förut ådömt men ännu ej till fullo undergånget omedelbart fängelsestraff resp. omedelbart fängelse med förut ådömd men ej till fullo undergången arrest stadgas, att det sammanlagda straffet skall — som regel — utgöra fängelse. Vilken motivering man än vill ge en enhetlig reglering av dessa fall, principiellt ohållbar är den av kommissionen presterade, att brottslingen genom det ordinära brottet »visat en sinnesbeskaffenhet av sådan art, att därav väl motiveras» det sammanlagda straffets utmätande i resp. arreststraffets förvandling till fängelse; att förbrytaren genom att ha gjort sig »skyldig till ett brott, för vilket han funnits förtjäna fängelse och icke arrest... icke kan sägas vara till hela sin sinnesbeskaffenhet av den moraliskt oförvitliga beskaffenhet, som ensam motiverar användandet av arreststraff». Presumtioner som dessa sakna varje grund. Alla slutsatser måste i detta fall grundas uteslutande på bedömandet *in casu* av sinnelagets andel i det ifrågavarande ordinära brottet.

²⁾ Språkligt sett ter sig kommissionens ordval mindre lyckat, då det mindre för tanken på den etiska kvaliteten av det sinnelag, varur brottet framsprungit, än på sättet för brottsförverkligandet. Ur principiell synpunkt hade »oklanderligt», »icke förkastligt» eller »icke vanhederligt sinnelag» varit en adekvatare terminologi.

utöver fastställandet av »ett icke oärligt eller eljest ohederligt sinnelag«, som för tillämpningen av arrest erfordras. Ty det är ju icke så, att redan detta fastställande är tillfyllest. Det är att märka, att ehuru kommissionen tagit avstånd från den fakultativa princip, varpå Str. G. B. § 20 bygger och enligt vilken domaren även vid fastställt vanärande sinnelag har möjlighet att ådöma endast Festungshaft, domaren enligt kommissionens förslag, enligt avfattningen av 9:3, har möjlighet att å andra sidan fakultativt ådöma ordinärt frihetsstraff även för brott av fastställt »icke oärligt eller eljest ohederligt sinnelag«. För sitt val kommer domaren härvid att sakna varje legal vägledning.

»Beträffande arrestens användningsområde med hänsyn till de särskilda brottsarterna«, heter det i motiven »intaga både det förberedande utkastet och kommissionens förslag den ståndpunkten, att arrest skall kunna användas endast i särskilda fall, som finnas utsatta i strafflagens speciella del. Man har sålunda icke följt den norska strafflagens föredöme att medgiva domaren rätt att vid vilket brott som helst utbyta det ordinära frihetsstraffet mot arrest, om blott det allmänna villkoret angående hederligt sinnelag är uppfyllt. Visserligen är det tänkbart, att även ett i regel så vanhedrande brott som t. ex. stöld kan begås av ideella motiv, men att i dylikt fall använda arreststraff skulle dock så föga harmoniera med nämnda brotts vanliga karaktär, att arrestens egenskap av *custodia honesta* komme att inför den allmänna åskådningen förvanskas . . . Kommissionen vill dock i detta sammanhang såsom sin mening uttala, att arrestens användning ingalunda bör inskränkas till politiska brott eller ens till åsiktsförbrytelser, utan bör utvidgas till alla brott, som i typiska fall äro av den natur, att brottets begående icke behöver ådagalägga ett ohederligt sinnelag. Då emellertid jämväl förbrytelser, vid vilka man i regel är berättigad att presumera ett hederligt sinnelag, undantagsvis kunna härflyta ur ohederliga motiv . . . bör arrest aldrig uppställas såsom ensam straffart, utan endast alternativt med vanligt frihetsstraff.«

På denna motivering grundar sig stadgandet i lagförslagets 7. kap., § 4, första stycket.

»Arrest kan i särskilda fall, som i lagen äro utsatta, ådömas i stället för straffarbete eller omedelbart fängelse.«

Från kommissionens egen principiella ståndpunkt be-
tecknar denna begränsning av användningsområdet en
iögonenfallande inkonsekvens. Genom arrestens begräns-
ning till vissa legalt fixerade brottstyper, på det sätt kom-
missionen föreslår, förfuskas arrestens egen idé, som ju är
att utforma ett straff, vilket för sin tillämpning vore uteslu-
tande beroende av den etiska kvaliteten av gärningsmannens
sinnelag såsom sådant, alldeles oavsett i vilken objektivt
samhällsfarlig riktning det producerat sig.

Kommissionen erkänner möjligheten av hederligt sinne-
lag vid icke-typiska brott likaväl som möjligheten av oheder-
ligt sinnelag vid typiska brott. Den har emellertid dragit
konsekvensen av endast det senare erkännandet och med
hänsyn därtill aldrig uppställt arresten såsom ensam straffart
utan genomgående endast alternativt med ordinärt frihets-
straff. D. v. s. det ankommer i sista hand även i typiska
fall icke på presumptionen utan på domarens omedelbara
prövning av det konkreta brottsfallet. Men vad har man
under sådana förhållanden vunnit med presumptionen? Vad
beträffar de typiska brotten givetvis ingenting. Det gäller
ju med avseende å dem ingenting annat än vad även
presumptionen förutan men med en generellt genomförd
alternativitet skulle gälla. Presumptionen måste alltså få
sin förklaring icke ur synpunkten av de brott, den gäller,
utan ur synpunkten av dem, den icke gäller, och vi äro
alltså hänvisade att här anlägga samma synpunkt, vilket
är detsamma som att till granskning uppta kommissionens
sats, att genom åt domaren lämnad »rätt att vid vilket
brott som helst utbyta det ordinära frihetsstraffet mot
arrest . . . dennas egenskap av *custodia honesta* komme att
inför den allmänna åskådningen förvanskas«.

Vad betyder i detta sammanhang »förvanskas»? Det
hade inte varit ur vägen, att kommissionen på denna
punkt motiverat sin motivering. Skall uttrycket vara lik-
tydigt med att genom arrestens utsträckning till även icke-
typiska brott den sociala honnören för gärningsmannens

förnäma sinnelag skulle bli mindre stram? Dess värde skulle alltså vara beroende av snävheten av de gränser, lagen genom sina presumtioner uppdragit, av dess exceptionalitet i denna mening. Det synes mig dock vittna om en alltför ogrundad tilltro till lagbudets förmåga att såsom sådant — oberoende av dess effektuerande i praxis — påverka den allmänna åskådningen. För denna är upprätthållandet av arrestens karaktär av *custodia honesta* naturligtvis betingad av exceptionalitet i tillämpningen. Att faktiskt frekvensen av detta straff kommer att bli starkare vid de typiska brotten, är ju ingen anledning att fastlåsa det vid dessa brott, utan tvärtom, vill det synas, i allra högsta grad en anledning att icke göra det.

Det är icke i en generell alternativitet, faran för arrestens förvanskning ligger, utan tvärtom i begränsningen till särskilda brottstyper.¹⁾ Genom en dylik begränsning avskäras möjligheterna till individualisering. I den allmänna åskådningen träder den individuella brottslingen i bakgrunden för brottstypen, som kommer att såsom sådan intaga en privilegierad, ja idealiserad särställning.

Ur allmänpreventiv synpunkt vore detta förhållande ägnat att väcka de allvarligaste betänkligheter, allvarligare ju flera brottstyper man läte presumptionen omfatta. Det måste nödvändigt förläna den i straffbudet uttryckta samhällsvärderingen en vagare karaktär och leda till att straffbudet förlorar i sin allmänpreventiva effektivitet och blir ur stånd att fullfölja sin uppgift att markera graden av det sociala ogillandet och ge konsistens åt de moraliska föreställningar, som bestämma detta ogillande. Långt ifrån att förringas genom en hänvisning till den särställning, de typiska brotten intaga, kommer faran av en sådan avtrubning av straffets allmänpreventiva verkningsförmåga

¹⁾ Bortsett från den ödesdigra förvanskning som låge i presumptionens utsträckande — i enlighet med förslaget — att utöver brott, som härflutit ur »ideella motiv«, omfatta även vad kommissionen kallar »etiskt färglösa« brott, alltså flertalet rent culposa förbrytelser.

att genom en dylik hänvisning endast ytterligare framhåvas. Ty det är ju ingalunda så, att samhällsfarligheten vid dessa brott är av lägre grad än med avseende å brott i allmänhet. (Det är att märka, att arrest enligt förslaget kan utdömas på livstid). Om man nu, såsom med arreststraffet åsyftas, vill tillskapa ett straff, där det gäller att förena hänsynstagandet till gärningsmannens sedliga valör med de allmänpreventiva hänsynen till ett stämplande av handlingstypens samhällsfarlighet, borde det vara givet, att varje legal presumtion angående brottsartens typiska särställning — uttryckt genom en till brottsbeskrivningen knuten regel om arrest såsom alternativ till det strängare ordinära frihetsstraffet — måste verka försvagande på straffbudets manifestation av det sociala ogillandet och därmed på dess förmåga att motverka mot det skyddade intresset riktade brottsimpulser.

»Har man genom införandet av en *custodia honesta*«, heter det i motiven, »berett möjlighet att vid straffets bestämmande göra en skarp skillnad mellan, å ena sidan, brott, som icke framsprungit ur ett ohederligt sinnelag, och, å andra sidan, den stora huvudmassan av brott, som härflutit ur moraliskt förkastliga motiv, finnes ingen anledning att uppdelat det för sistnämnda brott avsedda ordinära frihetsstraffet i två delvis jämnlöpande arter. Såsom skäl för en dylik anordning plägar anföras, att densamma möjliggör en noggrannare individualisering av straffet efter brottens och brottslingarnas olika natur; genom att utdöma ett kortvarigt frihetsstraff i en strängare straffart kan domstolen stämpla ett visst fall såsom särskilt vanhederligt och omvänt genom att använda den mildare straffarten förklara, att ett lindrigare fall föreligger. Ett dylikt resonemang kan hava sitt berättigande med avseende på straffsystem, som icke uppställa en *custodia honesta*«.

Förslaget slopar alltså den tidigare parallellismen straffarbete-fängelse med motivering, att den relativa *custodia honesta*, ett härvid ådömt fängelsestraff innebure, i och med arrestens införande komme att sakna kriminalpolitisk betydelse. Argumenteringen låter bestickande, men är ohållbar. Med förslagets begränsning av användningsområdet för arrest kommer för en mängd, kanske flertalet av de brott,

vid vilka nu tack vare parallellismen mellan straffarbete och fängelse en efter moraliska synpunkter individualiserad strafftillämpning är möjlig, en dylik individualisering att bortfalla. Slopandet av det gällande systemet hade varit berättigat endast under förutsättning av en generellt tillåten alternativ tillämpning av arreststraffet.

Från kommissionens ståndpunkt till *custodia honesta* är den konsekventa regleringen av användningsområdet den av norska strafflagen genomförda: en hela brottsområdet omfattande alternativitet.

*

Det senaste tyska strafflagsutkastet (1925) upptager i § 71 följande stadgande:

»An Stelle von Zuchthaus und Gefängnis tritt Einschliessung von gleicher Dauer, wenn der ausschlagende Beweggrund des Täters darin bestand, dass er sich zu der Tat auf Grund seiner sittlichen, religiösen oder politischen Überzeugung verpflichtet hielt.«

Einschliessung inträder alltså genomgående i stället för tukthus och fängelse i de fall, då den för gärningsmannen utslagsgivande bevekelsegrunden bestått däri, att han på grund av sin sedliga, religiösa eller politiska övertygelse ansåg sig förpliktad till gärningen. Straffartens tillämpning göres alltså icke — såsom f. n. ifråga om Festungshaft — beroende av den nödvändigt subjektiva etiska värderingen av gärningsmannens sinnelag utan av ett objektivt fastställbart psykologiskt läge. Övertygelseförbrytaren — heter det i motiven — skiljer sig som skarpt markerad typ från de vanliga förbrytarna. Dessa kunna överbevisas om sin brottslighet, ofta genom brottens egen logik. Tjuven eftersträvar för egen del den äganderätt, som han angriper hos en annan, förfalskaren vill åt de förfalskade handlingarna förskaffa samma offentliga förtroende, som han genom sin förfalskning rubbar; båda bejaka principiellt de angripna intressenas skyddsvärdighet och positiva straffskydd och ha följdriktigt ingen anledning att beklaga sig om detta straffskydd också vänder sig mot

dem själva. Den vanlige förbrytaren står i motsägelse till sig själv; som företrädare för hans eget bättre jag är det staten i straffdomen träder emot honom. Övertygelseförbrytaren åter kan icke vederläggas utifrån sig själv, han representerar en från den härskande rättsåskådningen avvikande övertygelse. Staten må med all kraft bekämpa honom såsom sin motståndare, den kan icke stämpla och vilja förbättra honom såsom sedligt undermålig. Gentemot de ordinära frihetsstraffen karakteriseras *Einschliessung* därav, att den icke fullföljer något som helst förbättringssyfte.

Att straffarten icke för sin tillämpning är beroende av en etisk värdering av gärningsmannens sinnelag utan av ett rent kriminalpsykologiskt fastställande, betonas även av *Radbruch*¹⁾. Han betraktar övertygelseförbrytaren såsom en kriminalpsykologisk typ, lika iögonenfallande som tillfällighets- eller vaneförbrytaren. Det är därför icke ur synpunkten av någon hans etiska särbeskaffenhet, som övertygelseförbrytaren skall bli föremål för en särskild behandling, utan ur rent kriminalpolitisk synpunkt, den nämligen, att vissa straffändamål såsom mot honom oljunga måste utmönstras. Övertygelseförbrytaren kan man måhända övertyga om ett bättre men aldrig »förbättra». Förbättring likaväl som vedergällning förutsätter, framhåller *Radbruch*, en sedlig överlägsenhet hos den straffande staten gentemot den brottslige, men övertygelseförbrytaren vare sig tarvar förbättring eller förskyller vedergällning. Han är en oliktankande, som kan vederläggas eller icke vederläggas, en motståndare till den bestående sedliga, religiösa eller politiska ordningen, vilken dennas väktare väl må i självhävdelsens intresse bekämpa men icke egenrättfärdigt underkasta sina förbättrings- eller vedergällningsnormer.

Särbehandlingen av övertygelseförbrytarna måste emellertid, utvecklar *Radbruch* vidare, strängt hållas inom sina

¹⁾ Der Überzeugungsverbrecher, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft XLIV, s. 34 ff.

gränser. Visserligen bör den utsträckas att utöver de politiska förbrytarna avse även förbrytare av sedlig eller religiös övertygelse. Men å andra sidan vidkännes begreppet övertygelseförbrytare en bestämd avgränsning genom fordran på en pliktövertygelse, verksam såsom utslagsgivande motiv. En gentemot härskande värderingar och rättsföreställningar tillkämpad och fasthållen övertygelse är icke ett stundens verk utan resultatet av allvarligt arbete och en stark karaktär. Konflikten mellan rättsbud och övertygelse får relevans, endast där den senare framstår såsom en pliktövertygelse av utslagsgivande motivkraft.

Det är nu enligt min uppfattning utmed denna linje, vi ha att söka en lösning av problemet. Icke ur etisk utan ur kriminalpolitisk synpunkt är det, som en särbestraffning av övertygelseförbrytarna låter sig motiveras. Avgörande är insikten om det ordinära frihetsstraffets kriminalpolitiska ineffektivitet i fråga om hithörande brottslingskategorier. Med den i brottet manifesterade sedliga, religiösa eller politiska övertygelsens subjektiva pliktkaraktär har domaren att räkna, icke såsom objekt för en sedlig värdering utan såsom kriminalpsykologiskt faktum.

Vid fastställandet av en handlings pliktkaraktär begränsar sig bedömandet till en given konkret brottsituation och dess psykologiska avspegling hos gärningsmannen. Utom en bestämd precisering av materialet för domstolens prövning betyder detta framför allt, att för själva denna prövning inga andra normer behöva läggas till grund än de, som redan nu gälla för tillräknandet. I och med det etiska värdeomdömet åter införes i bedömandet en helt ny princip. Ehuru redan den omständigheten, att vid en etisk värdering av gärningsmannen domaren inte kan begränsa sig till den konkreta brottsituationen utan måste utsträcka bedömandet till brottslingens sedliga människa över huvud — d. v. s. till ett material, som praktiskt taget undandrar sig varje begränsning — är ägnad att fränkänna det etiska värdeomdömet straffrättslig betydelse, är denna

omständighet icke i första hand utslagsgivande. Utslagsgivande är den vunna insikten om det etiska värdeomdömet nödvändiga subjektivitet. Det är visserligen sant, att även för den psykologiska analys, som fastställandet av en handlings plikt-karaktär förutsätter, domaren saknar vetenskapliga normer och är hänvisad till analogislut utifrån sitt eget själlsliv. Men detta gäller ju ö. h. fastställandet av det subjektiva rekvisitet. Det rör sig dock här inte — såsom ifråga om det etiska värdeomdömet — om knäsat-tandet av en ny utan om vidareutveckling av en hävd-vunnen och obestridd straffrättslig princip, objektiv, så långt en psykologisk metod ö. h. kan tillerkännas objek-tivitet. Att den, just såsom hänförande sig till psykologiska förhållanden, måste umbära den exakthet som anses till-komma t. ex. en naturvetenskaplig princip, utesluter inte, att den kan vara kriminalpolitiskt tjänlig.

Fastställandet av en handlings plikt-karaktär innebär rekonstruktionen av en viss psykologisk situation och ett visst i denna utlöpande psykologiskt förlopp, bestämt utifrån gärningsmannens speciella psykologiska förutsättningar. Analysens objekt låter sig alltså bestämma utan relation till det analyserande subjektet. Antingen föreligger det en pliktsituation, eller föreligger det icke en sådan situation. Att analysen kan ge olika svar på frågan alltefter de ana-lyserande subjektens temperament etc., visar endast meto-dens nödvändiga ofullkomlighet. Vid den etiska värderingen åter är objektet brottslingens sedliga människa, d. v. s. kan icke bestämmas utan relation till sedliga normer, vilket åter, eftersom vi sakna objektiva värdeomdömen, är det-samma som relation till det värderande subjektets sedliga åskådning. Brottslingen är icke antingen god eller dålig. Värderingarnas antal är lika med antalet värderande¹⁾.

¹⁾ Ett belysande exempel kan hämtas från passionsbrotten. Det passionella momentet tänkes utgöra straffnedsättningsgrund. Vilket är härvid för domaren lättast att bedöma: det passionella momentets (ex. svartsjuka) existens eller brottslingens sedliga beskaffenhet?

Det skall visserligen inte förnekas, att det *in casu* ofta kan befaras, att en på prövningen av brottsmotivens plikt-karaktär inriktad psykologisk analys måste på grund av pliktbetoningens subjektivitet mer eller mindre influeras av domarens egen sedliga åskådning och subjektiva värdering av det angripna intresset. Sätillvida synes mig *Radbruchs* isolering av de båda principerna dogmatisk. Denna ofullkomlighet vidlåder emellertid varje straffrättslig norm, hänförande sig till det subjektiva rekvisitets prövning. Avgörande är, att vi här verkligen ha en principiellt enhetlig norm för övertygelsebrottens särbehandling. Invändningen, att resultatet av en efter densamma utförd motivprövning i viss mån kan komma att *in casu* nyanseras efter etiska värdesynpunkter, är icke av styrka att motivera dess avvisande¹⁾.

Att domstolens prövning vid fastställandet av den brottsliga handlingens plikt-karaktär begränsar sig till den konkreta brottsituationen, är icke entydigt med, att den begränsar sig till motiven. En ändamålsföreställning t. ex. saknar i sig pliktbetoning. Först genom en jämförelse med gärningsmannens konstanta viljeriktning och i mån av dess anslutning till denna kan motivet tilläggas plikt-karaktär. Gärningen måste framstå som ett av pliktmedvetandet krävt, konsekvent fullföljande av en av gärningsmannens sedliga, religiösa eller politiska sinnelag uppburen

¹⁾ Det bör ju inses, att denna fara för bedömandets nyansering efter etiska synpunkter icke inneslutes i själva den hävdade principen. Den omständigheten, att gärningsmannens person och handlingssätt faktiskt blir föremål för samhällsmedlemmarnes sedliga värdering, kan — lika litet som det förhållandet, att det pliktenliga handlandet just såsom pliktenligt för gärningsmannen framstår såsom ett etiskt krav — tas till intäkt för ett avvisande av denna princip. Innan det pliktenliga handlandet kan göras till föremål för någon som helst värdering, måste ju en pliktsituation vara konstaterad. Det är detta konstaterande, och endast detta, det enligt principen kommer an på. Men ett dylikt konstaterande är uteslutande en psykologisk fråga och lämnar intet spelrum för etiska värderingar.

övertygelse. Först genom en dylik utsträckning av analysen klargöres den psykologiska bakgrunden tillfyllest att låta brottet framstå såsom den »inre nödvändighet», det plikt-enliga handlandet utgör.

Ehuru självfallet, må framhållas, att det skall vara fråga om en pliktövertygelse av utslagsgivande motivkraft. I motivkretsen för även den ädlaste handling ingår ju ofta ett mer eller mindre verksamt egoistiskt bimotoiv (föreställningen om en med handlingsresultatet förenad lustkänsla: tillfredsställd äregirighet, fåfänga etc.). Utslagsgivande blir pliktmotivet i förhållande till lustmotiv av denna art — d. v. s. sig icke till pliktuppfyllelsen såsom sådan hänförande lustföreställningar — då först det är i stånd att bestämma gärningsmannen till brottet.

I kravet på en sedlig, religiös eller politisk övertygelse synes mig böra inläggas en fordran på principiell social syftning hos den brottsliga handlingen. Gärningsmannen skall ha velat densamma såsom medel för ett socialt mål. Utanför övertygelseförbrytarnas kategori faller sålunda den rent asociale likaväl som den principiellt antisociale brottslingen. Angreppsobjekt för ett övertygelsebrott kunna principiellt endast vara historiskt, av bestående samhällsform och härskande rättsåskådning betingade institutioner. Det skulle strida mot rättsordningens egen princip att under tillämpningsområdet för en *custodia honesta*¹⁾ inbegripa även brott, till sin natur oförenliga med icke endast den konkreta samhällsformen utan över huvud med varje organiserad form av mänsklig sammanlevnad (mord, tjuvnad, bedrägeri o. d.). Då varje legal presumtion måste sakna adekvans, synes mig dock icke en begränsning av brottsområdet kunna legislativt förordas.

Med den dimensionering, begreppet pliktövertygelse här fått vidkännas, synes det mig som princip för tillämpningen

¹⁾ Här och i det följande använt i betydelsen av en i verkställighetsavseende mildare särbestraffning av övertygelsebrotten.

av *custodia honesta* fullt användbart. I motsats till det etiska värdeomdömet uppfyller det i denna egenskap de anspråk på enhetlighet och allmängiltighet, man måste ställa på en fruktbar kriminalpolitisk norm. Vi understryka det: det rör sig här icke om en subjektiv värdering av etiska kvaliteter utan om ett objektivi fastställande av en psykologisk situation.

En *custodia honesta* efter denna norm betyder vidare icke en differentiering av förbrytarna efter sedlig valör. Den påtrycker icke massan av brottslingar vanhederlighetens stigma, lika litet som den för övertygelseförbrytaren betyder en social honnör för sedlig oförvittlighet. Samhället har genom en *custodia honesta*-dom över huvud icke tagit ställning till gärningsmannens sedliga människa.

Vad vi emellertid framför allt vunnit med denna norm är en rationell begränsning av användningsområdet för *custodia honesta*. Redan den positiva formuleringen är härvid betydelsefull. I förhållande till brott, ådagaläggande ett »icke oärligt eller eljest ohederligt sinnelag«, innebär ju redan formuleringen brott, ådagaläggande ett »hederligt sinnelag«, en viktig begränsning. Med kravet på en pliktövertygelse såsom utslagsgivande brottsmotiv förtränges användningsområdet ytterligare. *Custodia honesta* får, så normerad, karaktären av exceptionell straffart.

Denna exceptionalitet i tillämpningen synes mig åter av särskild betydelse, därför att den är ägnad att försvaga de invändningar mot övertygelsebrottens särbestraffning, som från allmänpreventionshåll obestriddigt låta sig anföras. Det är ju, som ovan framhållits, ingalunda så, att samhällsfarligheten vid dessa brott — ur den konkreta rättsordningens synpunkt — i allmänhet är av lägre grad än vid vanliga brott. Med tillämpningsområdet för *custodia honesta* reduceras emellertid även faran för det försvagande av straffets allmänpreventiva verkningsförmåga, som, enligt vad likaledes i det föregående påvisats, kunde följa av straffartens legalt presumerade tillämplighet vid endast vissa

brottstyper. Med begränsningen till brott, framgångna ur en pliktövertygelse — och med en generellt genomförd alternativitet — reduceras den till ett minimum. Endast med avseende å den, vars eget pliktmedvetande drivit honom i konflikt med rättsordningen, kan *custodia honesta* ifrågakomma. Men mot honom hade det ordinära straffholet icke kunnat fullfölja någon preventiv funktion.

*

Den föregående framställningen har avsett att uppställa en rationell norm för tillämpningen av *custodia honesta*. Med påvisandet av en, som vi tro oss ha funnit, objektiv och allmängiltig dylik norm är förutsättningen given för ett principiellt ställningstagande till institutet.

Teoretiskt är för detta ställningstagande i sista hand bestämmande uppfattningen av straffets sociala funktion. En uttömmande diskussion av de straffteoretiska problemställningarna härutinnan skulle emellertid föra för långt och vore säkerligen legislativt skäligen ofruktbar. — Vi inskränka oss till några avslutande, allmänna synpunkter från ståndpunkten av de kriminalistiska principer, som ligga till grund för strafflagskommissionens förslag.

Övertygelsebrottet, sådant det här beskrivits, intar i såväl subjektivt som objektivt hänseende i förhållande till huvudmassan av brott en skarpt markerad särställning. Subjektivt framträder denna dess egenart i det specifikt kvalificerade motivläget, med hänsyn till vilket varje annan individualpreventiv strafffunktion än det rent fysiska oskadliggörandet måste utmönstras såsom ändamålslös. Ett be-
tvingande av »den brottsliga individualviljan» till anpassning med »samhällsviljan» blir vid varje brott av pliktövertygelse en illusion. Den kriminalpolitiska tankegång, som tar sig uttryck i ett avvisande av *custodia honesta* — särskilt vid politiska brott — på grund av dess individualpreventiva ineffektivitet, vittnar icke om något djupare inträngande i övertygelsebrottens psykologi. För övertygelseförbrytaren

framstår brottet såsom en ovillkorligt fordrad realisation av en från den härskande medvetet avvikande rättsåskådning, uppburen av en rationell och reflekterad social idealism. Varje motiverande psykisk påverkan, varje avskräcknings- eller förbättringssyfte, överhuvud varje korrektiv individualprevention måste i sådant fall anses förfelad. Ratio för den egenartade kriminalpolitiska behandling av övertygelsebrotten, som *custodia honesta* åsyftar att tillgodose, är i själva verket just denna insikt om övertygelseförbrytaren såsom egenartad kriminalpsykologisk typ, i förhållande till vilken samtliga de individualpreventiva syften, det ordinära frihetsstraffet anses fullfölja vid sidan av oskadliggörande, måste utmönstras såsom a priori verkningslösa.

Objektivt framträder övertygelsebrottets särställning ifråga om angreppsobjektet. Det är klart, att en *custodia honesta* icke är motiverad endast av insikten om det ordinära straffets individualpreventiva ineffektivitet utan därutöver förutsätter en objektiv avgränsning av brottsområdet med hänsyn till angreppsföremålet. Vi tro oss ha i det föregående i allmänhet riktigt angivit den principiella synpunkten härvidlag i och med angreppsobjektens begränsning till historiskt, av bestående samhällsform och härskande rättsåskådning belingade institutioner. Därmed att samhället för själva sin existens erkännes förutsätta rättsordningen, är icke uteslutet, att situationer kunna uppstå — icke minst genom inre motsägelser hos rättsordningen själv — då samhällets faktiska intressen icke sammanfalla med den rättsliga regleringen av dem. I varje fall är det ju obestridligt, att värderingarna av dessa rättsskyddade intressen starkt divergera, starkare i ju högre grad den rättsliga regleringen framstår såsom uttryck för endast bestående, historiskt belingade sociala förhållanden och icke ingår i förutsättningarna för samhällets bestånd såsom rättssamhälle. Såsom ur denna synpunkt typiska övertygelsebrott framträda i främsta rummet de politiska brotten. I allmänhet kan sägas, att i dessa fall brotten mot enskild

man träda i bakgrunden för brott mot allmänheten och mot staten. Som redan framhållits låta sig emellertid inga legala presumtioner uppställa, utan måste jämväl fastställandet av de objektiva förutsättningarna för institutets tillämpning överlätas åt domaren.

Redan med en hänvisning till denna snäva, objektiva avgränsning av tillämpningsområdet torde de invändningar mot en särbehandling av övertygelsebrotten med hänsyn till straffets allmänpreventiva funktion bemötas, vilka oestriddligen ligga nära till hands. Men härtill kommer ytterligare, att straffets individualpreventiva ineffektivitet i detta fall så att säga innesluter dess allmänpreventiva verkningslöshet. Vare sig man förlägger straffets allmänpreventiva funktion till straffbudet såsom sådant eller till straffverkställigheten eller till både dessa, och vare sig man anser denna funktion bestå i avskräckning eller befästande av de sociala värderingarna, så måste som gemensam förutsättning uppställas mottagligheten över huvud för motiverande inflytelser. I en pliktsituation saknas denna förutsättning. I pliktmotivets eget begrepp ligger, att det genombryter det komplex av motmotiv och hämmande föreställningar, som straffbud och straffverkställighet skapa. — Vad särskilt beträffar straffbudets allmänpreventiva verkningskraft är dessutom att observera, att denna redan på den grund förblir oförsvagad, att med — som här föreslagits — en generellt genomförd alternativitet straffartens tillämpning reglerades genom ett allmänstraffrättsligt, distributivt stadgande och icke genom till de särskilda brottsbeskrivningarna knutna föreskrifter.

Det ligger i samhällets makt att underkasta övertygelseförbrytaren även den strängaste straffreaktion. Men det gäller att tillse, att denna maktutövning ordnas så, att den icke i sista hand vänder sig mot samhället självt. Där brottets objektiva samhällsfarlighet icke tillåter »die relativistische Haltung der Skepsis«, går samhällets intresse icke utöver en isolering av gärningsmannen. Den spänning

mellan härskande och framträngande sociala idéer, för vilken övertygelsebrottet oftast är en utlösning, bildar rättsutvecklingens starkaste dynamiska kraft. Att till varje pris och med alla medel söka undertrycka denna, där den på någon punkt spränger även de rättsliga fördämningarna, tillhör icke ett samhälle, som i rättsordningen icke längre ser en objektiv manifestation av den sedliga idéen utan resultatet av en ändlös och oemotståndlig historisk utvecklingsprocess.

Fængselsvæsen.

Meddelelser om Dansk Fængselsvæsen 1927.

Ved ERIK KAMPMANN, Direktor for Fængselsvæsenet.

Som allerede meddelt i nærværende Tidsskrifts XV. Aargang Side 249 blev der ved kgl. Resolution af 25. Marts 1927 efter Ansøgning meddelt Direktor for Fængselsvæsenet Thorkil Fussing Afsked paa Grund af Svagelighed fra den 31. Marts 1927 at regne. Direktor Fussing beskikkedes under 22. Juni 1910 til Direktor for Fængselsvæsenet fra den 1. Oktober s. A. at regne, fra hvilket Tidspunkt den daværende Stilling som Overinspektør for Fængselsvæsenet bortfaldt, samtidig med at Overbestyrelsen for Fængselsvæsenet henlagdes under en af Kongen udnævnt Direktor, der staar umiddelbart under Justitsministeren. Om Direktør Fussings Embedsvirksomhed skal jeg iøvrigt henvise til Fængselsinspektør Waagensens Artikel i Tidsskriftets XV. Aargang Side 273—75.

Med Hensyn til Pladsforholdene og Fangebelægget bemærkes følgende:

A. Straffeanstalterne:

Mænd:	Plads til:	Fangebelæg:	
		^{31/12} 1926	^{31/12} 1927
Horsens Straffeanstalt	423	409	413
Annekserne i Amstrup og Bjerre ¹⁾	77	0	32
Kolonien i Kolsen	38	29	28
Vridsløselille Straffeanstalt	378	350	361
Nyborg Straffeanstalt	457	412	459
Ialt	1373	1200	1293

¹⁾ Om disse Annekser og deres Ibrugtagelse se nærmere nedenfor.

	Plads til:	Fangebelæg:	
		^{31/12} 1926	^{31/12} 1927
Tuberkulosesygehuset ved Nyborg Straffeanstalt	17	14	6
Kvinder (Christianshavns Straffeanstalt)	293	47	52

B. Arresthusene:

	Plads til:	Fangebelæg:			
		^{31/12} 1926	^{31/12} 1927		
		Md.	Kv.	Md.	Kv.
Københavns Vestre Fængsel	560	218	22	241	29
Politigaardens Arrest	64	4	2	1	0
Øvrige Arresthuse (97)	1624	604	40	679	42
Ialt	2248	826 ¹⁾	64	921 ²⁾	71

C. Tvangsarbejdsanstalterne:

	Plads til:	Fangebelæg:			
		^{31/12} 1926	^{31/12} 1927		
		Md.	Kv.	Md.	Kv.
Arbejdsanstalten Sundholm . .	340 ³⁾	74	17 ⁴⁾	62	0
Øvrige Tvangsarbejdsanstalter (13)	288	134	3	103	3
Ialt	628	208	20	165	3

Som det fremgaar af foranstaaende, disponerer Statens og Kommunernes Fængselsvæsen tilsammen over Plads til ialt 4559 Fanger.

I de kommunale Arresthuse var den gennemsnitlige daglige Belægning i Finansaaret 1926—27 992,4 Fanger, saaledes at ikke engang 50 pCt. af de forhaandenværende Arresthuspladser har været udnyttet. I de allerfleste Arresthuse har der derfor været rigelig Plads; men for enkelte Vedkommende har der dog været nogen Overbelægning.

¹⁾ Af disse afventede 16 Fanger Pladsledighed i Straffeanstalterne.

²⁾ Af disse afventede 69 Fanger Pladsledighed i Straffeanstalterne.

³⁾ Anstalten, der rummer 2 Bygninger til mandlige Tvangsarbejdsfanger, har siden ^{1/12} 1922 kun benyttet den ene af disse, hvori der er Plads til 108 Fanger; den anden Bygning, der har Plads til 136 Fanger, har siden været benyttet dels til midlertidig Indkvartering af Husvilde, dels — efter Ikrafttræden af Lov Nr. 133 af ^{11/4} 1925 — til Forvaring af Personer, der interneres efter denne Lov. — Belægningen paa Kvindesektionen blev den ^{6/1} 1926 overført til Vestre Fængsel, og Afdelingen har siden staaet tom.

⁴⁾ Hensiddende i Københavns Vestre Fængsel, jfr. foranstaaende Note i Slutningen.

Ogsaa i Tvangsarbejdsanstalterne har der været rigelig Plads til de Fanger, som anbringes der.

Derimod har Forholdet med Hensyn til Straffeanstalterne for Mænd ligesom i tidligere Aar stillet sig saaledes, at der har været en ikke ubetydelig Pladsmangel. Den stærke Nedgang i Pladsmangelens Omfang, som havde vist sig ved Udgangen af Aaret 1926, holdt sig endnu i Begyndelsen af 1927, idet Antallet af Domfældte, der afventede Pladsledighed, den 11. Januar var nede paa 1, men derefter steg Tallet ret hurtigt, for allerede i Slutningen af Februar at naa 65; i Maj og Juni Maaned faldt Tallet atter ret stærkt (til 20 à 30 Mand). Men denne forbigaaende Nedgang efterfulgtes af en meget kraftig Stigning, der kulminerede i Slutningen af September med 116 Domfældte, der i Arresthusene afventede Plads i Straffeanstalterne.

For i nogen Grad at bøde paa dette i penitentiær Henseende uheldige Forhold, at et meget betydeligt Antal Domfældte faktisk afsoner en større eller mindre Del af de dem idømte Strafarbejdsstraffe i lokale Arresthuse, blev der i Løbet af Efteraaret 1927 af Direktoratet truffet forskellige Foranstaltninger for at nedbringe Antallet af »Ven-tere«. For det første indledede man Forhandling med Vejle Amtsraad angaaende fornyet Lejemaal af det tidligere Ting- og Arresthus i Bjerre, der tidligere havde været benyttet som Anneks til Horsens Straffeanstalt. Det nye Lejemaal tog sin Begyndelse den 1. Oktober 1927, og den 26. s. M. overførtes de første 5 Fanger til Annekset. Det er Meningen, at dette, der er beliggende ca. 8 km fra Horsens Straffeanstalt, skal kunne rumme ialt 27 Fanger.

Et andet Anneks til Horsens Straffeanstalt toges under Navn af »Horsens Straffeanstalts Anneks i Amstrup« i Brug den 12. November 1927. Dette Anneks er beliggende ved Horsens Fjord ca. 25 km fra Straffeanstalten og er indrettet i en Ejendom (Amstrup Pakhus), som Undervisningsministeriet erhvervede i 1920 til en da planlagt Opdragelsesanstalt. Da det imidlertid senere viste sig ufor-nødent at oprette en saadan Anstalt, overgik Ejendommen efter Forhandling med Sundhedsministeriet, der havde overtaget den fra Undervisningsministeriet, den 13. Oktober 1927 fra Sundhedsministeriet til Justitsministeriet. Samtidig gav Folketingets Finansudvalg sit Samtykke til, at der paa forventet Efterbevilling afholdtes et Beløb af 10,757 Kr. til Ejendommens Istandgørelse og Indretning til Fange-

koloni. Til Ejendommen horer 19 Tdr. Land Jord, som det er Meningen at dyrke i det væsentlige som et Markgartneri ved Hjælp af Fangerne. Det er Tanken, at Kolonien skal kunne rumme ca. 50 Fanger, der om Natten anbringes i 2 Sovesale paa lignende Maade som de i Kolonien Kolsen anbragte 30 Fanger. Ombygningsarbejderne foretages af et særlig dertil udsendt Hold Fanger paa 12 à 13 Mand og ventes tilendebragt i Lobet af de nærmeste Maaned. Antallet af Fanger, som kan beskæftiges ved Frihøftsarbejde ved Udsendelse fra Horsens Straffeanstalt, vil, naar Annekslet i Amstrup er taget i fuld Brug, blive ret betydeligt, idet der i Kolonien i Kolsen Mergelleje er Plads til 38 Mand, i Hedekolonien — der dog kun holdes aaben i Sommerhalvaaret — 20 Mand og i Amstrup 50 Mand, altsaa ialt over 100 Mand.

Af andre Foranstaltninger i Anledning af Pladsmanglen skal nævnes, at Direktoratet ved Skrivelse af 9. September 1927 bifaldt en Indstilling fra Inspektoren for Nyborg Straffeanstalt om dér at indrette et af Skolelokalerne til fælles Sove- og Opholdsrum for et Hold Markfanger paa ca. 10 Mand, samt at man efter Forhandling med Københavns Magistrat under 10. September 1927 opnaaede en Overenskomst med denne, hvorefter der hjemles Justitsministeriet Ret til i Vestre Fængsel at anbringe saadanne Mandsfanger, som Straffeanstalterne ikke er i Stand til straks at modtage, for en Betaling, der maatte svare til den Merudgift, som disse Fangers Ophold vil paaføre Københavns Kommune; denne Betaling blev derefter udregnet til at udgøre 5 Kr. pr. Fangedag, men er Genstand for Regulering ved hvert Finansaars Begyndelse.

Under 15. December 1927 blev der mellem Københavns Magistrat og Justitsministeriet indgaaet en Overenskomst, hvorved Justitsministeriet fra den 1. April 1928 at regne overdrog Christianshavns Straffeanstalt for Kvinder til Københavns Magistrat, medens Magistraten paa sin Side til Justitsministeriet overdrog Ejendomsretten over Arresthuset paa Nytorv. I Anledning af dette Mageskifte betaler Magistraten til Staten et Beløb af 320,000 Kr., som udgør Forskellen mellem den Værdi, hvortil de 2 Ejendomme er ansat af den i Henhold til Lov af 14. December 1857 nedsatte Taksationskommission, nemlig henholdsvis 900,000 Kr. og 580,000 Kr.

Samtidig med denne Overdragelse udlejer Justitsministeriet til Magistraten til Brug som Kvindefængsel for de Fanger, som det paahviler Københavns Kommune at forvare, Arresthuset paa Nytorv for en aarlig Leje af 29,000 Kr. Til Gengæld udlejer Magistraten til Justitsministeriet til Brug som Straffeanstalt for Kvinder Kvindeflojen (med Undtagelse af det dertil hørende Sygehus) i det Københavns Kommune tilhørende Vestre Fængsel samt de derværende Køkken- og Vaskeriafdelinger. Lejemaalet omfatter desuden Brugen af det i Vestre Fængsel værende Kirkelokale til Gudstjeneste og Skolegang for Statens Kvindefanger. Lejesummen fastsættes for Kvindefængslet til 29,000 Kr., for de øvrige Lokalteter til 6000 Kr., eller ialt 35,000 Kr.

Af de øvrige Bestemmelser i Overenskomsten skal her anføres:

Statens Kvindefængsel leverer fra Køkkenet i Vestre Fængsel Forplejning til samtlige Fanger i de kommunale Fængsler mod Refusion pr. leveret Kostportion. Statens Kvindefængsel udfører ligeledes Vasken for samtlige Kommunens Fængsler.

Lægetilsynet med de kvindelige Strafarbejdsfanger varetages af de til Vestre Fængsel knyttede kommunale Læger; ligeledes varetages den gejstlige Betjening af de kvindelige Strafarbejdsfanger af den til Vestre Fængsel knyttede kommunale Fængselspræst.

Lejemaalet kan af hver af Parterne opsiges med 3 Aars Varsel til en 1. April, dog tidligst til 1. April 1938.

Den indgaaede Overenskomst er Resultatet af en Indstilling fra den af Justitsministeren under 23. September 1922 nedsatte Kommission til Undersøgelse af den økonomiske Drift m. v. af Københavns Fængselsvæsen. Anledningen til denne Kommissions Nedsættelse var dels den Omstændighed, at der i Københavns Kommunes Fængsler var overordentlig rigelig Plads, samtidig med at Statens Fængselsvæsen led af Pladsmangel, dels et fra Statens Side rejst Spørgsmaal om Størrelsen af den Refusion, som Staten burde betale Københavns Kommune for Anbringelse i Kommunens Fængsler af Fanger, hvortil Staten ikke selv havde Plads. Under Kommissionens Forhandlinger rejste der sig ret hurtigt Spørgsmaal om at kombinere en bedre Udnyttelse af Pladsen i Vestre Fængsel med Nedlæggelse af Christianshavns Straffeanstalt for Kvinder. Som det vil vides, har der i adskillige Aar været Spørgsmaal om Nedlæggelse

af denne gamle Anstalt, og allerede i Rigsdagssamlingen 1897—98 var der af den daværende Justitsminister stillet Forslag om Straffeanstaltens Salg og Henflytning til et andet Sted. Hertil kom yderligere, at der hos Københavns Kommune var opstaaet en betydelig Interesse for at komme i Besiddelse af Christianshavns Straffeanstalts Bygninger, som er til Hinder for en rationel Gennemførelse af en projekteret ny Trafikordning paa Christianshavn.

Gennemførelsen af Overenskomsten fastsattes som nævnt til den 1. April 1928, og det nærmere angaaende denne falder saaledes udenfor nærværende Beretnings Omraade.

Med Hensyn til de for Fangerne gældende Bestemmelser m. v. bemærkes følgende:

Under 22. December 1927 udfærdigedes en *kgl. Anordning om Fuldbyrddelse af Forbedringshusarbejde i Vridsløselille Straffeanstalt*. Om Anledningen til denne Anordnings Udstedelse bemærkes følgende:

Medens almindelige Regler om Fuldbyrddelse af Strafarbejde i Fællesskab er givet ved *kgl. Anordning af 13. Februar 1873*, findes der ikke om Straffens Udstaaelse i Enkeltcelle en lignende almindelig Ordning, men det ved Anordningen af 1873 anerkendte progressive System er med de af Cellestraffens Karakter følgende Modifikationer bragt til Anvendelse paa Cellestraffen dels — for Nyborg Straffeanstalts Vedkommende — gennem *kgl. Anordning af 28. Maj 1913 om Fuldbyrddelse af Forbedringshusarbejde i Nyborg Straffeanstalt*, dels gennem de af Fængselsvæsenets Overbestyrelse for hver af de øvrige Straffeanstalter udfærdigede saakaldte »Klassereglementer« for Cellefanger.

De i Anordningen af 1873 indeholdte Regler har hidtil været bragt i Anvendelse overfor saadanne Fanger i Vridsløselille Straffeanstalt, som i Medfør af Straffelovens § 13 er blevet udtaget til Arbejde i Fællesskab, uagtet dette Fællesskab, saaledes som Forholdene i de senere Aar har udviklet sig, ikke kan sidestilles med den Form for Fællesskab, som Anordningen af 1873 har haft for Øje, i hvilken Henseende det navnlig skal fremhæves, at denne Anordnings Regler om Fællesskabets Udstrækning — der er de samme saavel for Tugthusarbejde som for Forbedringshusarbejde — synes at forudsætte, at Fangerne i Almindelighed kun holdes i Enkeltcelle om Natten, medens de tilbringer hele den øvrige Tid i Fællesskab. i Vridsløselille Straffe-

anstalt indskrænker Fællesskabet sig derimod i Almindelighed til Arbejdstiden og omfatter navnlig ikke Fritiden og Maaltiderne, ligesom Fangerne uanset Fællesskabsbehandling som Regel holdes isolerede under Gudstjeneste, Undervisning og Gaardtur.

Under de saaledes foreliggende Forhold maatte Justitsministeriet anse det for nødvendigt, at der for Behandlingen af Fællesfanger i Vridsløselille Straffeanstalt udarbejdedes nye Regler, afpassede efter de særlige Forhold, hvorunder Fællesskabet i denne Anstalt praktiseres. Man maatte dernæst anse det for rigtigst, at de nye Regler — ligesom Tilfældet er i Nyborg Straffeanstalt — blev gældende for alle Fanger i Vridsløselille Straffeanstalt, uanset om de behandles i Enecelle eller i Fællesskab, idet Forskellen mellem disse to Behandlingsmaader i denne Straffeanstalt er betydelig mindre end i Horsens og Christianshavns Straffeanstalter, hvor Anordningen af 1873 vedblivende er gældende, og navnlig ogsaa som anført væsentlig mindre end forudsat i denne Anordning. Det skønnes derfor ikke tilstrækkeligt begrundet at opretholde den hidtil gældende Ulighed i Straff fuldbyrdelsesreglerne for de to Kategorier af Fanger, og i Særdeleshed maatte det anses for irrationelt at opretholde en forskellig Klasseoprykning for disse.

Ministeriet har ved Udarbejdelsen af den nye Anordning i Hovedsagen fulgt de Grundsætninger for Straff fuldbyrdelsen, som har fundet Udtryk i den for Nyborg Straffeanstalt gældende Anordning af 28. Maj 1913, idet man dog med Hensyn til Straffens Progression har foreslaaet en Ordning, der noget afviger fra den i nævnte Anordning fastsatte og nærmest tager sit Udgangspunkt fra de for Celfanger i Vridsløselille Straffeanstalt hidtil gældende Regler om Opykning gennem 4 Klasser. De for Opholdet paa de forskellige Klasser foreslaaede Minimumstider er dog modificerede ret væsentligt i Forhold til de hidtil gældende med det Formaal for Øje at opnaa, at samtlige Fanger forinden Losladelsen kan naa at gennemgaa Progressionens 3 første Klasser, og at alle Fanger, hvis Straffetid er 2 Aar og derover, kan naa at gennemgaa alle 4 Klasser.

Uden iøvrigt at komme ind paa de enkelte Regler i Anordningen skal blot her fremhæves følgende:

Varigheden af Opholdet i Modtagelsescellen beror paa Inspektørens nærmere Bestemmelse, dog at Fangen senest inden 3 Dage skal overføres til en almindelig Celle.

Med Hensyn til Fangernes Adgang til at disponere over deres Arbejdsfortjeneste er der i Anordningens § 6 hjemlet Ret til, uden Hensyn til, paa hvilket Stadium af Straffen Fangen befinder sig, at anvende denne til Understøttelse af trængende Slægtninge eller til Ydelse af Erstatning til den ved Forbrydelsen forurettede, idet man har ment, at det var principielt rigtigt ikke at lade Retten til at understøtte trængende Slægtninge eller til at yde Erstatning indgaa som et Led i Progressionen. Af tilsvarende Grunde er det i Anordningens § 13 fastslaaet, at Bøger af opbyggeligt Indhold udleveres Fangerne af Fængselspræsten efter nærmere af Direktøren for Fængselsvæsenet fastsatte Regler.

Ved Anordningens § 26 og § 27 er der hjemlet en lignende Adgang som i Nyborg-Anordningen for Justitsministeren til at løslade de Fanger, der har arbejdet i Fællesskab, til det Tidspunkt, da Straffetiden i Henhold til Straffelovens § 13 vilde udløbe, hvis Straffen var udstaaet i Enkeltcelle. Denne Bestemmelse er for saa vidt i Overensstemmelse med den Praksis, der i de senere Aar har været fulgt af Justitsministeriet, der i alle Tilfælde, hvor en Fange har været behandlet i Fællesskab i Vridsløselille Straffeanstalt, har nedlagt Forestilling om hans Løsladelse til det Tidspunkt, som populært kaldes Celletidens Udløb. Løsladelse kan ske saavel paa Vilkaar som uden Vilkaar.

Paa dertil given Anledning udtalte Direktoratet i Skrivelse af 15. Marts 1927, at der bør gives Fanger, der som Følge af en dem overgaaet *Disciplinærstraf* hensidder i Straffecelle, Gaardtur i sædvanligt Omfang, medmindre ordens- eller sikkerhedsmæssige Hensyn maatte nødvendiggøre Afvigelser herfra, samt at en Fanges Udelukkelse fra Gaardtur kun bør finde Sted i Henhold til en derom i hvert enkelt Tilfælde af vedkommende Straffeanstalts Inspektion truffen Afgørelse.

Ligesom der allerede tidligere for Fangerne er indført Te som Morgendrik i Stedet for Øl eller Mælk, har Direktoratet efter Indstilling fra Inspektøren for Christianshavns Straffeanstalt bemyndiget denne til forsøgsvis at give de kvindelige Strafarbejdsfanger $\frac{1}{2}$ l Te og 30 gr. Sukker hver til *Aftensmaaltidet* i Stedet for det hidtil reglementerede Kvantum varm skummet Mælk.

Under 9. Juli 1927 udfærdigede Justitsministeriet saalydende *Cirkulære til Politidirektøren i København, samtlige Politimestre og Inspektørerne ved Straffeanstalterne:*

»Da den canadiske Indvandringslovgivning forbyder Udlændinge, der er dømt for en i den offentlige Mening vanærende Handling, at indrejse til Canada eller, hvis de er indrejst dertil, at forblive der, skal man bede iagttaget, at saadanne Personer ikke tilskyndes til eller hjælpes til at udvandre til Canada.«

Ved at tilstille de danske Fængselsselskabers Fællesbestyrelse, Foreningen »Fængselshjælpen«, Selskabet »Genrejsningen« og »Frelsens Hær« Eksemplarer af dette Cirkulære henstillede man, at de i Cirkulæret omhandlede Personer heller ikke af de nævnte Institutioner eller de under Fællesbestyrelsen hørende Fængselsselskaber tilskyndes eller hjælpes til at udvandre til Canada.

Paa dertil given Anledning henledte Direktoratet ved Skrivelse af 28. Oktober 1927 samtlige Fængselsinspektørers Opmærksomhed paa Justitsministeriets Skrivelser af 28. Juli 1906 og 5. April 1916 til Foreningen »Fængselshjælpen«, hvorefter Foreningens Tilsyn med betinget be-naadede Personer — for saa vidt det drejer sig om saadanne, der har Tilhold om at melde sig til *Politiets Protokol over mistænkelige Personer* — træder i Stedet for deres Møde til nævnte Protokol.

For at tilvejebringe Ensartethed med Hensyn til Myndighedernes Udstedelse af Attester om Udstaaelse af Frihedsstraf eller Afsoning af Bøder udfærdigede Justitsministeriet under 16. September 1927 saalydende *Cirkulære til Politidirektøren i København, Politimestrene, Inspektørerne for Straffeanstalterne, Arresthusene og Tvangsarbejdsanstalterne angaaende Udstedelse af Afsoningsattester:*

»Attester angaaende Udstaaelse af Frihedsstraf eller Afsoning af Bøder maa kun udstedes til:

1. statslige eller kommunale Myndigheder, der er bekendt med den Dom, hvorved den paagældende Straf er ikendt,
2. den, hvem Attesten angaar,
3. Sagførere, Studentersamfundets Retshjælp for Ubemidlede og tilsvarende Institutioner samt Fængselsselskaberne, naar de udtrykkeligt angiver at optræde paa dens Vegne, hvem Attesten angaar,

4. andre, naar de udtrykkeligt angiver at optræde paa dens Vegne, hvem Attesten angaar, og de tillige foreviser Udskrift af den Dom, hvorved den paagældende Straf er ikendt.

Det overlades til den attestudstedende Myndighed at afgøre, om der, naar Afsoningsattest rekvireres, af de under 2—4 nævnte Personer eller Institutioner bør kræves Legitimation for Identitet eller for Rigtigheden af det opgivne Navn m. v.».

I Henhold til kgl. Resolution af 23. December 1864 blev Sager angaaende Eftergivelse eller Nedsættelse af Straffe i de Tilfælde, hvor Straffen var 2 Aars Strafarbejde eller ringere Straf, som Hovedregel afgjort af Kongen udenfor Statsraadet, medens Sager om Eftergivelse eller Nedsættelse af Straf i de Tilfælde, hvor Straffen var højere end 2 Aars Strafarbejde, blev forelagt og afgjort i Statsraadet, bortset fra visse Sager angaaende betinget Benaadning af Fanger i Straffeanstalterne paa Vilkaar af Anbringelse i et Oplagelseshjem.

Da disse Regler medførte, at adskillige Sager af forholdsvis ringe Betydning maatte forelægges for Kongen i Statsraadet, idet særlig den gældende Straffelovs Bestemmelser om Gentagelsesvirkning medfører, at der ofte for relativt smaa Forseelser maa idømmes mere end 2 Aars Strafarbejde, mente Justitsministeriet, at det var ønskeligt at opnaa en Forenkling af disse Regler og i Henhold til Indstilling fra Ministeriet blev det derefter ved kgl. Resolution af 3. Oktober 1927 bestemt, at Sager om Eftergivelse eller Formildelse af Straf fremtidig foredrages for Kongen udenfor Statsraadet, naar den idømte Straf er under Strafarbejde i 8 Aar, og der er Tale om Eftergivelse af 2 Aars Strafarbejde eller derunder, samt, uden Hensyn til om Straffetiden er længere end 8 Aar, naar der er Tale om Benaadning af Fanger i Straffeanstalter paa Vilkaar af Anbringelse paa et Oplagelseshjem og den Reststraf, der paa den angivne Maade eftergives, ikke overstiger 6 Maaneder, alt for saa vidt Kongen ikke maatte ønske den paagældende Sag foredraget i Statsraadet.

Med Hensyn til Straffeanstaltternes Tjenestemænd og de for dem gældende Bestemmelser er intet særligt at bemærke i det forløbne Aar udover, at der har været givet en kvindelig juridisk Kandidat Tilladelse til fra 1. April 1927 at regne at forrette *Volontørtjeneste* ved Chri-

stianshavns Straffeanstalt. Det er første Gang, at en kvindelig Jurist har forrettet saadan Tjeneste ved Straffeanstalten for Kvinder. Tilladelsen blev oprindelig givet som et Forsøg i 3 Maaneder, men da der paa Grund af Straffeanstaltens forestaaende Nedlæggelse var en Del ekstraordinært Arbejde, og da det var af stor Interesse for Fængselsvæsenet at høste Erfaring med Hensyn til Anvendelse af en Kvinde som overordnet Tjenestemand ved en Straffeanstalt for Kvinder, fortsattes Forholdet gennem hele Resten af Kalenderaaret.

Endnu skal nævnes et Par administrative Afgørelser af mere almen Interesse:

I Anledning af et fra en Dømfældt modtaget Andragende om Tilladelse til under Udstaaelsen af en Straf af simpelt Fængsel paa egen Bekostning at lade installere et *Radioapparat* i den paagældende Celle udtalte Justitsministeriet, at det ansøgte ikke kunde bevilges.

Efter at en i Københavns Vestre Fængsel hensiddende Fange, der afsonede Straf af Fængsel paa sædvanlig Fængeskost, den 2. December 1927 af en af Fængslets Tjenestemænd havde været udfølgst til Bispebjerg Hospital, hvor hans Hustru laa for Døden, blev der efter Indstilling af Fængselsinspektøren af Direktoratet givet Tilladelse til, at Strafudstaaelsen afbrødes i 1 Uge, for at Fangen kunde faa Lejlighed til at være hos sin Hustru i hendes sidste Timer samt foranstalte hendes Begravelse. Efter Udlobet af det ommeldte Tidsrum, under hvilket Hustruen var afgaaet ved Døden og Begravelsen foretaget, meldte Fangen sig tilbage til fortsat Afsoning.

Hvad endelig angaar Tvangsarbejdsanstalterne skal bemærkes følgende:

I Anledning af en fra forskellige i N. N. Tvangsarbejdsanstalt hensiddende Fanger modtaget Besværing over Forholdene i Anstalten udtalte Direktoratet overfor dennes Bestyrelse bl. a. følgende:

»De af Fanger til Anstalten medbragte Beklædningsgenstande bør under Opholdet opbevares saaledes, at de ikke bliver krøllet eller paa anden Maade bliver forringet.

Det Undertøj (Skjorte, Uldtrøje m. v.), som Fangerne iføres ved Løsladelsen fra Anstalten, bør være renvasket.

Bestyreren ved Tvangsarbejdsanstalten har oplyst, at Barberrekvisitter udleveres til Afbenyttelse om Søndagen og — efter vedkommende Fanges Ønske — Dagen før Løsladelsen. Man skal henstille, hvorvidt der maatte være noget til Hinder for, at der gives Fanger, der ønsker det, Adgang til at barbere sig ogsaa en Gang i Ugens Løb.

Der bør gives Fangerne Bad saavidt muligt hver 14. Dag.

Sengetæpper bør ved en Løsladelse udluftes og udbankes, ligesom der alene bør udleveres en nyindsat Fange udluftede og udbankede Tæpper; endvidere bør Tæpperne under Fangeres Ophold i Anstalten udluftes og udbankes (f. Eks. under Gaardtur) en Gang om Maaneden, og de bør vaskes mindst en Gang om Aaret. Madrasser bør udluftes 2 à 3 Gange om Aaret samt ved en Fanges Løsladelse omhyggelig afbørstes. Hvis der anvendes Tangmadrasser, bør disse, saafremt de er i stadigt Brug, fornyes eller omstoppes hvert andet Aar.

Det er oplyst, at der til Fangeres personlige Renlighed hidtil er anvendt Krystalsæbe. Man skal henstille, at der anvendes almindelig Haandsæbe.

Der bør til enhver indsat Fange udleveres en omhyggelig rengjort og desinficeret Kam.

Efter Indstilling fra vedkommende Amt har Direktoratet bifaldet, at Horsens Tvangsarbejdsanstalts Afdeling for *kvindelige Tvangsarbejdsvanger* indtil videre nedlægges under Forudsætning af, at der tilvejebringes Overenskomst om Fangeres Anbringelse i andre tilsvarende Anstalter.

Bestemmelserne om Anvendelse af *legemlig Revselse som Disciplinærstraf* i Tvangsarbejdsanstalterne er kun optaget i Reglementerne for 4 af Landets 14 Tvangsarbejdsanstalter, og indtil den 31. Marts 1927 er i ingen af disse 4 Anstalter saadan Revselse anvendt.

Christianshavns Straffeanstalt.

1662—1928.

Foredrag, holdt af Fængselsinspektør V. FROM d. 21/3 1928.

Naar vi i Aften er samlede her til en Højtidelighed i Anledning af Nedlæggelsen af den Straffeanstalt, hvori vi nu befinder os, er der ved denne Lejlighed Grund til bl. a. at

kaste et historisk Tilbageblik paa Anstalten, der har eksisteret som offentlig Institution siden 1662, altsaa i 266 Aar.

Direktoren for Fængselsvæsenet har anmodet mig om som tidligere Inspektør for Straffeanstalten i korte Træk at skildre Anstaltens Historie, og jeg skal gerne efterkomme denne Anmodning, idet jeg dog skal forudskikke den Bemærkning, at Tiden kun tillader mig at holde mig til Hovedpunkterne, uagtet Fristelsen til at fordybe sig i de mange interessante Enkeltheder er stor.

Straffeanstalten har i Tidernes Løb haft forskellige Navne, først »Børnehuset«, dernæst »Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset i København« og senest »Christianshavns Straffeanstalt«.

Oprindelig var Institutionen ikke nogen egentlig Straffeanstalt, men et saakaldet »Børnehus«, oprettet i 1662 af det københavnske Fattigvæsen som en Slags Opdragelsesanstalt for forældreløse, fattige, omstrejfende og vanartede Børn, men Anstalten blev ogsaa benyttet som Tvangsarbejdsanstalt for de mangfoldige Bellere og Løsgængere, der i hine Tider var til stor Plage for Samfundet, og tillige for utugtige Kvinder. Efterhaanden udviklede Børnehuset sig ogsaa til at blive en virkelig Straffeanstalt, ligesom der allerede i 1675 som Led i Institutionen byggedes en Daarekiste paa dens Grund.

Som »Børnehus« eksisterede det til 1790, efter at man under de i Slutningen af det 18. Aarhundrede opstaaede filantropiske Bevægelser var naaet til Erkendelsen af det forkastelige ved en Sammenhoben af Børn, fattige og Forbrydere i samme Institution, og ved kgl. Forordning af 15. Januar 1790 forandredes dets Navn til »Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset i København«.

Man havde ved Oprettelsen af Børnehuset naturligvis tilsigtet et samfundsmæssigt Gode, men Forholdene i selve Institutionen var under hele Perioden meget slette. Grundene hertil var i det væsentlige stadige og store økonomiske Vanskeligheder, utilstrækkelig store og usunde Opholdslokaler, et faatalligt og til Gerningen ofte uegnet Personale. De idelige økonomiske Vanskeligheder var en Følge af, at Institutionen for en væsentlig Del selv ved det Arbejde, der udførtes af de indsatte, skulde fortjene det fornødne til Driften, da de Tilskud, der af det offentlige ydedes til denne, var ganske utilstrækkelige. Det var derfor intet Under, at Forplejningen ofte var daarlig og ikke saa nærings-

holdig, som den burde være, ligesom ogsaa Renlighed og Beklædning lod meget tilbage at ønske, og Sammenhobningen af Individuer i de daværende Bygninger var jævnlig saa stor, at dette i sundhedsmæssig Henseende var meget skadeligt. Sygeligheden var derfor i hele Perioden meget stor, Dødeligheden ligeledes og Selvmord ret hyppige, idet adskillige af Fangerne foretrak Døden for den elendige Tilværelse, de var nødsagede til at føre i Børnehuset.

Myndighederne var dog ikke blinde for disse sorgelige Forhold, og der udstedtes derfor jævnlig Reglementer og Instruktioner, hvis Hensigt det var at skabe bedre Tilstande, men det gik her som det saa ofte gaar, naar de fornødne Pengemidler mangler, de trufne Bestemmelser blev kun sjældent gennemførte.

Det Arbejde, som de indsatte udførte i Børnehuset, var navnlig Kartning, Spinding samt Tilvirkning af Klæde, Lærred og Baj, deraf Navnet »Manufakturhus«, som saavel denne som andre af Landets senere oprettede lignende Anstalter benævntes. Selv Børnene maatte allerede fra den tidlige Alder deltage i Arbejdet, navnlig ved Tilberedning af Ulden.

Som et Lysglimt i alt det mørke skal det nævnes, at der gaves Børnene Undervisning. Der var ved Børnehuset allerede i det 17. Aarhundrede ansat en Skolemester, der skulde »undervise dem flittigt i deres Børnekærdom og informere enhver efter Evne og Alder i Skrive- og Regnekunsten«, og Anstaltens Inspektør skulde ofte lade dem undervise i sin Nærværelse.

Ogsaa Gudstjeneste blev afholdt i Børnehuset, og det var de indsattes Pligt at overvære den.

At Børnehuset med dets brogede Befolkning, hvor Voksne og Børn, Kvinder og Mænd var samlede i et saagodt som ukontrolleret Fællesskab, og hvor Opsynet var utilstrækkeligt og ofte mindre skikket til sin Gerning, snart blev et Arnested for Laster og Forbrydelser, kan ikke undre. Slagsmaal horte til Dagens Orden, Drab var ikke sjældne, og om nogen virkelig Disciplin var der saa at sige ikke Tale. Det Middel, der i rigeligt Maal benyttedes overfor genstridige Gemytter, var korporlig Straf, navnlig Ris og Tamp, men nogen synderlig Virkning havde disse grove Midler ikke, snarere gjorde de Sindene endnu mere mørke og bitre.

I Løbet af det 18. Aarhundrede forsøgte man gentagne Gange at forbedre Tilstanden ved Opførelsen af store og

efter Datidens Forhold tidssvarende Bygninger. Efter at Anstalten i 1736 havde været hjemsøgt af en Ildebrand, hvorom dog Enkelthederne, saavidt vides, ikke foreligger, blev der -- rimeligvis som Følge af denne Brand -- opført en stor, anseelig og i det Ydre smuk Bygning efter Tegning af den bekendte Arkitekt Thura. Bygningen, der blev færdig i 1741, vendte ud til Christianshavns Torv. Der var Plads i den til 500 Personer, og der fandtes i samme en Kirke, forsynet med et Klokketaarn.

Naar Stuckenberg i sit Skrift »Fængselsvæsenet i Danmark« om denne Bygning anfører, at den endnu findes paa Anstaltens Grund, idet det er den Bygning, hvori vi for Øjeblikket befinder os, er dette ikke rigtigt. Den laa, som foran bemærket, ud mod Torvet paa den Plads, hvor den nuværende Administrationsbygning er beliggende.

Den Bygning, hvor vi nu er tilstede, den saakaldte »Tugthusbygning«, er imidlertid ogsaa opført i Midten af det 18. Aarhundrede, den blev færdig i 1757 og er ligeledes bygget som et Led i Bestræbelserne paa at skabe bedre Opholds- og Arbejdsforhold i Anstalten.

I 1742 var der endvidere paa Børnehusets Grund opført et saakaldt Rasphus, hvor de til Rasphusarbejde, hvilken Strafarbejdsstraf var indført i 1734, domte Mandspersoner skulde arbejde. Den laa omtrent paa samme Sted som den nuværende Køkkenbygning, og Arbejdet for de til Rasphus domte Mandspersoner bestod i Raspning af Træ til Brug som Farvestof i Farverierne. Det har været en almindelig Anskuelse, at dette Arbejde var ganske særlig usundt. Dette er dog næppe rigtigt, om end det sikkert har været meget anstrengende. Naar Rasphusfangerne jevnlig blev syge eller døde, er Grunden dertil snarere, at Forholdene i Børnehuset i det hele var uhygieiniske, og at navnlig Forplejningen ofte var daarlig og Anstalten overbefolket.

Man var efterhaanden blevet klar over det meget uheldige i, at Forældre uden Lov og Dom kunde indsætte vanartede Børn i Børnehuset, og allerede i 1771 udstedte Struensee Forbud herimod. Dette Forbud blev imidlertid ikke overholdt efter Struensees Fald, og først ved kgl. Anordning af 15. Januar 1790 blev denne Reform gennemført. Institutionen blev da omdøbt til Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset i København, men udover Børnenes Fjernelse skete der ingen væsentlig Reform af Anstal-

ten, og navnlig blev den meget ønskelige Adskillelse mellem Fanger af forskelligt Køn ikke foretaget ved denne Lejlighed. Anstalten vedblev saaledes i en lang Aarrække at være Straffested saavel for Mænd og Kvinder, domte for grovere Forbrydelser, som for Bellere, Løsgængere og løsgangtige Kvinder. Derimod havde man allerede da, som det nye Navn paa Anstalten antyder, Blikket aabent for det heldige i en Sondring mellem de forskellige Grupper af Straf-arbejdsfanger, og for at Straffen ikke alene skulde tjene til at skærme Samfundet for de samfundsfarlige Individuer, men ogsaa skulde tjene som et Middel til Forbedring af de straffede. I dette Øjemed havde Kancelliet allerede i 1789 befaleet, at der skulde ske en Sondring indenfor Børnehuset mellem Tugthuset og Forbedringshuset. Som et Bevis paa, hvor stor Vægt man lagde paa en saadan Sondring, skal jeg oplyse, at man paa Muren af den Bygning, hvor vi i Øjeblikket opholder os, og som var den, der skulde benyttes til Tugt- og Forbedringshus, opsatte to smukke Sten-tavler paa Bygningens to Halvdele, paa hvilke Tavler var indgraveret »Københavns Forbedringshus 1789« og »Københavns Tugthus 1789«, hvilke Tavler endnu findes paa Bygningen.

Jeg gaar nu over til at omtale den anden Periode af Anstaltens Historie, nemlig Tiden fra 1790 til 1870, i hvilket Tidsrum den blev anvendt udelukkende som Straffeanstalt for Mænd og Kvinder.

I Tiden omkring Aarhundredskiftet blev der indført adskillige Reforme i Anstalten for at imødekomme de humane Krav, der var fremme i Datiden.

Man forøgede Personalet, dog i ganske utilstrækkelig Grad, og man traf en Del Forholdsregler til Sikkerhedens og Ordenens Opretholdelse, bl. a. ved Plakat af 31. August 1813 om Straffebestemmelser for Forbrydelser, som forøves i Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset, af hvilke Bestemmelser endnu enkelte er gældende i de danske Straffeanstalter.

Man opførte i 1809 et nyt Sygehus saaledes indrettet, at der var én Afdeling for Mænd og én for Kvinder; Adskillelsen mellem Kønnene blev altsaa gennemført for syge Fangers Vedkommende. Dette Sygehus er ikke Anstaltens nuværende, der først langt senere er indrettet, men derimod den Bygning, som i mange Aar har været benyttet til Vaskeri og til Bolig for kvindelige Opsyn.

Man foretog ogsaa forskellige Ændringer i Fangernes

Forplejning, uden at man dog naaede saa vidt som ønskeligt.

Ogsaa blandt Tugthusfangerne indførte man den paa-krævede Sondring mellem Kønnene, saaledes at disse ikke arbejdede i samme Lokaler, men derimod ikke blandt Forbedringshusfangerne.

Alle disse Reformers og ogsaa flere andre, som det vilde fore for vidt her at omtale, blev indført i Henhold til Bestemmelser truffet af en den 26. September 1806 nedsat Kommission, i hvilken bl. a. den daværende Direktør for Anstalten Koefoed havde Sæde.

Som et Eksempel paa, hvorledes den Tids humane Bestræbelser endogsaa gjorde sig gældende overfor Fangerne paa en endog efter Nutidens Syn paa Forholdene overdreven Maade, skal jeg oplyse, at man i flere Tilfælde midlertidig afbrød Straffen, naar der var Omstændigheder, som talte derfor. En Mandsfange i Anstalten fik saaledes i nogen Tid Orlov for at kunne rejse hjem og passe sin Dont, en anden for at bjerpe sit Hø, en tredje for at se til sine Ejendomme, ja en i Anstalten hensiddende Urtekræmmer paa Christianshavn skal endogsaa en Gang imellem have faaet Lov at gaa hjem og passe sin Butik.

Det bør ogsaa her nævnes, at man i 1804 løslod en Kvindefange ved betinget Benaadning, saaledes at hun skulde indsættes igen, hvis hun begik en ny Forbrydelse. Man var altsaa ved dette — dog vist nok enestaaende — Tilfælde af betinget Benaadning ca. 100 Aar forud for sin Tid.

Af det foran anførte fremgaar, at man havde bestræbt sig paa at indføre en hensigtsmæssigere og bedre Behandling af Fangerne saavel i sanitær som i disciplinær Henseende; men det viste sig desværre snart, at disse Bestræbelser ikke blev kronet med Held. Den gennem mere end et Aarhundrede udviklede daarlige Aand og Tone blandt Fangerne lod sig ikke forandre paa en Gang; der skulde lang Tid til at gennemføre en grundig Ændring af disse Forhold.

Der fremkom vedblivende jevnlig Klager fra Fangernes Side over Forplejningen, og der er — ogsaa efter Nutidens Erfaring — intet der virker saa ophidsende paa Fangerne som utilstrækkelig og daarlig Kost. Den 31. Juli 1815 blev der saaledes klaget over Middagsmaden, og uagtet der blev lovet dem bedre Kost, opstod der blandt Fangerne en al-

vorlig Tumult. Da en Del af disse under denne fratog Portneren Nøglerne og slap ud paa Gaden, opstod der en regulær Kamp mellem Vagten og de ophidsede Fanger. Disse nægtede i flere Dage at arbejde og begik forskellige Ekseesser. Først da 24 af de værste Urosliftere var fjernede fra Anstalten og overført til Stokhuset, blev der tilvejebragt Ro. I Anledning af denne Tumult blev der nedsat en Kommission til Undersøgelse af, hvorvidt Fangernes Klager var berettigede. Det viste sig desværre, at dette paa flere Punkter var Tilfældet, og at navnlig Forplejningen ofte var daarlig og utilstrækkelig, hvorfor der blev foretaget nogle Ændringer i Kosten.

Gæringen blandt Fangerne var imidlertid langt fra ophevet. I April 1817 var der saaledes forsøgt et større Udbrud fra Anstalten, og den 25. Juni s. A. udbrød der et aabenbart længe i Forvejen blandt Fangerne forberedt, farligt Mytteri eller Oprør i Anstalten. — Jeg skal ikke i Enkelthederne omtale denne i det danske Fængselsvæsens Historie enestaaende og sørgelige Begivenhed, dels fordi den sikkert er godt kendt af de tilstedeværende, dels fordi der dertil vilde medgaa for lang Tid. Kun skal det her bemærkes, at der i Mytteriet deltog en Mængde Fanger, blandt dem ogsaa flere Kvindefanger, der ikke var de mindst ophidsede, at der af Fangerne blev sat Ild paa den store, i 1741 opførte ud mod Christianshavns Torv liggende Bygning, der fuldstændig blev tilintetgjort af Ilden, saaledes at kun de solide, af Branden sværtede Mure stod tilbage, og at et stort Antal Fanger under den opstaaede Forvirring saa Lejlighed til at undvige. Der blev straks nedsat en Standret, der arbejdede Dag og Nat. Den første Dom blev allerede approberet den 27. Juni 1817, altsaa 2 Dage efter Mytteriet, og ved Dommen blev 7 Fanger, nemlig 6 Rasphusfanger og 1 Forbedringshusfange, dømt til Døden, medens 3 Fanger fik forlænget Straffetid og korporlig Straf (Kat). Henrettelsen foregik i samtlige Fangers Nærværelse. For at undersøge Sagen tilbunds fortsatte Standretten sin Virksomhed, og ved den endelige Dom blev der yderligere ikendt 50 Fanger Straf, af hvilke 10 dømtes til Døden. Af disse blev dog kun 8 henrettede, idet 2 blev benaadet med Rasphusarbejde paa Livstid. I denne Forbindelse bør det dog ogsaa anføres, at ca. 50 Fanger, der under Oprøret og Branden havde udvist mønsterværdig Opførsel, blev benaadet.

Da der, efter at Anstaltens største Bygning var nedbrændt, ikke var Plads i Tugt- Rasp- og Forbedringshuset til alle Fangerne, da Anstalten endvidere i den Tilstand, hvori den befandtes efter Branden, ikke var egnet til Opholdssted for farlige Fanger, og da Mytteriet tilfulde havde bekræftet Rigtigheden af det højst forkastelige i at have Mands- og Kvindefanger anbragt i samme Anstalt, blev der truffet Bestemmelse om, at der skulde skaffes nye midlertidige Opholdssteder for de farligste blandt Mandsfangerne og for samtlige Kvindefanger, af hvilke der da hensad ca. 120 i Straffeanstalten. Til midlertidigt Fængsel for disse Mandsfanger valgte man to Krudttaarne i Kastellet, beliggende i Grevens og Dronningens Bastioner. Disse blev indrettet til Fængsel for 60 farlige Fanger. Udenom Taarnene var en lille Gaardsplads, omgivet af Palisader. Murene i disse Taarne var flere Alen tykke, der fandtes ingen Skorstene eller Ovne, saaledes at Fangerummene ikke kunde opvarmes, og af Hensyn til Sikkerheden var det forbudt Fangerne at anvende kunstigt Lys. Det var en elendig og kummerlig Tilværelse, der blev de anbragte Fanger til Del; mange af dem blev da ogsaa snart syge, og adskillige af dem døde. Anvendelsen af Taarnene blev derfor ogsaa i Aarenes Løb mindre og mindre, da Tugthusets Ledelse var klar over, hvor usundt Opholdet i dem var; men de var dog i Brug i 30 Aar, saaledes at de først blev nedlagt i 1847 (ikke som af Stuckenberg anført i 1836). Til Kvindefangerne fandt man Plads i Loftsetagen i det gamle Søkæsthus paa Christianshavn, hvor man saa godt, som Forholdene tillod det, indrettede et midlertidigt og ret primitivt Fængsel.

Forholdene i den gamle Anstalt var i Aarene efter 1817 vedblivende ikke gode. Anstalten var ofte overfyldt, Disciplinen stadig utilfredsstillende, saaledes at der endog af og til forefaldt alvorlige Overfald paa Embeds- eller Bestillingsmænd, og Institutionens vanskelige økonomiske Kaar hindrede stedse Gennemførelsen af større Reforme.

Frederik Brun giver i sit Skrift »Om Fuldbgyrdelse af Strafarbejde« en Skildring af, hvorledes det daglige Liv formede sig i en dansk Straffeanstalt i Tiden omkring 1840. Af denne Skildring skal jeg gengive følgende Uddrag:

Om Morgenen tidlig, naar Signalet til Opmonstring er givet, stiller Betjentene sig udenfor Dørene til de forskellige Soverum, hvor Fangerne har været indespærret, 50 til

60 paa hvert. Jernstangen falder fra Døren, og Sværmen trænger sig med Voldsomhed ud, thi enhver higer selv paa den koldeste Vinterdag efter at komme ned i Gaarden for der at indaande den friske Luft og for at rense Klæderne for den Dunst og det Utoj, hvormed de fra Sovelofterne er befængt. Et stort Kar foran Posten er det fælles Vaskefad. Haandklæder er Luksusgenstande, som erstattes med Foeret af Vesten eller Trøjen. Fra Gaarden begiver man sig til Arbejdssalene, der rummer fra 30 til 50 Personer. Vægge og Loft er behængt med Bylte og Pakker, indeholdende Fangernes medbragte Klædningsstykker. Langs Væggene henstaar en Mængde Kasser, der er Gemme for Fangernes Fødemidler, Værktøj, Bøger, Breve m. m., og som efter Storrelsen tjener snart til Bord, snart til Stol. Kakkelloven er besat med Krukker, Potter, Kar og Tallerkener, hvori Øllet varmes, Brødskorper opløses og Levninger af Kod og Flæsk brankes og steges. Arbejdet begynder. Hjulenes Klapren, Ladens Slag paa Væverstolen, Skotrokkens brummende Snurren, Strømpevævens Dissonanser, Hamren, Støden og Banken fra enhver Kant døver Øret for den Skænden og Banden, Syngen og Latter, Stønnen og Sukken man ellers vilde have hørt. Alle Aldre er repræsenteret, fra Oldingen, der har gennemgaaet alle Straffegrader, til Knøsen, der har sat Ild paa Husbondens Gaard. Manden, der i Hidsighed har begaaet Drab, arbejder Side om Side med den demoraliserede, mange Gange straffede Tyv. Kl. 8 Fm. opstilles alle Fangerne i Fangegaarden i en stor Rundkreds. Inspektøren træder ind i Kredsen efterfulgt af Profossen. De Fanger, der har forset sig Dagen i Forvejen, kaldes frem. Sagen paakendes paa staaende Fod, hvorefter Kendelsen, saa og saa mange Slag Kat eller Tamp, straks fuldbyrdes i de andre Fangers Paasyn. Efter endt Ret kaldes Fangerne til Arbejde, der fortsættes til Middag. Kl. 12 uddeles Maden i Gaarden, hvor alle Fangerne er samlet. Hver Fange kommer med sin Træstrippe, som Betjenten øser fuld af en Spand. Paa en Træbakke ligger Kodportionerne og med sine Fingre — Gaffel kendes ikke — giver en anden Betjent hver Fange sit Stykke. Efter Maaltidet er der en Times Hvil. Hertil er om Vinteren Kakkellovnspladsen og om Sommeren Skyggen i Gaarden først optagen og ved Næveretten tilkendt de yngre og stærkere. Arbejdet begynder igen og varer med en halv Times Afbrydelse til Kl. 8 Aften. En halv Time efter sker Afmonstringen til Sovelof-

terne, hvor en Tamperet af Fanger først nedsættes over dem af Medfangerne, der enten ved Dumhed eller Ærlighed har hindret de andre i at føre Bestyrelsen bag Lyset. Der fortælles derefter uanstændige Historier og Beretninger om de største og snildest udførte Forbrydelser, og Mørket dækker derefter over de Laster og Misgerninger, der udføres, hvorpaa man sover ind. —

Af den her givne Skildring fremgaar, at Forholdene i Landets Straffeanstalter trods alt, hvad man i Tidernes Lob havde gjort for at forbedre dem, var højst uheldige. Opsynspersonalet var utilstrækkeligt, Disciplinen blandt Fangerne ganske utilfredsstillende, Renlighed og Orden meget mangelfuld, Forplejningen ofte daarlig og utilstrækkelig og de økonomiske Forhold stadig yderst vanskelige, idet man vedblivende hævdede det Princip, at Anstalterne i det væsentlige skulde bære sig selv ved Udbyttet af Fangearbejdet.

For at gennemføre en fuldstændig Reform af Fængselsvæsenet og da navnlig af Straffeanstalterne nedsattes der i 1840 en Kommission, hvoraf Nationaløkonomen og Politikeren C. G. N. David var det bestemmende Medlem, og efter denne Kommissions Indstilling udstedtes kgl. Resolution af 25. Juni 1842, der endnu danner Grundlaget for Straffeanstaltternes og i det hele taget Fængselsvæsenets Ordning. Efter denne Resolution skulde Forbedringshusarbejde i Reglen udstaaes efter det *filadelfiske System*, d. v. s. det absolutte Cellesystem, og Tugthusarbejde efter det *auburnske System*, der gaar ud paa, at Fangerne om Dagen skulde arbejde i Fællesskab, medens de om Natten skulde holdes isolerede i Natceller.

Som Følge af disse Bestemmelser var en fuldstændig Forandring i bygningsmæssig Henseende af Straffeanstalterne nødvendig, idet de nye Straffesystemers Gennemførelse krævede ganske anderledes indrettede Bygninger end den gamle Strafffuldbyrdelsesmaade. Det var derfor nødvendigt dels at opføre nye Anstalter, dels at ombygge de bestaaende.

For Tugt-, Rasp- og Forbedringshusets Vedkommende begyndte Bygningsreformen i 1847, idet man da opførte et saakaldet »Straffekvarter«, hvori 36 Enkelteceller og 12 Kachotter, den Bygning, der siden er gaaet under Navnet »Gamle Celle«. Dette Danmarks første Cellefængsel skulde benyttes til Fanger, der var domt til streng Bevogtning, eller som i Anstalten havde begaaet disciplinære Forseelser

eller vedholdende havde vist sig modvillige. Bygningen skulde saaledes bl. a. træde i Stedet for de for omtalte Fangetaarne i Kastellet, og disses Anvendelse ophørte da ogsaa, som allerede tidligere bemærket, i 1847. Men »Gamle Celle« blev ogsaa benyttet til Fanger, der selv ønskede og fik Tilladelse til at sidde i Celle, og Bygningen blev paa denne Maade en Art Observationsafdeling for Cellestraffens Indflydelse paa Fanger i fysisk og psykisk Henseende. En saadan Afdeling var naturligvis ogsaa meget ønskelig, inden man skred til Indførelsen af Cellestraffen for Forbedringshusarbejde.

I kgl. Resolution af 25. Juni 1842 var som Strafarbejdsarter kun nævnt Forbedringshus- og Tugthusarbejde, men ikke Rasphusarbejde. Denne sidste Straf blev ophævet ved Lov af 29. December 1850, hvorefter Rasphuset i Anstalten blev nedlagt. Christianshavns Straffeanstalt blev altsaa herefter udelukkende anvendt som Tugt- og Forbedringshus.

Fra 1860 blev denne og Landets andre Straffeanstalter befriet for Fanger domte for Belleri og Løsgænger, idet det ved Lov af 3. Marts 1860 blev fastslaaet, at der ikke kunde idømmes Strafarbejde for disse Overtrædelser.

I 1861 paabegyndte man Opførelsen af en særlig Straffeanstalt for Kvinder paa Christianshavn. Den blev bygget paa den gamle Veterinærskoles Grund, der laa lige overfor »Vor Frelses Kirke« med Façade mod Sct. Annæ Gade og blev indrettet saavel til Udstaaelse af Cellestraf som Fællesstraf efter de fornævnte Systemer. Den blev taget i Brug i November Maaned 1864, og hermed var Adskillelsen mellem de to Køn gennemført i Straffeanstalten.

Den gamle Anstalt, der saaledes nu alene skulde anvendes til Mandsfængsel, blev i Aarene fra 1863 til 1866 underkastet en gennemgribende Ombygning. Denne omfattede bl. a. Opførelsen af den store ud mod Overgaden beliggende Natcellefløj med 200 Natceller, af den nuværende Kirkebygning og af Administrationsbygningen med Kontorer og Tjenesteboliger, der er opført paa den Plads, hvor den under Oprøret nedbrændte Bygning laa. Ved denne Ombygning opførtes ogsaa den nuværende Køkkenbygning, ligesom der indrettedes en ny Sygeafdeling, for at Sygelokalerne kunde faa en bedre Beliggenhed med Hensyn til Sollys og andre Forhold.

Benyttelsen af den nyopførte Straffeanstalt for Kvinder blev imidlertid kun af kort Varighed. Ved Straffeloven af

10. Februar 1866 blev Straffene for adskillige Forbrydelser nedsat, og Fangeantallet sank derfor snart betydeligt i Straffeanstalterne, saaledes at man allerede i 1870 kunde undvære en af dem. Man besluttede sig da til at nedlægge det nye Kvindefængsel som Straffeanstalt, at benytte den gamle ombyggede Anstalt paa Christianshavn som Straffeanstalt for Kvinder og at overføre samtlige i denne Anstalt hensiddende Mandsfanger til Viborg og Horsens Tugthuse. Nedlæggelsen af det nye Kvindefængsel som Straffeanstalt fandt Sted den 19. Oktober 1870, og fra denne Dag til 1928 har den gamle Anstalt været Landets eneste Straffeanstalt for Kvinder, idet en lille Afdeling for kvindelige Cellefanger, der endnu fandtes i Viborg Tugthus, samtidig nedlagdes. Det forladede nye Kvindefængsel var nu fra 1870 i en lang Aarrække udlejet til Københavns Kommune, der benyttede det først i længere Tid udelukkende som Arresthus og senere baade som Arresthus og som Tvangsarbejdsanstalt. I 1921 blev denne Bygning, efter at Lejemaalet med Kommunen var ophørt, solgt til et privat Konsortium, der ombyggede den til Beboelseslejligheder.

Jeg gaar nu over til at omtale det sidste og mindst mørke Kapitel af den gamle Straffeanstalts Historie, nemlig Tiden fra 1870 til den 29. Marts 1928, da Christianshavns Straffeanstalt — efter at være overdraget til Københavns Kommune — ophørte at eksistere og saaledes nu kun tilhører Historien.

Denne Periode af Anstaltens Liv maa imidlertid antages at være kendt af de tilstedeværende. Jeg skal derfor ikke trætte Dem med en indgaaende Omtale af den, men indskrænke mig til at berøre nogle særlig bemærkelsesværdige Enkeltheder.

Der fandtes ikke i Anstalten et tilstrækkelig stort Antal Enkelceller til Brug for de kvindelige Forbedringshusfanger. Kun i den nylig omtalte »Gamle Celle« fandtes der 36 Celler, og det var derfor nødvendigt at tilvejebringe flere. En af Anstaltens Bygninger, beliggende Syd for Natcellefløjen med Façade ud mod Overgaden, blev derfor i 1870 indrettet til en Celleafdeling, saaledes at der nu ialt var 81 Enkelceller. Denne nyindrettede Afdeling blev i Modsætning til den ældre kaldet »Ny Celle«. Men heller ikke dette Antal Celler viste sig tilstrækkeligt, og man indrettede derfor i 1891—92 endnu 18 Celler i den saakaldte Tugthusbygning, saaledes at der nu raadedes over 99 Celler.

Som bekendt kan Forbedringshusarbejde efter Straffelovens § 13 ogsaa udstaa i Fællesskab, men denne Fuldbyrddelsesmaade har man anvendt i saa ringe Udstrækning som mulig overfor Kvindefanger. Dette staar i Forbindelse med, at Fællesskab i en Straffeanstalt for Kvinder er højst uheldigt, ikke alene paa Grund af Kvindefangernes manglende Evne til at underkaste sig de paa en Fællesafdeling nødvendige disciplinære Krav, men ogsaa fordi kvindelige Fællesfanger ofte er tilbøjelige til at pine og plage hverandre ved Drilleri, Ufredelighed, Sladder og Bagvaskelse, hvad jeg mange Gange har erfaret i den lange Aarrække, i hvilken jeg var Leder af Straffeanstalten. Dette er sikkert de væsentligste Grunde til, at man har sørget for at tilvejebringe et rigeligt Antal Celler i Kvindeanstalten.

Jeg skal dernæst fremhæve det ganske mærkelige Forhold, at medens Antallet af Fanger i Mandsanstalterne i den sidste Menneskealder har været i en stadig Stigning, saaledes at disse Anstalter, uagtet man i 1913 tog en nyopført Mandsanstalt — Nyborg Straffeanstalt — i Brug, vedblivende lider under Pladsmangel, har dette ikke været Tilfældet for Kvindefangernes Vedkommende. Da Kvindefangerne i 1870 tilbageflyttedes til den gamle Anstalt, var Antallet af saadanne Fanger ca. 250. Dette Antal sank i de første 20 Aar, altsaa til Udgangen af Finansaaret 1889—90, til 151. I de næste 3 Tiaar sank Antallet yderligere, saaledes at det den 31. Marts 1900 var 100, den 31. Marts 1910 71 og den 31. Marts 1920 60. I de sidste Aar har Antallet svinget om dette Tal, men ved den nu stedfundne Nedlæggelse af Anstalten var Antallet sunket til 47.

Det er meget glædeligt, at Antallet af kvindelige Straf-arbejdsfanger saaledes siden 1870 har været i en stadig Nedgang; men det bør dog herved erindres, at denne Nedgang vel nok for en ikke ringe Del skyldes de senere Tiders rigelige Anvendelse af betingede Domme og Benaadninger, hvorved Straffene enten helt er bortfaldet eller ogsaa nedsat til Fængselsstraffe.

Paa Grund af den stadige Nedgang i Antallet af Kvindefanger og den samtidig store Stigning i Antallet af Mandsfanger, der foraarsagede Pladsmangel i Mandsanstalterne, har man flere Gange i de senere Aar set sig nødsaget til at oprette midlertidige Mandsafdelinger i Christianshavns Straffeanstalt. Dette skete første Gang i 1909 og, omend det maatte betragtes som et Tilbageskridt at huse

Mands- og Kvindefanger i den samme Anstalt, har det dog kunnet lade sig gøre uden større Ulemper, dels fordi man har henlagt disse midlertidige Mandsafdelinger til et enkelt Kvarter af Anstalten, dels fordi Antallet af Kvindefanger har været saa overordentlig lille. Den i 1909 oprettede midlertidige Mandsafdeling blev saaledes henlagt til »Gamle Celle«. Senere gik man ganske vist noget videre og tog en større Del af Anstalten i Brug som midlertidigt Mandsfængsel, men man iagttog stadig, at der var en streng Adskillelse mellem Kvinde- og Mandsafdelingen. Sidste Gang, der var oprettet en saadan Mandsafdeling i Straffeanstalten, var fra 1918—20.

Det skal endnu kun bemærkes, at Anstaltens skiftende Ledere i de sidste Decennier har ladet sig det være magtpaaliggende at forbedre Bygningsforholdene i den gamle Anstalt paa forskellig Maade, f. Eks. ved Indførelse af elektrisk Lys, W. C. o. a., men mere omfattende Forbedringer i denne Henseende har der naturligvis ikke kunnet foretages, da Tanken om Anstaltens Nedlæggelse har lagt Hindringer i Vejen for Opnaaelse af større Bevillinger til Bygningsarbejder.

Spørgsmaalet om Anstaltens Evakuering er nemlig ikke nyt. Allerede i Finansaaret 1897—98 blev der forelagt Rigsdagen et Lovforslag om Salg af Christianshavns Straffeanstalt og om Opførelse af en ny Straffeanstalt for Kvindefanger i Hillerød. Dette Forslag blev dog ikke fremmet, hvilket vistnok alene skyldtes politiske Grunde. —

Idet jeg nu afslutter denne i Forhold til sit Emne kortfattede historiske Oversigt over Christianshavns Straffeanstalt, skal jeg udtale, at man sikkert kun har Grund til at lykønske det danske Fængselsvæsen til den nu trufne Ordning, hvorefter de kvindelige Strafarbejdsfanger er henflyttet til en særlig Afdeling i »Vestre Fængsel«, hvilken Afdeling som en selvstændig Straffeanstalt under Navnet »Statens Kvindefængsel« ledes af Personalet fra Christianshavns Straffeanstalt.

Straffuldbyrdsen vil der finde Sted i en i alle Henseender velindrettet moderne Fængselsbygning til Gavn saavel for Fangerne som for Personalet, og dette vil forhaabentlig være medvirkende til, hvad der jo er det vigtigste, at Straffens Formaal i saa høj Grad som muligt naaes i det nye Kvindefængsel.

Litteratur.

Troels G. Jørgensen: Anders Sandøe Ørsted som Dommer. H. Hagerups Forlag. Kbhvn. 1928. 172 S.

Ovennævnte af Højesteretsdommer, Dr. juris Troels G. Jørgensen udgivne Skrift, der fremkommer i 150 Aaret efter Anders Sandøe Ørsteds Fødsel, giver en Fremstilling af Ørsteds 12-aarige Dommervirksomhed fra 1801, da han som 22-aarig udnævntes til surnumerær Assessor i Hof- og Stadsretten i København, indtil 1813, da han efter 2 Aars Virksomhed i Højesteret udtraadte af denne Ret for at overgaa til Administrationen som Deputeret i Kancellikollegiet.

Medens Nellemann, Øllgaard og Goos i deres i Anledning af 100 Aars Dagen efter Ørsteds Fødsel udgivne Værk om Anders Sandøe Ørsteds Betydning for den danske og norske Retsvidenskabs Udvikling giver en systematisk ordnet Fremstilling og Vurdering af hele Ørsteds litterære juridiske Produktion, giver Forf. af nærværende Skrift en kronologisk Fremstilling af Ørsteds Dommervirksomhed, hovedsagelig omfattende en Gennemgang i Tidsfølge af en Række Domme, civile og kriminelle, i hvis Afsigelse Ørsted har deltaget, for en meget væsentlig Dels Vedkommende som først voterende. Parallelt hermed omtales Ørsteds litterære Produktion i samme Tidsrum: Afhandlinger og Domscommentarer i Juridisk Maanedsskrift, Juridisk Arkiv og Nyt juridisk Arkiv, »Supplementet« (I og II Del 1804 og 1806), Tyveriafhandlingen (1809) m. m., og Forf. oplyser Sammenhængen mellem de enkelte refererede Domme og Ørsteds litterære Produktion, hvor denne Sammenhæng kan dokumenteres. Ogsaa Ørsteds senere Værker, navnlig Eunomia-Afhandlingerne, inddrages under denne Redegørelse, forsaavidt der i disse Arbejder henvises til Præjudikater fra Ørsteds Dommertid. Som Materiale til sin Fremstilling har Forf. foruden de trykte Domme og Afhandlin-

ger benyttet de i Arkiverne opbevarede Voteringer, gennem hvilke det kan paavises, i hvilke Domme Ørsted har deltaget, og hvorvidt hans Mening er trængt igennem.

Ørsteds menneskelige og juridiske Personlighed, den levende Vekselvirkning mellem hans praktiske Embedsgering og hans Virksomhed som Forfatter, hans sjældne Evne til at se konkrete Retstilfælde i almen Belysning og at opbygge almene Betragtninger paa konkrete Erfaringer fra Retslivet er saa klart og alsidigt belyst dels gennem Ørsteds egen Fremstilling, dels gennem ovennævnte Jubilæumsværk samt gennem C. Ussings og L. Kochs Monografier, at det foreliggende Skrift selvsagt ikke i disse Henseender kan yde noget væsentligt nyt udover en detailmæssig Bekræftelse. Derimod har Bogen, bl. a. fordi Forf. ikke indskrænker sig til Behandling af Domme, der har almindelig og blivende Betydning, selvstændig Interesse som Bidrag til Dansk Retsplejes Historie i de ovennævnte 12 Aar (jfr. Forf. S. 19); hertil kommer det til alle Tider lærerige i at faa Lejlighed til at følge Ørsteds Geni paa nært Hold i dets daglige, praktiske Udfoldelse og den voksende Betydning af Skrifter om Ørsted, efterhaanden som hans egen uhyre omfattende og ikke helt let tilgængelige eller dog ikke let overskuelige litterære Produktion efter Sagens Natur finder færre Læsere, og hans mægtige Indsats i den danske Retsudvikling mere og mere betragtes under en rent historisk Synsvinkel.

Af de behandlede Domme er et meget stort Antal kriminelle, og af disse angaar de fleste atter gamle klassiske Forbrydelser som Manddrab, Mordbrand, Borneudsættelse, Tyveri og Ærefornærmelse. Karakteristisk nok forekommer der kun en enkelt Bedrageridom (Arbitrær Straf for Tilsegnelse af Ting, betroede til Transport). — Tyverisager var naturligvis dengang som nu Rettens daglige Levebrød, og det er forstaaeligt, at Ørsteds Deltagelse i disse Sagers Behandling har givet ham betydningsfulde Impulser til hans Afhandlinger om Tyveriforbrydelsen, ligesom hans Dommervirksomhed i det hele og ikke mindst Tyverisagerne har givet Stødet til hans praktiske og litterære Frigørelse for Datidens formelle Bevisbedømmelse og hans Betragtninger om »den juridiske Visheds Natur«.

Af særlig Interesse er Ørsteds paa en Gang frie og forsigtige, altid vel overvejede, Anvendelse af de arbitrære Straffe for ulovbestemte Forbrydelser. Datidens Straffelovgivning, der næsten ganske manglede Bestemmelser henho-

rende til en Straffelovs almindelige Del, og som for den specielle Dels Vedkommende var i høj Grad hullet og kasuistisk, gjorde en Supplering ved Domstolenes arbitrære Straffemyndighed til en samfundsmæssig Nødvendighed, og der maatte følgelig stilles overordentlige Krav til Dommerne gode judicium. Det ses da ogsaa, at Ørsted i saadanne Sager er yderst omhyggelig i sin Begrundelse. Den arbitrære Straf skal altid have en paaviselig sikker Tilknytning til den positive Lovgivnings Grundsætninger og maa paa den anden Side aldrig anvendes i Strid med gældende positiv Lov.

Den detaillerede Redegørelse for Ørsteds Dommervirksomhed bekræfter det allerede af L. Koch fremhævede — og iøvrigt af Ørsted selv i hans senere Aar godkendte — Billede af Ørsted som den strænge Dommer, der saa mere paa Sagen end paa Personen, altid paasaa, at den trufne Afgørelse kunde »bestaa med det almindelige Vel«, og som Statsmagtens Repræsentant vaagede over, at Straffedommen — i Overensstemmelse med hans Straffeteori — kunde øve sin »velgørende Indflydelse« ved at vedligeholde Befolkningens levende Afsky for Misgerningen og kvæle de forbryderske Tilskyndelser i Fødselen. Baade ved Strafudmaalingen og i nogle af Forf. fremdragne Benaadningsvoteringer kommer denne Tendens til Strænghed til Syne. Ørsted vovede af Hensyn til Forbrydelsens Natur in abstracto ikke at indstille to dødsdømte kvindelige Brandstiftere til Strafformildelse, men i begge Tilfælde fik han et overvældende Flertal af Højesterets Medlemmer imod sig. Men Ørsted savnede som bekendt alligevel ingenlunde Blik for det mislige i en overdrevent stræng Straffelovgivning, og han anerkender fuldt ud Lovens antikverede Strænghed som et Benaadningsmotiv. I en refereret Sag var en Kvinde i Henhold til Norske Lovs 6—13—22 idømt Livsstraf for at være rømt fra sin Mand med en anden gift Mand. Ørsted finder ikke, at det paaankede Delictum er af den Slags, som for Borgersamfundets Sikkerheds Skyld behøver Afsoning med Dødsstraf; han indstiller Formildelse af Dødsstraffen til 14 Dages Fængsel paa Vand og Brød, og i dette Tilfælde faar han enstemmig Tilslutning hos Rettens øvrige Medlemmer. Det er Forbrydelsens typiske samfundsfarlige Natur, som for Ørsted er afgørende. Særlig strængt ser han paa Menedsforbrydelsen, fordi den undergraver Muligheden af Retfærdighedens Haandhævelse i Staten.

Set med Nutidens Øjne lader det sig ikke nægte, at Ørstedes Vurdering af Forbrydelser og Forbrydere maa forekomme noget vel abstrakt eller overdrevent dogmatisk bestemt af hans til Grund liggende Anskuelser. Paa Granskning af Forbryderindividualitet, Tilregnelighedsproblemet, Forbrydernes Anlægspræg og Forbrydelsernes Fremtoningspræg, der spiller saa stor en Rolle baade for den konkrete Bedømmelse og for den almindelige kriminalistiske Vurdering af Strafinstitutets Nytte, var Ørsted ikke indstillet. Hovedsagelig har dette naturligvis sin Forklaring ud fra Datidens hele Mangel paa psykiatrisk og kriminalstatistisk Viden, tildels beror det maaske ogsaa paa den af Forf. fremhævede Omstændighed, at Ørsted aldrig kom til at virke som Forhørsdommer, men umiddelbart overgik til den dømmende Ret. Men dette forringer selvfølgelig ikke den blivende Værdi af Ørstedes positive Indsats i dansk Strafferetsvidenskabs, Strafferetsplejes og Straffelovgivnings Udvikling.

Oluf H. Krabbe.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

Troels G. Jørgensen: Anders Sandøe Ørsted som Dommer. Kbhvn. (H. Hagerup) 1928.

Defensor legis. 1928 Nr. 2—4.

Fra Nær og Fjern (Dansk Fangeblad) Nr. 81—90.

Journal of criminal law and criminology, Vol. XVIII Nr. 1.

Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 19.

Aarg., Hft. 4—6.

Tidsskrift for Retsvidenskab. Ny Række VII Hft. 1—2.

Tillæg til samme:

Lorents Rønning: Allemandsret og særret.

Nordisk Litteraturfortegnelse 1921—1924.

Hartvig Nissen: Forbrydelse og straff i statistikkens lys (i »Socialt Arbeid» årgang 2 hft. 3, Oslo).

Einar Henrik Heimer: Svensk Rättsvetenskap. I Professuren i straffrätt och juridisk encyklopedi vid Lunds universitet. Lund 1928.

Anales de la facultad de ciencias jurídicas y sociales de la universidad de La Plata. Año II 1927.

Svensk Juristtidning. 1928, Hft. 2—3.

Tidsskrift, utg. av Juridiska föreningen i Finland. 1928 Hft. 2.

Juridisk Tidsskrift. 1927 Nr. 11—12, 1928 Nr. 1—4.

Rivista penale. CVII fasc. 3—4.

Den danske Lov af ¹¹/₄ 1925 om Sikkerhedsforanstaltninger mod visse Personer, der udsætter Retsikkerheden for Fare,— fra retspsykiatrisk Synspunkt.

Af CHRISTIAN GEILL.

Loven af 11. April 1925 imødekommer forsaavidt de retspsykiatriske Krav, som den giver Adgang til at internere psykisk abnorme Individer, som hverken er sindssyge eller udpræget aandssvage. Medens der i Medfør af den endnu gældende Straffelovs § 38, 2. Stk. kan træffes Sikkerhedsforanstaltninger, som Regel Internering, overfor de udpræget aandssvage og de, der i Gerningens Øjeblik er sindssyge, forsaavidt de er farlige for den offentlige Sikkerhed, havde man tidligere ingen Mulighed for at sikre sig overfor de saakaldte mindre tilregnelige, som efter § 39 oftest idømtes en kortere Straf i Overensstemmelse med den forældede Gengældelsesteori, hvorefter en »mindre Tilregnelighed« — hvis man overhovedet kan tale om et Mellemled mellem Tilregnelighed og Utilregnelighed — betingede en ringere Skyld. Og dog var det længst erkendt, at skulde der overhovedet tænkes paa nogen Forbedring ved Straf, trængte de aandelige Undermaalere, som gik ind under § 39, netop til en særlig intensiv moralsk Belæring, som kun kunde tænkes at virke gennem en forlænget Straffetid. Det blev efterhaanden klart, at den Afvigelse fra den psykiske Norm, ofte ledsaget af en Nedsættelse af det intellektuelle Standpunkt, som i Reglen betingede Anvendelsen af § 39, som oftest var præget af etiske og moralske Defekter, som

ikke ene var Udslag af de rent exogene Momenter, som repræsenteredes af en forsømt Opdragelse, daarligt Exempel etc., men overvejende af endogene Momenter og hvilede paa en medfødt eller ialfald i Kraft af Anlægget tidlig udviklet Degeneration, som foraarsagede en kronisk Antisocialitet, og at hverken en kortere eller længere Frihedsstraf gavnligt kunde paavirke den paa en psykisk Abnormitet hvilende forbryderske Energi. Det blev endvidere klart, at den »nedsatte Tilregnelighed« som Regel repræsenterede en forøget Farlighed, rettet som den antisociale Tilbojelighed oftest var mod Person (Sædelighedsforbrydelse, hensynsløs Brandstiftelse med Fare for Menneskeliv, Voldsforbrydelse), idet dog nogle af de som farlige erklærede utilregnelige Lovbrydere — forsaavidt de ikke netop tilhorte de degenerative Individuers Kategori — senere helbrededes eller dog gik over i et Stadium, i hvilket deres Farlighed forsvandt, medens de allerfleste af de mindre tilregnelige ialfald under den sædvanlige, lidet individualiserede Straffafsoning uforandret bevarede den psykiske Abnormitet, som betingede deres Farlighed for Samfundet.

Efterhaanden som Sikkerhedstheorien er traadt mere og mere i Forgrunden indenfor Strafferetten, er Kravet om at undergive de psykisk abnorme en anden Art Straf, der vel, selv om den udstaas under lægelig Ledelse, kun i et forholdsvis ringe Antal Tilfælde kan ventes at tilvejebringe nogen varig Bedring, traadt mere i Baggrunden for Kravet om Internering under Lægebehandling. Medens Goos' Straffelovudkast gør det muligt at idømme psykisk abnorme baade almindelig Straf og Sikkerhedsforanstaltninger, kan Retten efter *Torps* Udkast enten bestemme, at den psykisk abnorme skal afsone Straffen i en særlig Anstalt eller Anstaltsafdeling, eller, hvis den finder, at Straf ikke er anvendelig, og den paagældende maa anses farlig for Retssikkerheden — og Sikkerhed ikke kan opnaas paa anden Maade, at han strax interneres. Ogsaa Kommissionen af 6. Novbr. 1917 og det i Rigsdagen fremlagte Regerings-

forslag lader Retten afgøre, om der paa den psykisk abnorme enten skal anvendes Straf under særlige Forhold eller Sikkerhedsforanstaltninger, eventuelt i en særlig Forvaringsanstalt.

Loven af 11. April 1925 er som bekendt en Nødlov, skabt under Pression af de stedse stigende Krav om Forholdsregler overfor Sædelighedsforbryderne — Forholdsregler, som ikke mentes at kunne afvente Straffelovsforslagets Vedtagelse — og med et enkelt særligt graverende Tilfælde, hvor den nu gældende Straffelovs Utilstrækkelighed var særlig fremtrædende, som Lejlighedsaarsag. Loven giver som bekendt Adgang til at træffe Sikkerhedsforanstaltninger ikke blot overfor sindssyge og udpræget aandssvage, men i det hele taget overfor Personer, hos hvilke »mangelfuld Udvikling, varigere Svækkelse eller Forstyrrelse af Sjælseverne — herunder seksuel Abnormitet — har givet sig Udslag i strafbare Handlinger — derunder Trudslar — der vidner om en nærliggende og alvorlig Fare for betydeligere Krænkelser af den almindelige Retssikkerhed ved Sædelighedsforbrydelser, grove Voldshandlinger, Brandstiftelse eller anden almenfarlig Forbrydelse«. Foruden Anvisning af Opholdssted eller Forbud mod Ophold paa bestemte Steder kan de paagældende idømmes »Tvangsindlæggelse eller Tilbageholdelse paa Anstalt eller Hospital«.

Medens § 1 ved Definitionen af de Tilstande, der kan føres ind under Loven, i sin Begyndelse benytter de samme Udtryk som Straffelovsforslagets § 18 og saaledes giver Plads for alle almenfarlige psykisk abnorme, kan den indskudte Sætning: »herunder seksuel Abnormitet« — trods Bevidstheden om Lovens egentlige Formaal — vække nogen Tvivl om, hvorvidt det er en Betingelse, at den seksuelle Abnormitet skal være et Udslag af en mangelfuld Udvikling, varigere Svækkelse eller Forstyrrelse af Sjælseverne, eller om enhver seksuel abnorm uden videre falder ind under Loven. Antagelig er det sidste Tilfældet, saaledes at der er tænkt saavel paa de Sædelighedsforbrydere, som efter

§ 75 eventuelt kan anbringes i en særlig for saadanne Personer indrettet Forvaringsanstalt, og paa saadanne vanemæssige Sædelighedsforbrydere, som efter § 71 kan tages i Sikkerhedsforvaring i Arbejdshus. Men at der dog ogsaa fra juridisk Side i Begyndelsen har været nogen Tvivl herom, fremgaar af, at Anklagemyndigheden under en Sag mod en homoseksuel Sædelighedsforbryder den 26. Maj 1925 rettede Spørgsmaal til Retslægeraadet »om hvorvidt de af ham begaaede strafbare Handlinger maa antages at være Udslag af seksuel Abnormitet. I bekræftende Fald udtæles derhos en Udtalelse om, hvorvidt en saadan seksuel Abnormitet efter Retslægeraadets Formening i sig selv og uden Hensyn til dens Aarsager kan betegnes som en Forstyrrelse af Sjælsevnerne, jfr. herved Lov af 11. April 1925 § 1 i Begyndelsen, eller om dog i nærværende Tilfælde de begaaede strafbare Handlinger kan siges at være Udslag af mangelfuld Udvikling, varigere Svækkelse eller Forstyrrelse af Sjælsevnerne«. Da Loven af 11. April 1925 har til Formaal at sikre mod recidiverende Sædelighedsforbrydere i det hele taget, har Definitionen af »seksuel Abnormitet« i Øjeblikket mindre praktisk Betydning, men den vil sikkert faa det, naar Straffelovsforslaget i sin nuværende Form skal føres ud i Praxis. Det vilde føre alt for langt her at gaa nærmere ind paa det lægevidenskabelige Spørgsmaal, om hvorvidt en seksuel Abnormitet altid maa opfattes som en psyko-seksuel Abnormitet eller ej. Jeg skal senere komme tilbage til Spørgsmaalet, idet jeg kun her skal gøre opmærksom paa, at selv om Opfattelsen af Homoseksualiteten i mangt og meget har forandret sig i de senere Aar, maa den dog ligesom den anden Abnormitet, der giver Anledning til de hyppigste Sædelighedsforbrydelser, den seksuelle Hyperæsthesi, fra et retspsykiatrisk Synspunkt siges at falde ind under Psykopatia seksualis i videste Forstand. Men paa den anden Side maa det hævdes, at ikke enhver selv gentagen seksuel abnorm Handling er Udslag af en seksuel Abnormitet, idet der for en saadan maa kræves en vis nærmere

Forbindelse mellem Individets Psyke og den begaaede strafbare Handling. Denne kan være tvangsmæssig, den kan ogsaa kun være vanemæssig, men den maa først og fremmest være konstitutionel, afhængig af Individets hele Naturel, hvad enten Tilbøjeligheden er medfødt eller erhvervet i Kraft af en særlig Modtagelighed, saa at der i Virkeligheden er Tale om en Perversion og ikke om Perversitetshandlinger, udførte af et i det Hele umoralsk eller demoraliseret Individ.

Lovens Bestemmelse som foreløbig Oprydningslov mellem Sædelighedsforbrydere af enhver Kategori — hvad enten en fremtidig Straffelov vil henvise dem til Forsogsstraf, Internering i særlig Anstalt eller Sikkerhedsforvaring i Arbejdshus — fremgaar tydelig af § 1, 2. Stk., der bestemmer, at de i 1. Stk. nævnte Foranstaltninger ogsaa kan bringes i Anvendelse paa Personer, som forinden Lovens Ikrafttræden er dømte for en Sædelighedsforbrydelse, naar Sag derom rejses, inden der er forløbet et Aar efter Løsladelsen.

Da Loven giver Adgang til andre Sikkerhedsforanstaltninger end Internering, kan den vel ikke siges at være en ren Interneringslov, saaledes som den populært opfattes. Men dens væsentligste Betydning i retspsykiatrisk Henseende er dog netop den Mulighed, den giver til at internere psykisk abnorme, som hverken er sindssyge eller aandsvage. For de to sidstnævnte Kategorier er Loven forsaavidt overflodig, saa længe man har § 38, 2. Stk. at holde sig til. Men det er et Fremskridt, at Retten efter Lov af 11. April 1925 bestemmer Sikkerhedsforanstaltningernes Art, medens denne efter § 38 afgøres administrativt.

En Mangel har Loven i Sammenligning med Straffelovsforslaget, idet den foruden forskellige Forbud kun kender en Foranstaltning: Internering. Dette maa bevirke, at Sag ved psykisk (eller seksuel) abnorme maa rejses mod den paagældende efter Lov af 11. April 1925, subsidiært efter en eller anden Paragraf i Straffeloven. Retspsykiatrisk set

er det uheldigt, at Loven helt har udeladt det fra lægelig Side stillede Krav om Mulighed for Straf under særlige Forhold, som allerede *Torp* foreslog, og som gaar igen saavel i det senere Kommissionsudkast som i det i Rigsdagen fremsatte Straffelovsforslag. Denne Mangel kan forklares ved Lovens hele foreløbige Karakter, men da det kan have lange Udsigter med den nye Straffelovs Vedtagelse, kan der være Udsigt til, at Loven kan blive fornyet adskillige Gange i sin nuværende Form. Naturligvis kan man sige, at Samfundet staar sig bedst ved, at man strax internerer den farlige psykisk (eller seksuelt) abnorme. Men ser man Sagen fra dennes Standpunkt, maa det siges, at det jo ikke er umuligt, at man ved den Kurbehandling, som maa antages at foregaa i den Anstalt eller Anstaltsafdeling, hvortil den psykisk abnorme (ikke sindssyge eller udpræget aandsvage) blev henvist, i adskillige Tilfælde vilde kunne helbrede eller dog bedre den psykiske Abnormitet saa vidt, at der ikke længere kunde befrygtes straffbare Handlinger, som vidnede om en nærliggende og alvorlig Fare for betydeligere Krænkelser af den almindelige Retssikkerhed, og Internering altsaa undgaaes. Selv om Erfaringen har skabt en vis Pessimisme med Hensyn til Troen paa Sædelighedsforbrydernes Forbedring, eftersom der meget ofte ligger en medfødt eller erhvervet psykisk Degeneration med intellektuel og moralsk Defekt til Grund, saa kan det ikke overses, at en tidlig Indgriben nok kunde have Indflydelse hos adskillige Individuer, hos hvilke den seksuelle Abnormitet er opstaaet rent tilfældig paa Grund af en uheldig seksuel Paavirkning under Puberteten, og som derfor ikke paa Forhaand kan anses for upaavirkelige for Behandling. Netop ved seksuelle Abnormiteter spiller exogene Momenter en betydelig Rolle ved Siden af de endogene, og en Helbredelse eller Bedring ved en særlig Behandling er ingenlunde udelukket. Naturligvis kan en Specialbehandling af den internerede ogsaa finde Sted og finder ogsaa Sted, saaledes som Forholdene nu er ordnede. Men det er givet, at Udsigten til Helbredelse

under Interneringen er ringere, dels fordi denne finder Sted under andre Former end den særlige Straf, dels fordi Interneringen, hvor det da ikke drejer sig om en første Gang straffet, som ved mange Tilfælde har vist sig stærkt perverteret og farlig, som Regel først vil ske, naar den paagældende efter en Straf af sædvanlig Art er recidiveret en eller flere Gange. Naturligvis kan man ikke drage Slutninger her, efter at Loven har virket saa kort, thi naar der imellem de til Internering dømte findes flere, som har været straffede indtil 8—10 Gange, er det givet, at adskillige af disse vilde være blevne internerede tidligere, hvis der havde været Mulighed derfor. Men utvivlsomt vilde man dog ved nogle af dem have prøvet en Forsøgsstraf (under særlige Former), thi selv om Internering ikke er paa Livstid — ialfald til at begynde med — saa er Internering paa ubestemt Tid i sig selv en saa haard og deprimerende Foranstaltning, at den delvis vil hæmme Muligheden for Helbredelse. En ny Straffelov i Overensstemmelse med det forelagte Straffelovsforslag med dets fulde Mulighed for et frugtbart Samarbejde mellem Dommer og Retspsykiater og med Adgang til Forsøgsstraf for de psykisk abnorme i en særlig Anstalt eller Anstaltsafdeling vil utvivlsomt kunne indskrænke Antallet af dem, for hvilke Internering nu er nødvendig.

Men lad mig dog sige, at selv om Loven af 11. April 1925 er en Nødlov og vel som saadan har en ren foreløbig Karakter, saa er det sikkert ingenlunde uheldigt, at den maa fornyes nogle Gange for at den kan virke som Forsøgslov. Og et er ialfald givet allerede efter de nu vundne Erfaringer: den har haft en ikke ringe generalpræventiv Betydning — hvilket jo ogsaa vil kunne tyde paa, at ingenlunde alle Sædelighedsforbrydere er upaavirkelige. Naturligvis kan man ikke paavise dette ved Tal, thi den Omstændighed, at der nu kommer langt færre recidiverende Sædelighedsforbrydere til Bedømmelse end i Lovens første Aar, har selvfølgelig sin Grund i, at man, ikke mindst ved An-

vendelsen af § 1, 2. Stk., har faaet ryddet godt op mellem de vanemæssige Sædelighedsforbrydere. Medens Retslægeraadet i 1923 blev spurgt om 20 Sædelighedsforbryderes mentale Tilstand og i 1924 om 32's, steg Tallet i 1925 til 90 for i 1926 at falde til 60, et Tal, der ogsaa er naaet i 1927. De forholdsvis store Tal for de tre sidste Aar har vel delvis deres Aarsag i, at de Tilfælde, i hvilke Retslægeraadet høres, i det hele — uanset Loven af 11. April 1925 — er stigende, delvis ogsaa i, at Opmærksomheden overhovedet efter Loven i skærpet Grad er rettet mod Sædelighedsforbryderne. Men man har dog Indtryk af, at de mere tilfældige Sædelighedsforbrydere (berusede, gunstig Lejlighed, derunder Blodskamsforbrydere) er de overvejende, og givet er det, at man ikke har hørt fra adskillige, som efter tidligere Erfaringer regelmæssigt recidiverede.

At Lovens § 1, 2. Stk., tildels er fremgaaet af Hensynet til det enkelte Tilfælde, der var Lejlighedsaarsag til Lovens Fremkomst, og skulde give Hjemmel for en administrativ Internering i et særligt Tilfælde, er antageligt. Men Bestemmelsen er fra et retspsykiatrisk Synspunkt overmaade rationel, forsaavidt som den giver Mulighed for, om man saa kan sige, at gøre ialfald nogenlunde rent Bord mellem de habituelle Sædelighedsforbrydere. Og naar det fra juridisk Side skønnes forsvarligt at træffe en Bestemmelse, som giver Adgang til at indelukke Mennesker, som har sonet deres Skyld til Samfundet uden atter at forse sig, kan der fra retspsykiatrisk Side intet indvendes imod, at Samfundet sikrer sig overfor psykisk abnorme Sædelighedsforbrydere, som i Kraft af deres Abnormitet upaavirkede af den gennemgaaede sædvanlige Strafbehandling sandsynligvis hurtigt igen vil recidivere til Sædelighedsforbrydelse. Men det er givet, at den psykiske Abnormitets Natur maa være af en saadan Art og have givet sig saadanne Udslag, at et snarligt Recidiv næsten med Sikkerhed kan forudses.

Der findes i Loven af 11. April 1925 ingen udtrykkelig Bestemmelse om, at Sager af den Art, som omhandles i Lo-

ven, skal forelægges Retslægeraadet; kun siges det i § 2, at den paagældende ved Rettens Kendelse kan »anbringes paa et Sygehus eller et Sindssygehospital til nærmere Undersøgelse, naar Sagkyndige — efter Omstændighederne Retslægeraadet — erklære sig derfor«. Der er dog næppe Tvivl om, at alle Sager af saa vanskelig Natur og med saa vidtrækkende Følger som de, Loven omfatter, bør forelægges Raadet, om ikke for andet, saa ialfald for at faa en Ensartethed i Bedømmelsen, og de er sikkert ogsaa altid blevne det.

Da Retslægeraadet ogsaa før Lovens Ikrafttræden jævnlig foruden om sindssyges og aandssvages Farlighed ogsaa er bleven hørt om psykisk degenereredes Farlighed, navnlig da saadanne med ialfald periodisk optrædende psykiske Forstyrrelser, har det ikke altid været muligt at se, om der paatænktes at rejse Sag mod den paagældende Voldsmand eller Brandstifter efter Loven. For de allerfleste og da navnlig for de seksuelt abnorme Forbryderes Vedkommende fremgik det dog som Regel tydeligt af Forespørgslens Form, eller det nævntes udtrykkelig, at det var paatænkt at rejse Sag mod vedkommende efter Lov af 11. April 1925. Forespørgslen var oftest stillet af Rigsadvokaten eller Statsadvokaterne, sjældnere af Politimestrene. I det Hele er Raadet i de siden Lovens Indtræden forløbne 2—3 Aar (til Udgangen af 1927) blevet spurgt om 97 Personer, ved hvilke der kunde være Tale om Lovens Anvendelse, for 5's Vedkommende gentagne Gange i Periodens Forløb. Der er i hvert Tilfælde blevet spurgt om den paagældendes mentale Tilstand, om hvorvidt han efter Raadets Formening var farlig for den almindelige Retssikkerhed, saaledes, at det maatte anses for paakrævet, at der blev truffet Sikkerhedsforanstaltninger imod ham, og i bekræftende Fald om disse burde bestaa i Internering, i saa Fald paa hvilken Anstalt, han burde anbringes. — En Del af de paagældende, navnlig da saadanne, som ikke var Retslægeraadet bekendte fra tidligere Sager, indlagdes til

Observation i et Sindssygehospital, for Raadet udtalte sig om dem.

75 af de 97 Personer, om hvilke Retslægeraadet spurgtes med Loven af 11. April 1925 for Øje, var sigtede for en af de i Loven omhandlede Forbrydelser (Røveri og Drab 1, Røveri 1, Vold 2, Drab og Brandstiftelse 1, Brandstiftelse 3, Trudsel om Brandstiftelse 1, Voldtægt og Forsøg derpaa 10, Forsøg paa Samleje med aandssvag Kvinde 1, Uterlighed mod voksne Kvinder 2, Uterlighed mod Pigeboern 21, Uterlighed mod Piger og Dreng 2, homoseksuel Uterlighed stigende til Pæderasti 21, sadistiske Handlinger 1, Exhibition 8), medens det i 22 Tilfælde drejede sig om Sædelighedsforbrydere, som tænkes førte ind under Lovens § 1, 2. Stk., idet de hensad i Straffeanstalter eller fornylig var løsladte derfra, uden at være sigtede for nogen ny Sædelighedsforbrydelse, for en enkelt Vedkommende sigtet for Overtrædelse af Tilhold, for et Pars Vedkommende efter at være dømt ved Underretten inden Lovens Ikrafttræden og uden at have begyndt at afsone Straffen. Af disse 22 havde 1 begaaet Brandstiftelse og Voldtægt, 6 Voldtægt og Forsøg derpaa, 5 Uterlighed mod Pigeboern, 1 Uterlighed mod Dreng og Piger, 7 homoseksuel Uterlighed og 2 Exhibition.

Holder man de to Grupper ude fra hinanden, saa at I omfatter de 75 sigtede, II de 22 dømte, var Forholdet med Hensyn til de paagældendes mentale Tilstand følgende:

I. Af de for ikke-seksuelle Forbrydelser sigtede var 2 af Brandstifterne sindssyge (Melankoli-Alkoholisk Sindssygdom), den 3. aandssvag. Ogsaa han, som havde gjort sig skyldig i Trudsel om Brandstiftelse, led af degenerativ Sindssygdom. De 5 andre var alle udpræget psykisk degenererede Individuer, mere eller mindre ringe aandeligt udviklede, et Par endog aandssvage, dog ikke i en saadan Grad, at de kunde kaldes »udpræget aandssvage«. Ialfald de to for Vold sigtede var desuden meget drikfældige.

Af de for seksuelle Forbrydelser sigtede var 8 sindssyge, idet 1 led af degenerativ Sindssygdom (Ut.), 1 af encephalitisk Sindssygdom (Voldtægtsforsøg), 1 af organisk Sindssygdom efter Hjernelæsion (Voldtægtsforsøg), 3 af Alderdomsslovsind (2 Ut., 1 homoseksuel Ut.) og 2 af præsenilt Slovsind (1 Ut., 1 hom. Ut.). Aandssvage var 8 (1 Ut. med Dr. og P., 3 Ut., 2 hom. Ut., 2 Exhibition), let aandssvage 10, af hvilke 1 havde handlet under Indflydelse af Rus, (2 Voldtægtsforsøg, 4 Uterlighed, 2 homoseksuel Uterlighed, 2 Exhibition).

Mellem de øvrige 40 fandtes der mange aandeligt ringe udviklede Individuer, uden at de dog kunde karakteriseres som aandssvage. 1 led af Hysteri (gentagne Voldtægtsforsøg paa gamle Koner i Rus), 2 af Neurastheni (homoseksuel Uterlighed), 1 var stærkt sadistisk præget, 3 havde handlet under begyndende Senilitet (2 Uterlighed, 1 homoseksuel Uterlighed), 1 var noget slovet efter gennemgaaede Sindssygdomsanfald (Uterlighed), 1 let slovet efter alvorlige Hovedlæsioner (Uterlighed), 6 var kroniske Alkoholister (1 Uterlighed, 2 homoseksuel Uterlighed, 3 Exhibition), 3, der havde begaaet Voldtægtsforsøg, havde — iøvrigt ikke 1. Gang — handlet under Indflydelse af en Rus, men frembød i ædru Tilstand intet seksuelt abnormt, en 4. Voldtægtsforbryder havde ligesom en 1. Gang sigtet Uterlighedsforbryder og han, som havde begaaet Voldtægtsforsøg paa en aandssvag Kvinde, uden at være beruset handlet ud fra en forbigaaende seksuel Ophidselse. 2 yderst degenererede Individuer havde overfor Pigeborn, resp. Drenge begaaet Uterlighedshandlinger, som maatte betragtes som rene Perversitetshandlinger og ikke som Udslag af nogen konstitutionel seksuel Abnormitet. De øvrige 17 erklæredes for psykisk degenererede og seksuel abnorme eller blot for seksuel abnorme, nærmere karakteriserede som seksuel hyperæsthetiske, (5), homoseksuelle, delvis ogsaa hyperæsthetiske (9), med pueril Seksualdrift (3).

II. Af de 22 Personer, som alle tidligere havde begaaet

Sædelighedsforbrydelse, men som ikke nu var sigtede for en ny Forbrydelse af denne Art, og hvis Sag toges op under Hensyn til § 1, 2. Stk., var 3 dømte ved Underretten inden Lovens Ikrafttræden, 1 havde gjort sig skyldig i Overtrædelse af Forbud, 11 hensad endnu i Straffeanstalter, medens 7 nylig var løsladte efter udstaaet Straf (1 af disse var dog paany anholdt, sigtet for Tyveri og Bedrageri).

1 af dem var sindssyg (Voldtægt og Brandstiftelse), 2 aandssvage (Uterlighed og homoseksuel Uterlighed), 2 let aandssvage (Voldtægt), 1 i begyndende Senilitet (Uterlighed), 4 kroniske Alkoholister (Voldtægt 1, Uterlighed 1, homoseksuel Uterlighed 1, Exhibition 1), af hvilke de 2 (sidste) havde handlet under Indflydelse af en Rus, 1 (Voldtægt) havde begaaet sine Forbrydelser i en Rus. Hos 3 drejede det sig om simple Perversitets handlinger (homoseksuel Uterlighed), hos 2 om rene Lejlighedsforbrydelser (Voldtægt). 6 erklæredes for seksuel abnorme (3 Uterlighed, 1 Uterlighed mod Drenge og Piger, 2 homoseksuel Uterlighed), handlende ud fra seksuel Hyperæsthesi, Homoseksualitet, pueril Seksualdrift. —

Naar det indtil Udgangen af 1927 har været p a a t æ n k t at føre 97 Tilfælde ind under Loven af 11. April 1925, og der dog kun indtil Udgangen af Juli 1927 er interneret 27 Personer efter Loven — et Tal, der muligvis nu er noget større, idet der dels er afsagt et Par Interneringsdomme efter 1. August og dels ikke alle de Sager, der har været forelagt Retslægeraadet inden Udgangen af 1927, endnu har funden deres Afslutning — er Grunden dertil naturligvis, at der i det overvejende Antal af Tilfældene ikke af Anklagemyndigheden er rejst Sag efter Loven, men enten principalt eller subsidiært efter en af de almindelige Straffelovsparagraffer, eller — og det gælder da navnlig for de under II nævnte — at Sag overhovedet ikke er rejst mod den paagældende. Netop Retslægeraadets Skøn har her skullet virke som en Art Filter. Det vilde være ganske formaalsløst at danne en Statistik af dette ganske uensartede Mate-

riale, der er forelagt Raadet af forskellige Anklagemyndigheder lige fra Politimestre til Rigsadvokaten. Og om Lovens Virkninger har Rigsadvokat *Goll* gjort Rede paa Kriminalistforeningens 20. Aarsmode, for de paagældende Højesteretsdomme Dr. juris *Troels Jørgensen* her i Tidsskriftet. Men det synes mig at have en vis retspsykiatrisk Interesse nærmere at analysere det usorterede Materiale, dels for at gøre Rede for de Principper, der ligger til Grund for Retslægeraadets Skøn, dels for nærmere at undersøge de Tilfælde, hvor den juridiske Afgørelse har afvejet fra det lægelige Skøn, idet det, da Interneringslovens Principper maa antages at ville overføres til den nye Straffelov, vil have Betydning for Retspsykiatrien her, hvor man arbejder med det hidtil uprovede Spørgsmaal om psykiske Undermaalers og seksuelt abnormes Farlighed, et Omraade, hvor de biologiske Synspunkter ikke kan holdes ude fra de sociale, og paa hvilket et Samarbejde mellem Dommere og Psykiater er nødvendigt, hvis der skal komme et godt Resultat, at se, hvorvidt den juridiske Afgørelse er i Overensstemmelse med det lægelige Skøn.

Som Regel har dette været Tilfældet, saaledes at Sag er bleven rejst mod de paagældende i Henhold til Loven, naar Retslægeraadet har udtalt sig for psykisk, resp. seksuel Abnormitet og Farlighed og anbefalet Internering, ligesom Landsretterne, resp. Højesteret i saadanne Tilfælde har dømt til Internering, medens paa den anden Side Sag ikke er bleven rejst efter Loven — men vel efter en eller flere af Straffelovens Paragraffer — naar Retslægeraadet har udtalt, at der ingen psykisk eller seksuel Abnormitet var tilstede. Det er væsentlig Afvigelserne herfra, der i det følgende skal omtales nærmere, forsaavidt de berører Raadets Afgørelser af de paagældende Personers mentale Tilstand og deres Farlighed for Retssikkerheden. Derimod er det Spørgsmaal, som undertiden af Anklagemyndigheden er rettet til Raadet, om den paagældende kunde henføres under Interneringsloven, ladet ude af Betragtning som faldende

udenfor Raadets Omraade. Dette maa selvfølgelig være begrænset ved Farlighedserklæringer og Anbefalinger af det hensigtsmæssigste Forvaringssted, medens det maa være Raadet uvedkommende, om Anbringelsen sker efter Interneringsloven, efter Straffelovens § 38 eller administrativt.

I. Ved Afgørelsen af Spørgsmaalet om de paagældendes mentale Tilstand er — selvfølgelig — den psykiatriske Diagnose sindssyg og udpræget aandssvag i det Hele blevet respekteret fra juridisk Side, og de paagældende er blevne internerede administrativt eller i Henhold til § 38, 2, i et Sindssygehospital, resp. i en Aandssvageanstalt; kun en af encephalitisk Sindssygdom lidende ung Mand blev — sikkert fordi Diagnosen var ret ny og ukendt — interneret i Sindssygehospital efter Interneringsloven.

I to Tilfælde blev der dog ikke taget fuldt Hensyn til Retslægeraadets Skøn. Den ene var en 34aarig Mand, som — forsætlig eller uforsætlig — havde begaaet Brandstiftelse. Han var efter den observerende Overlæges Erklæring stærkt psykisk degenereret og reagerede paa forholdsvis smaa Genvordigheder med depressive Tilstande af kortere eller længere Varighed, hvorunder han foruden Trang til Selvmord havde udpræget Tilbøjelighed til Vagabondering og Spiritusmisbrug. Under Brandstiftelsen skønnedes han at have været i en saadan Depressionstilstand, var afgjort sindssyg under Arrestopholdet og i Sindssygehospitalet saa uligevægtig, at han ikke skønnedes at kunne klare sig ude i Livet, hvorfor Overlægen anbefalede hans Forbliven i Hospitalet, til han var kommen i relativ Ligevægt. — I Overensstemmelse hermed erklærede Retslægeraadet ham for et psykisk stærkt degenereret Individ, som ialfald periodisk var sindssyg, og besvarede Spørgsmaalet om, hvorvidt han var sindssyg, da Branden fandt Sted, og om han var farlig for den offentlige Sikkerhed bekræftende, idet Retslægeraadet maatte have al mulig Grund til at mene, at det kun vilde være muligt at holde et saa uroligt og uligevægtigt Individ i Hospitalet, saa længe det var nødvendigt for

hans Helbredelse, hvis han erklæredes farlig. Vestre Landsret afsagde imidlertid den 24. Novbr. 1925 følgende Dom: »Da Fængslede efter det om hans Sjælstilstand oplyste ikke kan henføres til de i Straffelovens § 38, 1. Stk. nævnte Personer, vil der ikke — ganske afset fra, hvorvidt det i Anklageskriftet under II anførte Forhold vil kunne henføres under Straffelovens § 281 eller under § 284 — kunne træffes de i Straffelovens § 38, 2. Stk. ommeldte Sikkerhedsforanstaltninger mod ham, og han vil derfor i saa Henseende være at frifinde for det offentliges Tiltale.«

Det andet Tilfælde angik en 61aarig ikke tidligere straffet Mand, som havde gjort sig skyldig i uterlig Behandling af Smaapiger. Efter den observerende Overlæges Skøn maatte han opfattes som »et paa Grund af den sig udviklende Senilitet aandelig svækket Individ«, og de af ham nu begaaede strafbare Handlinger »ses paa Baggrund af hans aandelige Alderdomssvækkelse«. Raadet maatte efter alt det foreliggende skønne, at han led af begyndende Alderdomssløvsind og udtalte sig for Farlighed og Anbringelse i et Sindssygehospital. Men ved Østre Landsrets Dom af 19. Maj 1926, der antagelig støttede sig til en Udtalelse fra Overlægen om, at hans mentale Svækkelsestilstand hindrede ham i at overveje sine Handlingers Betydning og Rækkevidde i samme Omfang, som et fuldtud normalt Individ var istand til det, idømtes han 2 Aars Tugthus under Hensyn til § 39. Sagen var dog ikke rejst mod den paagældende efter Interneringsloven, idet han ved Underretten var dømt efter § 38, 2. Stk.

Nu maa det indrømmes, at baade degenerativ Sindssygdom og Alderdomssløvsind er vanskelige Begreber at tumle med, idet den psykisk degenererede med sin Tilbojelighed til psykogen Reaktion og Hang til Periodicitet ofte saa at sige det ene Øjeblik er sindssyg, det andet ikke, og at Overgangen imellem Senilitet og Alderdomssløvsind er saa jævn, at Diagnosen senil Demens er ret vanskelig, og det er forstaaeligt, at Domstolen, hvor der er Uoverensstemmelse mel-

lem Retslægeraadets formelle Skøn og den sagkyndige Overlæges paa personlig lagttagelse hvilende Skøn, er tilbøjelig til at gaa efter det sidste; men netop i Sagen fra Vestre Landsret synes der ikke at have været nogen Uoverensstemmelse mellem de to Skøn.

Og det synes lidt vanskeligt at forstaa, at Seniliteten, selv om der ikke er udpræget Alderdomssløvsind tilstede, ikke maa føres ind under de psykiske Abnormiteter, Loven omfatter, den repræsenterer jo dog i høj Grad en »varig Svækkelse af Sjælsevnerne«. Den senile Demens og da navnlig den præsenile (arterioskleriske) begynder ofte ret tidligt og saa snigende, at den saa at sige kun ytrer sig ved en Svækkelse af Selvkontrollen, medens Sløvheden paa andre Omraader ikke er særlig udtalt. Derfor maa sent hen i Livet første Gang optrædende Sædelighedsforbrydelser opfattes som et Symptom paa at Seniliteten er begyndt. Straf synes her formaalsløs og Internering ved Farlighed indiceret. I et Tilfælde, hvor Raadet udtalte sig for begyndende Senilitet og Farlighed, dømte Østre Landsret (Dom af 23. Oktbr. 1925) da ogsaa til Tvangsindlæggelse paa Sundholm, og i et andet Tilfælde strandede Interneringssagen mod den paagældende kun paa, at han paa det daværende Tidspunkt (Aug. 25) efter Anklagemyndighedens Meddelelse formentlig ikke kunde anbringes paa en for ham egnet Anstalt. I et tredje Tilfælde havde en 63aarig, ikke tidligere straffet Mand gjort sig skyldig i Uterlighed (Befølinger) overfor nogle Dreng. Han var efter Amtslægens Udtalelse stærkt svækket af Sygdom i Forbindelse med Alder, havde haft svære Anfald af Angina pectoris, havde kronisk Bronchitis, uregelmæssig Hjerteaktion, forhøjet Blodtryk og Æggehvite i Urinen, led af Hovedpine, Svimmelhed og svækket Hukommelse. Retslægeraadet udtaler, at han var et legemligt og aandeligt svagt Individ, som havde begaaet sine Lovovertrædelser under Indflydelse af en begyndende Senilitet, og anbefalede, at Tiltale mod ham frafaldtes paa Betingelse af, at han undergaves Hospitalspleje og Til-

syn. Han blev imidlertid ved Vestre Landsrets Dom af 10. Febr. 1926 efter Straffelovens § 185 jfr. § 39 anset med Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 4 Maaneder. Det maa dog tilføjes, at Retslægeraadet i en senere Udtalelse havde erklæret, at da man ikke kunde anse den legemlig syge og svage Sigtede som farlig for Retssikkerheden, naar han blot var under Tilsyn, kunde Raadet ikke anbefale, at han interneredes, og vel derfor havde Del i Ansvar for, at han ikke interneredes efter Loven. Paa den anden Side skulde man synes, at den indirekte Udtalelse om Farlighed, som Udtalelsen indeholder, burde have indiceret den »Anvisning af Opholdssted«, som Loven nævner.

Jeg skal i denne Sammenhæng ikke gaa ind paa de Tilstande af »mangelfuld Udvikling, varigere Svækkelse eller Forstyrrelse af Sjælsevnerne«, som falder udenfor Sindssygdom og udpræget Aandssvaghed og væsentlig omfatter psykisk Degeneration (medfødt eller erhvervet) og de lettere Grader af Aandssvaghed, idet disse Tilstande skal omtales nærmere under Farlighedsspørgsmaalet, men skal anføre, at Afgørelsen om disse Abnormiteters Tilstedeværelse selvfølgelig er rent lægelig. Retslægeraadets Diagnose hviler foruden paa det i Sagens Akter tilvejebragte Materiale, derunder paa de i Justitsministeriets Cirkulære af 23. April 1912 — som er udstedt paa Retslægeraadets Foranledning — tilvejebragte Oplysninger, væsentlig paa den af Embedslægen afgivne Erklæring, i Tvivlstilfælde paa Observationserklæringen fra Overlægen ved et Sindssygehospital. Iøvrigt var en stor Del af de paagældende allerede Retslægeraadet bekendt fra tidligere Tid, ikke faa havde tidligere været indlagte til Observation, saa at man var kendt ogsaa med deres seksuelle Abnormiteter.

Ny var dog den formelle Afgørelse af om der fandtes en seksuel Abnormitet eller ej hos den paagældende, idet det maa antages, at seksuel Abnormitet efter Lovens Affattelse skal opfattes selvstændig og uden Afhængighed af de foregaaende Betingelser. Nu er det jo givet, at mange, der

gør sig skyldig i Sædelighedsforbrydelse, ikke er seksuel abnorme, men almindelige Lejligheds- eller Situationsforbrydere, som handler under en forbigaaende eller mere permanent Stimulering af Seksualdriften (visse Voldtægtsforbrydere, og Incestforbrydere). Og der findes ogsaa adskillige Sædelighedsforbrydere (som oftest Alfonser, Pengeafpressere, Voldsmænd), hvis Forbrydelser er Perversitets-handlinger, Udslag af en almindelig Demoralisation. Man maa i Virkeligheden for at anerkende Tilstedeværelsen af en seksuel Abnormitet kræve, at Forandringen i Seksualdriftens Styrke eller Retning er konstitutionel.

Som nævnt erklæredes en stor Del af Sædelighedsforbryderne for seksuel hyperæsthetiske. Naturligvis kan man her indvende, at da Seksualdriftens habituelle Styrke i høj Grad varierer hos de forskellige Mennesker, er det vanskeligt at sige, hvor det normale ender og det sygelige begynder. Tilmed er det jo givet, at adskillige Mennesker har en abnorm stærk Seksualdrift, men i Kraft af Modforestillinger forstaar at holde dens Udslag udenfor Straffelovens Omraade, medens andre mindre moralsk udstyrede giver efter for en normal Seksualdrifts Pres. Idet jeg iøvrigt med Hensyn til Spørgsmaalet om Hyperæsthesien maa henvise til, hvad jeg tidligere har skrevet om Sædelighedsforbrydere her i Tidsskriftet, skal jeg blot fremhæve, at det i alle Tilfælde, hvor Retslægeraadet erklærede den paagældende for seksuel hyperæsthetisk, drejede sig om en psycho-seksuel Hyperæsthesi, sjældnere erhvervet gennem en Neurastheni eller Senilitet, oftest medfødt i Kraft af en konstitutionel Svaghed, en almindelig psykisk Degeneration forenet med nedsatte intellektuelle Evner, stigende fra ringe aandelig Udvikling gennem alle Aandssvaghedens Grader, og jevnlig vakt tillive ved tidlige skadelige seksuelle Indtryk, som efter deres Natur kan betinge, at Seksualdriften tillige antager en pueril Karakter. Det er naturligt, at ogsaa den konstitutionelle Hyperæsthesi ialfald første Gang kan give sig Udslag under den konstante Forøgelse,

som tilvejebringes ved en Rus. Af den medfødte konstitutionelle Svækkelses Grad, tildels ogsaa af en senere tilkommende Alkoholisme, afhænger det væsentlig, om den seksuelle Hyperæsthesi fremtidig skal give sig v a n e m æ s s i g e Udslag.

Det synes mig afgjort, at der ogsaa altid ligger en psykisk Degeneration til Grund for Homoseksualiteten. Trods den store Literatur, der er fremkommen paa dette Omraade, kan jeg ikke se, at der er skabt væsentlig nye Synspunkter angaaende Homoseksualitetens retslige Opfattelse, siden jeg sidst skrev om Sædelighedsforbrydere. Der er vel heller ikke nu andre end de rene Psychoanalytikere — og selv *Freud*, som i sine »Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse« (1916) stærkt hævdede de psykiske Tilfældigheders dominerende Indflydelse paa alle de seksuelle Afgivelser fra Normen, staar i sine sidste »Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie« (1926) paafaldende vaklende — som efter *Steinachs*, *Sands* o. a.s Undersøgelser tør benægte Existensen af en medfødt paa heterogen Hormondannelse beroende og for al psykisk Behandling upaavirkelig Homoseksualitet. Naar imidlertid *Rohleder* samtidig med, at han — med Rette — af de homoseksuelles Række udskyder Individerne af den mandlige Prostitution, Pengeafpressere etc. ligesaavel som de, der i Kaserner, Fængsler, Skibe osv. faute de mieux gør sig skyldige i homoseksuelle Handlinger, saa stærkt accentuerer som sit Hoveddogme: »Der gives ikke nogen erhvervet Homoseksualitet, d. v. s. erhvervet homoseksuel Fornemmelse, idet der under de tilsyneladende erhvervede Tilfælde dog skjuler sig originære og medfødte, saa at man næppe begaar nogen Fejl ved paa Forhaand at anse ethvert Tilfælde af Homoseksualitet for medfødt«, saa svækkes dette hans Standpunkt betydeligt ved, at han samtidig indrømmer Existensen af en »Biseksualitet (psycho-sexuel Hermafrodisi)«, som han ligesom *Hirschfeld* vil beregne procentvis, som kan give sig periodiske Udslag, og som, hvis den homoseksuelle Procent ikke

er særlig høj, er tilgængelig for psykisk Behandling. Erfaringsmæssig maa man ialfald, indtil vi faar et sikrere biologisk Grundlag, regne med en erhvervet Homoseksualitet, som for sin Optræden foruden en Disposition, en konstitutionel Svaghed fordrer tilfældige seksuelle Indtryk i den unge Alder, oftest lige før eller under Puberteten. Den psykiske Svækkelse kan naturligvis erhverves ved en Neurastheni — ikke sjældent foraarsaget ved ekscessiv Masturbation, — men som Regel er den medfødt, ofte kombineret med seksuel Hyperæsthesi, idet begge er Udslag af den af stærk Labilitet ledsagede Svækkelse af Centralnervesystemet, som kaldes den psykiske Degeneration. Det er vel ogsaa berettiget at antage, at der maa ligge en Degenerationstilstand til Grund for den medfødte Homoseksualitet, thi hvad skulde bevirke, at et Individ var udstyret med Hormondannelse, der ikke svarede til hans Køn, uden Degeneration, og det synes lidt vanskeligt selv for de mest ivrige Biologer at hævde, at et medfødt homoseksuelt Individ er helt psykisk normal, selv om han som Regel tilhører »*degénérées supérieures*« og i Kraft af sin Slægtskultur og -moral holder sin perverterede Seksualdrifts Udslag udenfor en fornuftig Straffelovs Omraade.

En egentlig tvangsmæssig Handlen optræder sikkert kun hos de seksuel abnorme, naar den psykiske Svaghed er stærkere udpræget, saa at der i Virkeligheden er en egentlig Nerverlidelse — oftest en Neurastheni — tilstede. De hetero-seksuelle Paræsthesier, af hvilke kun Sadismen kommer i Betragtning i denne Sammenhæng, idet Masochismen ikke giver sig kriminelle Udslag, og Fetischismens Fremtræden ikke vil have Interesse for Interneringsloven, er ikke stærkt repræsenterende i det foreliggende Materiale, der kun rummer ét Tilfælde af udpræget Sadisme, en 19aarig Mand, som i udstrakt Maalestok havde gjort sig skyldig i Mishandling af Børn under Ledsagelse af forskellige seksuelle Handlinger, og som ved Vestre Landsrets Dom af 13.

Marts 1928 paa Retslægeraadets Anbefaling dømtes til Inter-
nering paa Sundholm.

Men ogsaa for den homoseksuelle Paræsthesis Vedkom-
mende er Perversionen ofte saa stærk, at man maa tale om
Tvangsmæssighed, hvad enten nu den medfødte Grundtil-
stand har været særlig modtagelig (»biseksuel«), den skade-
lige Indvirkning særlig intens eller Tidspunktet for dens
Indflydelse særlig uheldig for den paagældende. I de aller-
fleste Tilfælde er Perversionen af Seksualdriften ikke stær-
kere end, at den kan hæves ved hensigtsmæssig (suggestiv)
Behandling, altsaa ogsaa ved Straf under særlige Forhold,
naar den kommer saa tidlig, at Abnormiteten ikke er ble-
ven konstitutionel og dens Udslag vanemæssige. En
stor Del af dem, der havde gjort sig skyldige i homoseksu-
elle Handlinger, havde da ogsaa ialfald tidligere haft nor-
male Konsforbindelser og fundet Tilfredsstillelse derved.
Bestaar dette endnu, saa at de homoseksuelle Udslag kun
sker lejlighedsvis, *faute de mieux* etc., kan den paagæl-
dende ikke anses for seksuel abnorm, men maa siges at have
gjort sig skyldig i Perversitetshandlinger og at være Straf-
objekt.

Det skal villig indrømmes, at det ikke altid har været
let at afgøre, om der i givet Tilfælde har været en seksuel
Abnormitet tilstede eller ej, at afgøre, om Seksualdriftens
Styrke maatte kaldes sygelig, og at sætte Grænsen mellem
Perversion og Perversitet. Ganske vist hviler Diagnosen i
sidste Instans paa Paavisningen af den sygelige Grundtil-
stand, men det kan jo ikke skjules, at den psykiske Dege-
neration, som hyppigst danner den sygelige Grundtilstand,
er et lidt uklart og elastisk Sygdomsbegreb, hvis Betydning
det ikke altid er let at faa anerkendt fra juridisk Side.

Mærkelig nok traf Anklagemyndighedens Tvivl om
seksuel Abnormitet det mest udtalte Tilfælde af Psychopatia
seksualis (Neurastheni) en 27aarig Mand, som i Løbet af
4 Aar var straffet 5 Gange for Uterlighed overfor Dreng-
e og nu paany havde gjort sig skyldig i en saadan Forbry-

delse. Retslægeraadet erklærede ham farlig for den offentlige Sikkerhed og anbefalede hans Anbringelse i Sikringsanstalten. Anklagemyndigheden fandt imidlertid, maaske fordi han navnlig blev kønslig opstemt ved Nydelse af Spiritus, ikke Grund til at anlægge Sag mod ham efter Interneringsloven. Han idømtes 8 Maaneders Forbedringshus, og der gaves ham i Medfør af Lov af 11. April 1925 § 6 Tilhold om ikke at nyde eller købe spirituøse Drikke. Kort efter Løsladelsen gjorde han sig imidlertid skyldig i Tyveri af Drikkevarer, hvorfor han ved Østre Landsret dømtes til Tvangsindlæggelse paa Sundholm.

I et andet Tilfælde synes det at være Diagnosen seksuel Hyperæsthesi, der har vakt Rettens Tvivl; muligvis har dog ogsaa Hyperæsthesiens mindre alvorlige Udslag været det afgørende for Udfaldet. Det var en 24aarig Mand, som 3 Gange tidligere var straffet for Sædelighedsforbrydelse, og nu havde været uterlig overfor en 53aarig Kvinde. Han angav allerede fra 10 Aars Alderen og mangfoldige Gange at have haft Samleje med Pigebørn og voksne Kvinder, kunde til enkelte Tider ikke styre sine Tilbøjeligheder. Han erklæredes for seksuel abnorm (lidende af seksuel Hyperæsthesi) og farlig, men idømtes ved Underretten 80 Dages Fængsel paa sædvanlig Fangekost; han søgte senere Benaadning, idet han oplyste, at han under Arrestopholdet havde faaet den ene Testikel fjernet paa Grund af en Betændelse — det viste sig at dreje sig om et Hydrocele — hvilken Sygdom han mente havde haft Indflydelse paa hans forbryderske Tilbøjeligheder, hvilket dog ikke kunde erkendes.

At den usikre Grænse mellem Perversion og Perversitet kan bevirke Divergens mellem Lægeskøn og Afgørelse, viser følgende Tilfælde, hvor en 21aarig Mand, som 3 Aar iforvejen var straffet med Forbedringshusarbejde i 2 Aar for Omgængelse mod Naturen og uterligt Forhold overfor Drenge og unge Mennesker, paany havde gjort sig skyldig i lignende homoseksuelle Handlinger. Han angav, at han af og til havde haft Samleje med Kvinder og derved haft

fuld Tilfredsstillelse, men i de sidste 3 Aar tillige, navnlig naar han var under Paavirkning af Spiritus, at have følt Tilbøjelighed overfor Drenge. Retslægeraadet udtalte paa Grundlag af Amtslægens Erklæring, at »Sigtede var et seksuelt hyperæsthetisk Individ, hvis homoseksuelle Tilbøjeligheder særlig vakt ved Alkoholnydelse«, at han var farlig for den offentlige Sikkerhed og burde anbringes i den særlige Interneringsanstalt. Rigsadvokaten fandt imidlertid ikke, at der var tilstrækkelig Anledning til Anlæg af Sag efter Interneringsloven, men vel til i sin Tid at give ham Tilhold i Henhold til § 6.

Det synes i Virkeligheden ogsaa, at der kunde være Tvivl, om der i dette Tilfælde forelaa en Perversion af Seksualdriften, skønt det jo ikke er helt sjældent, at en latent tilstedeværende Homoseksualitet kun giver sig Udslag under Rusen.

Det andet Tilfælde angik en 46aarig Mand, som allerede i 15 Aars Alderen havde stjaalet og senere havde ført et vagabonderende Liv, været straffet for Tyveri, Bøtteri og ulovlig Omgang med Hittogods, endvidere for Forsøg paa Omgang med en Ko og for Exhibition. Han havde tilbragt en Del af sit Liv paa Fattiggaarden, hvor han for Tiden var, skildredes som drikkædlig og demoraliseret, ringe aandelig udviklet. Han havde nu gjort et voldsomt Forsøg (Kværkning) paa Samleje med en 15aarig Pige, havde desuden været uterlig overfor nogle mindreaarige Piger. Retslægeraadet udtalte, at han var et i aandelig Henseende ringe udviklet, tidlig slovet, seksuelt hyperæsthetisk Individ og anbefalede ham til Internering paa Sundholm. Ved Østre Landsrets Dom af 14. Juni 1927 blev han imidlertid frifunden for Anklagemyndighedens principale Paastand om Undergivelse af Sikkerhedsforanstaltninger i Medfør af Interneringsloven og derefter i Medfør af § 168 jfr. § 46 under Hensyn til § 39 anset med Forbedringshusarbejde i 4 Aar. — Antagelig har Landsretten ikke tvivlet om Tilstedeværelsen af en seksuel Abnormitet, men ment, at der

kun kunde tillægges denne en underordnet Betydning i Forhold til den forhaandenværende almindelige Demoralisation. —

Hvad Farlighedsspørgsmaalet angaar, skønnede Retslægeraadet, at alle de, der havde begaaet deres Forbrydelse (af ikke-seksuel eller seksuel Natur) under Forløbet af en Sindssygdom, var farlige for den offentlige Sikkerhed eller vel rettere den almindelige Retssikkerhed, en meget heldigere, men maaske noget rummeligere Betegnelse, men som ialfald er ret konform med den Opfattelse, Retslægeraadet har haft af Begrebet »den offentlige Sikkerhed«. Spørgsmaalet om Sindssyges fremtidige Farlighed kan naturligvis kun besvares ud fra rent lægelige Synspunkter, alt efter Kendskabet til den forhaandenværende Sygdoms Form og Karakter og de foreliggende Erfaringer om dens videre Forløb og sandsynlige Udslag. Det er et Fortrin ved Loven, at den ikke absolut fordrer, at der forud for Farligheds-erklæringer skal være udført en farlig Handling, men at Trudslen herom kan være tilstrækkelig dertil. Thi der findes vel Sindssygdomsformer, som kun kan siges at medføre Farlighed, naar der alt er udført en for Retssikkerheden farlig Handling, særlig da den senile og præsenile Demens, den encephalitiske Sindssygdom etc., men der findes andre, f. Eks. Forryktheden og den degenerative Sindssygdom, hvor Trudslen kan være nok til at konstatere Farligheden.

Ej heller ved den egentlige (udprægede) Aandssvaghed volder Afgørelsen af Farlighedsspørgsmaalet særlig Vanskelighed. En aandssvag, der een Gang — oftest i Puberteten — har gjort sig skyldig i en alvorligere Sædelighedsforbrydelse eller i Brandstiftelse, maa absolut anses farlig for den offentlige Sikkerhed, idet han paa fri Fod efterhaanden vanemæssig vil fortsætte med Forbrydelser af samme Art, undertiden ogsaa udført paa samme Maade. Kun i 1 Tilfælde, hvor den paagældende havde gjort sig skyldig i en mindre alvorlig Sædelighedsforbrydelse (Exhi-

bition), skønnedes han ikke at være farlig, men Retslægeraadet anbefalede dog — af Bedringshensyn — at han anbragtes i en Aandssvageanstalt. I alle Tilfælde af udpræget Aandssvaghed undtagen et drejede det sig om en 1. Forbrydelse. Det ene Tilfælde angik en 48aarig aandssvag, som havde været straffet mange Gange, bl. a. 4 Gange for Sædelighedsforbrydelse. Han var allerede i 1903 af det kgl. Sundhedskollegium betegnet som »i ikke ringe Grad aandssvag« og burde sikkert have været interneret for længe siden, idet han hørte til den Kategori af aandssvage, som, naar de engang er blevne stemplede med § 39, uanset Straffens Unytte og det stadige Recidiv, vedblivende idømmes en forkortet Straf. Nu dømtes han efter Retslægeraadets Anbefaling af Højesteret den 26. April 1926 til Internering i en Aandssvageanstalt for arbejdsføre.

Det er overhovedet et af de mest fremtrædende Fortrin ved Interneringsloven, at den giver Mulighed for at uskadeliggøre de kun i ringere Grad aandssvage, som efter den nu gældende Straffelovs § 39, i Følge Princippet: mindre Tilregnelighed — mindre Straf, idømmes en mindre (kortere) Straf end den sædvanlige uanset, at den mindre Tilregnelighed oftest betyder en større Farlighed. Et typisk Exempel paa en saadan farlig — ialfald tilsyneladende — ikke udpræget aandssvag var en 41aarig Mand, hyppig straffet for Tyveri og Sædelighedsforbrydelse. Efter at han ved Under- og Overret uden Anvendelse af § 39 var idømt Tugthusarbejde i 4 Aar for et alvorligt Voldtægtsforsøg (for 3. Gang), havde jeg i 1915 haft ham til Observation og erklæret ham, iøvrigt i Overensstemmelse med Udtalelser fra 2 Embedslæger og Overlægen ved Sindssygehospitalet ved Aarhus, som havde observeret ham under tidligere Sager, for aandssvag og egnet til Anbringelse i en Anstalt for arbejdsføre Aandssvage. Højesteret udtalte imidlertid 20. Aug. 1915: »Efter Indholdet af den af vedkommende Overlæge afgivne Erklæring findes der ikke Føje til at antage, at Tiltalte ikke skulde være fuldt tilregnelig. Herefter og iøv-

rigt i Henhold til de i Dommen anførte Grunde vil den være at stadfæste, dog at Straffetiden findes at burde forlænges til 8 Aar«. Senere havde han haft 2 Aars Tugthus for Tyveri og havde været sigtet for Forsøg paa Voldtægt, havde nu atter begaaet Tyveri og Uterlighed. Vestre Landsret dømte ham nu til Internering paa en Anstalt for arbejdsføre (Livø), hvilken Dom d. 27. Maj 1927 stadfæstedes af Højesteret.

Vanskeligheden ved at bedømme de i ringere Grad aandssvages — og iøvrigt ogsaa de udpræget aandssvages — Farlighed og dermed Spørgsmaalet, om de bør interneres eller ej, ligger ikke blot i, at de forskellige Kredslæger, hvis Skøn forelægges Retslægeraadet, anvender en forskellig Vurdering og en forskellig Nomenklatur ved Værdsættelsen af de paagældendes intellektuelle Evner (cfr. *Wildenskov: Aandssvaghed — Straffelovens § 38 — og Interneringsloven N. T. f. S. 1928 S. 1*), men ogsaa i, at der meget ofte er et betydeligt Misforhold mellem den intellektuelle og den moralske Defekt. Selv den mest minutiøse Intelligensprøve vil aldrig kunne give den fulde Vurdering af Spørgsmaalet om den aandssvages sociale Tilpasningsevne. Her maa man fra lægevidenskabelig Side lægge Vægten paa den Erfaring, at rent driftsmæssige Handlinger (Sædelighedsforbrydelser, Brandstiftelser, der som bekendt ogsaa ofte staar i Forbindelse med Seksualdriften) paa Basis af den mangelfulde aandelige Udvikling og den derpaa hvilende Suggestibilitet, naar den først træder frem i Puberteten — der jo iøvrigt ofte optræder sent — har en ikke ringe Tilbøjelighed til at blive vanemæssig. Ialfald er dette Tilfældet, hvor den let aandssvage medfødt eller erhvervet — ikke helt sjælden ved Forførelse i Puberteten — jævnlig paa Basis af en almindelig psykisk Degeneration — er seksuelt hyperæsthetisk. Drejer det sig imidlertid om kun i lettere Grad aandssvage, kan det næppe anses forsvarligt ved 1. Gangs Tiltale — forudsat at der da ikke ligger en større Mængde Forbrydelser forud for Opdagelsen — at

gaa ud fra, at Handlingen vil blive vanemæssig. Farlighedserklæringen maa derfor foruden paa den lægelige Erfaring om Aandssvaghedens Natur, særlig om den er kompliceret med almindelig psykisk Degeneration, støtte sig til den rent praktiske Erfaring om den paagældendes sociale Tilpasningsevne, saaledes som den i hvert enkelt Tilfælde har manifesteret sig. Foruden tidligere Straffe har her ogsaa den begaaede Forbrydelses Art og Gravitet Betydning, endvidere om den første Gang optræder i nær Forbindelse med Puberteten, samt endelig om Forbrydelsen er begaaet i en Rus, saa at det kan formodes, at den let aandssvage uden en saadan vilde kunne have holdt sin Seksualdrift i Tømme. Kronisk Alkoholisme maa derimod i al Almindelighed siges at forøge Farligheden.

Selvfølgelig kan der hos let aandssvage ligesom hos ikke aandssvage optræde seksuelle Handlinger, som maa siges at være tilfældige og ikke Udslag af nogen seksuel Abnormitet, og som derfor ikke — særlig hvis de optræder lidt senere hen i Livet — bevirker, at den paagældende maa anses farlig; derimod synes en Forsøgsstraf her anvendelig. Ved unge Individuer og mindre graverende Forbrydelser bør vel ogsaa Anbringelse under Værgeraad og Tilsyn (men ikke Tvangsopdragelse i Anstalt) proves. Men ialfald min Erfaring gaar ud paa, at man ogsaa ved i ringere Grad aandssvage, der begaar en alvorligere Forbrydelse under Puberteten, helst maa internere straks. Og denne Praksis har Retslægeraadet som Regel fulgt i sine Vota baade før og efter Interneringslovens Ikrafttræden.

I Overensstemmelse hermed udtalte Retslægeraadet sig for Ikke-Farlighed ved følgende Tilfælde af seksuelle Forbrydelser, begaaede af i ringere Grad aandssvage:

49aarig Mand — ej tidligere straffet — enkelte perverse seksuelle Handlinger — ej farlig — dømt under Hensyn til § 39 til Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 60 Dage.

20aarig Mand — ej tidligere straffet — Uterlighed mod

Pigebørn — ej farlig — betinget Dom paa 20 Dages Fængsel med sædvanlig Fangekost.

40aarig Mand — ej tidligere straffet — homoseksuel Uterlighed — ej farlig (Tilsyn anbefales) — betinget Dom paa 8 Dages sædvanlig Fangekost.

16aarig Dreng — ej tidligere straffet — meningsløs Uterlighedshandling — ej farlig.

22aarig Mand — tidligere 1 Gang begaaet ringe Uterlighedshandling — nu Exhibition — ej farlig. — Varetægt for Straf (§ 39).

I følgende Tilfælde havde Ikke-Farlighedserklæringen en noget anden Grund.

34aarig Mand — i 1917 straffet med 8 Mdrs. Forbedringshusarbejde for Forsøg paa Voldtægt (beruset), erklæredes da af Retslægeraadet for »et til Sindssygdom stærkt disponeret, i lettere Grad aandssvagt Individ, som paa en noget abnorm Maade paavirkes af Spiritus — nu atter Forsøg paa Voldtægt under Paavirkning af Spiritus. Retslægeraadet udtalte under Henvisning til sin tidligere Erklæring, at »da han kun under Indflydelse af Alkohol gør sig skyldig i Sædelighedsforbrydelse, og da der er hengaaet 8 Aar siden han sidst har gjort sig skyldig i en saadan, kan Raadet kun anse ham farlig for den offentlige Sikkerhed, naar han er beruset. Raadet kan derfor foreløbig ikke anbefale, at han interneres, men vel, at der gives ham Tilhold om ikke at maatte nyde eller købe spirituøse Drikke«. Der rejstes ikke Sag mod ham efter Interneringsloven, men han idømtes (H. R. 3. Dec. 1925) under Hensyn til § 39 Forbedringshusarbejde i 18 Maaneder.

I et Tilfælde af Aandssvaghed i lettere Grad mente Retslægeraadet efter alt det foreliggende, særlig da den Omstændighed, at det drejede sig om ret alvorlige Uterlighedsforbrydelser mod adskillige Børn, at maatte udtale sig for Farlighed og tilraade Anbringelse i en Aandssvageanstalt for arbejdsføre. Det var en 21aarig Mand, som stammede fra et daarligt Hjem (Faderen straffet for Tyveri), hvorfor

han 10 Aar gl. var fjernet derfra af Værgeraadet. Han skildredes som svagt begavet, ustadig til sit Arbejde, tilbøjelig til Rapserier, upaalidelig og løgnagtig, med ret stærk Konsdrift, som var rettet mod voksne Kvinder, men som han, da voksne ikke vilde indlade sig med ham, havde søgt tilfredsstillet ved Uterlighed overfor Smaapiger. Kredslægen fandt ham »sløvt ligeglad«. Binet og Simons Prover klarede han i enkelte Tilfælde op til det 15. Aar, i andre ikke engang til det 7. Kredslægen erklærede ham for »ikke udtalt aandssvag (Idiot)«, turde ikke betegne ham for mere end »meget ringe begavet«, men mente dog, at hans Defekttilstand nedsatte den Hæmning, der findes hos sjælssunde Personer«. Retslægeraadet skønnede derefter, at han var et i lettere Grad aandssvagt Individ, hvis Forbrydelser ikke kunde betegnes som Udslag af en egentlig seksuel Abnormitet, men muligvis foraarsagedes af en sent optrædende Pubertet. Underretten idømte ham imidlertid Forbedringshusarbejde i 1 Aar, idet den fandt, at der savnedes Hjemmel for at henføre ham til de i Straffelovens § 39 ommeldte Personer. Og Rigsadvokaten, hvem Sagen var forelagt, fandt ikke tilstrækkelig Anledning til Anlæg af Sag i Medfør af Interneringsloven. Dette var nu heller ikke Retslægeraadets Mening, idet man havde tænkt sig, at den paagældende som saa mange andre aandssvage for ham vilde have bedst af administrativt at blive anbragt i en Aandssvageanstalt til han havde overstaaet den aabenbart sene Pubertetsperiode. Sagen har imidlertid Interesse derved, at Dommen udtaler, at den paagældende ikke er »Taabe«, skønt Kredslægen i sin Konklusion aabenbart tager Sigte paa § 39 og Retslægeraadet siger, »let aandssvag«, idet Dommen aabenbart støtter sig til, at Kredslægen tidligere i Erklæringen kun betegnede ham som »meget ringe begavet«, idet man maa »lægge megen Vægt paa hans afbrudte Skolegang og det daarlige Hjem, han har levet i, og paa hele det Milieu, en Tjenestekarl paa Landet som oftest lever i«.

Ialfald viser Sagen dels hvor vanskeligt det kan være

at afgøre, hvorvidt seksuelle Udslag er fremgaaede af en konstitutionel seksuel Abnormitet (Hyperæsthesi) eller kun af en mere forbigaaende Exaltation af Seksualdriften, dels hvor rent skønsmæssig Afgørelsen er af det Spørgsmaal, om det foreliggende lave intellektuelle Standpunkt ene skyldes en paa endogene Aarsager hvilende Defektiltstand, eller om de af Milieuet fremgaaede eksogene Aarsager, der repræsenteres af Hjem og Opdragelse, har den væsentligste Skyld i, at et oprindelig ringe aandelig udstyret Individ præsenterer sig som grov intellektuel defekt. Naar den seksuelle Abnormitet er tvivlsom, og Sjælsevernernes mangelfulde Udvikling ikke er fuldt godtgjort, maa Spørgsmaalet om Farlighed hos tidligere ej tiltalte sikkert bestemmes ud fra rent sociale Synspunkter (mange eller alvorlige Forbrydelser). En — ikke afkortet — Forsøgsstraf vil være anvendelig, inden man ved Recidiv gaar over til Internering.

Hovedvanskelighederne ligger imidlertid i de Tilfælde, hvor den intellektuelle Defekt — det være sig let Aandsvagthed eller ringe aandelig Udvikling — er parret med ofte paa et fælles degenerativt Grundlag hvilende fremtrædende moralske Defekter. Vi møder her de psykisk degenererede store Flok, af hvilken de fleste er intellektuelt lavtstaaende, nogle endog udpræget aandssvage, medens mange er saa stemningsuligevægtige, impulsive, affektive, kort sagt saa psykisk abnorme, at de staa paa Grænsen af Sindssygdom og ved ringe Lejlighedsaarsag svinge over deri. Vi møder, foruden mellem Sædelighedsforbryderne, særlig mange af dem mellem Brandstifterne og Voldsforbryderne, navnlig da den psykiske Degeneration ofte er kompliceret med Alkoholisme. I Virkeligheden er de oftest som Følge af deres konstitutionelle Svaghed fra et retspsykiatrisk Synspunkt »farlige«, men er den aandelige Udvikling ikke saa ringe, at man kan sige, der er Aandssvagthed til stede, eller de psykiske Afvigelser ikke saa fremtrædende, at man maa tale om degenerativ Sindssygdom, synes det naturligt, at deres Farlighed og dermed følgende Egnethed

til Internering hovedsagelig maa bedømmes ud fra sociale Synspunkter, og det er rimeligt, at Domstolen lægger den overvejende Betydning for Interneringsspørgsmaalet i, hvilke farlige Handlinger den psykisk degenererede har udført. Vilde man internere alle psykisk degenererede Voldsmænd, især saadanne, hvis psykiske Afvigelser i alt væsentlig maa siges at bero paa rent karakterologiske Egenskaber, hvilende paa, hvad jeg andetsteds har kaldt social Degeneration, vilde man hurtig komme tilkørt med Anbringelsessted. Her, hvor man i Virkeligheden er kommen ind paa et Omraade, der indtages af de — ofte udelukkende eller væsentlig i Kraft af Milieuet — uforbederlige Vaneforbrydere, er man allerede langt udenfor det Omraade, hvor den specielt retspsykiatriske Bedømmelse har Vægt.

Saaledes idømte Højesteret d. 14. Juni 1927 en 40aarig Mand, som talrige Gange var straffet, bl. a. 2 Gange med Forbedringshusarbejde, for Tyveri, Belleri, Ran, Vold mod Politiet, og som nu under Paavirkning af Alkohol havde gjort sig skyldig i Vold, til Tvangsarbejde i 6 Maaneder og Alkoholpaalæg. Han var af Anklagemyndigheden principalt paastaaet dømt efter Interneringsloven, og Retslægeraadet havde — efter at have foraarsaget Indlæggelse til Observation — udtalt: »Da det af det oplyste fremgaar, at Fængslede vel er et noget ringe aandelig udviklet og psykisk degenereret Individ med stærk Hang til Alkoholnydelse, men hverken er aandssvag eller sindssyg, maa Raadet mene, at han, dersom han dommes til Internering, ialfald ikke vil være egnet til Anbringelse andre Steder end paa Sundholm.«

Men ogsaa indenfor det endnu utvivlsomt patologiske Omraade vil Anbringelser af de intellektuelt lavtstaaende degenerative Individuer utvivlsomt i Fremtiden volde store Vanskeligheder. Den nuværende Aandssvageforsorg raader over ganske anderledes paalidelige Methoder til Vurdering af Aandssvaghedens Grad end de skematiske Formler, der for Tiden er Fællesejendom, og det vil utvivlsomt i Fremtiden vise sig nødvendigt at give Retslægeraadet et sikrere

Grundlag for sin Bedømmelse end det, Raadet for Tiden maa bygge paa. Der vil herved næppe finde nogen Ændring Sted i Opfattelsen af de paagældende Individets Farlighed, men der vil utvivlsomt finde en betydelig Forskydning Sted i Vurderingen af deres mentale Tilstand og navnlig i Rettens Valg af Interneringssted. Thi Aandssvageanstalterne kan i Længden ikke være tjent med, at de psykisk degenererede med ringe eller vel endog uden videnskabelig paa-viselig Intelligensdefekt — de rene Psykopater om man vil — ved deres totale Mangel paa Evne til at lade sig disciplinere og deres stadige Tilbøjelighed til Undvigelse og Komplotstiftelse umuliggør Aandssvageanstaltens rolige Drift.

Sociale Synspunkter har utvivlsomt været overvejende for Rettens Afgørelse i følgende Tilfælde af i k k e s e k s u e l Forbrydelse, af hvilke der kun i det første kunde være Tale om en ringe Grad af Aandssvaghed.

Det var en 21aarig ung Mand, som allerede i 11 Aars Alderen havde gjort sig skyldig i Tyveri og fra 16 til 19 Aars Alderen havde haft flere Forbedringshusstraffe for Tyveri. Han havde nu forøvet et røverisk Overfald paa en 71aarig Kvinde, hvem han gentagne Gange havde slaaet i Hovedet med en Kost og en Skammel. I 1920 havde jeg haft ham til Observation i Viborg og erklæret, at han hverken var sindssyg eller aandssvag, men et ringe aandelig udviklet Individ, hvis Opdragelse havde været forsømt, en Opfattelse, der ogsaa deltes af Kredslægen, der sidst havde observeret ham, medens Udtalelsen fra Straffeanstalten karakteriserede ham som »imbecil« og »upaavirket af Straffen«. Retslægeraadet udtalte: »Det fremgaar vel af Sagens Akter, at Fængslede hverken er sindssyg eller udpræget aandssvag, men saavel de foreliggende Lægeerklæringer som hele hans Livsførelse gør det utvivlsomt, at hans aandelige Standpunkt er saa lavt, at den maa henregnes til den Kategori af imbecile, paa hvilke Forsøgsstraf er anvendelig, men som, hvis de viser sig upaavirkelige for Straf, for Samfundets Sikkerheds

»Skyld bør anbringes i en Aandssvageanstalt.« Ved Østre Landsrets Dom af 10. Juni 1925 dømtes han til Tvangsindlæggelse i en Aandssvageanstalt. Han anbragtes paa Ebberødgaard, hvorfra han 3 Gange undveg; 2. Gang begik han en Del Tyverier, 3. Gang ligesaa og desuden en Brandstiftelse. Overlægen her udtalte, at han var »et kun i ringe Grad aandssvagt, men i høj Grad psykopatisk degenereret Individ med udpræget vagabonderende og forbryderske Tendenser«, og anbefaler ham til Anbringelse i Sikringsanstalten, hvilken Anbefaling Retslægeraadet tiltraadte. Ved Østre Landsrets Dom af 10. Dec. 1926, der stadfæstedes ved Højesterets Dom af 30. Maj 1927, anbragtes han i Sikringsanstalten.

En 20aarig Tjenestekarl, som havde gjort sig skyldig i Brandstiftelse, Drab og Tyveri, og som af Retslægeraadet — efter Observation i Sindssygehospital — erklæredes for arvelig disponeret, ringe aandelig udviklet og psykisk abnorm, men hverken aandssvag eller sindssyg og anbefalede til Internering i Sikringsanstalten, dømtes ved Vestre Landsrets Dom af 28. Marts 1928 til Tvangsindlæggelse i Sikringsanstalten.

En 26aarig Mand, tidligere straffet for Tyveri med Forbedringshusarbejde, havde nu gjort sig skyldig i Vold mod sin Fader, idet han i beruset Tilstand først havde søgt at »mase« hans Hoved med en Flaske og derefter skudt paa ham med en Salonriffel. Retslægeraadet erklærede ham for »et stærkt psykisk degenereret, ringe aandelig udviklet og driksfældigt Individ«. Han maatte anses farlig for den offentlige Sikkerhed og anbefalede til Internering i Sikringsanstalten. Østre Landsret fandt det imidlertid betænkeligt at statuere, at hans Tilstand havde givet sig Udslag i Handlinger, der vidnede om en saadan Fare for den almindelige Retssikkerhed, at der var Grund til at anvende Interneringsloven, og idømte ham Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 3 Maaned, hvilken Straf Højesteret d. 1. Dec. 1927 forhøjede til

Forbedringshusarbejde i 8 Maaneder samt til Paalæg efter § 6.

Ej heller i følgende Tilfælde mente Retten, at den paagældendes Farlighed var godtgjort. Det var en 17aarig Tjenestedreng, som siden sit 13. Aar havde været under Værgeraadsforsorg, idet han, der fra 8 Aars Alderen havde været ude at tjene, efterhaanden var bleven vanskeligere og vanskeligere at styre, egensindig og upaalidelig. Han havde 15 Aar gl. begaaet et Tyveri, men var bleven fritaget for at sættes under Tiltale mod at forblive under Værgeraadet. Han havde nu efter forudfattet Plan begaaet Indbrudstyveri hos en 54aarig Malkepige, som han vidste havde Penge. Da hun kom hjem og overraskede ham, greb han hende om Halsen, hvorved hun faldt om og døde, idet hendes Modstandskraft mod Kvælningen maa antages at have været noget nedsat paa Grund af en forhaandenværende Hjerne-lidelse. Retslægeraadet erklærede ham efter Indlæggelse til Observation i et Sindssygehospital for »et arvelig disponeret, stærkt psykisk degenereret Individ med Tilbojelighed for Affektudbrud og impulsiv Handlen« og anbefalede ham som farlig for den offentlige Sikkerhed til Internering i Sikringsanstalten. Østre Landsret tog dog i den d. 3. Maj 1927 afsagte Dom ikke Anklagemyndighedens principale Paastand om, at han skulde interneres i den særlige Forvaringsanstalt paa Sundholm — Sundhedsstyrelsen havde fra-raadet Sikringsanstalten — til Følge, men mente »efter det om Tiltaltes mentale Tilstand og øvrige Forhold oplyste ikke at kunne statuere, at de af ham begaaede Forbrydelser godtgør, at han frembyder en saadan nærliggende og alvorlig Fare for Retssikkerheden«, at der var Grund til Internering, men idømte ham efter Straffelovens §§ 188 og 243, jfr § 37, Forbedringshusarbejde i 6 Aar.

Medens Spørgsmaalet om de ikke-sindssyge eller -aands-svage Psykopaters Farlighed af og til har været forelagt Retslægeraadet, er dettes Medvirken ved Afgørelsen af Spørgsmaalet om de seksuel a b n o r m e s, ialfald forsaa-

vidt som Abnormiteten ikke er kompliceret med egentlige psykiske Afvigelser, først ved Loven af 11. April bleven aktuel for Raadet. At den konstitutionelle Svaghed, der ligger til Grund for den seksuelle Abnormitet, som nævnt i sidste Instans hviler paa en psykisk Degeneration, er i dens Sammenhæng uden Betydning.

Naar der siden Lovens Ikrafttræden jævnlig er blevet spurgt Retslægeraadet om den, der har begaaet en Sædelighedsforbrydelse i en Rus, maa anses farlig for den offentlige Sikkerhed, er det som Regel, fordi der har været Mistanke om, at der ogsaa i ædru Tilstand har været en seksuel Abnormitet tilstede hos den paagældende. Den Slappelse af den moralske Hæmning, som er Rusens sædvanlige Følge, falder selvfølgelig udenfor den lægelige Bedømmelse, naar der ikke i ædru Tilstand er en sygelig Grundtilstand tilstede, og naar Retslægeraadet er bleven spurgt i 3 Tilfælde af Voldtægtsforsøg under en Rus, om den paagældende var farlig, har det utvivlsomt været for at faa oplyst, om Rusen som Følge af en sygelig Grundtilstand har haft et fra det sædvanlige afvigende Forløb. Der findes utvivlsomt en Del, som i ædru Tilstand kan holde abnorme seksuelle Tilbøjeligheder i Tomme, men som under Rusen giver efter. Det bliver da et Spørgsmaal, om det maa kræves, at der er en paaviselig Forbindelse mellem den sygelige Grundtilstand og den begaaede Forbrydelse, naar der iøvrigt ikke er Holdepunkter for Antagelse af en egentlig patologisk Rus. Retslægeraadets Skon blev i et saadant Tilfælde fulgt af Østre Landsret, men ikke af Højesteret.

Det var en nu 37aarig Tjenestekarl, som jeg i 1912 havde haft til Observation i Viborg — iøvrigt et af de særeste Tilfælde i min lange Observationspraksis. — Han var i 1909 bleven idømt 5 Aars Forbedringshusarbejde for i beruset Tilstand at have ovet Voldtægt mod en 67aarig uberygtet Enke; han angav — sikkert med Urette — at han var bleven provokeret af hende. 2 Maaneder efter, at han var bleven løsladt fra Straffeanstalten, havde han atter i

en Rus forøvet Voldtægt mod den samme gamle Kvinde. Faderen havde været meget drikfældig, Moderen overmaade hidsig, en Broder drikfældig og sindssyg, en Søster hysterisk. Selv var han ikke drikfældig. Han erklæredes for lidende af Hysteri og mindre modstandsdygtig under Rusen, idømtes 6 Aars Forbedringshusarbejde. Han var nu sigtet for i 1925 i en Rus at have begaaet Voldtægt mod en 67aarig Kvinde og for i 1922 at have forøvet Voldtægt mod en 71aarig. Retslægeraadet udtalte, at han var »et psykisk noget abnormt Individ, som paavirkes særlig stærkt af Alkohol, saa at han under Rusen vanskeligere end det normale Menneske under samme Forhold er i Stand til at modstaa forbryderske Impulser. Kun naar han er beruset, er han farlig for den offentlige Sikkerhed, og han bør derfor have Tilhold om efter udstaaet Straf ikke at nyde eller købe spirituøse Drikke«. Paa en fornyet Forespørgsel fra Rigsadvokaten svarede Retslægeraadet, at »han ogsaa uden at være under Indflydelse af Alkohol maa anses for et psykisk noget abnormt Individ, men at han dog kun, naar han er under Indflydelse af Alkohol, helt mister Herredømmet over sig selv«. Østre Landsret frifandt ham, der iøvrigt skildredes som ikke drikfældig, selv om han med store Mellemrum berusede sig, som en ualmindelig dygtig Arbejder, vellidt af alle og som en god Støtte for sin Moder, for Anklagemyndighedens Paastand om Internering, men Højesteret fandt d. 12. Maj 1926, efter de i Dommen nævnte Lægeerklæringer og under Hensyn til, at han to Gange tidligere havde gjort sig skyldig i Overtrædelse af Straffelovens § 168, at Betingelsen for Internering var tilstede, og dømte ham til Tvangsindlæggelse paa Forvaringsanstalten paa Sundholm.

Selv om den paagældende habituelt er seksuel abnorm, er det ikke givet, at han kan anses farlig, naar han kun gør sig skyldig i beruset Tilstand. I et Tilfælde, hvor en 39aarig Mand havde begaaet et Uterlighedsattentat i en Rus, erklæredes han vel for psykisk abnorm, men for ikke-farlig, idet han vel flere Gange i beruset Tilstand — sidst dog for 8

Aar siden —, men ellers ikke, havde begaaet en lignende Forbrydelse, saa at der var Grund til at antage, at hans seksuelle Hyperæsthesi kun under Rusen gav sig Udslag i forbryderiske Handlinger. I Overensstemmelse hermed straffedes han med Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 120 Dage. Det viste sig imidlertid, at Retslægeraadet havde skønnet forkert, idet han et Aarstid senere uden at være beruset gjorde sig skyldig i en lignende Forbrydelse som tidligere, hvorfor han efter Retslægeraadets Anbefaling ved Østre Landsrets Dom interneredes paa Sundholm.

Ved Spørgsmaal om de seksuel abnormes Farlighed, maa man iøvrigt formentlig gaa ud fra følgende Grundbetragtninger. Medens det synes rimeligt, at det lægelige Skøn er det afgørende ved Spørgsmaal om sindssyges og udpræget aandssvages Farlighed, fordi Skønnet hviler paa psykiatriske Erfaringer, som Retsmagten savner Betingelser for at bedømme, og at det maa have en stor Indflydelse paa Afgørelsen af de Foranstaltninger, der maa træffes overfor Individuer, som uden at være sindssyge eller udpræget aandssvage frembyder saadanne Afvigelser fra den psykiske, Norm, at Spørgsmaalet om deres Strafeegnethed ikke kan afgøres uden paa Grundlag af, at en biologisk Viden sammenholdes med de sociale Erfaringer, saa maa det samtidig indrømmes, at jo mindre udtalte de psykiske Afvigelser er, jo mere de sociale Momenter træder i Forgrunden, desto mindre Betydning maa det lægelige Skøn siges at have for Afgørelsen af Farlighedsspørgsmaalet. Men selv i de Tilfælde af konstitutionel seksuel Abnormitet, hvor den psykiske Abnormitet er mindst fremtrædende, findes der biologiske Momenter, som ikke kan undervurderes, og selv om de er saa svage, at de træde helt i Baggrunden for de sociale, staar de dog i Vekselvirkning med disse, som i første Række repræsenteres af Forbrydelsens Art og Gravitet og Recidivets Hyppighed, objective Momenter, hvis Betydning Lægen — vel ikke i Kraft af sin særlige Viden — har Betingelse for at kunne bedømme, i

anden Række af forskellige andre Momenter (Gerningsmandens Alder og personlige Forhold, hans Omgivelser etc.), hvis Bedømmelse for hans fremtidige Farlighed falder udenfor Lægens Omraade. Medens det lægelige Skøn over den seksuel abnormes Farlighed derfor ikke i noget Tilfælde bør savnes, har Lægen i disse Tilfælde med ringe psykiske Afvigelser ikke berettiget Krav paa, at Skønnet bliver taget fuldt gyldigt af Retsmagten.

I det Hele er dog ved Spørgsmaalet om seksuel abnormes Farlighed Anklagemyndighedens og Rettens Afgørelse kun meget sjældent afvejet fra Retslægeraadets Skøn. Saaledes dømtes 3 kroniske Alkoholister, af hvilke den ene 3 Gange tidligere havde gjort Attentat paa Smaapiger, medens de to andre 2, resp. 3 Gange havde gjort sig skyldig i homoseksuel Uterlighed, og som Retslægeraadet havde anbefalet til Internering, ved Vestre Landsret, resp. Højesteret til Tvangsindlæggelse i Forvaringsanstalten paa Sundholm, hvorfra den førstnævnte dog efter c. 2 Aars Ophold er løsladt paa Prøve, medens Anklagemyndigheden frafaldt Interneringssag mod 3 andre kroniske Alkoholister, som havde gjort sig skyldig i Exhibition, men som af Retslægeraadet erklæredes for ikke farlige.

Skulde der være Tale om nogen særlig Art af seksuel Forbrydelse, som paa Forhaand maatte udelukke Farlighed, skulde det være Exhibitionen (Fordansknin-gen »Udhaling«, som benyttes i Ugeskrift for Retsvæsen, kan jeg ikke forsones mig med). Vel maa det indrømmes, at Exhibition jævnlig er forbunden med andre Udslag af seksuel Abnormitet — saaledes som ved Højesterets Dom af 3. Febr. 1926, hvor en 28aarig Mand, som for 7. Gang havde gjort sig skyldig dels i Exhibition og dels i Beføling af Smaapiger, paa Retslægeraadets Anbefaling interneredes paa Sundholm — og at den særlig hos aandssvage i Puberteten ofte er et første Afløb for en blivende seksuel Hyperæsthesi, der senere vil munde ud i langt alvorligere seksuelle Handlinger. Men de egentlige, habituelle Exhibitio-

nister, som ofte er Alkoholister og mister Herredømmet over sig under en Rus, og som ialfald efter den nye Straffelov antagelig vil ende i et Arbejdshus, maa dog nærmest siges at være ufarlige, selv om de vel nok kan siges at være skadelige, naar deres Objekter er halvvoksne Pigebørn. Som Undtagelse fra Reglen maa betragtes en 35aarig habituel Exhibitionist, som utallige Gange havde forset sig, og hvis Sager ikke mindre end 7 Gange i de sidste Aar havde været forelagt Retslægeraadet. Han var ganske sikkert ikke uden Forstaaelse af, at han begik noget ulovligt, men stodelede aabenbart paa, at han engang — sikkert med Urette — havde faaet Diagnosen Epilepsi hæftet paa sig. Han erklæredes af Retslægeraadet for farlig og interneredes ved Højesterets Dom af 19. Febr. 1926 paa Sundholm. Han er dog i 1927 udskreven derfra paa Prøve, og jeg er tilbøjelig til at tro, at Frygten for Internering nu, da han har mærket, det er Alvor, vil holde ham fra Recidiv.

For et Par homoseksuelle Forbryderes Vedkommende mente Retslægeraadet væsentlig af sociale Grunde (ringe Forbrydelse — sent Recidiv) at maatte udtale sig for Ikke-Farlighed. I det ene af disse Tilfælde, i hvilke den paa-gældende aabenbart var medfødt homoseksuel (effemineret), var det udførte Forsøg meget svagt, og der var hengaaet 3 Aar efter sidste Forbrydelse; der blev ikke rejst Sag. I det andet, hvor det utvivlsomt drejede sig om erhvervet kontrær Seksualfornemmelse (»Biseksualitet«), var der hengaaet 8 Aar siden sidste Sædelighedsforbrydelse; der blev ikke rejst Sag efter Interneringsloven.

Kun i et Tilfælde af seksuel Abnormitet, hvor en 19aarig Mand, som een Gang Aaret før havde været straffet med 60 Dages Fængsel paa sædvanlig Fangekost for Uterlighed mod Smaapiger, atter havde gjort sig skyldig i lignende Handlinger, tog Højesteret ikke Hensyn til Retslægeraadets Farlighedserklæring, men idømte ham, der ved Vestre Landsret var dømt til Internering paa Sundholm, efter Anklagemyndighedens subsidiære Paastand Fængsel paa sæd-

vanlig Fangekost i 120 Dage. Retslægeraadet havde støttet sin Erklæring paa Amtslægens Udtalelse om, at han var »et slet begavet, aandelig uudviklet og degenereret Individ, noget sløv og ganske karakterløs«; men det maa indrømmes, at det lægelige Grundlag for en Farlighedserklæring her var noget svagt, og at Højesteretsdommen, der ikke fandt tilstrækkelig Føje til at anvende Interneringsloven, under Hensyn til bl. a. »Tiltaltes unge Alder¹⁾ og til, at de Forhold, hvori han havde gjort sig skyldig, i det hele har en mindre graverende Karakter end de Forhold, for hvilke han blev dømt i 1924«, er fuldtud forstaaelig.

Sluttelig skal nævnes et Tilfælde, hvor Retslægeraadet ændrede sin Farlighedserklæring under Sagens Gang. Det var en 50aarig Mand, som for 3. Gang havde gjort sig skyldig i uterlig Adfærd overfor Drenge og unge Mennesker. Fængselslægen havde erklæret ham for et i høj Grad psykisk degenereret Individ med stærke homoseksuelle Tilbøjeligheder, opstaaede i den tidlige Barndom. Retslægeraadet erklærede ham farlig, og der rejstes Sag mod ham efter Interneringsloven. Men forinden Domfældelsen blev der under Forløbet af en Brokoperation foretaget dobbeltsidig Kastration paa ham. Paa fornyet Forespørgsel anbefalede Retslægeraadet efter Omstændighederne, at Internering stilledes i Bero paa Betingelse af, at han sættes under Tilsyn. Han vides endnu ikke — efter 2 Aars Forløb — at have forset sig. —

II. Naar jeg, uagtet § 1, 2. Stk. maa siges at have udspillet sin Rolle, og at de trufne Afgørelser ikke kan ventes at faa Betydning for en ny Straffelov, mere udførligt omtaler de herunder førte Tilfælde, er det, fordi Afgørelserne her hviler paa et noget andet Grundlag end de, der er trufne for de efter § 1, 1. Stk. hørende.

Et Tilfælde hører ikke egentlig hjemme her, men er med-

¹⁾ Udhævelserne overalt af mig.

taget, fordi det ikke stod Retslægeraadet klart, om der skulde rejses Interneringssag mod den paagældende efter § 1, 2. Stk. eller efter § 1, 1. Stk., idet han var sigtet for en ny Sædelighedsforbrydelse, som han dog benægtede; det var den noksom bekendte 50aarige Mand, hvis Sag gav Anledning til Lovens Fremkomst, idet Højesteret havde kendt hans administrative Internering ulovlig. For Retslægeraadet havde Tilfældet principiel Betydning, idet det var det første, der førte til en Udtalelse om seksuel abnormes Farlighed, væsentlig støttende sig til sociale Grunde. Retslægeraadet havde d. 25. Oktbr. 1924 erklæret: »Da det af det i Sagen oplyste fremgaar, at N. N. vel hverken er sindssyg eller aandssvagt, men et psykisk degenereret Individ, lidende af udpræget seksuel Hyperæsthesi, som giver sig Udslag i hyppige samfundsfarlige Forbrydelser, og som han — trods gentagne Straffe — er ganske ude af Stand til at beherske, skønner Raadet, at han maa anses farlig for den offentlige Sikkerhed.«

To andre Tilfælde hører neppe hjemme i det Materiale, der her omhandles. Det ene angik en 28aarig Mand, som havde begaaet Voldtægt etc., hvorfor han før Lovens Ikrafttræden var bleven idømt 5 Aars Forbedringshus; han opholdt sig nu i et Sindssygehospital (Arrestpsykose paa degenerativ Basis), og det paatænktes at rejse Interneringssag mod ham. Paa Retslægeraadets Anbefaling overflyttedes han administrativt til Sikringsanstalten efter — ogsaa i ikke sindssyg Tilstand — at være erklæret farlig for den offentlige Sikkerhed.

Den anden, en 28aarig Mand, som havde gennemgaaet 2 Straffe for homoseksuelle Forbrydelser og nu før Lovens Ikrafttræden var idømt 4 Aars Forbedringshus for lignende Forbrydelser, erklæredes paa Basis af en tidligere Observationserklæring for aandssvag og dømtes ved Højsterets Dom af 21. Septbr. 1925 til Tvangsindlæggelse paa en Aandsvageanstalt.

De andre 19 havde helt eller delvis afsonet den dem for

den begaaede Sædelighedsforbrydelse idømte Straf, uden at have begaaet eller haft Lejlighed til at begaa noget Nyt. I et af Tilfældene havde den paagældende dog overtraadt et Tilhold om ikke at maatte nyde Spiritus.

Om mere fremtrædende mentale Abnormiteter kunde der naturligvis i disse Tilfælde ikke være Tale. Dog erklæredes en talrige Gange for Tyveri og Sædelighedsforbrydelse, deraf 2 Gange med Forbedringshusarbejde, straffet 25aarig Mand, om hvem der under hans tidligere Ophold paa den Kellerske Aandssvageanstalt var udtalt, at »hans Intelligensalder skønnedes at være 5—6 Aar under hans virkelige Alder«, for a a n d s s v a g og farlig, og han interneredes ved Højesterets Dom af 31. Marts 1926 i en Aandssvageanstalt.

To var i ringere Grad a a n d s s v a g e. Den ene, som havde gjort sig skyldig i gentagne Voldtægtsforsøg, havde været indlagt til Observation efter sidste Straf, under hvilken han havde ønsket foretaget Kastration paa sig — hvilket Ønske han dog snart igen havde frafaldet. Han interneredes ved Østre Landsrets Dom paa Livø (hvorfra han senere er overflyttet til Forvaringsanstalten paa Sundholm).

Den anden var en 19aarig Mand, som afsonede en Straf paa 80 Dages Fængsel paa sædvanlig Fangekost for Tyveri og Bedrageri. Han var kort forinden, han havde gjort sig skyldig heri, bleven løsladt fra Straffeanstalten, hvor han havde afsonet 1 Aars Forbedringshusarbejde for Forsøg paa Voldtægt og flere Uterlighedshandlinger. Han var Søn af en drikfældig Fader, svagt begavet, tidlig tyvagtig og vagabonderende, havde været under Værgeraadsforsorg og paa Opdragelsesanstalt. Retslægeraadet udtalte, at »selv om den moralske og etiske Defekt hos Domfældte er mere fremtrædende end den intellektuelle, godtgør hans hele Levesæt tilstrækkelig, at han maa karakteriseres som i lettere Grad a a n d s s v a g, og at han maa anses farlig for den offentlige Sikkerhed«. Det anbefalede derfor, at han interneredes i en Aandssvageanstalt for arbejdsføre. Justitsministeriet var

dog enig med Rigsadvokaten i, at der ikke skulde anlægges Sag mod ham efter Lov af 1. April 1925 § 1, 2. Stk.

Grunden til, at Afgørelsen ikke fulgte Retslægeraadets Anbefaling, var neppe den, at man fra juridisk Side har nærret Tvivl om Retslægeraadets Berettigelse til i dette Tilfælde at stille Diagnosen Aandssvaghed. Ganske vist havde Kredslægen, der tidligere havde observeret ham, ment at maatte give hans forsømte Opdragelse Skylden for hans intellektuelle Mangler. At en saadan alt fra Barndommen havde været tilstede, var dog uomtvistelig, selv om man maaske nok med omtrent lige megen Ret kunde kalde ham Psykopat med ringe udviklet Intelligens som let aandssvag med stærke moralske Defekter. Naar Retslægeraadet imidlertid maatte mene, at han var farlig for den offentlige Sikkerhed, var det selvfølgelig kun delvis ud fra den psykiatriske Erfaring, at Handlinger af ganske samme Natur som den begaaede — særlig Sædelighedsforbrydelse og Brandstiftelse — let gentager sig hos selv let aandssvage Individer, men ogsaa delvis af de sociale Hensyn, at det drejede sig om et Individ, hvis hele Levesæt vidnede om Demoralisation, og som, da han domtes 1. Gang, alt havde adskillige Sædelighedsforbrydelser bag sig, deriblandt en, som havde en yderst farlig Karakter, idet han havde hugget en ganske ung Pige i Hovedet med en Hammer i den Hensigt at bedøve og voldtage hende. Hvis hans Sag, for han domtes til Forbedringshus, havde været forelagt Retslægeraadet, er jeg tilbøjelig til at tro, at man alt da havde erklæret ham farlig og tilraadet Internering i Stedet for at anbefale Forsøgsstraf.

Snarere har man ment, at de biologiske Momenter i dette Tilfælde ikke havde en saadan Vægt, at de sammenholdt med de sociale Hensyn og da vel særlig det, at han, som kun en Gang var straffet for Sædelighedsforbrydelse, skønt han havde været paa fri Fod i nogen Tid (rigtignok kun et Par Maaneder), ikke var recidiveret til Sædelighedsforbrydelse. Afgørelsen har Interesse, fordi den er et Eksempel

paa den Skønsomhed, hvormed man baade fra Justitsministeriets, Anklagemyndighedens og Domstolenes Side er gaaet frem, og ogsaa har maattet gaa frem i disse Sager efter Lovens § 1, 2. Stk. Ialt blev kun 4 af de 16 ikke sindsyge eller aandssvage Sædelighedsforbrydere, paa hvilke der var Tale om at anvende § 1, 2. Stk., internerede. Om man har været for forsigtig i sine Afgørelser, kan vel neppe have vist sig endnu.

Af de 16 erklærede R. R. de 3, som alle gentagne Gange var straffede for homoseksuelle Handlinger, og af hvilke den ene var løsladt efter udstaaet Straf, for perverse men ikke seksuel (psykisk) abnorme. Ogsaa 2 Voldtægtsforbrydere — 23, resp. 21 Aar gl. — som gentagne Gange havde været straffede for denne Forbrydelse og nu afsonede lange Tugthusstraffe, erklærede R. R. for ikke seksuelt abnorme.

Om en tredie Voldtægtsforbryder, som afsonede en Forbedringshusstraf paa 6 Aar for i beruset Tilstand at have øvet Voldtægt mod en 72aarig Enke, og som iøvrigt tidligere — for 14 Aar siden — havde været straffet under Hensyntagen til § 39 for Voldtægt overfor en gammel Kone, udtalte R. R., at han var »et noget degenereret Individ, hvis Kønssdrift særlig vækkes ved Nydelsen af Spiritus; da han kun under Paavirkning af Spiritus kan siges at være farlig for den offentlige Sikkerhed, kan R. R. anbefale, at han faar Tilhold om ikke at nyde eller købe Alkohol.« I Overensstemmelse hermed gav Justitsministeriet ham ved Løsladelsen Tilhold efter § 6.

Ogsaa for en Uterlighedsforbryders Vedkommende maatte R. R. udtale sig for Ikke-Farlighed. Det var en 39aarig Mand, som var straffet mange Gange, deraf 5 Gange for uterligt Forhold, sidst i 1922 med Forbedringshusarbejde i 2 Aar samt Paalæg om Afhold fra Spiritus i 5 Aar, idet han, der var ret drikfældig, hver Gang havde begaaet sine Forbrydelser i en Rus. Han løslodes d. 7. Maj 1924, men fik i Juli samme Aar en Dom paa 60 Dages Tvangsarbejde for Overtrædelse af Spiritusforbud. Det samme var Tilfæl-

det i November 1924. Han løslodes d. 12. Jan. 1925 og havde, saavidt vidstes, senere været fuldstændig afholdende og ernæret sig hæderlig som Brødkusk. R. R. udtalte (16. Juni 1925): »Da det har vist sig, at N. N. siden sin Løsladelse efter sin Straf for Sædelighedsforbrydelse ikke har gjort sig skyldig i nogen saadan, uagtet han flere Gange har været beruset, kan Faren for Tilbagefald ikke siges at være nærliggende, og Raadet maa derfor anbefale, at Spørgsmaalet om hans Internering foreløbig stilles i Bero«.

For Ikke-Farlighed udtalte R. R. sig endvidere i et Tilfælde, hvor der var Tale om Sikkerhedsforanstaltninger overfor en 39aarig Mand, som for næsten et Aar siden havde afsonet en Straf af 4 Aars Tugthus efter gentagne Gange at have gjort sig skyldig i Vold, Trudser og alvorlige homoseksuelle Sædelighedsforbrydelser. Hans Sag havde i December 1921 været forelagt R. R., som da havde udtalt, at »da han vel er et ringe aandeligt udviklet, psykisk degenereret og ved habituel Alkoholmisbrug yderligere brutaliseret Individ, som hverken er sindssyg eller aandssvag, savner Raadet Kompetence til at udtale sig om hans Farlighed«. Straffeanstaltens Læge havde erklæret, at han »paa fri Fod stadig vilde være meget farlig for den offentlige Sikkerhed«. R. R. mente imidlertid nu at maatte udtale: »Da N. N. kun synes at begaa Forbrydelser, naar han er under Paavirkning af Alkohol, og da han i det siden Løsladelsen fra Straffeanstalten foreløbne Aar ikke ses at have begaaet noget ulovligt, kan Raadet ikke anbefale, at der foreløbig træffes Sikkerhedsforanstaltninger overfor ham.« I Overensstemmelse hermed gav Justitsministeriet ham Tilhold om ikke at nyde eller købe spirituose Drikke.

Det er højst sandsynligt, at R. R., hvis denne Mand havde været tiltalt for en ny Forbrydelse, vilde have erklæret ham for farlig og anbefalet Internering, uanset at hans Forbrydelser kun blev begaaet i en Rus, hvorunder hans homoseksuelle Tilbøjeligheder kom for Dagen, thi hans Praktik

var — vel nok under Indflydelse af hans psykiske Degeneration — saa utilltalende (Pædicatio, oralt Coitus), at han burde holdes afspærret fra Samfundet.

Men netop ved disse Tilfælde af seksuel Abnormitet, hvor der er Tale om Anvendelse af § 1, 2. Stk., har der været en Del nye Synspunkter, som spiller en stor Rolle ved Siden af de biologiske og sociale, som er afgørende for de for nye Forbrydelser tiltaltes Farlighed og Internering. Det er selvfølgelig disse Synspunkter, man kunde maaske kalde dem de humane, først og fremmest da det, at det ikke som ved § 1, 1. Stk. drejer sig om Valget mellem Internering og Straf, men mellem Internering og Frihed, som har vakt Betænkeligheder, da Loven blev formel, og som kun er vegne for Forstaaelsen af, at man befandt sig i en Nødtilstand, hvor man maatte handle hurtigt for at sikre Samfundet mod de recidiverende Sædelighedsforbrydere. Naturligvis maa man her ved Mennesker, der har afsonet en mindre eller større Del eller endog hele den dem idømte Straf, have en til Vished grænsende Sandsynlighed for, at de vil recidivere, før man erklærer dem farlige og internerer — hvad der ialfald i denne Sammenhæng er det samme. Og Betænkeligheden maa blive desto større, jo mere af Straffen, der er afsonet. Kun i forholdsvis ringe Grad kan man her bygge paa de rent psykiatriske og biologiske Erfaringer, fordi de psykiske Afvigelser i disse Tilfælde af ukompliceret seksuel Abnormitet kun sjældent er fremtrædende og ikke direkte virker ind paa de sociale Synspunkter, der repræsenteres af Forbrydelsens Art og Gravitet og Recidivets Hyppighed, eller staar i Relation til dem, der repræsenteres af den paagældendes Alder og øvrige personlige Forhold. Og selv disse maa træde tilbage i Betydning i Forhold til Overvejelserne om Muligheden af en netop ved denne Strafbehandling tilvejebragt Forandring i den paagældendes Tanke- og Handlesæt og Sandsynligheden af, hvorledes hans Milieu vil forme sig efter endt Straf, Overvejelser, der ialfald delvis har fundet deres Løsning

for dem, der alt i nogen Tid har været paa fri Fod, samt endelig — og vel ikke mindst — til Bevidstheden om Inter-neringstrudslens generalpræventive Virkning og dennes Manifestation hos den paagældende. Af Betydning er her maaske navnlig Udtalelserne fra Fængslet, hvor den paa-gældende afsoner Straffen, Udtalelser som, forsaavidt de er af lægelig Natur, altid burde være tilvejebragte, inden R. R. hortes. Selv herved kan man dog ikke vente, at den retlige Afgørelse altid falder sammen med R. R.s Skøn, idet dette savner Kompetence til fuldt at bedømme alle de sociale og humane Hensyn, som er afgørende for Retsmagten.

Skont Exhibitionister som nævnt i Almindelighed ikke kan anses farlige, var Sagen dog i et af de to Tilfælde, hvor Spørgsmaalet om en saadan forelagdes R. R., noget tvivlsomt. Han, som var 51 Aar gl., var talrige Gange straffet for Exhibition, deraf 4 Gange med Forbedringshus; han havde i den nærmeste Fremtid afsonet sin Straf. Da der ikke forelaa nogen Lægeerklæring om ham, siden han for 16 Aar siden havde været observeret, forlangte R. R. en Udtalelse fra Fængselslægen, der mente, at Paalæg om Totalafholdenhed og Paalæg om ikke at færdes i offentlige Parker etc. vilde være tilstrækkelig til at forhindre Recidiv, og i Overensstemmelse hermed udtalte R. R., at »da det efter det nu oplyste maa antages, at Fængslede, der er kronisk Alkoholist, kun begaar sin Lovovertrædelse under Paa-virkning af Spiritus, kan R. R. kun anse ham for farlig for den offentlige Sikkerhed under saadanne Forhold. R. R. kan derfor ikke anbefale, at han interneres, men vel, at der gives ham Paalæg, som af Fængselslægen angivet.« De nævnte Tilhold blev da givet ham ved Løsladelsen.

Den anden Exhibitionist, om hvilken R. R. siden 1912 adskillige Gange havde udtalt sig, var en 48aarig Mand, som var straffet 6 Gange for Krænkelser af Blufærdigheden og for Tiden afsonede en Fængselsstraf herfor. Han havde gentagne Gange været indlagt i Aandssvageanstalt, men var derfra erklæret for ikke-aandssvag, men for et i høj Grad

degenereret Individ. Hans Praktik var i høj Grad utillalende og utvivlsomt meget skadelig, idet han dels brugte at ringe Damer op og tiltale dem i sjofle og kendelig sadistisk prægede Vendinger, dels exhiberede foran Pigeskoler, foreviste uanstændige Billeder for halvvoksne Pigeboern etc. Hans seksuelle Abnormitet var i den Grad degenerativt præget og hans Handlinger saa afvigende fra de sædvanlige skikkelige, oftest alkoholiserede habituelle Exhibitionisters, at R.R. allerede i 1912 havde anbefalet ham interneret. Han anbefaledes nu til Internering i Sikringsanstalten og derefter — da man ikke vilde have ham her — paa Sundholm, men ved Østre Landsrets Dom af 8. Marts 1926 blev han frifunden. Han vil sikkert fortsætte sin skadelige Virksomhed.

I 3 Tilfælde interneredes de paaagældende paa R.R.s Anbefaling paa Sundholm. I det ene Tilfælde drejede det sig om en 67aarig, 9 Gange for Uterlighed (1 Gang desuden for Blodskam) straffet Mand, som for Lovens Ikrafttræden ved Underretten under Hensyn til § 39 var idømt Tugthusarbejde i 2½ Aar. Han erklæredes da paa Grundlag af en tidligere Observationserklæring og Amtslægens Udtalelse for et legemligt og aandeligt svækket, psykisk abnormt Individ. Han dømtes nu, efter at R.R. havde anbefalet hans Internering, ved Vestre Landsrets Dom af 10. Marts 1926 til Tvangsindlæggelse paa Sundholm.

Ogsaa den anden var kort før Lovens Ikrafttræden dømt ved Underretten. Han, der var 28 Aar gl., havde i meget stor Udstrækning gjort sig skyldig i Omgængelse mod Naturen og Uterlighed overfor Drengene, hvorfor han tidligere havde afsonet 6 Aars Forbedringshus, og hvorfor han nu atter var idømt 6 Aar. Han erklæredes af R.R. for »et i kønslig Henseende stærkt abnormt Individ, som maa anses farlig for den offentlige Sikkerhed«, og interneredes ved Østre Landsrets Dom af 12. Marts 1926 paa Sundholm.

I det tredje Tilfælde havde den 42aarige Straffange kun afsonet lidt over 1 Aar af en ham for Voldtægtsforsøg idømt

Straf paa 4 Aars Tugthus, han havde iforvejen 3 Straffe for Voldtægt og Uterlighed. Han var Vagabond og Vanedrancker og nød navnlig Kogesprit (efter egen Angivelse $1\frac{1}{2}$ Pægl dgl.). Han erklæredes af Lægen for svagt begavet og noget sløvet, haabløs. R. R. erklærede ham for »et gennem vane-mæssig Alkoholmisbrug sløvet, psykisk abnormt Individ, som maatte anses farlig for den offentlige Sikkerhed«, og anbefalede hans Internering paa Sundholm. Dette bestemtes ved Vestre Landsrets Dom af 11. Febr. 1926.

Endvidere skal nævnes en Sag, i hvilken Højesteret men ikke Østre Landsret fulgte R. R.s Anbefaling om Internering, og som netop viser, hvor stor Betænkelighed man har næret ved at anvende denne Internering efter næsten endt Straf. Det var en 45aarig Mand, som 6 Gange var straffet for Uterlighed, og som nu næsten havde afsonet den ham sidst idømte Straf af 2 Aars Forbedringshus. Han erklæredes af Fængselslægen for et forhutlet Skrog, kyfaskoliotisk, havde masturberet stærkt, men aldrig haft Samleje med Kvinder, der intet vilde have med ham at gøre, havde derfor tilfredsstillet sin Kønssdrift ved Uterlighed overfor Smaapiger, ansaas for haabløs. R. R. erklærede ham for et i seksuel Henseende abnormt Individ, som maatte anses farlig, og anbefalede hans Internering paa Sundholm. Østre Landsret frifandt ham imidlertid (Dom af 5. Febr. 1926) under den Interneringssag, der blev anlagt mod ham, med følgende Motivering: Under de ovennævnte 6 Retssager for Sædelighedsforbrydelse mod ham har han hver Gang hævdet at have handlet under Paavirkning af Spiritus¹⁾. Tilsynsværgen (Kommandant i Frelsens Hær), der har aflagt ham Besøg i Straffeanstalten, erklærer, at han ikke er intellektuelt svækket ogersaa stærkt paa-virket af Frygt for Internering, at der er grundet Haab om, at han vil afholde sig fra Forbrydelser, naar han støttes økonomisk og moralsk gennem Frelsens Hær, og Faren for, at hans Modstandskraft svækkes ved

¹⁾ Udhævelserne af mig.

Spirituspaavirkning, søges imødegaaet. Herefter og under Hensyn til den mindre graverende Beskaffenhed af Størstedelen af de Sædelighedsforbrydelser, for hvilke han er straffet, »findes det betænkeligt at statuere . . .« Derimod dømte Højesteret (Dom af 7. Maj 1926) ham under Hensyn til hans mange strafbare Handlinger, tildels af alvorlig Karakter, og da det efter de afgivne Lægeerklæringer, derunder en d. 12. April 1926 dateret Erklæring fra Lægen ved Straffeanstalten, maatte antages, at der var »nærliggende Fare for at den Tiltalte, naar han bliver løsladt, paany vil forbryde sig paa lignende Maade« — til Internering paa Sundholm.

I et noget lignende Tilfælde var en 58aarig Mand, der var straffet 5 Gange for Uterlighed overfor Smaapiger og -drenge og navnlig Exhibition, sidst med 3 Aars Forbedringshus, hvoraf omtrent det halve var afsonet, af R. R. erklæret seksuelt abnorm og farlig og anbefalet til Internering paa Sundholm, hvortil han ogsaa var domt af Østre Landsret (Dom af 1. Febr. 1926). Ved Højesterets Dom af 25. Juni 1926 frifandtes han imidlertid, efter at der under Appelsagen var indhentet en Erklæring fra Fængselslægen, der, uagtet Tiltalte selv mente, at hans Driftsliv under den sidste Afsoning var falden til Ro, stillede sig meget tvivlende til hans Forbedring, og fra Fængselsinspektøren, som udtalte, at »selv om hans Fortid taler imod ham, har jeg nogen Tillid til ham, idet jeg tror, at selve Interneringsstrudsen vil virke i høj Grad afskrækkende paa ham«. Højesteret fandt det efter alt det foreliggende »betænkeligt at statuere, at«.

Det maa indrømmes, at der ogsaa i biologisk Henseende er en Forskel mellem de to sidste Tiltalte, som, selv om begge bærer Diagnosen seksuel Abnormitet, bevirker, at den første — sikkert selv ved alle Kauteler ved Løsladelser, til Trods for Interneringsfrygten, vilde have været langt mere tilbøjelig til Recidiv end den sidste. Hos den første, der var stærk Masturbant, men aldrig havde haft normalt

Samleje, var de ganske ensartede Forbrydelser efterhaanden blevne rene vanemæssige Udslag af en hyperæsthetisk, men puerilt farvet Kønssdrift, der ved hans forholdsvis unge Alder endnu ikke kunde ventes afdæmpet. Ogsaa den anden havde masturberet stærkt fra 16 Aars Alderen, havde som voksen jævnlig søgt normalt Samleje, bl. a. med sin Forlovede, men havde vist sig impotent. Han havde saa fortsat med Masturbation, idet han havde forhøjet Nydelsen ved Ekshibition og forskellige uterlige Handlinger med Børn af begge Køn. Hans første Straf var i 1896, hans anden i 1917 (ganske vist havde han opholdt sig en Del Aar i Udlandet), saa kom der vel en Række Straffe i 1918, 1920 og 1924, men Handlingerne havde dog ikke den ensartede Karakter, som i Reglen særpræger de vanemæssige Sædelighedsforbrydere. Endelig kunde hans mere fremrykkede Alder muligvis gøre ham mindre farlig end den første, skønt han allerede i 1917, da han var indlagt til Observation, havde hævdet sin aftagende Kønssdrift.

Sluttelig skal jeg nærmere omtale en Dom, hvor R. R.s Erklæring ikke blev taget til Følge, men hvor den retlige Afgørelse tildels støttede sig til Slutninger, der kontrasterede mod den biologiske Erfaring, og som iøvrigt ogsaa paa anden Maade frembyder Interesse. Det var en 45aarig Mand, som havde masturberet fra 9 Aars Alderen, og som i 16 Aars Alderen var bleven forført til homoseksuel Uterlighed af en ældre Herre og senere — udpræget seksuel hyperæsthetisk, som han var — i Udlandet og herhjemme havde drevet homoseksuel Praktik. Han blev første Gang straffet i 28 Aars Alderen (1908) og senere 4 Gange, sidst i 1920 med 4 Aars Forbedringshusarbejde, idet han hver Gang havde foretaget sig homoseksuelle Handlinger med en stor Mængde halvvoksne Dreng. Han skildredes som upaalidelig og løgnagtig, ialfald tidligere hysterisk, angav til Tider at være deprimeret og havde næret Ønske om at blive kastreret. Under sidste Ophold i Arresten var der i den Anledning foretaget dobbeltsidig Vasektomi paa ham

— en Operation, som der naturligvis kun var Mening i at foretage, hvis den kunde virke suggestivt. En saadan Virkning synes imidlertid ikke at være indtraadt, ialfald følte han sig ved Løsladelsen fra Straffeanstalten d. 11. Septbr. 1924 fristet ved Mødet med en ung Mand, han tilfældig traf, og henvendte sig derfor til den Læge, der havde vasektomeret ham, og denne foranledigede ham indlagt i Sindssygehospitalet ved A. Han opførte sig her godt, selv om han indrømmede, at han følte sig seksuel fristet af nogle Drenge i Hospitalet, og da han, selv om han ikke var sindssyg, dog var et psykisk abnormt Individ, anbefalede R. R., der iøvrigt flere Gange tidligere havde haft Lejlighed til at beskæftige sig med hans Straffesager, efter Omstændighederne, at han foreløbig blev i Hospitalet, hvilket Overlægen havde tilraadet. Da han imidlertid efter Sundhedsstyrelsens Skøn ikke kunde forblive i Hospitalet, ligesaa lidt som han kunde anbringes i Sikringsanstalten, og det syntes ganske uforsvarligt alt nu at slippe den efter alt at domme hurtig recidiverende, højst skadelige, abnorme habituelle Sædelighedsforbryder løs, anbefalede R. R., paa Rigsadvokatens Forespørgsel, at der rejstes Sag mod ham i Medfør af Lov af 11. April 1925, og at han interneredes paa Sundholm. Ved den mod ham til Internering ved Vestre Landsret rejste Sag blev han imidlertid frifunden (11. Dec. 1925). Sindssygehospitalets Overlæge, der havde givet Mode som befuldmægtiget for Sagsøgte beskikkede Tilsynsværge, havde oplyst, at Sagsøgte siden sin Indlæggelse i Sindssygehospitalet havde virket som Sadelmager, med hvilken Beskæftigelse han var yderst tilfreds, samt at hans Helbredelse stadig syntes at skride frem, og at den nu med Sagsøgte Samtykke etablerede Ordning, som efter Overlægens Skøn vilde kunne fortsættes, frembød praktisk Garanti for, at han ikke paany vilde forse sig, hvorhos Overlægen som sit Skøn havde udtalt, at Sagsøgte Indlæggelse paa den særlige Interneringsanstalt, Sundholm, sikkert vilde have en skadelig Indflydelse paa Sagsøgte og hæmme »hans en-

delige Helbredelse«. Sagsøgte havde ligeledes under Domsforhandlingerne selv indtrængende anmodet om at blive fritaget for Internering, saaledes at han kunde forblive paa Sindssygehospitalet. »Efter det saaledes oplyste findes det ikke for Tiden af Hensyn til den almindelige Retssikkerhed nødvendigt«

Hvorledes man har affundet sig med Sundhedsstyrelsen, der jo — egentlig med Rette — havde hævdet, at den ikke-sindssyge Sædelighedsforbryder ikke hørte hjemme i Sindssygehospitalet, kan ikke oplyses, ligesaa lidt som, om Haabet om den om ikke medfødt, saa dog meget stærkt homoseksuelt orienterede Sædelighedsforbryders Helbredelse er gaaet i Opfyldelse. Det vides kun, at han i Maj 1927 er udskreven af Sindssygehospitalet og rejst til Kanada. —

Man kunde maaske sige, at Afgørelserne efter § 1, 2. Stk. nu har mindre Interesse, idet de ikke længere vil kunne faa Betydning som Præcedens. Dog vil Spørgsmaalet om Betingelsen for alt dømte psykisk (seksuelt) abnormes Internering utvivlsomt ogsaa faa Betydning under den nye Straffelov, man længselsfuldt venter paa.

Om man i et eller andet af de behandlede Tilfælde har grebet fejl, og da navnlig har interneret for faa nu, da der endelig var Lejlighed til at sikre sig mod de recidiverende Sædelighedsforbrydere, vil Fremtiden vise. Det vil da antagelig ses, hvor stærk Interneringsfrygten virker, ikke paa den seksuelle Abnormitet, men paa dens Udslag, hvad enten disse nu kun sker gennem Indflydelse af Alkohol eller ej.

Det er naturligt, at de under Retssagerne tilvejebragte Oplysninger om de sociale og individuelle Momenter Indflydelse paa den seksuelle Abnormitets Udslag ogsaa vil have Betydning, naar der bliver Spørgsmaal om de alt interneredes Proveudskrivning, og det gælder om at tilvejebringe Levevilkaar, under hvilke de skadelige Momenter Indflydelse saa vidt mulig elimineres. Som nævnt er alt to af de paa Sundholm internerede proveudskrevne.

De Vanskeligheder, der har været ved Anbringelsen

af de ved Lov af 11. April 1925 til Internering dømte, maa gøre det klart, at man straks ved Vedtagelsen af den nye Straffelov maa tilvejebringe de for Lovens Udnyttelse nødvendige Institutioner, altsaa i denne Sammenhæng foruden Arbejdshus tillige den særlige Anstalt eller Anstaltsafdeling, hvor de mindre tilregnelige — vel under nøje Lægetilsyn — skal gennemgaa Straf, og den Institution, der skal tjene til Sikkerhedsforvaring. At disse Institutioner heldigt — saaledes som jeg tidligere har anbefalet — kunde knyttes til en central Arbejdsanstalt i Lighed med Rhinprovinsens Provincial-Arbejdsanstalt i Brauweiler, som jeg har beskrevet i N. T. f. F. 1912, skal jeg ikke her komme nærmere ind paa, saa meget mindre som Spørgsmaalet om en central Arbejdsanstalt ikke længere synes at være aktuelt herhjemme.

Inden Forvaringsanstalten paa Sundholm blev indrettet, var ialfald R. R. meget ilde stedt, naar det af Anklagemyndigheden blev spurgt om, hvor man skulde anbringe dem, som af R. R. anbefalede internerede. Allerede inden Lovens Ikrafttræden gjorde R. R., da det spurgtes om Anbringelse af den noksom bekendte B., opmærksom paa, at der ikke fandtes til Anbringelse af ikke-sindssyge eller -aandssvage egnede »Abnormanstalter«, og indtil Forvaringsanstalten i Løbet af Sommeren 1925 blev indrettet, maatte R. R. give fortaht og erklære, at »det var Raadet ubekendt, paa hvilke Institutioner Loven af 11. April 1925 tog Sigte«. Selv efter Indretningen af Forvaringsanstalten paa Sundholm har Anbringelsen ofte foraarsaget Vanskeligheder. Antagelig har man ved Lovens Udformning tænkt sig, at de Personer, der vilde blive internerede, var betydelig mere psykisk abnorme, end det har vist sig at være Tilfældet, og regnet med Sikringsanstalten ved Sindssygehospitalet i Nykøbing som Interneringssted ogsaa for ikke-sindssyge eller -aandssvage. Ganske vist er Sikringsanstalten ifølge Justitsministeriets Regulativ af 24. Juni 1918 kun bestemt til Optagelse af »sindssyge eller aandssvage Mænd, om hvem det i Anled-

ning af begaaede Lovovertrædelser enten ved Dom eller ved administrativ Resolution bestemmes, at der bør træffes Sikkerhedsforanstaltninger overfor dem«, men det var bekendt, at der foruden disse i Anstalten fandtes — og ogsaa maatte findes — en Del psykisk degenererede (Psykopater), som ialfald i Øjeblikket ikke var sindssyge. R. R. anbefalede derfor ogsaa, særlig hvor det drejede sig om Brandstiftere og Voldsmænd og ogsaa om Sædelighedsforbrydere, hos hvilke der var fremtrædende psykiske Symptomer, navnlig da inden Forvaringsanstalten var taget i Brug, Sikringsanstalten »for saa vidt som der dersteds optages andre end de sindssyge eller aandssvage, for hvilke den er bestemt«. Paa Kriminalistforeningens 20. Aarsmøde oplyste Overlæge *Krarup* imidlertid, at omtrent Halvdelen af Sikringsanstaltens Beboere er Psykopater, men hverken sindssyge eller aandssvage, og det kan naturligvis have visse Ulemper at forpleje disse forskelligartede Elementer samtidig, selv om adskillige af de sindssyge og de fleste aandssvage dér vel er degenerativt prægede, og det er forstaaeligt, at Sikringsanstaltens Ledelse reagerer mod at faa indlagt flere Psykopater end højest nødvendigt. Men det uheldige ligger i, at man har knyttet Sikringsanstalten til et Sindssygehospital og ikke som et lægeligt ledet Anneks til en Straffeanstalt (Nyborg), saaledes som det i sin Tid var paa Tale, da man kunde være ret sikker paa, at de fleste, der trænger til et Ophold her, netop vilde blive de stærkt psykisk degenererede Vaneforbrydere. Og det er ialfald retslig set højest uheldigt, at Forbrydere, der ikke henhører under Sindssyge- eller Aandssvageforsorg, selv om de efter Regulativet kun kan anbringes i Sikringsanstalten med Justitsministeriets Billigelse, dog forplejes under en af Sundhedsministeriets Institutioner og særlig ikke kan anbringes der, uden efter at Sundhedsstyrelsen har skønnet, at de er egnede dertil, noget, der jo ligger ganske udenfor S. S.s Omraade og i Virkeligheden strider mod § 10 i Loven om Sundhedsvæsenets Centralstyrelse.

Det er højst uheldigt, at der under Interneringssager flere Gange har været Uoverensstemmelse mellem den rent administrativt bestemte S. S. og det responsumafgivende R. R., en Uoverensstemmelse, der, da S. S., om jeg saa maa sige, raader over Sikringsanstalten, let kan have meget kedelige Konsekvenser. Særlig grelt virker her den ovenfor nævnte Østre Landsrets Dom af 3. Maj 1927, der angik en ikke tidligere straffet 18aarig Knøs, som var tiltalt for Manddrab og Røveri. Han havde været indlagt til Observation i et Sindssygehospital, som havde udtalt, at han hverken var sindssyg eller aandssvag, men »et arvelig disponeret Individ, som allerede fra tidlig Alder havde udvist visse psykopatiske Karaktertræk, særlig i Form af Hefthighed og Ubeherskethed, Selvraadighed og Følelsesafstumpning, Egenskaber, der yderligere havde haft gunstige Udviklingsmuligheder gennem hans Livs ydre Kaar«. I Overensstemmelse hermed udtalte R. R., at Tiltalte »hverken er aandssvag eller sindssyg, men et arvelig disponeret, stærkt psykisk degenereret Individ med Tilbøjelighed til Affekthandlen og impulsiv Handlen«, og anbefalede hans Internering i Sikringsanstalten. S. S. udtalte imidlertid at »efter dens Formening er Tiltalte hverken sindssyg eller aandssvag og nærmest at betragte som et noget psykisk degenereret Individ, men at Sundhedsstyrelsen dog, naar Hensyn toges til hans unge Alder og de uheldige Kaar, hvorunder han er opvokset, anser det for betænkeligt allerede nu at fastslaa, at han i Modsætning til mange andre Voldsmænd er saa farlig for den offentlige Sikkerhed, at han bør interneres paa Sikringsanstalten, hvor han dog efter hele sin aandelige Udvikling ikke hører hjemme«. Naar Anklagemyndigheden, der principalt indstillede ham til Internering, herefter ikke havde andet Interneringssted at anvise end Sundholm — hvor han skulde anbringes imellem en Del gamle Sædelighedsforbrydere —, kan man ikke fortænke Østre Landsret i, at den idømte ham 6 Aars Forbedringshus, rigtignok med den Motivering, at »de af ham begaaede Forbrydelser ikke

godtgør, at han frembyder en saadan nærliggende og alvorlig Fare for Retssikkerheden» Det maa dog antages, at da en Straf under særlige Forhold var udelukket, vilde en foreløbig Internering i Sikringsanstalten, hvor der var al Adgang til Individualisering, have været heldigere for ham og Samfundet end en lidet individualiserende langvarig Forbedringshusstraf.

Det synes ialfald nødvendigt, at der, hvis den nye Straffelovs Bestemmelser angaaende psykisk (og seksuelt) abnormes Straf og Internering skal kunne ske Fyldest, skabes Institutioner, i hvilke Domsmagten, efter at den retspsykiatriske Sagkyndighed er hørt, kan anbringe de paagældende, uden at der fra lægekyndig eller anden administrativ Myndigheds Side kan rejses Indvending.

Maj 1928.

Fra Universitetets psykiatriske Laboratorium
og Kommunehospitalets Nerve-Sindssygeafdeling.
Den helbredte Paralytikers medico-legale Stilling.

Af AUGUST WIMMER.

I ndtil for ganske faa Aar siden var Paralytikerens medico-legale Stilling praktisk taget givet med Erkendelsen af hans Lidelse: Diagnosen »Dementia paralytica« tilstrækkelig fastslaaet, var han strafferetlig som civilretlig »utilregnelig«, alene fordi den fremadskridende, syfilitiske Hjernelammelse er den af de organiske Sindssygdomme, som maaske hurtigst og grundigst ødelægger Sjælelivet, forstandsmæssigt og navnlig ogsaa med Hensyn til Personens Følelses- og Handlingsliv.

Med den af Nobelpristageren, den wienske Psykiater *Wagner v. Jaureg* nyindførte *Malariabehandling* er disse Forhold bleven ikke saa lidt ændrede. Overalt, hvor denne Behandling af den generelle Parese anvendes, hævder man at have opnaaet ikke alene vidtgaaende Bedringer af Paralyzen, men virkelige Helbredelser eller, som det med et noget forsigtigere Udtryk hedder: »Vollremissionen«. Tallet paa disse sidste er ret konstant for de forskellige Behandlingssteder — 25—30 %.

Hvis man ved Malariabehandlingen virkelig kan helbrede Paralyzen, saaledes at dens relevante Sygdomssymptomer forsvinder; hvis det derved bliver Patienten muligt atter at gaa ind i en tidligere, maaske ansvarsfuld og kompliceret Gerning og paany gøre Fyldest der; hvis endelig

denne Ændring i hans sjælelige Forfatning holder sig tilstrækkeligt længe til, at man tør udelukke Tilbagefald —, ja, saa maa selvsagt hans strafretslige og civilretslige Stilling siges at være fundamentalt ændret. Ti, som fremhævet af *Gross & Sträussler*¹⁾, for det retspsykiatriske Skøn maa den paagældende Persons sjælelige Forfatning *tempore criminis* blive det afgørende, og en Formodning om, at de anatomiske Processer i hans Hjerne maaske ikke er saa helt udbrændte, som det kliniske Billede synes at vise, vil ordentligvis kun faa akademisk Interesse.

Som jeg har fremhævet ved anden Lejlighed²⁾, bør man selvfølgelig endnu foreløbig og ganske generelt bedømme saadanne »helbredte« Paralytikerens mediko-legale Stilling med allerstørste Forsigtighed, saaledes som med Rette tilraadet af *Schneider*³⁾, *Antheaume*⁴⁾, *Henri Claude*⁵⁾, *Poenitz*⁶⁾. Vore Kriterier for Helbredelse maa været meget »stramme«.

De egentlige Sindssygdomssymptomer maa være helt forsvundne eller det sjælelige Billede i hvert Fald saa væsentlig ændret, at de for Individets fornuftige og rette sociale Handlen betydningsfuldeste sjælelige Funktioner praktisk talt maa siges paany at være uskadte. Her bliver f. Ex. Tale om Hukommelse, Opfattelsesevne, det aandelige Selvarbejde osv., Forestillingslivets Tempo og Righoldighed, Overlæg, »Fornuftighed«, Konduite osv. osv., kort hele den aandelige Rorlighed og Tilpasningsevne. Betænkeligt er altid mulig resterende Brist paa det moralske og karakterologiske Omraade, Svækkelsen, og saa den abnorme Følelsespirrelighed med de ubeherskede Udslag.

¹⁾ Zeitschr. f. d. ges. Neur. u. Psych. 1927, Bd. 111, S. 485.

²⁾ Ugeskr. for Læger. 1927, S. 446.

³⁾ Deutsche Zeitsch. f. ges. gerichtl. Med. 1926, Bd. 7, S. 333.

⁴⁾ Annales médico-légales. 1925, Bd. II, S. 445.

⁵⁾ Académie de Médecine, 17. Maj 1927.

⁶⁾ Zeitschr. f. ges. Neur. u. Psych. 1928, Bd. 113, S. 703.

Betydningen af, at den helbredte Paralytiker atter kan vende tilbage til sin tidligere Gerning ude i Livet («Lebensprobe», *Anton*), er altid relativ, under Hensyntagen til Arten af den Gerning, de Forpligtelser han skal vende tilbage til, ogsaa hele det Milieu, socialt som aandeligt, han atter træder ind i.

Af de neurologiske Symptomer, som i saa høj Grad indgaar i Erkendelsen af Paralsen, kan en Del sikkert bestaa efter Helbredelsen som irrelevante »Ar« (Pupillforstyrrelser, Reflexanomalier, o. l.). Andre som Tale- og Skriftforstyrrelser vilde jeg paa Forhaand ikke skønne forenelige med virkelig Helbredelse.

En vigtig Hjælp til Diagnosen af generel Parese er som bekendt visse Forandringer i Rygmarvsvæsken og en positiv Wassermannreaktion her som i Blodet, det saakaldte »humorale Syndrom«. I Rygmarvsvæsken er Mængden af Celler og Æggevidestoffer praktisk talt altid forøjet. Ved Malariabehandlingen gaar Tilbagegangen af dette humorale Syndrom langt fra altid parallelt med Bedringen i det kliniske Billede. Men ved fuldt remitterende (helbredte) Tilfælde bliver dog allerøftest Rygmarvsvæsken og Blodet atter normale. Og hvor dette skete og Fuldremissionen holdt sig mindst 3 Aar, saa Gross & Sträussler aldrig Tilbagefald.

Theoretisk kan mod alt dette indvendes, at vi aldrig tør garantere, at de anatomiske Processer i Hjernens er endelig gaaede til Ro. Der er altid en Mulighed for, at de kan blusse op igen. Men ogsaa kun en Mulighed — og denne vil det praktiske Retsliv næppe tillægge (afgørende) Betydning. Hvor man da, som hos nedenomtalte Observand, maa medgive, at man af det for Tiden foreliggende sjælelig-neurologiske-humorale Tilstandsbillede ikke længere kan diagnosticere generel Parese; hvor alene Forhistorien fortæller os, at Patienten har været Paralytiker, der maa man da, omend med nogen Tøven, erklære Observanden for ikke-sindssyg, nu resp. tempore criminis.

Det var en 45aarig Skotojsarbejder, arresteret for ret brutal Vold mod Illustruen. Han havde altid været en ret omflakkende Natur, med »løst« Arbejde. I 1915 ogsaa arresteret for Vold mod Konen. Ellers ikke Kriminalitet. Af Temperament havde han i det hele altid været let exploderende, ret brutal under sin Hidsighed.

1910 fik han Syphilis (smittet af Konen). Kort før Jul 1922 viste han Sindssygdomssymptomer, Storhedsideer, Syner, Uro, blev indlagt paa Sindssygehospitalet v. Aarhus $15/1$ 1923, i typisk paralytisk Opstemthed, med barokke, exorbitante Storhedsideer (48 Billioner tusinde Skibe og Flyvemaskiner osv.). Han var ofte voldsom, overfaldende, ødelæggende.

Ingen Pupilstivhed for Lys, ingen udprægede Taleforstyrrelser, Skriftprøve viste nogen Rysten og Bogstavsforglemmelse. I Rygmærkvæskens fandtes ved to Punkturner meget forhøjede Celle- og Æggehvidetal og stærk positiv Wassermannreaktion, hvad der ogsaa fandtes i Blodet. Han havde et typisk paralytisk Anfald med Halvsidelamhed m. m.

Han fik saa en Malaria-behandling med i det hele jævnt fremadskridende Bedring. Han udskreves $12/8$ 1924. Han har derpaa haft en Del Arbejde, af den vanlige løse og kortvarige Art. I den første Tid efter Hjemkomsten mere »skikkelig« end forhen, derpaa atter mere hidsig, hyppig Batailler med Konen (der vist ikke er helt integer vitæ). Tydelige sjælelige eller neurologiske Tegn paa hans Paralyse synes han ikke at have frembudt i disse Aar, i hvilke han hellerikke har drukket.

Hans Vold mod Illustruen $12/2$ 28 synes objektivt at svare til lignende Scener fra foregaaende Aar, f. Ex. 1915: Konen kommer sent (og efter hans Paastand ikke helt ædru) hjem, hvad han bebrejder hende — det ene Ord tager det andet — Slagsmaal — Plejesønnen tilkalder Politiet. Arrestanten var ikke beruset ved denne Lejlighed.

Han indlagdes paa min Afdl. $10/3$ 1928 og laa der til $27/4$ 1928. En meget indgaaende Observation viste ingen af de vanlige kliniske Tegn paa generel Parese: Han var klar, samlet, velorienteret, stillfærdig og naturlig i sin Færden, ingen sygelig Opstemthed, ingen Affektexplosioner, ingen Storhedsideer. Hverken gennem lange Samtaler med ham eller ved de systematiske psykiatriske Tests kunde det mindste Tegn paa Slovsind paavises. Saaledes var f. Ex. hans Indprentningsevne — denne fine Indikator paa organisk Hjernesygdom — endog særdeles sikker. Hellerikke viste han sikre moralske el. lign. Brist.

Neurologisk var kun at bemærke en betydelig Afsvækkelse resp.

Mangel af Knæ- og Ankelreflexerne, ellers ingen paralytiske Tegn, spec. ikke sikre Tale- eller Skriftforstyrrelser. Fundet i Rygmarvsvæsken ganske normalt, Wassermannreaktionen negativ her som ogsaa i Blodet.

Min Konklusion i min Erklæring til III. Undersøgelseskammer kom herefter til at lyde saaledes:

»Herefter maa da Observanden (der ikke er aandssvag) siges at være helbredt for den generelle Parese (Dementia paralytica), paa hvilken der under hans Ophold paa Sindsygehospitalet v. Aarhus i 1923—1924 var sikre kliniske og neurologisk-humorale Tegn.

Hverken klinisk — m. H. t. psykotiske eller neurologiske Symptomer eller hvad angaar Forandringer i Blod eller i Rygmarvsvæske, foreligger der for Øjeblikket hos Arrestanten Holdepunkter for en Bestaaen af en nu aktiv Dementia paralytica. Han maa — paa nuværende Tidspunkt — betegnes som en »helbredt Paralytiker« — ogsaa m. H. t. den finere, mere personlige Del af hans Sjæleliv.

Efter det ganske negative kliniske Fund, som efter det i det hele oplyste, synes det mig derfor nærmestliggende at opfatte Observandens sidste Voldshandling i Analogi med hans tidligere lignende — af hvilke den første ligger helt tilbage til 1915, d. v. s. Tiden før han frembød Tegn paa dem. paralytica — som Udslag af en habituel Karakterejendommelighed, »Hidsighed«, der i og for sig ikke vil kunne karakteriseres som sygelig — han frembyder jo ellers i sit Livsløb ikke udtalte Træk af den konstitutionelle Psykopati —, og navnlig foreligger der for mig ikke tilstrækkelige Holdepunkter for, at han under sin sidste Voldshandling mod Konen har handlet under en egentlig »patologisk« Affekt resp. i en Affektaagetilstand.

Idet jeg tilføjer, at den Omstændighed, at Observandens i 1923 konstaterede syfilitiske Hjernesygdom (dementia paralytica) nu ikke lader sig paavise ved de vanlige Undersøgelsesmetoder, efter mit Skøn ikke behøver at betyde, at den for Tid og Evighed er gaaet til Ro, men at en Mu-

lighed for Genopblussen aldrig vil kunne udelukkes, i dette som i andre lignende Tilfælde, om end denne Mulighed ved en saa komplet Ændring i det klinisk-humorale Billede vistnok er fjærntliggende, — maa min Konklusion da blive, at Observanden for Tiden og ogsaa da han begik sin sidste Voldshandling, $12\frac{1}{2}$ 1928, ikke var sindssyg, spec. ikke frembød sikre Tegn paa den syfilitiske Hjernesygdom, hvoraf han led i 1923—1924.

Han synes derimod endnu at have Tegn paa en lettere syfilitisk (inaktiv?) Lidelse af Rygmarven (abortiv Tabes), irrelevant for det foreliggende Spørgsmaal.«

Sagen ordnedes »i Mindelighed«, vilde jo i alle Tilfælde ikke have medført saa svære Konsekvenser for Arrestanten. Men det turde være selvsagt, at et saadant Hensyn aldrig bør gøre os mere large eller mere stram i vore Forordringer til Paralysens Helbredthed. Principielt turde det derfor ogsaa være urigtigt at anlægge forskellige Synspunkter for den helbredte Paralytikers strafretslige og civilretslige Stilling: De uheldige Dispositioner, som f. Ex. en atter myndiggjort, pseudo-helbredt Paralytiker kan komme til at foretage sig, kan i Virkeligheden være lige saa følgesvære, bl. a. ogsaa for hans Paarørende, som en af de »smaa« kriminelle Handlinger, som Paralytikeren alleroftest nøjes med at begaa.

Det civilretslige »Tilregnelighedsbegreb« angives i Reglen at være i ikke uvæsentlig Grad forskelligt fra det strafretslige¹⁾. Men ét Hovedkriterie for »Habiliteten« er dog, at den paagældende Person evner at »handle fornuftsmæssigt«. Og netop paa dette Punkt viser Erfaringen, at det først og fremmest brister for Paralytikeren, selv i det allerførste Begyndelsesstadiet. Man maa frygte, at det ogsaa ved Remissionerne er paa Omraadet for det finere sjælelige Sammenspil, at den residuære Defekt først og fremmest vil holde sig. For saa vidt kan da Hensynet til den konkrete civile

¹⁾ Viggo Bentzon: Personretten. 2. Udg. Kbhvn. 1923.

eller civilretslige Situation, som den helbredte Paralytiker gaar tilbage til eller bliver bragt i ved en eller anden Lejlighed, faa Betydning med Hensyn til Spørgsmaalet om det tilraadelige i visse Foranstaltninger overfor ham: Ophævelse af Umyndighedsdekret, Testationer, Tilbagevenden til ledende eller ansvarsfuld Stilling eller Afskediggelse fra saadan osv. Efter Umyndighedslovens § 5 skal Umyndiggørelsen jo ophæves, naar den umyndiggjorte findes skikket til selv at varetage sine Anliggender, bl. a. alt-saa, hvor vi maa sige, at Paralysen er helbredt.

Ogsaa Ægteskabslovens § 63 kan komme til at volde Retspsykiaterne Vanskeligheder: Naar de forskellige Kliniker, i Udlandet som herhjemme, erklærer at helbrede 25—30 % af deres Paralytikere, tør vi jo ikke længere med samme Sikkerhed som tidligere erklære, at der ved Paralysen ikke er »rimelig« Udsigt til »varig« Helbredelse.

Den helbredte Paralytiker vil, som alt fremhævet, ikke længere kunne nyde godt af Straffelovens § 38. Et andet Spørgsmaal er, om han er »strafegnet«, i den Forstand, at der ikke er en nærliggende Sandsynlighed for, at Straffuldbyrnelsen vil give Tilbagefald.

Herom mangler vi vist foreløbig Erfaring, som vi jo i det hele endnu ved saa altfor lidt om den helbredte Paralytikers videre Skæbne. Vi maa blot fastholde, at baade Dommere og Retspsykiater maa være meget forsigtige i deres Skøn, baade fordi det drejer sig om en af de mest ødelæggende Hjærnelidelser, fordi som alt nævnt »Observationstiden« endnu er saa kort, og fordi de sikre Enkelterfaringer dog vist endnu ikke er saa overvæltende mange: Det her meddelte Tilfælde af ogsaa retspsykiatrisk Interesse turde være et af de første i Kasuistiken foreliggende.

Borgerlig Oprejsning efter Regeringens Forslag af 1928 til Borgerlig Straffelov.

Af Sekretær cand. jur. BENNY LEVIN.

Den 16. Marts 1928 saa det 5. Forslag til en ny dansk Borgerlig Straffelov Dagens Lys. Disse Forslag strækker sig over et Tidsrum af 16 Aar, men den første Straffelovskommission, der afgav sin Betænkning 1912, nedsattes allerede den 11. August 1905, saaledes at Forberedelserne nu har staaet paa i 23 Aar. Det er kun rimeligt, at et saadant Forehavende udarbejdes med Hensyntagen til de ypperste Resultater af al den Sagkundskab, der kan faa Indflydelse paa strafferetlige Spørgsmaal, og at navnlig et efterfølgende Forslag i videst mulige Omfang høster Frugterne af de Lærdes Kritik af et forudgaaende.

Og dette har i saa udpræget og tiltalende Grad været Tilfældet med det nu foreliggende Regeringsforslag af 1928 (jfr. Mot. S. 58). Gang paa Gang henviser Motiverne til de i nærværende Tidsskrift og andre Steder fremsatte Kritiker af tidligere Udkast og Forslag og selv uden saadanne Henvisninger kan denne Hensyntagen paavises.

Dette gælder ogsaa, omend kun til en vis Grad, Bestemmelsen i § 97 om »borgerlig Oprejsning«. Angaaende den gældende Ret og de tidligere Forslags Stilling til Spørgsmaalet skal i det hele henvises til Bemærkningerne i dette Tidsskrift for 1925 Side 273 ff.

Forslaget har naturligvis i Lighed med de tre sidste foregaaende — alene K. U. I. danner Undtagelse — medtaget Bestemmelser (i § 79) om Frakendelse af de borgerlige Ret-

tigheder i selve Straffedommen, en Frakendelse, der i Tilfælde af Fængselsstraf i 4 Aar eller derover, eller Indsættelse i Arbejdshus eller til Sikkerhedsforvaring, sker for bestandig, og i andet Fald paa Tid, ikke under 5 Aar.

Det er allerede et Spørgsmaal, om selve Straffeloven er den rette Plads for Bestemmelser om Rehabilitation, og i saa Henseende er der flere Muligheder, saaledes f. Ex. i Lighed med nugældende Ret Henlæggelse til særlige Love, men ogsaa Henlæggelse til Straffeprocessen, ja endog til Grundloven eller en Deling mellem flere af disse Love lader sig begrunde.

T. U. Mot. (Side 109) finder, at Reglernes naturlige Plads er Straffeloven og henviser herved til nyere Love og Udkast, hvor dette er Tilfældet¹⁾. K. U. II (Mot. Sp. 207) slutter sig til T. U. med den yderligere Begrundelse, at Straffeloven, der giver Regler om Fortabelse af borgerlige Rettigheder naturligt ogsaa bør give Regler om Maaden, hvorpaa disse kan generhverves, saa meget mere, som Udkastets Regler om Fradømmelse af Rettighederne paa Tid alligevel nødvendiggjorde en Ændring af de gældende Regler om Æresoprejsning.

Det af Regeringen den ²/₁₂ 1924 i Rigsdagen fremsatte Strfl.-Forslag (ndfr. cit. som F. 1924) slutter sig (Mot. S. 94) til K. U. II i denne Henseende.

Besvarelsen af det rejste Spørgsmaal maa afhænge af, i hvilken Form Institutet agtes indført.

Saafermt man sidestiller Adgangen til Rehabilitation med Adgangen til Benaadning (réhab. gracieuse), var Bestemmelsens naturlige Plads i og for sig Grundloven Side om Side med den Kongen tillagte Benaadningsret. Indrømmes derimod Rehabilitation ipso jure (réhab. de droit) efter Udløbet af en vis (straffri) Tid uden nogen Art af Undersøgelser udover Præstation af Straffeattest, synes Straffeloven at være den naturlige Plads, og vil man endelig — saaledes

¹⁾ Foruden de der nævnte kan tilføjes tysk Entw. 1919; schweizisk Entw. af ²³/₇ 1918 Art. 77 ff.

som T. U.; K. U. II og det sidste Regeringsforslag (ndfr. cit. som F. 1928) — indføre Rehabilitation ved Retskendelse (réhab. judiciaire). er Straffeprocessen naturligt det Sted, hvor Reglerne for Fremgangsmaaden og Virkningerne hører hjemme, hvorimod Begrebet og de materielle Betingelser (Forudsætningerne) for Opnaaelsen af Rehabilitation bør have sin Plads i Straffeloven. Og længere end hertil kan Argumentet om, at den Lov, der bestemmer Fortabelse af de borgerlige Rettigheder, ogsaa bør bestemme Generhvervelse af disse, heller ikke føre.

Thi for intet andet Forhold indeholder Straffeloven rene processuelle Regler. Saaledes er Reglerne om den foreslaaede nye Institution, Fængselsretten, henlagt til den samtidig med F. 1928 foreslaaede Lov om Ikrafttræden af Borgerlig Straffelov m. m., og de processuelle Regler om Fremgangsmaaden til Opnaaelse af Rehabilitation (§ 97, Stk. 2) kunde da ligeledes passende henvises til denne Lov.

Rehabilitation foreslaas benævnt »borgerlig Oprejsning« i Modsætning til det hidtil i Lovsproget anvendte »Æresoprejsning«, der efter T. U.s Mening bør erstattes med »Genindsættelse i de borgerlige Rettigheder«²⁾ for ikke at hende Tanken paa noget i Retning af Æresstraffe³⁾. og med samme Motivering foreslaar K. U. II Benævnelsen »Oprejsning«⁴⁾, medens F. 1924 afstaar fra noget Forslag af Mangel paa Opfindsomhed⁵⁾, men tager positivt Afstand fra Ordet »Oprejsning« under Henvisning til den fastslaaede proces-

²⁾ Ved Siden af vedvarende Tab af borgerlige Rettigheder, er i næsten alle nyere Straffelove og Strfl.-Forslag tillige indført tidsbestemt Tab, saaledes at Rehabilitation bl. a. kommer til at betyde en Afkortelse af denne Tidsfrist, hvorfor man har set Forholdet som en »Genindsættelse« i de borgerlige Rettigheder, men naar Rehabilitationen desuden betyder og bør betyde en Udslettelse af Dommen og Straffen, saaledes som bl. a. T. U. med Rette foreslaar, dækker »Genindsættelse« ikke det, der opnaas ved Rehab.

³⁾ Jfr. T. U. Mot. S. 110.

⁴⁾ K. U. Mot. Sp. 207—208.

⁵⁾ F. 1924 Mot. S. 94.

suelle Betydning heraf (Retspll. §§ 662, 3, 575, 3, 683 og 687 e. m. fl.).

En træffende ætymologisk Gengivelse paa Dansk af Begrebet Rehabilitation⁹⁾: atter handledygtig eller egnet, Tilbagevenden til Handleevne el. lign. giver let Anledning til Forvexling med den, der har faaet et Umyndiggørelsesdekret hævet. Det er jo imidlertid temmelig givet, at der i Praxis hurtigt vil skabes en kort Betegnelse — sandsynligvis kun eet Ord — for Institutet i Lighed med Æresoprejsning, og højst sandsynligt vil denne Betegnelse holde sig. Naar man forlader Begrebet »en i den offentlige Mening vanærende Handling« og erstatter dette med »Uværdighed til Medborgeres Agtelse«, kunde der være meget, der talte for den foreslaaede Ændring af Æresoprejsning; men man maa som sagt være klar paa, at Praxis vil operere med »Oprejsning«, saafremt »Borgerlig Oprejsning« vedtages, og en saadan Terminologi findes som sagt i Forvejen for et andet Forhold.

Det ses ikke, hvorfor man viger tilbage for Ordet »Rehabilitation«, der bedst dækker Institutet, saameget mindre, som man efter i Rpll. af 1916 at have indført Betegnelserne Rigsanklager og Overanklager senere har ændret disse Betegnelser til Rigsadvokat og Statsadvokat, ligesom man har ændret Retternes Formænd til Præsidenter og omdøbt Politifuldmægtigene i København først til Politiassessorer og nu til Politiadvokater. Det er altsaa ikke Fremmedord, man viger tilbage for.

Hvad angaar de materielle Betingelser, Forslaget opstiller i § 97 til Opnaaelse af »borgerlig Oprejsning«, forudsættes en retskraftig Straffedom afsagt af dansk Domstol, ved hvilken Gerningsmanden i Medfør af § 79 er fradømt de borgerlige Rettigheder, hvilket skal ske ved en efter det fyldte 18. Aar begaaet Forbrydelse, hvorved han findes at have gjort sig uværdig til Medborgeres Agtelse, og for hvilken han dømmes til Fængsel (Minimum

⁹⁾ Jfr. nærv. Tidsskrift 1925, S. 280.

1 Maaned jfr. § 35) eller til Indsættelse i Arbejdshus eller til at tages i Sikkerhedsforvaring⁷⁾).

At en udenlandsk (af folkeretlig anerkendt Stats Domstol afsagt) Straffedom for et Forhold, der herhjemme vilde medføre Fradømmelse af de borgerlige Rettigheder, ikke uden videre har disse Virkninger herhjemme, maa blive Følgen af Forslagets § 12 jfr. § 11, Stk. 4, og § 8. Sidstnævnte § henfører under dansk Straffemyndighed Handlinger begaaet udenfor den danske Stat af en Person med dansk Indfødsret eller bosat i den danske Stat, bl. a. naar Handlingen er foretaget indenfor folkeretlig anerkendt Statsomraade og er strafbar efter *lex loci actus*. § 11, Stk. 4, hjemler Nedsættelse eller Bortfald af Straf for det Tilfælde, at Gerningsmanden skulde dommes for et Forhold her, for hvilket han allerede andetsteds har udstaaet Straf, og endelig kan efter § 12 Rigsadvokaten paabyde Anlæg af offentlig Sag til Frakendelse af de borgerlige Rettigheder mod den, der har dansk Indfødsret eller er bosat i den danske Stat, og som i fremmed Stat er straffet for en Handling, der efter dansk Ret kan paadrage højere Straf end Hæfte.

Hvor saadan Sag ikke rejses, kan der derfor ikke i disse Tilfælde være Tale om Tab af de borgerlige Rettigheder.

Forslaget stiller ingen Krav om, at den Straf, for hvilken Oprejsning søges, skal være domfældtes første, ligesaa lidt som tidligere erhvervet Oprejsning udelukker senere⁸⁾.

Der skal dernæst være forløbet en Frist af mindst 5 Aar fra Straffens Udstaaelse, Forældelse eller Eftergivelse eller fra den endelige Losladelse fra Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring. Det er saaledes med Hensyn til Losladelse paa Prove (§§ 40—42) foreslaaet positivt afgjort, at Fristen først begynder at løbe, naar Friheden er endelig erhvervet. Med Hensyn til belingede Straffedomme siges det ligeledes udtrykkeligt i § 64, at Bestemmelser, som Dommen maatte

⁷⁾ Cfr. dog § 80 om Fradømmelse af Retten til at udøve enkelte Virksomheder eller beklæde visse Stillinger.

⁸⁾ Cfr. T. U. § 92, 3. Stk.

indeholde om Fortabelse af Rettigheder, bortfalder samtidig med Straffens endelige Bortfald⁹⁾).

I det i § 12 nævnte Tilfælde, samt naar Straffen anses udstaaet ved Varetægtsfængsel, løber Fristen fra den endelige Doms Afsigelse. Naar Straffen udelukkende bestaar i Embedsfortabelse, siges det i § 80, Stk. 2, at denne Frakendelse kun kan ske overensstemmende med de i Lovgivningen iøvrigt fastsatte særlige Regler om Virkningen af saadan Frakendelse, og i Stk. 5, at Virkningen af de i Paragraffen omhandlede Domme bortfalder ved Kgl. Resolution eller efter vedkommende Loves særlige Regler.

Er Bøde idømt i Forbindelse med Frihedsstraf, maa formentlig Tidspunktet for den samlede Strafs Udstaaelse være afgørende for Fristens Begyndelse.

Der er med Rette ikke stillet Krav om Opholdspligt her i Landet i Fristen eller nogen Del af denne.

Forslaget indeholder altsaa kun en Frist, bestemt som et Minimum, hvorimod forskellige fremmede Love og Udkast foreslaar forskellige Frister dels under Hensyn til Forbrydelsens eller Straffens Art (jfr. T. U. § 92), dels under Hensyn til Virkningerne af Rehabilitation. Saaledes fastsætter den østrigske Lov af ²¹/₃ 1918¹⁰⁾ »über die Tilgung der Verurteilung«, saaledes som denne Lov er affattet ved Lov af ¹⁷/₂ 1922¹¹⁾ § 2, en Frist af 15 Aar efter Fængsel for Forbrydelser, der ikke hører til de i § 6 i Lov af ¹⁵/₁₁ 1867¹²⁾ nævnte¹³⁾; 10 Aar efter Udstaaelsen af Fængselsstraf for en af de i § 6 i sidstnævnte Lov omhandlede Forbrydelser og 5 Aar i alle andre Tilfælde¹⁴⁾).

⁹⁾ Cfr. nu Straffelovstillæg af ¹/₄ 1911 § 21.

¹⁰⁾ R. G. Bl. Nr. 108.

¹¹⁾ B. G. Bl. Nr. 110.

¹²⁾ R. G. Bl. Nr. 131.

¹³⁾ Det er bl. a. Højforræderi og Meddelagtighed heri; Forstyrrelse af den offentlige Fred og Orden; Oprør; Vold eller Trusel om Vold mod Embedsmand i Funktion; Forstyrrelse af offentlige Organers Forsamlinger, grov Legemsbeskadigelse med eller uden Døden til Følge; Duel; Hjælp til en Fængslets Flugt m. m.

¹⁴⁾ Jfr. ogsaa schweizisk Straffelovsforslag af ²³/₇ 1918 Art. 77 og tysk

Endelig er det en Betingelse, at Domfældte i den siden Strafadstaaelsen forløbne Tid har ført en hæderlig Vandel¹⁵⁾ samt at han efter Evne har stræbt at erstatte den ved Forbrydelsen forvoldte Skade¹⁶⁾. Dette vil vel sige den Domfældte ved Dommen paalagte Erstatning¹⁷⁾. Krav om Betaling (efter Evne) af Sagsomkostninger er — i Lighed med gældende Ret — ikke foreslaaet.

I § 97, Stk. 2, findes dernæst Reglerne om Fremgangsmaaden til Opnaaelse af »borgerlig Oprejsning«. Der kræves en Begæring herom indgivet til Paatalemyndigheden (d. v. s. Politimesteren; i København Politidirektøren), der saa efter at have indhentet de fornødne Oplysninger indbringer Sagen for Retten paa det Sted, hvor Domfældte bor eller sidst har boet her i Riget.

T. U. og K. U. II foreslaar samme Ret og af Hensyn til den fornødne Bevisførelse maa denne vel ogsaa foretrækkes dog formentlig efter Erklæring fra den Ret, der i sin Tid har afsagt Straffedommen¹⁸⁾.

I de fleste fremmede Lovgivninger er Afgørelsen henlagt til en Appellinstans, og man kan jo ikke være blind for, at Landsretsbehandling vilde give langt større Ensartethed i Afgørelsen, men da Kendelsen formentlig skal kunne paa-kæres, vil man alligevel hurtigt faa en fast Praxis at bygge paa.

Afgørelsen træffes ved Kendelse, i fornødent Fald efter at Domfældte og Vidner er afhørt.

Som det vil ses, er det en egentlig kontradiktorisk Proces

»Gesetz über beschränkte Auskunft aus dem Strafregister und die Tilgung von Strafvermerken vom 9/4 1920 (R. G. Bl. Nr. 507); fransk Lov af 14/8 1885 og tysk Straffelovsforslag af 1919 § 81.

¹⁵⁾ Se herom nærmere nærv. Tidsskrift 1925 S. 299 ff.

¹⁶⁾ Jfr. herved Østrigsk Lov af 21/3 1918 § 5, hvorefter Retten saafremt den skønner, at Domfældte ikke efter Evne har erstattet den forvoldte Skade, før Afgørelsen skal gøre ham bekendt med det manglende Beløb og fastsætte en passende Frist for dettes Betaling.

¹⁷⁾ Jfr. nærv. Tidsskrift 1925, S. 294 ff.

¹⁸⁾ Jfr. Østrigsk Lov af 21/3 1918 § 5.

i Straffeprocessens Former¹⁹⁾, der her foreslaas, og det offentlige²⁰⁾, der skal indhente de fornødne Oplysninger, d. v. s. »har Bevisbyrden«.

De fornødne Oplysninger er naturligvis først og fremmest Straffeattest, Domsudskrift og Akter.

Dernæst kræves tilvejebragt Dokumentation for, at Domfældte efter Evne har stræbt at erstatte den ved Forbrydelsen forvoldte Skade, d. v. s. Kvittering, Erklæring om Eftergivelse eller om bestemt eller ubestemt Henstand eller endelig Bevis for forgæves Udpantning. Forsaavidt Domfældte har Forsørgerpligt og ikke uden at savne det nødtørftigste for sig og sin Familie har kunnet udrede Erstatningen, vil Udskrift af Skatteansættelsen (for alle 5 Aar) vise, hvorvidt Domfældtes Bestræbelser har strakt sig.

Udtrykket »den ved Forbrydelsen forvoldte Skade«²¹⁾ er dog næppe heldigt, idet der stricte herunder falder ogsaa immateriel Skade, der som Regel er meget vanskelig, ofte umulig at omsætte i Penge. Rigtigere vilde det derfor være at erstatte fornævnte Udtryk med Udtrykket »udrede den ved Dommen fastsatte Erstatning«²²⁾. Thi selvom det er indlysende, at dette vil og maa blive Praxis's Fortolkning, er det dog rimeligere strax at give Begreberne prægnante Udtryk, hvor det som in casu let lader sig gøre.

Og samtidig vilde Krav om Udredning af de paalagte Sagsomkostninger²³⁾ med Rette være frafaldet.

Hvad endelig Dokumentation for Hovedforudsætningen — hæderlig Vandel — angaar, maa denne under Efterforsk-

¹⁹⁾ Jfr. T. U. § 93, 2. Stk.

²⁰⁾ Cfr. Østrigsk Lov af 21/3 1918 § 5, hvorefter Anklagemyndigheden i Tilfælde, hvor den uden foreliggende Ansøgning kommer til Kundskab om Kendsgerninger, der kan begrunde Udslettelse af Dommen, ex officio skal andrage herom.

²¹⁾ Jfr. ogsaa saaledes T. U. § 92 jfr. § 72, der henviser til den alm. Erstatningsregel. K. U. II § 100, Schweiz. V. E. 1908 Art. 62 1. og 4. Stk., Tysk Kommissionsforslag af 1913 § 133 og Entw. 1919 § 81.

²²⁾ Schw. Entw. af 23/7 1918 Art. 77 og 96.

²³⁾ Jfr. nærv. Tidsskrift 1925, S. 296.

nigen være tilvejebragt ved Afhøring til Rapport af de Personer, der formodes bedst at have kunnet følge Domfældtes Færd siden Løsladelsen.

Har nu Domfældte imidlertid ernæret sig ved tilfældigt Arbejde under stadig Omflakken, saaledes at han vil have vanskeligt ved at henvise til bestemte Personer, der kan udtale sig indgaaende om hans Vandel, det være sig til hans Fordel eller Skade, er Spørgsmaalet, hvorvidt det i Straffe-processen ellers almindelig anerkendte Princip: *in dubio pro reo* skal være herskende her og altsaa medføre, at »borgerlig Oprejsning« skal meddeles, hvor intet — med Undtagelse af Domfældte selv — taler for, og intet imod. Bedst stemmende med moderne Opfattelse af Institutet er det at anerkende Domfældtes Ret til Oprejsning, hvor intet taler derimod.

Der bliver saa under Efterforskning eller Domsforhandling Spørgsmaal om at føre de afhørte som Vidner. De saaledes tilvejebragte Oplysninger om Domfældte maa da have givet et Billede af ham, der viser, at virkelig social Forbedring, Arbejdsvillie — Opnaaelse af Arbejde kan Tidernes Ugunst have umuliggjort — og Generhvelvelse af Medborgeres Agtelse og Tillid²⁴⁾ har fundet Sted, kort sagt, at vi nu har med et retskaffent Gennemsnitsmenneske at gøre.

Man maa her være varsom med at stille for store Fordringer og navnlig ikke større eller i alt Fald væsentlig større Fordringer til den straffedes end til den ustraffedes Vandel²⁵⁾.

Tendensen vil vel nok vise sig noget strengere, og det er som tidligere²⁶⁾ bemærket næppe ubilligt, at den, der allerede har givet grundet Anledning til Mistillid, maa taale strengere Fordringer eller dog i alt Fald være indstillet paa

²⁴⁾ Det var jo Uværdigheden hertil (jfr. § 79), der medførte Tabet af de borgerlige Rettigheder.

²⁵⁾ Jfr. herom nærv. Tidsskrift 1925, S. 299 ff.

²⁶⁾ *ibid.* S. 301 og 303.

ikke at kunne forvente den samme Overbærenhed i de tvivlsomme Grænsetilfælde, som den helt ustraffede. De konkrete Tilfælde vil næppe give Anledning til større Tvivl i saa Hensende.

Med Hensyn til domfældtes Stilling, naar han i Fristen vel har været sigtet for et Forhold, der vilde medføre Tab af de borgerlige Rettigheder, men Tiltale er frafaldet paa Grund af Bevisets Stilling (eller i Tilfælde af Forbrug af betroede Penge, Anmeldelsen i Medf. af Straffelovens § 254 er tilbagetaget), eller han nu er »under Tiltale« for saadant Forhold, skal henvises til det derom tidligere bemærkede i nærv. Tidsskrift for 1925 S. 301 ff.

Finder Domstolene det betænkeligt i saadanne Tilfælde at meddele Rehabilitation strax efter Forløbet af 5 Aar, staar det dem jo frit for ved Kendelse at bestemme en forlænget Frist.

Afgørelsen træffes ved Kendelse, der som foran bemærket formentlig kan være Genstand for Kære saavel fra det offentliges som fra domfældte Side²⁷⁾.

Forslaget Motiver²⁸⁾ forudsætter, at Behandlingen af disse Sager skal foregaa for lukkede Døre efter fornøden Ændring i Retsplejeloven. Hertil er at bemærke, at dette bør det overlades til domfældte at træffe Bestemmelse om, thi lige saa sikkert som Straffedommen og Strafudstaaelsen for visse Kredses Vedkommende kan holdes hemmeligt udover en ganske snæver Kreds, og Rehabilitationssagen derfor i disse Tilfælde bør foregaa saa hemmeligt som muligt for ikke yderligere at sprede Kendskab til Fortiden, ligesaa sikkert gælder det, at en anden Kreds er saa kendeligt stemplet af Forbrydelse og Straf, at der maa den størst mulige Offentlighed til, saaledes bl. a. ogsaa Offentliggørelse af Kendelsen, for at give Rensningen og Brugbarhedsstemplet det rette Relief. Men herom kan den paagældende bedst selv dømme.

²⁷⁾ Jfr. T. U. § 93, 2. Stk. Østrigsk Lov af 21/a 1918 § 5.

²⁸⁾ Side 66.

Er domfældtes Begæring ikke taget til Følge af Retten, kan ny Begæring først fremsættes efter 2 Aars Forløb²⁹⁾.

Virkningerne af borgerlig Oprejsning angives i Forslaget som Generhvervelse af de i Medfør af § 79 fradømte borgerlige Rettigheder³⁰⁾.

Der siges intet om, at Dommen og dens Følger iøvrigt er udslettet³¹⁾, hvilket dog synes bedst stemmende med Rehabilitations-Institutets Idé. I saa Fald maa Adgangen til Rehabilitation kræves aaben efter enhver Straffedom, ogsaa i Tilfælde, hvor domfældte er under 18 Aar, og ikke blot efter en Dom, ved hvilken de borgerlige Rettigheder er mistede. Ej heller siges der noget om, hvorledes den rehabiliteredes Stilling er overfor direkte Spørgsmaal fra Rettens eller andre Myndigheders Side m. H. t. tidligere Straffe, for hvilke borgerlig Oprejsning er erhvervet. Angaaende Anmærkning i Strafferegistret og Udstedelse af Straffeattester gælder Reglerne i Justitsministeriets Cirkulære Nr. 123 af ²⁰/₈ 1925, jfr. Nr. 51 af ¹⁴/₃ 1924 samt Nr. 122 af ³/₈ 1926, ²¹/₅ 1926 og ²⁸/₃ 1927 uforandrede.

Som Reglerne er foreslaaet formulerede, bliver Spørgsmaalet om den borgerlige Oprejsnings Indflydelse paa Dommens Gentagelsesvirkning ikke aktuelt, da § 82, Stk. 3 foreslaar Ophor af Gentagelsesvirkningen, naar der forend den ny strafbare Handling er begaaet er forløbet 5 Aar efter, at den tidligere Straf er udstaaet.

En yderligere Begrænsning af Oprejsningens Virkninger indfører § 97, 5. Stk., nemlig saadanne, som følger af den særlige Lovgivnings Regler om Rettigheders Fortabelse, og en tilsvarende Udvidelse giver Forslaget til Ikrafttrædelseslovens § 8, 5. Stk., hvori det hedder, at de Virkninger, som

²⁹⁾ Jfr. T. U. § 93; K. U. II § 101; Norsk Strfl. 1902 § 76 og Belgisk Lov 1896 Art. 5. Ifølge det schweiziske Straffelovs-Forslag af ²⁸/₇ 1918 kan Dommeren bestemme en ny Frist, der ikke maa overstige 2 Aar.

³⁰⁾ Jfr. T. U. § 92; K. U. II § 100 jfr. Mot. Sp. 210; F. 1924 § 102 1. Stk.; Norsk Strfl. 1902 § 75.

³¹⁾ Saaledes den franske Lov af ¹⁴/₈ 1885 Art. 13. Jfr. iøvrigt det i nærv. Tidsskrift 1925, S. 276 i Note 11 anførte.

i Lovgivningen er knyttet til Meddelelse af Æresoprejsning, fremtidig indtræder, naar nogen har generhvervet de borgerlige Rettigheder.

Endelig har ifølge § 270, 2. Stk., borgerlig Oprejsning den Virkning, at Sandhedsbevis ikke fritager for Straf, naar Generhvervelse af borgerlige Rettigheder har fundet Sted, det være sig altsaa efter Udløbet af den i Dommen fastsatte Frist for Frakendelsen eller efter borgerlig Oprejsning.

Som det vil ses, fjerner Forslagets Bestemmelser om borgerlig Oprejsning ikke det Faktum, at den paagældende tidligere har været straffet. Straffedommen forbliver opført i Straffekort og Strafferegister, der ganske vist ifølge Justitsministeriets Cirkulære Nr. 123 af ²⁰/₈ 1925, III, sidste Stk., skal have en Tilførsel om Æresoprejsning, men samme Cirkulære giver under ingen Omstændigheder Adgang til at forelægge Politi og Anklagemyndighed blank Straffeattest i Tilfælde, hvor Oprejsning er erhvervet, og den rehabiliterede er ikke beføjet til som Vidne paa Spørgsmaal om Generanlia at nægte sig straffet³²).

Da Forslag til Ikrafttrædelsesloven § 4 ophæver Lovene om Æresoprejsning af ³/₄ 1868 og Nr. 49 af ¹⁴/₃ 1924, bliver der ikke mere Mulighed for Erhvervelse af Oprejsning umiddelbart ex lege i Lighed med den, sidstnævnte Lov for Øjeblikket hjemler, men da Fradømmelsen af de borgerlige Rettigheder i de Tilfælde, hvor Straffen er Fængsel under 4 Aar, skal ske paa Tid (ikke under 5 Aar — se § 79, 2. Stk.) og disse efter Udløbet af denne ipso jure generhverves, vil Trangen til en saadan »Régénération de droit« næppe være stor.

Det maa hilses med Glæde, at Forslaget er vendt tilbage til Domstolene som det Forum, for hvilket naturligt Meddelelsen af borgerlig Oprejsning hører. Men beklages maa det, at man ikke har taget Skridtet fuldt ud med Hensyn til Virkningerne ved at hjemle fuldstændig Udslettelse af Dom-

³²) Jfr. Rpll. § 170, 3 Stk., jfr. § 180.

men og dens Følger, derunder at tillade den oprejste paa Spørgsmaal om Generalia at betragte sig som ustraffet³³⁾).

Herpaa lader sig vel raade Bod ved en Ændring af Justitsministeriets forømtalte Cirkulære af ²⁰/₈ 1925 angaaende Strafferegistret og Straffeattester ved at tillade, at blank Straffeattest efter meddelt Oprejsning udfærdiges til enhver offentlig Myndighed eller privat, samt en Ændring i Retsplejelovens § 170, 3. Stk., jfr. § 180 i Lighed med den af T. U. Tillægslov B foreslaaede, til hvilket Udkast i det hele skal henvises med Hensyn til fornødne Ændringer i Retsplejeloven.

De Betænkeligheder, der ud fra et Retssikkerheds-Synspunkt melder sig ved at hjemle saa vidtgaende Virkninger, ligger klart for Dagen, men den fornødne Modvægt er lige saa nær for Haanden ved f. Ex. helt at udelukke visse Forbrydelser (Mord; visse grovere Sædelighedsforbrydelser, kvalificerede — navnlig gentagne — Berigelsesforbrydelser o. lign.), at forlænge Fristen, der jo allerede i nærværende Forslag blot er angivet som et Minimum og saa iøvrigt overlade Retten at skønne efter fri Bevisbedømmelse.

Og kan Samfundet kun med Vanskelighed aflægge sin Følelse af Usikkerhed overfor en tidligere Retsbryder, saa maa det dog alligevel villigt forsøge alle de Midler, Udviklingen giver det i Hænde, til Bekæmpelse af Recidivet. Det er intet ualmindeligt Ræsonnement hos den afsonende, at han nu efter at have modtaget Forbryderstemplet ligesaa godt kan lade staa til, da alle Forsøg paa i Fremtiden at søge sin Omgang blandt andre end Ligemænd er forgæves, og det turde derfor dog være et Forsøg værd, om udførlige Opslag i samtlige Fængsler og Straffeanstalter³⁴⁾ angaaende

³³⁾ Saaledes tillades i Pkt. 9 i Begæring om Aldersrente i Ill. til Lov Nr. 134 af ¹/₇ 1927 at svare Nej til Spørgsmaalet om, hvorvidt Ansøgeren har været straffet, hvis Æresoprejsning er opnaaet.

³⁴⁾ Jfr. W. Schiller: Die Rehabilitation Verurteilter im schweizerischen Recht (Zürcher Beiträge zur Rechtswissenschaft IV) S. 98; Ernst Delaquis: Die Rehabilitation Verurteilter (Berlin 1906) S. 72 og schweizerische Zeitschrift f. Strafrecht, Bd. 25, S. 124.

Mulighederne for fuldstændig Genoptagelse i Samfundet, med Ret til efter Rehabilitationen overalt at turde betragte sig som pletfri, Opslag, der til de mindste Enkeltheder vil blive lært udenad og fortolkede, ikke kunde bidrage til at motivere Indførelsen af meget yderliggaaende Midler til Hvervning af oprejste Samfundsborgere.

Børneforsorg.

Engelsk Betænkning angaaende Behandlingen af unge Lovovertrædere.

Report of the Departmental Committee on the Treatment of
Young Offenders, 139 Sider, London 1927.

Paa et Tidspunkt, da Spørgsmaalet om indgribende Ændringer i dansk Rets Regler om Behandlingen af unge Lovovertrædere staar paa Dagsordenen, kan det mulig have nogen Interesse at fremdrage enkelte Hovedtræk af en engelsk Betænkning om samme Emne, da de Problemer, der paa det omtalte Omraade frembyder sig i Danmark, ogsaa synes at foreligge i nogenlunde tilsvarende Former i England.

Betænkningen er afgivet af en Kommission, der blev nedsat af Ministeren for »Home Affairs« i Januar 1925 med Sir *Evelyn Cecil* som Formand. Denne afløstes senere af Sir *Thomas F. Molony* som Formand, og Betænkning blev afgivet i Foraaret 1927.

I Indledningen omtales, at Undersøgelsen naturligvis særlig har drejet sig om de unge Lovovertrædere under 21 Aar, men at det ikke har været muligt at se helt bort fra Børn og ganske Unge, som ikke har begaaet nogen Lovovertrædelse, men som paa Grund af Vanrøgt eller Mangel paa Tilsyn, daarlige Kammerater eller af andre Aarsager trænger til Beskyttelse og Oplæring.

Iøvrigt indledes Betænkningen med en kort historisk Redegørelse for engelsk Rets Stilling til unge Lovovertrædere fra ældre Tider og til Indførelsen af Børnedomstole og Borstal Institutioner (Ungdomsfængsel) ved Love af 1908. Det oplyses, at der i 1913 var fremstillet 34,662 unge Personer

under 16 Aar for Børnedomstolene. Tallet steg noget i Krigsaarene, men er senere faldet stærkt og var i 1925 27,801 Godt $\frac{1}{3}$ af Sagerne drejede sig om simpelt Tyveri.

Et ikke ringe Antal unge Personer begaar imidlertid strafbare Handlinger i Forening med voksne Personer og faar derfor deres Sag behandlet ved de almindelige Domstole; dette gjaldt i 1925 3328 Dreng og 130 Piger under 16 Aar. Om Antallet af Personer mellem 16 og 21 Aar, der i Løbet af et Aar har været for Retten i Anledning af begaaede strafbare Handlinger, kan der ifølge Betænkningen ikke gives nøjagtige Oplysninger, men Antallet anslaaes til ca. 91,000 ved Domstole med summarisk Jurisdiktion. I dette Tal er dog medregnet Overtrædelser af Politiforskrifter af forskellig Art. Antallet af Personer mellem 16 og 21 Aar, der efter Dom blev indsat i Fængsel, var i Aaret 1925—26 2263; og i samme Aar blev i Borstal-Institutioner indsat 560.

Det første større Afsnit af Betænkningen handler om Børnedomstolene, der indførtes ved § 111 i The Children Act 1908. Det kan maaske være af Interesse at minde om, at den, der som Dommer varetager Børnedomstolens Funktioner, sædvanlig er den ordinære Dommer; men Loven har foreskrevet, at Sager imod Børn under 16 Aar skal behandles paa andre Steder eller paa særlige Tider eller særlige Dage og ikke i Forbindelse med de ordinære Retsmøder. En nærmere Drøftelse i Betænkningen af Retsforhandlingens Karakter (»equity« eller »criminal«) skal ikke omtales; men det kan fremhæves, at Betænkningen stærkt understreger, at Børnedomstolen er den bedst egnede Domstol til Behandling af alle Sager angaaende Børn, som ikke kan afgøres med en Advarsel (S. 22). Dette er dog kun forsaavidt angaar Sager i Anledning af Børnenes Forhold; Betænkningen tager Afstand fra Tanken om at give Børnedomstolene Domsmynlighed i Sager, i hvilke Barnet har været Genstand for en Forbrydelse udøvet af en voksen Person, saaledes som det er Tilfældet med flere Børnedomstole i De forenede Stater.

Aldersgrænsen opad blev i 1908 fastsat til 16 Aar; det drøftes indgaaende, om denne Aldersgrænse kan forhøjes, og det foreslaas, at den fremtidig sættes til 17 Aar, Fremtidens Erfaringer maa være afgørende for, om den mulig senere kan forhøjes til 18 Aar; det ses altsaa, at der vises stor Forsigtighed m. H. t. at udvide Børnedomstolens Competence. Der fremsættes derefter en Række Betragtninger

angaaende Vigtigheden af at faa de rette Mænd beskikket til at beklæde Børnedomstolene.

Karakteristisk for engelsk Vedhængen ved Retten til at opnaa Behandling af en Sag for Jury er det, at Betænkningen ikke mener at kunne afskære Børn over 14 Aar fra at vælge Paadømmelse af Sagen for en Jury; derimod foreslaas en udførlig Bestemmelse til Afløsning af §§ 10 og 11 i The Summary Jurisdiction Act 1879 sigtende til at gøre Behandlingen for Børnedomstolen saa simpel og lidet indviklet som muligt (S. 33—34).

Det er kun i ringe Omfang lykkedes at tilvejebringe særlige Lokaler til Børnedomstolene; dog er det i London sket med Hensyn til seks af de ni bestaaende Domstole. Der klages i Betænkningen over, at de til Raadighed værende Lokaler ikke er særlig egnede til Formaalet. Ligeledes klages der over, at der ofte er et urimeligt stort Antal Personer til Stede, undertiden fra 20 og indtil 50 (!). Offentligheden er udelukket, men Pressen har Lov til at sende en »bona fide« Repræsentant og er forpligtet til at undlade Offentliggørelse af alle Enkeltheder, der kan tjene til at fastslaa de paagældende Børns Identitet. Heri foreslaas ingen Ændring.

Kommissionen synes ganske at give op med Hensyn til Spørgsmaalet om særlig Behandling af Børn, der har begaaet strafbare Handlinger sammen med voksne, det vil fremtidig sige Personer over 17 Aar; man afviser som ubrugelig den Løsning at behandle dem ved en anden Domstol end den, der skal paadømme den voksnes Forbrydelse.

Allerede i Børneloven (Children Act) af 1908 blev det bestemt, at hvis et anholdt Barn under 16 Aar ikke kunde løslades, skulde Barnet kunne sendes til et særligt »Optagelseshjem« (place of detention). Denne Anbringelsesmaade anvendes dog ikke særlig meget i de senere Aar. Varetagtsfængsel anvendes meget sjældent overfor Børn under 16 Aar; Antallet af unge Personer mellem 16 og 21 Aar, der indsættes i Varetagtsarrest i Løbet af et Aar, anslaaes til ca. 2300. I Forbindelse med Betragtningerne angaaende Anbringelsen af unge Personer, medens Sagen staar paa, udvikles det, at der er stærk Trang til lettere Adgang til Undersøgelse og Observation af de unges mentale Tilstand. Særlig fremhæves, at de sidste Aars voksende Antal Tilfælde af australsk Sovesyge (encephalitis lethargica) gør en omhyggelig Undersøgelse nødvendig. Der henvises bl. a. til nogle særlige Observations-Stationer, som er bragt i Anvendelse i Belgien

(S. 44—45), og det anbefales, at alle Lovovertrædere under 21 Aar undergives mental Observation; de hertil nødvendige Institutioner tænkes tilvejebragt og drevet for Statens Regning. Endelig foreslaas det, at de stedlige Skolemyndigheder skal sørge for Optagelsessteder for ganske kortvarige Ophold.

Betænkningen gennemgaaer udførligt de forskellige Foranstaltninger, der kan bringes i Anvendelse af Børnedomstolen.

Disse er i Hovedsagen: Beskikkelse af Tilsynsværge uden Fjernelse fra Hjemmet, Anbringelse uden for Hjemmet under frie Forhold, Idømmelse af Bøde, legemlig Revselse, Anbringelse i Opdragelseshjem, Fængselsstraf og Anbringelse i Borstal-Institution.

Til Indledning (S. 47—51) betones det, at det er af stor Vigtighed for Opnaaelsen af et heldigt Resultat, at Børnedomstolen har Valget mellem en Række forskellige Midler. De Forhold, der bringer Børn og unge Personer for Børnedomstolen, er saa forskellige, at det kræver Mulighed for Anvendelse af vidt forskellige Midler for at naa Maalet: at hindre Barnet eller den unge Mand eller Kvinde i at gaa videre paa Forbryderbanen og i Stedet føre ham eller hende frem til normal borgerlig Hæderlighed. Der bør ikke anvendes alt for drastiske Foranstaltninger for Smaaforseelser; men der maa heller ikke gøres saa lidt ud af skete Lovovertrædelser, at den Borger, der har været Genstand for Retskrænkelsen, faar det Indtryk, at man helt har ladet Sagen falde.

Beskikkelse af Tilsynsværge for Børn og Unge (Anvendelse af »probation«) sammenblandes ofte noget med den ved en Lov af 1907 (Probation of Offenders Act) hjemlede Adgang til betinget Fritagelse for Straf overfor voksne Personer under lignende Omstændigheder som i midlertidig Straffelov af 1. April 1911 Kap. III med Hensyn til betingede Straffedomme beskrevet; Offentligheden er undertiden tilbøjelig til at mene, at en Beskikkelse af Tilsynsværge ikke betyder andet end, at Sagen sluttes uden Tiltale eller Straf. Dette Synspunkt imødegaas kraftigt under Fremhævelse af den Værdi, det betyder at kunne lade en Person, der har forset sig, blive i det Arbejde og de Omgivelser, hvor han hidtil har været, men under et omhyggeligt og forstaaende Tilsyn. Paa den anden Side maa der overfor Børn og unge Personer vaages over, at man ikke Gang paa Gang anord-

ner Tilsyn, og først naar der mange Gange er sket Overtrædelse af de Vilkaar, der er fastsat i Forbindelse med Tilsynet, sender vedkommende til et Opdragelseshjem eller en Borstal-Institution. Undertiden er det ogsaa ønskeligt, at der kan skaffes den Unge anden Bolig end den hidtil anvendte uden at anbringe ham i en »Institution«. Det anbefales til Løsning af denne Opgave at tilvejebringe Logier for Unge, hvor de kan bo under gode Forhold (»hostels«).

Værdien af Tilsynet afhænger jo af Tilsynsværgens Karakter, Erfaring og Uddannelse; og der lægges i England stor Vægt paa at faa de bedst egnede Mænd og Kvinder til at paatage sig Tilsynshvervet. I 1922 afgaves en Betænkning over hele Tilsynsspørgsmaalet af »The Departmental Committee on the Training, Appointment and Payment of Probation Officers«; og der er ved nogle under 4. Juni 1926 udstedte administrative Regler i Tilslutning til den ovennævnte Lov af 1907, der er blevet yderligere udbygget ved en Lov af 1925, givet en Række ogsaa for danske Læsere meget interessante Regler om de Tilsynsværger, der skal knyttes til de almindelige Domstole til Varetagelse af Tilsynet med Personer, der fritages for Straf paa Betingelse af, at de undergives Tilsyn¹⁾. Disse Regler bygger i høj Grad paa lønnede Tilsynsværger, men det er dog overladt til Rettens Afgørelse, om den tillige vil benytte frivillige Hjælpere fra Foreninger og Institutioner, der tager sig af vildfarende eller nodstødte Børn eller Unge. Betænkningen paapeger, at der netop med Hensyn til Omsorgen for Børn og Unge har været en betydelig frivillig Virksomhed i Gang, og at dette frivillige Medarbejde slet ikke kan undværes. Iøvrigt er det altsaa de almindelige til Domstolene knyttede Tilsynsværger, der ogsaa tager sig af Tilsynet med Børn og Unge.

Overtilsynet med Gennemførelsen af Tilsynet er hos den Afdeling af Home Office, der ogsaa har Tilsyn med Opdragelseshjemmene (The Children's Branch).

Anbringelse uden for Hjemmet under frie Forhold, d. v. s. Anbringelse i Pleje, Tjeneste eller Lære hos private synes efter Betænkningen (S. 63) hidtil kun at være forholdsvis lidt brugt, men det anbefales stærkt at bruge dette Middel ogsaa i Tilfælde, hvor der ikke er nogen

¹⁾ Udførlig Fremstilling af Tilsynssystemet i dets nuværende Skikkelse findes i *T. W. Trought: Probation in Europe, Oxford 1927.*

Slægtning eller anden egnet Person, som uden Vederlag vil tage sig af et Barn eller en ung Person, som har været for Børnedomstolen, men ikke trænger til Ophold i et Opdragelseshjem. Det anbefales, at det skal overlades de lokale Skolemyndigheder at tage sig af saadanne Børn og Unge under 17 Aar, saaledes at der eventuelt af Børnedomstolen kan paalægges Forældrene Bidrag til Betaling af Omkostningerne ligesom ved Anbringelse i Opdragelseshjem.

Idømmelse af Bøder er en meget almindelig Afgørelsesmaade i Sager, der forelægges Børnedomstolene; omtrent en Tredjedel af Sagerne afgøres paa denne Maade; men der haves ikke nøjagtig Oplysning om, i hvor mange Tilfælde Bøden er paalagt Forældrene. Det er naturligvis særlig i Sager om Overtrædelse af Færdselsregler, kommunale Vedtægter o. l., at Bødestraf anvendes. Spørgsmaalet om Bødernes Afsoning i Tilfælde af manglende Betaling synes ikke at volde større Vanskeligheder; som Regel synes Bøden at blive betalt af Forældrene. Det anbefales dog, at der skal kunne iværksættes Tilsyn, hvis en Bøde, der er idømt en ung Person, ikke betales rettidig.

Legemlig Revselse kan slet ikke anvendes overfor Piger; overfor Drengene under 14 Aar kan der gives indtil 6 Slag af et Birkeris enten som Tillæg til eller i Stedet for anden Straf.

Drengene mellem 14 og 16 Aar kan tildeles legemlig Revselse i samme Tilfælde, i hvilke denne Straf kan anvendes overfor voksne; men det er kun i Henhold til ganske bestemte Lovbestemmelser, at saadan Straf er anvendelig, f. Eks. visse grove Voldsforbrydelser og Tilskyndelse til eller Modtagelse af Udbytte hidrørende fra erhvervsmæssig Utugt. Legemlig Revselse anvendes kun i meget ringe Omfang, men Betænkningen anbefaler dog at opretholde Adgangen dertil overfor Drengene under 17 Aar i de faa Tilfælde, hvor dette Middel efter omhyggelig Overvejelse findes at være det rigtige.

Anbringelse i Opdragelseshjem er i de senere Aar anvendt langt mindre end i Aarene før Verdenskrigen. Medens der i 1913 sendtes 5744 Børn til Opdragelseshjem (reformatory og industrial schools eller som de nu hedder: Home Office schools) var Antallet i 1926 kun 1791. Denne Nedgang er forholdsvis langt større end Nedgangen i Antallet af Børn, der fremstilles for Børnedomstolene, jfr. ovenfor; og det kan altsaa heraf ses, at man i ret betydeligt Om-

fang har taget andre Midler i Brug, navnlig Beskikkelse af Tilsynsværge.

Den stærke Nedgang i Opdragelseshjemmenes Belægning har ført til Lukning af et ret stort Antal Hjem, og man har naturligvis valgt at lukke de daarligst udstyrede.

I Børneloven af 1908 skelnes endnu mellem »reformatory schools» og »industrial schools». Denne Sondring hidrører fra den Tid, da »reformatory schools» oprettedes for at befri Børn og ganske Unge fra de da herskende meget slette Forhold i Fængslerne, medens »industrial schools» nærmest var bestemt for forsømte Børn. Sondringen har nu tabt sin praktiske Værdi; man skelner nu nærmest mellem Opdragelseshjemmene efter den for disse gældende Optagelsesalder.

Betænkningen anser 10 Aars Alderen som passende Mindestalder for Anbringelse i Opdragelseshjem, den højeste Alder foreslaas sat til 17 Aar ligesom for Behandlingen for Børnedomstolene fastsat. Der tænkes ikke fastsat nogen Sondring mellem »forbryderske» og »forsømte» Børn, men alene Sondring efter Alder.

Efter Børneloven er det Børnedomstolen, der vælger Opdragelseshjemmet, men mange Domstole har hidtil ganske rettet sig efter de stedlige Myndigheders Anvisninger. Det anbefales, at Domstolen om muligt bør tage Hensyn til Forældrenes Ønske, og at et Barn administrativt skal kunne flyttes fra et Opdragelseshjem til et andet. Efter Børnelovens §§ 65 og 67 sendes Børnene til Opdragelseshjem for en bestemt Tid, til »industrial schools» sædvanlig indtil det fyldte 16 Aar, til »reformatory schools» i 3 à 5 Aar, men dog ikke ud over det fyldte 19 Aar. I de senere Aar har der været udpræget Tendens til at forkorte Opholdet og det foreslaas, at der ikke fremtidig skal kunne fastsættes noget længere Tidsrum end 3 Aar eller Tiden til Skolepligtens Ophør, hvis dette giver en længere Periode. Det maa herved erindres, at Opdragelseshjemets Bestyrelse efter 18 Mdrs. Ophold kan udskrive Eleverne paa Prøve uden at indhente Domstolens eller anden Myndigheds Tilslutning hertil, og denne Beføjelse er i de senere Aar anvendt mere end tidligere. Det drøftes ret udførligt (S. 75 ff.), om der er Anledning til at anvende kort Tids Anbringelse i Opdragelseshjem. Det fastslaas, at dette ikke bør ske i de almindelige Opdragelseshjem, men at der kan være Grund til i nogle Tilfælde at anbringe et Barn en kortere Tid i et dertil egnet Logi (hostel)

under Tilsyn. Naar der gives fuld Frihed til Udskrivning paa Prøve, saa snart det skønnes forsvarligt, vil Trangen til kortvarige Anbringelser iøvrigt ikke blive stor.

Tilsynet med de fra Opdragelseshjem udskrevne Elever varer nu til 18, henholdsvis 19 Aar i de 2 Grupper af Hjem; det foreslaas, at det skal vedvare i 3 Aar efter Udskrivningen, men dog ikke ud over det fyldte 21. Aar, jfr. ogsaa nedenfor.

Efter Børneloven kan intet Barn under 14 Aar idømmes Fængelsstraf og Unge mellem 14 og 16 Aar kun, naar det er nødvendigt paa Grund af deres Voldsomhed eller udprægede Fordærvelse; det skete i 1925 kun med Hensyn til 8. Aldersgrænsen 16 Aar foreslaas nu forhøjet til 17 Aar. Med Hensyn til unge Personer mellem 17 og 21 Aar udtales, at alle de sagkyndige, der har givet Møde for Kommissionen, enstemmig har fordømt Anvendelsen af Fængselsstraf for Unge i denne Alder. Grundene hertil kan formentlig betragtes som almindelig kendte. Ligeledes udtales det, at det maa anses for meget uheldigt at lade disse Unge afsone Bøder i Fængslerne, og det anbefales i endnu højere Grad end hidtil at anvende en Bestemmelse i en Lov af 1914, hvorefter en ung Person i nævnte Alder kan sættes under Tilsyn, indtil en idømt Bøde er betalt. Der er imidlertid Tilfælde, i hvilke dette ikke er tilstrækkeligt, og det anbefales i Tilfælde, hvor det drejer sig om en Afsoning paa nogle faa Dage, at indsætte de paagældende i Politi-Arrester i Stedet for i de egentlige Fængsler, naar Forholdene i de førstnævnte er tilfredsstillende.

I Stedet for Fængselsstraffe anbefales for de 17—21-aarige Anbringelse i en Borstal-Institution. Efter nogle Aars Forsøg i Praksis fik Borstal-Institutionerne deres retlige Grundlag gennem en Lov af 1908 (Prevention of Crime Act), der i 1914 fik et Tillæg, og herved blev det muligt at anvende Indsættelse i Borstal-Institution overfor Personer mellem 16 og 21 Aar i Tilfælde, hvor disse har gjort sig skyldige til Straf af Fængsel eller Strafarbejde, og hvor det skønnes, at de paagældende trænger til den særlige Oplæring og Disciplin, der kan gives i en Borstal-Institution, enten paa Grund af forbryderske Vaner eller Tendenser eller paa Grund af Forbindelse med Personer med daarlig Karakter. Opholdet varer mindst 2 og højst 3 Aar, og der følger et Aars Tilsyn efter Udskrivningen. Der er nu 3 Borstal-Institutioner for unge Mænd og 1 for unge

Kvinder. Disse Institutioners Forhold gennemgaas nærmere i Betænkningen, og nogle samlende Bemærkninger fremsættes om den Arbejdsmaade, der anvendes. Det fremhæves, at det er en Træning baade af moralsk, fysisk og faglig Art, men ikke noget fastslaaet System. Nye Forsøg prøves stadig, og Forbedringer indføres paa Grundlag af indvundne Erfaringer. Det er det personlige Venskabs- og Hengivenhedsforhold, der bringes i Stand, som forandrer den Unge Liv og staar mellem ham og Tilbagefaldet. Den personlige Frihed forøges gradvis under Opholdet, eftersom den Unge rykker op gennem de forskellige Stadier (Klasser), og i det sidste Stadium er det praktisk talt alene hans Æresfølelse, der skal holde ham fra at vise daarlig Opførsel. Den saaledes viste Tillid brydes sjældent, skønt man gaar saa vidt, at man lader de Unge paa sidste Stadium foretage Smaature uden for Institution (f. Eks. Kirkegang, Besøg paa Aftenskole o. l.) uden Ledsager. De Unges Medarbejde paakaldes gennem visse Tillidsposter i de forskellige Afdelinger.

Om Resultaterne af Borstal-Institutionerne oplyses (S. 98), at af 6140 unge Mænd, der er udskrevet siden 1910, vides 2149 eller 35 pCt. at have været i Konflikt med Loven igen, medens 3991 eller 65 pCt. opførte sig godt, saa længe de var under Tilsyn af Borstal-Selskabet og ikke siden er blevet dømt igen. Af 836 unge Kvinder var Resultatet godt for 549 eller 66 pCt. Af dem, der blev dømt efter Udskrivningen, har dog mange kun været dømt en enkelt Gang og derefter opført sig godt.

Betænkningen foreslaar naturligvis at opholde Borstal-Institutionen og tilføjer, at Domstolene bør have ganske frit Skøn med Hensyn til Anvendelsen af Borstal, og at Vægten mere bør lægges paa, om der er Trang til en Oplæring og Paaavirkning som den, der kan gives i Borstal, end paa, om de forbryderske Tendenser synes mere eller mindre fremtrædende. Der bør lægges Vægt paa, om den Unge har den fysiske og aandelige Udvikling, som er nødvendig for et Ophold i Borstal. Mindstealderen foreslaas hævet fra 16 til 17 Aar under Hensyn til, at Børnedomstolen fremtidig skal kunne behandle Sager vedrørende de Unge indtil 17 Aar. En i 1908 given Bemyndigelse for Administrationen til at forhøje Aldersgrænsen opad fra 21 til 23 Aar er ikke hidtil blevet benyttet og foreslaas kun benyttet, hvis der samtidig tilvejebringes en særlig Institution for de ældste. Det fore-

slaas, at Længden af et Borstal Ophold altid fastsættes til 3 Aar, men saaledes, at Udskrivning kan ske efter 2 Aars Forløb og saaledes, at Tilsynet varer 1 Aar ud over de 3 Aar, altsaa normalt 2 Aar efter Udskrivningen. Endvidere foreslaas Adgang til at udskrive paa Prøve efter 3 Mdrs. Forløb overfor saadanne Unge, som ganske aabenbart ikke trænger til et længere Ophold. Endelig anbefales Adgang til at overføre Unge mellem 16 og 18 Aar til et Opdragelseshjem, hvis de efter deres Udvikling skønnes at trænge til et Ophold der. Den hidtil hjemlede Adgang til i Tilfælde af daarlig Opførsel at omsætte den tilbageværende Del af Borstal-Opholdet til Fængselsstraf foreslaas ophævet, saaledes at Personer, der viser daarlig Opførsel, i Stedet overføres til en særlig Afdeling med mere fængselsmæssig Disciplin. Derimod foreslaas opretholdt Adgangen til at overføre en Person, der afsoner Fængselsstraf eller Strafarbejde, til Borstal, hvis han skønnes egnet hertil.

Borstal-Ophold anvendes ganske overvejende overfor unge Mænd; overfor unge Kvinder synes det ikke at virke med samme Sikkerhed.

For de svagere begavede foreslaas en særlig Institution med en noget lempet Arbejdsmaade.

Efterværn, saavel for Elever fra Opdragelseshjem som for Personer, der udskrives fra Borstal-Institutioner, er efter Betænkningen af stor Vigtighed; og der trænges meget stærkt til større økonomiske Midler, særlig for at gennemføre paa-begyndt faglig Uddannelse og derved hindre, at de Unge kommer ind i Arbejde, der kan betragtes som »blinde Gader«. Endvidere er det nødvendigt at kunne hjælpe Elever fra Opdragelseshjem ud over det fyldte 18. Aar. Det paa-peges, at det er meget vigtigt at finde Former for stedlig Organisation af Efterværns-Arbejdet.

Medens Betænkningen som allerede bemærket i Hovedsagen angaar de Børn og Unge, der har gjort sig skyldige i Lovovertrædelser eller dog er forsømt af deres Forældre, fremføres der S. 115 ff. nogle Bemærkninger om Forholdet mellem Børnedomstolenes og Fattigvæsenets Omraade.

Det fremgaar heraf, at Fattigvæsenet ikke har nogen særlig Underholdspligt overfor forsømte Børn; kun hvis der rettes en Begæring til Fattigvæsenet om Hjælp, træder dette til. Der kan naturligvis gives Hjælp til Børnenes Underhold i Hjemmet; men i mange Tilfælde maa Børnene anbringes uden for Hjemmet. Tallet paa Børn anbragt uden

for Hjemmet angives til 69,202 pr. 1. Januar 1926. Fattigvæsenet kan udøve Forældremagt over Børnene, til de er 18 Aar.

En betydelig Virksomhed til Hjælp for ulykkeligt stillede Børn ydes af den private Velgørenhed, men der angives ikke noget Tal for det Antal Børn, der forsørges paa denne Maade. Endelig gennemgaas de i Børneloven givne Regler om Børnedomstolenes Beføjelser overfor forsømte Børn. Det anbefales, at Børnedomstolenes Kompetence skal udvides til at omfatte:

1) Børn og Unge under 17 Aar, som ikke har Forældre eller Værge, eller hvis Forældre eller Værge er uskikkede til at drage Omsorg for dem eller ikke varelager deres Pligter som saadanne forsvarligt, naar Retten skønner, at Børnene eller de Unge er ved at komme i daarlige Omgivelser eller er udsat for moralsk Fordærvelse eller er uden Tilsyn.

2) Børn eller Unge under 17 Aar, overfor hvem der er begaaet Vold eller Sædelighedsforbrydelse, eller som lever i Hjem, hvor saadanne Forbrydelser er begaaet overfor andre Børn eller Unge, naar Retten skønner, at de trænger til særlig Beskyttelse.

Det udtales til Slut, at Børnedomstolene bør have vidtgaaende Beføjelser overfor forsømte Børn og f. Eks. kunne anbringe dem hos en Privatperson eller betro dem til den stedlige Skolemyndigheds Omsorg, sætte dem under Tilsyn af en Tilsynsværge eller anbringe dem i et Opdragelseshjem. Særlig anbefales Tilsyn med Børnene i deres naturlige Hjem fra en Tilsynsværges Side. Ogsaa her tænkes der paa de ovenfor omtalte til Domstolene knyttede lønnede Tilsynsværger.

Juni 1928.

Oluf J. Skjerbæk.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Ragnar Hemmer: Studier rörande straffutmätningen i medeltida svensk rätt. Helsingfors (Söderström & Co. förlagsaktiebolag). 1928.
- Defensor legis. 1928. Hft. 5—6.
- Svensk Juristtidning. 1928. Hft. 4.
- Tidskrift utg. av Juridiska föreningen i Finland. 1928. Hft. 3.
- Roland Grassberger: Die Brandlegungskriminalität (Kriminologische Abhandlungen, Hft. 4). Wien. (Julius Springer). 1928.
- Fra Nær og Fjern (Dansk Fangeblad) Nr. 91—94.
- The Sacco—Vanzetti case. Vol. I (New York, Henry Holt & Co.).
- Meddelelser fra Direktoratet for Fængselsvæsenet. VI. $\frac{1}{4}$ — $\frac{11}{12}$ 1927. København 1928.
- Journal of criminal law and criminology. Vol. XIX Nr. 1. Part. I—II.
- De danske Fængselsselskabers Beretning for Aarene 1924—27. Kbhvn. 1928.
- Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 19. Aarg. Hft. 8—9.
- Nils Stjernberg: Straffrättsliga studier. Uppsala & Stockholm. (Almqvist & Wiksells Boktryckeri — A—B i Distr.). 1928.
-

